

እርከብና መንበር

ዳረክዝ

ማግኘት

መቅደም	4
መግቢያ	6
ክፍል አንድ	11
ምዕራፍ አንድ፡ የዘመኑን ስጋትና ጥሪ መጋፈጥ	12
ምዕራፍ ሁለት፡ ጀግንነት፣ ጀብዳዊ ጭካኔና ጀብዳዊ ቅንነት፡- ያልዘሩት አይበቅልም!	24
ክፍል ሁለት	33
ምዕራፍ ሶስት፡ ኃይልና ሥልጣን	34
ምዕራፍ አራት፡ ኃይልና ሥልጣን በኢትዮጵያ	50
ዳግም ጀብዳዊ ጭካኔ ወዳጠላበት መንበረ ስልጣን	57
ከጀብዳዊ ጭካኔ መልስ	Error! Bookmark not defined.
ጀብዳዊ ቅንነት ጭካኔን ሲሸር	Error! Bookmark not defined.
አዲስ ነገር ያላሳየችን አለም እና ኀህ የቀደደባት አገር	Error! Bookmark not defined.
ክፍል ሶስት	77
ምዕራፍ አምስት፡ ስልጣንና ኃይልን ለመጠቀም ከልብ መሪ መሆን ያስፈልጋል	78
መሪ ለመሆን ፍላጎቱ አለህን?	Error! Bookmark not defined.
የመሪነት ሀሳብ	84
የተሳካላቸው መሪዎች መገለጫ ባህሪያት	95
አዲስ አቅጣጫ	105
ዳግም ቅኝ ግዛት፡ ሙያና አብነታዊ ተምሳሌት	108
ምዕራፍ ስድስት፡ ነብይ በሀገሩ አይከበርም፤ ታላቅ መሪም ሁልጊዜ በሀዘቡ አይወደድም፤	117
በትረ-ሙሴና ጄነራል ፓርክ፡	117
ክፍል አራት	131

ምዕራፍ ስባት:- የኑሯችን ጀልባ የሚገፋበት የፖለቲካ ኢኮኖሚ ርዕዮትና አጠራጣሪው መዳረሻ..... 132

ምዕራፍ ስምንት: የፖለቲካዊ እምነትና የሰብዓዊ መብት አያያዝ ቁርኝት ልማታዊ ፋይዳ .....Error!

Bookmark not defined.

[ምዕራፍ ዘጠኝ :-ስንብት](#) 153

በሞትህ ምን የሚታጣ ነገር አለ?..... 154

መንገድና ድልድይ..... 157

የልብ ምስጋና

በውስጣችን ያለውን የለውጥና የመለወጥ ስሜት በጠንካራ የሥራ ባህል በመደገፍ ለውጤት መብቃት መቻሉን አምናለሁ። ከሁሉም ውጤታማ ሥራዎች በተለይም ለሕትመት ከሚበቁ የሥነፅሁፍ ሥራዎች ጀርባ ይህን አሻራ ፈልጎ ማግኘት ከባድ አይደለም። እኔ ግን እላችኋለሁ፣ እርካብና መንበር- ከእናንተ ከወንድም እህቶች የጋራ ድጋፍ ውጭ በምንም መልኩ የሚታሰብ አልነበረም።

ከመነሻ ምዕራፍ አንስቶ ጉዞዬን በመንፈስ አብራችሁ በመጓዝ ረቂቁን በማረምና በማቃናት በአንጎሌ አድማስ ቀስተ-ደመና በመዘርጋት ስለፈጠራችሁልኝ መነቃቃት በተለይም በድካምና ተስፋ መቁረጥ ወቅት ማረፊያ እልፍኝ እና መጠለያ ታዛ በመሆን ብርታት ለሆናችሁኝ ከሁሉም የላቀው ልባዊ ምስጋናዬ ይድረሳችሁ።

መቅድም

በማንም አይን ቢታይና ቢፈተሽ ልብን በኩራት መሙላት የሚችል ጥንታዊ ሥልጣኔና እልፍ ዘመናትን ያስቆጠረ bb ታሪክን የተላበሰች ሀገር ባለቤቶች መሆናችንን ኢትዮጵያውያን መስካሪ አያሻንም :: እናውቃለን፤ያውቃለን፡፡ በዚያው መጠንና ልክ ዛሬ የደሃ ደሃ መሆናችን አንገታችንን ያስደፋ የታሪካችን ጠባሳ መሆኑን የሚስት ይኖራል ተብሎ አይታሰብም፡፡

ያን መሠል ጥንታዊ የነጻነትና የሥልጣኔ ታሪክ የተላበሰች ሀገር በምን መዓታዊ መቅሰፍት ክብሯ ተገፎ ዝናዋ ደብዝዞ ዛሬ ለምንገኝበት የኋላቀርነት ውርስ እና ቅርስ ተዳረገች የሚለው ጥያቄ እንቆቅልሽ ሆኖ በሚሊዮኖች አንጎል ይመላለሳል፡፡ ይጠየቃል፤ መልስ ይሰጣል፡፡ መልሱ እንደመላሹ የተለያየ ቢሆንም የአንበሳውን ድርሻ የሚይዘው መዓታዊ መቅሰፍት ከተከተለው የተሳሳተ የፖለቲካ፤ ኢኮኖሚና ማህበራዊ ጉዞ ጋር የላቀ ቁርኝት እንዳለው ብዙዎች ይስማሙበታል፡፡

ግና ስለምን የተሳሳተ አቅጣጫ ተከተልን? መሪዎቻችን ስለተከተሉት ፣ ላያችን ላይ በሃይል ስለጫኑት?፡፡ ስለምን ኋላ ቀር ሥርዓት በላያችን ጫኑብን ? ከድንቁርና ጋር በመጋባታቸው? !! ጥንታዊ ታሪክና የሥልጣኔ ባለቤት የሆነችን ሀገር እንደምን ከድንቁርና ጋር የተጋቡ መሪዎች ሊዘውሯት ቻሉ? እንደዚህ እያለ... ጥያቄው መልስ፤ መልሱ ደግሞ ጥያቄን እየወለደ ይቀጥላል፡፡ ማጠቃለያና መደምደሚያ ነጥቡ ግን ዞረም ተዟዟ፤ አረረም መረረ ከጨቋኝና አምባገነን ገዢዎቻችን ራስ የሚወርድ አይሆንም፡፡ ምክንያቱም መንበር ወይም ኃይልና ስልጣን የላቀውን ተጨባጭ ተፅእኖ መፍጠሪያ መሳሪያዎች ናቸውና፡፡ አበው በተረታቸው «መሪዎች ሲከፉ ዘመንም ይከፋል!» ማለታቸውም በዚህ የተነሳ ነው፡፡

በእርግጠኝነት ትላንታችንን ከዛሬያችን ጋር አስማምቶ እንዲያገናኝልን የተገነባው የዘመን ሀዲድ ስብራት ያለው መሆኑ ብዙም አከራካሪ አይደለም፡፡ ያ ስብራት የቱ ጋ እንደሆነ በትክክል መለየቱ እና መጠገኛ መፍትሄ የማፍለቅ ጥረት የየዘመኑ ትውልድ አብዩ የቤት ስራ ቢሆንም ባላዘዋቂ ሳሚነት መፍትሄው ቀውስ መድሃኒቱ

መርዝ እየሆነብን ካለንበት ዘመን ለመድረሳችን ዛሬም ከድሮ የባሰች የመሆኗን ነገር ለመረዳት ሰው መሆን እና በተራዛሚውም ዘንድሮ ላይ መኖር ይበቃል፤ እኛ “የአባቶቻችን ልጆች ነን!” ለማለት የሚያስደፍር ጠንካራ ሞራል የለንም ፡፡ የተሻልን መሆናችንን የሚያስረዳ አዲስ ማንነትም መፍጠር አልቻልንም፡፡ይህም ቢሆን ራሳቸው ተጭነው በአንዱ ጭነት ላይ አእላፍ የመከራ ጭነት ከደረሱበት ጨቋኝ ጌቶቻችን ራስ የሚወርድ አይደለም፡፡ግና ወቀሳ ብቻውን መፍትሄ ሊሆን አይችልም፡፡ አዲስ ዕይታ ያስፈልገናል፡፡

በምንም ስሌት ቢሆን ለዛሬ ችግሮቻችን ፊትን ወደኋላ በማዞር ብቻ የተሟላ መፍትሄ እናገኛለን ብሎ ማሰብ የዋህነት ነው፡፡ ትናንት የዛሬ ችግራችንን የምንፈታበት የመፍትሄ ቁልፍ የተቀመጠበት ካዝናም ተደርጎ ሊቆጠር አይገባም፡፡እርግጥ ነው የዛሬ እይታችንን በመቅረፅ ትናንት ትልቅ ድርሻ ይይዛል፡፡ የዛሬ መፍትሄ መንደርደሪያ ቁልቁለት የሚሆነውም በዚህ የተነሳ ነው፡፡ ሚዛን እንዳያስተን እንዲሁም እሱን ብቻ በማለም አቅምና ጉልበታችን ጨርሰን ከዛሬ ጋር ሳንገናኝ እንዳይመሽብን መጠንቀቅ ያሻናልና እንንቃ፡፡ በስሜት ሳይሆን በእውቀት ብርሃን የዕይታ አድማሳችንን በማስፋት ለችግሮቻችን የመፍትሄ አማራጮችን ለማመንጨትና ተግባራዊም ለማድረግ እንትጋ፡፡ በቀጣይ ምዕራፎች የሚቀርቡት ጽሁፎች ለዚህ ጉዟችን ደጋፊ ስንቅ ይሆናሉ፡፡

መግቢያ

የኃይልና ስልጣን፣ የእርካብና የመንበር ታሪክ ከሰው ልጅ ውስጣዊ ማንነትና ማህበራዊነት ጋር በእጅጉ የተቆራኘ ነው። ሰዎች በጋራ በሚሆኑበት ጊዜና ቦታ የመሪና የተመሪ ግንኙነት ተፈጥሯዊ በሆነ ሂደት በራሱ ጊዜ እንደሚጀምር ጥናቶች ያመላክታሉ።¹ ከቤተሰብ ተነስቶ ወደቡድን ፣ ከቡድን ወደጎሳ ፣ ከጎሳ ወደማህበረሰብ፣ ከማህበረሰብ ወደሕዝብና ሀገር የሚዘረጋው የመሪ - ተመሪ ግንኙነት በጊዜ ሂደት በባህሪው የተለያየ መልክና ቅርፅ በመላበስ እንደ ሁኔታውም እየተቀያየረ አሁን ከምንገኝበት ምዕራፍ ደርሷል። የመምራት መመራት የጽንሰ ሀሳቡ ተፈጥሮ መሠረትም ይኸው ነው።

«እርካብ» ረከበ፣ ወጣ ከሚለው አረብኛ ቃል የመጣ ሲሆን ከፈረስ ጀርባ ኮርቻው ላይ ለመውጣት በእግር አውራ ጣት ተረግጦ ጋላቢ ከኮርቻው ለመደላደል የሚገለገልበት መሰቀያ ነው። «መንበር» ደግሞ ወንበር ለሚለው ቃል ወይም ሀሳብ አቻ ፍቺ ነው ብንል ልክ ተደርጎ ይወሰዳል። ለምሳሌ ሊቀ-መንበር ማለት ባለ ወንበር፣ የጉባኤ አለቃ እንደ ማለት ነው። ስለዚህ በየትኛውም የስልጣን ደረጃ ላይ በሚገኝ ወንበር ላይ ለመውጣት ወይም ለመሠየም እርካብን ረግጦ መሆኑን ልብ ይሏል። የስልጣንን ወንበር የሚያስገኘው ኃይል ነው። ኃይል የፖለቲካ፣ ኢኮኖሚ እና ማህበራዊ ግንኙነት ዋነኛ ቁልፍ ሞተር ሲሆን የዚህ ሞተር አይነተኛ ግብ ደግሞ በሌሎች ባህሪ ወይም በሁኔታዎች ላይ ተፅዕኖ በማሳረፍ አዎንታዊ አለያም አሉታዊ ለውጥ ማምጣት ነው። ስለዚህ ከመሪው በፊት ኃይል ይቀድማል። ነገር ግን ያለ መሪ ኃይል ጥቅም ላይ ሊውል አይችልም። ስልጣን በማህበረሰብ እርከን በግልፅ የተቀመጡ ማህበራዊ ሃላፊነቶችን ለመወጣት እርካብን ረግጦ መንበር የምንቆናጠጥበት መንገድ ነው።

1

የርካብና መንበር መመላለሻ መንገድና ትርጓሜ በሁለት ግዙፍ ፅንፎች የተወጠረ መደላድል ሆኖ እናገኘዋለን። በአንድ በኩል ስልጣንን፣ ህብረተሰብንና አገርን ለማገልገል የጋራ ተጠቃሚነትን ለማረጋገጥ የሚጠቀሙበት ወገኖች የመኖራቸውን ያህል በሌላኛው ጫፍ ሥልጣንን የግል ጥቅምንና ክብርን ከሌሎች በላይ ለማስቀደም የሚንጠላጠሉበት መሰላል አድርገው የሚቆጥሩት ራስ ወዳዶችም ከነዚህ ቅኖች የሚልቅ ቁጥር ያላቸው የመሆናቸው እውነታ የነባራዊው አለም ነፃነት ነው። እነዚህ በሁለት ፅንፍ የሚቀመጡና፤ ከሂትለር እስከ ጋንዲ፣ ከኢ.ዲ.ደሚን እስከ ማንዴላ ድረስ የሚሰመሩ አይደረሱ ርቀቶችን በመታዘብ ደግሞም ለነጋቸው በመስጋት ‘ምናልባት በዚህ መሃል ሚዛኑን የጠበቀ መንገድ ይኖር ይሆን ወይ?’ ብለው ሲጠበቡ ውለው፤ ሲጠበቡ የሚያድሩ ብዙዎች ናቸው። በዚህ መጽሀፍ ለመግለፅና በዜጎች ልብ ውስጥ አድምቆ ለማተም፣ አትሞም ነፍስ እንዲዘራ ለማድረግ የተከተበው ዋነኛ ቁምነገርም ከዚህ የሃሳብ ባህር የተቀዳ በቅንነት የምንፀበልበት ምንጭ ለመፍጠር ነው።

መፅሃፉ በርካብና መንበር ጉዞ፣ በቆይታና መደላድሉ እንዲሁም በመንሸራተቱ ቁልቁለት ዙሪያ ዓለም አቀፍ ተጨባጭ አተያዮችንና አከራካሪ ፍሬ ጉዳዮችን ከማንሳት ጀምሮ ኃይልና ስልጣንን በመተንተን የዘመናችንን ስጋትና ጥሪ አንጥሮ መጋፈጥ የምንችልበትን እውቀታዊ ስንቅ ለራስ ዜጎች ማቀበልን መነሻ በማድረግ በጥንቱና ልማዳዊው ጥልፍልፎሽ አዙሪት «ሳትቀደም ቅደም» ወይም «ለምሳ ሲያስቡህ ለቁርስ አድርጋቸው» ከሚል ኋላቀር ዕይታ ወጥቶ፣ ከፖለቲካ ወገንተኝነትና ከርዕዮተ ዓለማዊ ቀኖና በመራቅ፣ በአዲስ ዕይታ፣ በፍልስፍናዊ ለዛ፣ ከአገር፣ ከርካብና መንበር መንፈስ ጋር በማጣቀስ እንድምታውን ለማስቀመጥ፣ የተግባር ልምድን ለማቃመስ ታልሞ የተዘጋጀ ነው።

በመቅድሙ ላይ እንደተመለከተው ሕዝባችን ገዢዎቹ በጫኑበት የመከራ ቀንበር ትከሻው ከመጉበጥ አልፎ በተነጠቀው የነገ ተስፋ ጫንቃው ደድሮ እንደባዶ እግር ንቃቃት ማውጣቱ ያደባባይ ሚስጥር ነው። ጉዞውም ሁሌም ከድጡ ወደ ማጡ ሲሆን በቀውስ አዙሪት ሲሸከረከር ዘመናት ተቆጥረዋል። ያም ሆኖ ቀስ በቀስ

በሂደት እየሰጠው ካለበት የጨለማ ባሕር በመውጣት ብርሃን ማየት ይመኛል። ያም ቢቀር በሸክሙ ላይ ተጨማሪ ሸክም እንዳይጫንበት ዘወትር ይፀልያል። ህልው የመሆን የሰው ልጅ ጥልቅ ሚስጥር ከማይነጥፍ ጽኑ ተስፋ ጋር በመንፈስ ተሰናሰሏልና አሁንም ወገን ተስፋ ያደርጋል፤ “መቼስ ተስፋ መቆነን ነው...” እንዲል ሎሬቱ ጸጋዬ ገብረ መድህን እንዳለመታደል ሆኖ ታዲያ ሕዝባችን በተለይም ወጣቱ ምኞቱ ቅዠት ሆኖ የተደመደመበትን እንጂ ፍሬ ከሚሰጥበት አጋጣሚ ጋር መገናኘት ከራቀው ዘመናት አልፏል።

የጣሊያኑ የህግ ሊቅና ፈላስፋው ሲሰሮ፣ ታሪክን ስለማወቅ አስፈላጊነት ሲናገር፣ “እርሱ ከመወለዱ በፊት ስለነበረው ታሪክ የማያውቅ ማንኛውም ሰው እንደህፃን ይቆጠራል” ብሏል።² ታሪክን ማወቅ ትናንትን በከፋ መልኩ ላለመድገም ትምህርት የሚገበይበት ምቹ የልምድ መሸመቻ ገበያ ነው። በነፍስና ሥጋ አልፎ አልፎም እየቆረቆረን የምንጓዝበት መንገድ አንዳንዴም ተደላድለን አረፍት የምንወስድበት ባለ ጥላ አፀድም ነው ማለት እንችላለን።

አስከፊውና አሳዛኙ እውነታ ለእኛ ለኢትዮጵያውያን ታሪክ ተደላድሎ ማረፊያ አፀዳችን ከመሆን ይልቅ የኮረኮንች መንገድነቱ የሚልቅ ይመስላል። ለራሷ ለውዲቷ ሀገራችንም ቢሆን ታሪክ ጌጧ ብቻ ሳይሆን ሸክሟም ጭምር ነው። ጉያዋ ቀዝቅዞ፣ ብርሃኗ ደብዝቦ እንደደጋን ኅብጣ ከምናገኛት የዛሬይቱ ኢትዮጵያ ጉስቁል ገላ ላይ የምናነበው ቅኔ ይኸንኑ መራራ እውነት ነው ፣ የሚያረጋግጥልን። ሀገሪቱ አሁን የምትገኝበት ድንቁርናና ችጋር፣ ሰላም ማጣትና ኋላቀርነት ምክንያቶች ሁሉ የሚቀዱት ከእርሱ ‘ታሪክ’ ከሚባለው ግዙፍ የትላንት ባህር ውስጥ እንጂ ከሌላ ከየትም ሊሆን አይችልም። ...ከዚያው ነው፣ በረከታችን ከመሆን ይልቅ መርገምት ሆኖ ከተጣባን ከእድሜ ጠገቡ የመከራችን ኩሬ፣ በአንድ ቃልም ከታሪካችን ተብሎ ይጠቀላል።

2

በዘመናችን የርካብና መንበር መመላለሻ መንገድ የተጓዙት ጨካኝ መሪዎቻችን በጌጡ እየደመቁ የህዝቡን ሽክም ግን አብዝተው ጫንቃው ላይ በመቆለል በማለፋቸው፤ ስልጣንንም በኃይል እና በጉልበት እንጂ በፍቅርና በእውቀት የሚመላለሱበት ስላልነበር እርሱም ሳያንስ ይህ ቅንነት ያጠጠበት መንገድ በድንቁርና ታጅሎና በስውር ደባ ተጠላልፎ ዘመናትን እንዲሻገር በመፍቀዳቸው፤ በግሪክ አፈ ታሪክ ውስጥ ቋጥኝ ድንጋይ ከተራራ እግር ሥር ወደ ተራራ አናት እድሜ ልኩን እንዲገፋ በአማልክት እንደተፈረደበት ወይም እንደተረገመው ሲሲፈስ እኛ ኢትዮጵያውያንም የተጫነንን የታሪክ ቋጥኝ ሥንገፋ ዘመናት ተቆጥረዋል፡፡ ከተራራው እግር ስር ያነሳነውን ቋጥኝ ከተራራው ጫፍ በታላቅ ስቃይ አደረስን ብለን ለአፍታ እንኳ እረፍት አግኝተን ልባችን ሳይሞላ ድንጋዩ ወደነበረበት የተራራ እግር ስር ተንከባሎ የኋሊት እየተመለሰ ይሄው ዘላለም ዓለማችንን ከተራራው ጫፍ ደርሶ የማይረጋ እና እፎይታ! የማጥሰጥ የመከራ ቋጥኝ ስንገፋ አለነው፡፡መኖር ከተባለ፡፡

የታሪክ አጋጣሚ ሆኖ የዘመናችን ትውልድ ልቡ ከዚህ በላይ መገፋትን፣ ትከሻው ከዚህ በላይ መጫንን ፣ ትግስቱም ቢሆን ከዚህ በላይ እንደ ሲሲፈስ ከተራራ አናት ላይ ከማይረጋ አለት ጋር መዋደቅን ማስተናገድ በጀ! የሚል መንፈሳዊና አካላዊ አቅም ባለቤት አይደለም፡፡ በመሆኑም በእርካብና መንበሩ መመላለስ የሚሻ የዚህ ዘመን ሰው በሙሉ ከዘመኑ ጋር አሰላለፉን ማሳመር ይገባዋል፡፡ ከዘልማዳዊው የርካብና መንበር እሳቤ ወጥቶ በጌጡ አብሮ ለማጌጥ፣ ከጭነቱም አብዝቶ ለመሸከም ጫንቃው ማዘጋጀትም ያስፈልጋል፡፡ ለዚህ የተቀደሰ ተግባር በአካልም በመንፈስም ራስን ለማዘጋጀት አርቆ ማስተዋልን ገንዘቡ ያደረገ፣ ቆራጥ፣ ብልህና አስተዋይ መሆንን ይሻል፡፡ ከማንምና ከምንም ነገር በላይ ራስን ለአገልጋይነት መሞሸርና በፈቃድ መስጠት የውዴታ ግዴታ ይሆናል፡፡ ለዚህ መሰሉ የተቀደሰ ተግባር፣ ሰብዓዊነትን ለተላበሰ የእውቀት ሙሽርና ሁሉም ራሱን ያዘጋጅ ዘንድ ይህ መፅሀፍ በጃችን እንዲገባ በማድረጉ ደራሲው የዜግነት ኃላፊነቱን እና ግዴታውን ተወጥቷል፡፡

መልካም ንባብ!!

ክፍል አንድ

“ችግሩን በፈጠረው አስተሳሰብ፣ ችግርን መፍታት አይቻልም”

አልበርት አንስታይን

የአበው ውብ ብሄል...

ከችግር አላቆ መፍትሄን ቢጠራም

እሾህን በእሾህ ለችግር አይሰራም፡፡

እናም.....

መንገዱን ለውጦ

ሌላ ሀሳብ ለማዘመር

ልብህ ካልቆረጠ... ከሆነ ስስታም

በችግር አምጪ ሀሳብ

ችግሩ አይፈታም፡፡

ምዕራፍ አንድ፡

የዘመኑን ስጋትና ጥሪ መጋፈጥ

ተምሳሌት (metaphor) በሰዎች ዘንድ በቀላሉ ግንዛቤን ለመፍጠር አይነተኛ መንገድ ነው። ከአለም እንዲሁም ከኢትዮጵያ ጋር በቀላሉ የሚመሳሰል ተምሳሌት ጥቀሱ ቢባል እውቁ ፀሃፊ ተውኔት የዊሊያም ሼክስፔር ስራ ከሆነው ከሐምሌት መስተካከል የሚችል ጥበባዊ ስራ ማግኘት እጅጉን ከባድ ነው። ትያትሩ ከገሀዱ አለም የተቀዳ እና እሱኑ ለነፍስ የሚያሳይ ሁነኛ ስራ ነው። በቴክትሩ መጨረሻ፡ በሁሉም ዘንድ ጭካኔ ሰርጾ እርስ በእርስ ይጫረሳሉ። ሞኝነት ቦታውን ሲይዝ፤ መጥፎ የሰሩት እርስ በእርስ ይተላለፃሉ። በጊዜ ቆይታ ክስተቶች ልማድ ሆነው በግልፅ ይተገብራሉ። እውነት ተጣማ ሁኔታን እንድትመስል ይደረጋል። እውነታን አፍርሶ በመገንባት እንደገና ከሀሰት ጋር ያመሳሰሏታል። ትራጀዲው ይቀጥላል፤ አይቀሬው ጉዳይ ግን አይቀርም።

ሰው በራሱ አለም በሰመመን ይሰምጣል። ክስተቶች እርስ በእርስ እየተደጋገፉና እየተመጋገቡ ወደፊት ይጓዛሉ። በዚህም ሁኔታ ምንም ነገር ማመን እራስን ማጥፋት ይሆናል። ተከታዮች ፍላጎታቸውን ያልፋሉ። በውጤቱም ስብዕና ማንነቷ ተገፎ ሌሎች እንዳሻቸው የሚዘውሯት ተከታች ጋሪ ትሆናለች። መሪዎች በየጊዜው በሚያመነጩት አመክንዮና ራስን ማሳመኛ ዘዴ ተስፋ ከመቁረጥ ይድናሉ ወይም የዳኑ መስለው ይታያሉ። በሂደትም የሁኔታው አካል ይሆናሉ። የተፈጥሮ ዕውቀት ይታወራል። ስልጣንም የባይተዋርነት ምንጭ ይሆናል። ምንም እንኳን ጨለማው ገለልተኛ የነበረ ቢሆንም መጨረሻ አካባቢ ግን አጥቂ ይሆናል። በትወና ውስጥ ሌላ ትወና... ይቀጥላል።

በትክክል የታሪካችን ወንዝ መፍሰስ የጀመረበትን መነሻ ዘመን ኢትዮጵያ ሺህ አመታትን የተሻገረ አኩሪ ታሪክ ያላት አገር ናት። በአጭር ምድራዊ ርቀት

ከዳሎል እስከራስ ዳሽን የሚቀያየር የአየር ንብረት መልክዓ-ምድር ወንዝና ፏፏቴ እፅዋት ከእንሰሳ ባሕልና እምነት በተፈጥሮ ሀብትም የታደለች፤ ለግብርና ተስማሚ መልክዓ ምድር እና የአየር ንብረት ያላት ናት። ከአገሪቱ ህዝብ ከግማሽ በላይ የሚሆነው ዜጋ በአምራች እድሜ ላይ የሚገኝ ወጣትና ከ27 ሚሊዮን ህዝብ በላይ በትምህርት ገበታ ላይ ያለባት አገርም ነች። ይህንን እምቅ ኃይል ከስራ አጥነት፣ ከኢ-ፍትህዊ ተጠቃሚነት ተላቆ ወደ ምርት ቢገባ ለውጥን የሚያቀጣጥል ከፍተኛ የፖለቲካ ኃይል ሊሆን መቻሉ አያጠያይቅም።

ታዲያ ለምን ኢትዮጵያ የአለም ድሀ አገሮች ጭራ ሆነች? የሺህ አመታት የነጻነት ጎህ የፈነጠቀባት አገር ለምን እስከ አሁን በጭቃ ውስጥ ተቀርቅራ ቀረች? ዙርያ ገባችንን እንመልከት። አገሪቱ ያላት ጂኦ-ፖለቲካል አቀማመጥ፣ መልክዓምድርና የህዝብ ቁጥር የአፍሪካ የኢኮኖሚ ዋልታ ሊያደርግ የሚችል እምቅ አቅም በውስጡ ያቀፈ ነው። ነገር ግን ዛሬም አገራዊ መሠረተ-ልማት መዋቅሮቻችንን ከማሳቀቅ ወደ ሚያስመካ ከፍታ ማሳደግ የሚያስችል መንፈሳዊ ዝግጅት ውስጣችን አልተፀነሰም። ፍቅራችን የበቀልንበትን፣ የተሳሰርንና የተፈተልንበትን የሹሩባ ጉንጉን ከማጠንከር ከማስረዘም ይልቅ ውላችንን የሚያሳጥር ትስስራችንን የሚያላለ ከአድማሳዊ ዕይታ በመንደር ጣጣ የተደፈቀ ከአፀድ ይልቅ ምሽግን ሙጥኝ ማለት የመረጠ ሆኗል።

ማህበረሰባችን በተቃርኖ ዋልታዎች ላይ ሰፍሯል። የብሄር፣ ሀይማኖት፣ የጾታ፣ የኑሮ ደረጃ ልዩነቶቻችን ስር እየሰደዱ ነው። እውቀታችን ችግራችንን የምንፈታበት ከመሆን ይልቅ የሌላ ችግር መፍለቂያ ምንጭ ሆኗል። ውጤታማ የምንለው ተቋምም፣ ሥርዓትም ሆነ የእውቀት ማኅበረሰብ መገንባት አልሆነ ብሎን አገልግሎት መስጫ ተቋሞቻችን እያረጁ፣ እየበሰበሱ፣ በአድካሚ ቢሮክራሲ እየተተበተቡ፣ ከእርካታ ይልቅ የምሬት እና የብስጭት ምንጭ ከመሆናቸውም በላይ የሙስናና የብልሹ አሰራር ቋት ሆነዋል። የህግ የበላይነት እለት በእለት እየተሸረሸረ ቀጥኖ ሊበጠስ ሲቃረብ የግለሰቦች ህግ አብቦ ይፋፋ ጀምሯል። መፃፍ ካልደከመን በቀር የችግር ዝርዝሩ አይቆምም ፤ይቀጥላል። የምንገኝበትን ሀገራዊ እውነታ

ይበልጥ አሳሰቢ የሚያደርገው የተተበተብንበት ችግር አያልቁ መሆን ብቻ አይደለም፡፡ የከበበን አስፈሪ ሌላዊ እውነታም እንጂ፡፡

ዓለማችን በተለይም አሁን ባለንበት ዘመን እጅግ ብዙ መልካም ነገሮችን እንደመያዟ መጠን ከፊቷ የተጋረጡ ብዙ መሰናክሎችም ዙሪያ ገባዋን ከበዋት ይገኛሉ። አገራት ከአገራት ጋር የሚያደርጉት ግጭት፤ የት ይደርሳሉ የተባሉ የግዙፍ ተቋማት ውድቀት፤ እንዲሁም የፖለቲካ ሽኩቻ ለዓለማችን ራስ ምታት ከሆኑ ሰነባብተዋል። በተቃራኒው ደግሞ በሰው ልጆች ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ህይወት ውስጥ እጅግ ብዙ ተስፋ ሰጪ ጅማሮዎች እዚህም እዚያም ጮራቸው ፈንጥቆ መታየትና መለመድ ጀምረዋል። እጅግ አስገራሚው ነገር የሰው ልጆች የስልጣኔ ጥግ ይባሉ የነበሩ ነገሮች እንኳን ከአሰራራቸው እስከ አጠቃቀማቸው ተቀያይረው ዛሬ ኋላቀር ለመባል በቅተዋል።

ይህንንም አስመልክተው ቼክ ሪፐብሊክን እ.ኤ.አ ከ1993 እስከ 2003 በእንደራሴነት ያስተዳደሩት ፀሐፊ ተውኔቱ ሻክላቭ ሃቭል እንዲህ ሲሉ አስቀምጠዋል። “እኔ እንደማስበው ይህ ዘመናዊ ዓለም ለማብቃቱ ማሳያ የሚሆኑ ጥሩ ምክንያቶች አሉ። ዛሬ ሁሉም ነገር በሽግግር ጊዜ ውስጥ እያለፍን እንደሆነ ያሳያል። አንድ ነገር ሲጃጅና ከግልጋሎት ውጪ ሲሆን በተጓዳኝ ሌላ ነገር በስቃይ ውስጥ ምጡን ጨርሶ ሊወለድ ይሞክራል። ይህ አንድ ነገር መሰረቱ እየተናደ፤ እየበሰበሰ እና ራሱን እያዳከመ ባለበት ሁኔታ በተቃራኒው ሌላ አንድ ድንቅና ምንነቱ ተለይቶ ያልታወቀ ነገር ከፍርስራሹ ስር ፈንቅሎ ለመውጣት እየሞከረ ነው።”

ይህ የስነ-ስርዓትና የመረጋጋት እንቅፋት በየትኛውም ጊዜ የሚቀረፍ መሆኑን ለመረዳት እጅግ አስቸጋሪ የሆኑ ሁኔታዎችን አልፎ እየወጣ ያለውን የሰው ልጅ አሸናፊነት መመልከት ብቻ በራሱ በቂ ነው። እስራኤላውያን፤ የሰው ልጅ በቂ ውሀ በማጣት ምክንያት በረሀብ ማለቅ የለበትም! ብለው ዝናብን እንደፈለጉ ለማዝነብና ለማቆም የሚያስችል ቴክኖሎጂን ሰርተው ተግባራዊ ሊያደርጉት የመቃረባቸው እውነታ ላነሳነው ሀሳብ አንድ ጥሩ ማሳያ ይሆናል። የዘመናችን ትልቁ ስጋት አገራት እርስበርስ የሚያደርጉት ግጭት ብቻ ነው፤ ተብሎ የሚታለፍ አይደለም።

ቁጥራቸው ከግማሽ በላይ የሚሆኑ የዓለማችን ህፃናት ምጽት በሚነሱና አስቃቂ በሆኑ ሁኔታዎች ውስጥ እየተሰቃዩ የሚገኙ ከመሆናቸውም ባሻገር በየቀኑ ህፃናት ለሞት መዳረጋቸው ከሰው ልጅ አሳዛኝ ክስተቶች መካከል ተጠቃሹ ነው ።ይህንንም ነጥብ የሚያረጋግጡ መሰረታዊ ጭብጦች እንደሚከተለው ይቀርባሉ።

- በግብርናና በምግብ ምርት አቅርቦት አስተማማኝ ደረጃን ለመጨበጥ ከፍተኛ ሀብት የሚፈስበት ስርዓት ያለ ቢሆንም በሌላም በኩል በህይወት የማያቆይና ዝቅተኛ ጥራት ያለው እንዲሁም አካልንም ሆነ አካባቢን ለብክለትና ጉዳት የሚዳርግ ምግብ ማምረት የቀጠለበት ሁኔታን ልብ ይሏል፤
- የትምህርት ስርአትን ለማጎልበት ቀላል የማይባል መዋዕለ ነዋይ የሚፈስ ቢሆንም የሰዎችን መፃኢ እድል የሚወስኑና ቅርፅ ለማስያዝ የሚያስችሉ ትምህርት ቤቶችን፣ ከፍተኛ የትምህርት ተቋማትን እና የትምህርት ስርአትን መፍጠር አለመቻሉን በተጨማሪ መታዘብ ይቻላል፤

በአጭሩ ባነሳነው ሀሳብ ላይ ተንተርሰን ጥቂት ገፋ እናድርግና ከሌላኛው ፅንፍ ጋር እያነፃፀርን በመመልከት እንቀጥል። ዓለም ለአንዱ ፊቷን ለሌላኛው ጀርባዋን ሰጥታ የምናገኛት መሆኑ እሙን ነው። በሚሊዮን የሚቆጠሩ የአለማችን ህጻናት የሚላስ የሚቀመስ አጥተው በምግብ እጦት እንደ ቅጠል በሚረግፉበት አለማችን ውስጥ ከዚህ ትዝብታችን ብዙም ሳንርቅ ምግብ ተትረፍርፏቸው ወደ ገንዳ እና ጉድጓድ የሚደፉ አያሌ ምዕራባውያን አገራት እንዳሉ መዘንጋት አይኖርብንም።

ዓለማችን እስከ ማርስ ድረስ መጓዝ የቻለና ከፍተኛ ቁጥር ያለው የተማረ ኃይል ቢኖራትም ከላይ የተወሰኑትን ክስተቶች የሚሸሩና እንደ ልባሽ ጨርቅ አውልቀን እንጥል ዘንድ ያስቻሉ ጠቢባንን ማፍራት አልተቻላትም። ለሰው ልጆች ችግር መፍቻው ቁልፍ በሰው እጅ የመሆኑን ያህል ችግሮቹን ከናካቴው ለማስወገድ እንዳይቻል ካደረጉ ምክንያቶች አንዱ ራሱ ሰው ነው። ገሚሱ ለችግሮች መፍትሔ ሲያፈላልግ ገሚሱ ደግሞ ለመፍትሔው ችግርን ማፈላለግ ላይ ተጠምዶ ይውላል።

የኮምፒውተራችን ቫይረስም ሆነ እሱን መከላከያው ጸረ ቫይረሱ የሚሰራው ያው በኛው በሰዎች አይደለምን? አበው «በሬ ካራጁ!» እንደሚሉት አልቃሽና አስለቃሽ፣ ገዳይ እና ሟች፣ አጥፊ እና ጠፊም አንድ ላይ በመሆናቸው ችግሩን የመቅረፍ ስራ ያው ከ«ውሀ ቅዳ ውሀ መልስ» የዘለለ አልሆነም።

አሁን ላይ ዓለማችን በብዙ ጥልፍልፍ ውጣውረዶችና በተለይም በፖለቲካና በሀይማኖት አክራሪዎች ሳቢያ የስጋት ቀጠና ከመሆን ክፉ እጣ ፈንታ ጋር ለመኖር ተገድዳለች። ምንም እንኳን የሽብርተኝነት ህግ ቢወጣም፤ ከፍተኛ በጀት ቢመደብ፤ በየአቅጣጫው ጥበቃው ቢጠናከርም፤ ከእነዚህ አካላት በሚሰነዘሩ ጥቃቶች ብዙ ቦታዎች መሞታቸው ቀጥሏል። ብዙዎች የወጡበትን አላማ ሳያሳኩ በወጡበት ቀርተዋል፤ ብዙዎች የሚወዱትን ወዳጅ ዘመድ ተነጥቀው ልባቸው ተሰብሯል፤ ብዙዎች በየቀኑ ከቤታቸው መውጣታቸውን እንጂ ወደ ቤታቸው መመለሳቸውን እርግጠኛ መሆን ተስፏቸዋል፤ ብዙዎች ነገን አሻግረው ቢያልሙም ምንጩን በቅጡ ባልተረዱት የሽብር ጥቃት የናፈቁትን ነገ ማየት ሳይችሉ ዛሬ መጨረሻቸው ሊሆን በቅቷል። - የሞት ፅዋን ከመጎንጨት ያመለጡ ተስፈኞችም ቢሆኑ ከመኖር ወድያ እና ከመሞት ወዲህ ተጥለው የልዕለ ተፈጥሮን ረድኤት ይጠብቃሉ፤ ብዙዎች ቤት ንብረታቸው ወድሞ ባልተጠበቀ ሁኔታ ኑሯቸው ተመሰቃቅሎ አሁን ብቻ ለሚኖርበት ጊዜያዊ መጠለያ ካምፕ፣ ገሚሱ ለባይተዋርነትና ስደት፣ የተቀረው ደግሞ ሰብዓዊነት ለራታቸው ነፍሰ በላዎች የገቢ ማስገኛ አዲስ የስራ ዘርፍ መፍጠሪያ በመሆን የመከራ እና ሰቆቃ ህይወት መግፋት ዕጣ ፈንታቸው ለመሆን በቅቷል።

በቀድሞ ጊዜ ዓለማችን ትታወቅባቸው የነበሩ በጎም ሆነ መጥፎ ነገሮች ዛሬ መልካቸውን ቀይረዋል። ማህበራዊ መስተጋብሮቿ ሁሉ አዲስ አቅጣጫን ይዘዋል። እነዚህ ለውጦች ባህላዊ እና ዘመናዊ በሚባሉ ሁለት መሰረቶች ላይ የተገነቡ ናቸው። ምንም እንኳን ዘመናዊነት ይዞ የመጣቸው ብዙ መልካም ነገሮች ቢኖሩም ያጠፋቸው ነገሮችም እንዳሉ ብዙዎች ይስማማሉ። በምዕራቡና በሌሎች አገራት የተነሳው የአክራሪነት ፅንፍ፣ በሚቀነቀነው የአስተሳሰብ አቅጣጫ እና በለውጡ

የተማረፉ አካላት መኖራቸው አንዱ ማሳያ ነው። እነዚህ አካላት፣ ለዓለማችን ቁሳዊ አምልኮት እንደማያዋጣ ሽንጣቸውን ገትረው ይሰብካሉ፤ ለዘመናት አብሮን የቆየ ክብራችን፣ የአኗኗር ዘይቤያችን እንዲሁም የህይወት ትርጉማችን የማንነታችን መገለጫ በመሆኑ ወደ ቀደመው የህይወት ዘውጋችን መመለስ እንደሚኖርብን ይመክራሉ፤- ‘ዘመናዊነት’ እነዚህን ማንነቶች እየቀማን በመሆኑ ‘አንፈልገውም’ ሲሉም ይደመጣሉ።

‘ዓለማችን አንድ መንደር ትሆናለች’ የሚለው የአንድ ወቅት ሀሳብ አሁን አሁን እውን እየሆነ መጥቷል። በመሆኑም የግለሰብም ሆነ የአገር ዕጣ ፈንታ የዓለም አቀፍ ተፅዕኖ ሰለባ መሆኑ እርግጥ ነው። በዚህ ዘመን በተለይም ሰልጥነዋል የሚባሉት የምዕራባውያኑ ባህልና አስተሳሰብ በዓለማችን ላይ ከፍተኛ አሻራውን እያሳረፈ መምጣቱ ግልጽ ነው። በተለይም ባላደጉ አገራት ውስጥ የሚገኘው ወጣቱ ትውልድ የማያውቀውን አገር ናፋቂ ከመሆኑም በላይ የራሴ የሚለውን ደግሞ እንዲጠላ እያደረገው መጥቷል። በራስ ማንነቱ የማይኮራ፣ ጭራሽ ማንነቱ የሚያሳፍረው፣ እራሱን ለመደበቅ የሌሎችን ጭንብል የሚያጠልቅ፣ አይን እያለው በዳበሳ የሚኖር ወጣት ቁጥር ጨምሯል። አካሄዱ፣ አለባበሱ፣ አነጋገሩ፣ የአኗኗር ዘይቤው፣ ሰላምታ አሰጣጡ፣ ለነገሮች ያለው እይታ ሁሉ... ከነዚህ አገራት የፕሮፓጋንዳ ማሸን የተቀዳ እንጂ በውል እንኳን ያልተኮረጀ ግማሽ ልጮ ግማሽ ቁንጮ አይነት አጉል አዚም እየሆነ መጥቷል። ይህ ሁኔታ አፍሪቃዊነትን አጠልሽቶ ምዕራባዊነትን ጭፍን የእድገት እና የስልጣኔ መንገድ አድርጎ የሚያሳይ አደገኛ ክስተት እየሆነ መጥቷል። በመሆኑም እንደ አገርም፣ እንደ ዜጋም ማንነትን አስጠብቆ ከሚፈለገው ደረጃ ለመድረስ ብርቱ ትግል ማድረግ ለነገ የማይባል አስቸኳይ የቤት ስራ ሆኖ እንደ ጋሬጣ ከፊታችን ተዘርግቷል።

በሌላዊነት መንደር መጠቃለል ማምለጫ የሌለው ምርጫ በሆነበት በአሁኑ ዘመን ዜጎች ቁልፍ የመወዳደሪያ አካል ናቸው። በዚህ ውድድርም ዘወትር ተገዳዳሪ ሆኖ ለመገኘት ዜጎች ለአገራቸው የሚኖራቸው ጥልቅ የሆነ ፍቅር፣ አገራቸውን የእድገት ምሶሶ ላይ የመስቀል ፅኑ ፍላጎት፣ በሚያጋጥማቸው መልካም ያልሆነ ምላሽ

የማይናድ ቆራጥነት፣ በሌሎች ላይ ጥገኛ ሆኖ ለመዝለቅ ከቁጭት የመነጨ እምቢኝ ባይ ልቦና እና ሌላም ተነሳሽነታቸውን የሚያበረታላቸው አጋዥ ነገር በሙሉ ያስፈልጋቸዋል።

የኢንዱስትሪ አብዮትን ተከትሎ ልዕልና ያገኘው የካፒታሊስት ስርዓት የዓለማችን ብቸኛ የኢኮኖሚ ርዕዮት አማራጭ ተደርጎ እንዲወሰድ በተጨማሪም ያስመዘገባቸው ውጤቶች ቢረዱትም ዛሬ ከሚገኝበት ምዕራፍ ለመድረስ ከፍተኛ የሰው ህይወት መጥፋትና የቁሳቁስ ውድመቶችን ማስከተሉ ይታወቃል። ዓለምን ዛሬ ከአድማስ አድማስ የሚንጣት የመከራ ሽል የዚሁ ርዕዮት ነቀርሳዊ ጽንሰ ከመሆን አይዘልም። በመሆኑም ይህ ርዕዮት በውስጡ የነገሱትን አጥፊ ግድፈቶች በስልጡንና ሠብዓዊ አካሄድ አጥርቶ ወደላቀ ከፍታ ይሸጋገራል? ወይስ ልክ እንደቀድሞው በማይፈቱ ቅራኔዎች ተደነቃቅፎ ወደማይቀረው ሕዝባዊ አመፅ፣ አውዳሚ ‘ጦርነት’ ይሸጋገራል? አለበለዚያስ ‘ጥበብና አስተዋይነት’ ከጋራ ተጠቃሚነት ከማረጋገጥ ጋር ቦታውን ትረክበዋለች? የሚለው ጥያቄ ሊደርቅ እንደተዘጋጀ እርጥብ የፍየል ቆዳ በሁለት ፅንፍ አለምን ወጥሯታል።

ይህ ሁኔታ አለማችን ከሁለቱ ፅንፎች አንደኛውን መምረጥ እንዳለባት ያሳያል። የመጀመሪያው አማራጭ ‘ልዩነትን በጥበብ ማስታረቅ’ አልያም ‘ባለመስማማት መስማማት’ ሲሆን፤ ሁለተኛው አማራጭ ደግሞ ‘ዓለም በኔ አመለካከት ዙሪያ መሸከርከር አለባት’ ብሎ ሶስተኛውን የዓለም ጦርነት ማስነሳት ነው።

በብዙዎቻችን ልብ ውስጥ ተስፋ መቁረጥ ተደላድሏል። ከወጣነው የድል ከፍታ ይልቅ የሠመጥንበት የመከራ ጉድጓድ ጥልቅ ሆኖ ይታየናል። ነባሮቹን ችግሮች አስወግደን ሳይሆን ቆጥረን ሳንጨርስ ሌላ አዳዲስ ችግሮች በላያችን ይጫናሉ። በእጃችን ያለውን የመፍትሄ ቁልፍ ማየት እስኪያቅተን በዙሪያችን መከራና ችግር እንደተራራ ተቆልሏል። ቤተሰብ፣ ማህበረሰብ፣ ሕዝብ እና ሰብዓዊነት የሚለው ተፈጥሯዊ ትስስር በድንገት ሳይሆን ታስቦበት እንዲፈረካከስ የተደረገ ይመስል መበታተኑ አይሏል። በወዲህም ሆነ ወዲያ ከዝምድና ይልቅ ጠላትነት አይሏል።

በተለይም በፖለቲካ፣ በኢኮኖሚና በማሕበራዊ ሕይወታችን ውስጥ የጋራ ተጠቃሚነታችንን የማረጋገጥ የኋላፊነት ቀንበር የተጫነባቸውና ለርሱም ተፅዕኖ መፍጠሪያ ኃይልና ሥልጣን በጃቸው የጨበጡ ቀዳሚዎች፣ አስተዳዳሪና መሪዎች ለአፍ ካልሆነ በቀር በተግባር ጆሮ ዳባ ልበስ ብለዋል። በሙሉ ዓይን ከችግራችን ጋር መተያየት አቁመዋል።

በዘመን ሂደት ያልተፈታ ችግር በዘመን ሂደት የችግር ካንሰር ይሆናል የሚል አንድ አባባል አለ። እውነት ይመስላል። ካንሰር በዘመናዊ መድሃኒት ፈውስ ሊያገኝ ሥላልቻለ ተስፋ ቆርጠው የሚቀበሉት ብዙዎች አይደሉም። በዘመናዊ ሕክምና በማይድን በሽታ የተለከፈ ዜጋ በሕይወት ተስፋ ቆርጦ አይቀመጥም። ይልቁንም መፍትሄን ከባሕላዊ መድሃኒት ሊፈልግም ወደዚያ ያቀናል። ሌሎችም የሱን መንገድ እንዲከተሉ ይሰብካል። ትክክለኛ መፍትሄ ያልተሰጣቸው ችግሮቻችን ዘመን ሲያስቆጥሩ ትክክል ያልሆነን መፍትሄ የችግር መፍቻ አድርገው ይወስዳሉ። በዚህ ሂደት መወቀስ ያለበት ለችግሩ መፍትሄ ያጣው በሽተኛ ሳይሆን ትክክለኛ መፍትሄን የነፈጉት ሐኪሞች መሆናቸው አሌ አይባልም። ውጤቱም የዜሮ ድምር ነው።

የዓለማችን የነፃነት ፋና፣ የዘርና እምነት መቻቻል መሰረት ተደርጋ በምትቆጠረው ሀገረ አሜሪካ ግንኙነቱን የሚቆርጥ ግንብ አሳንፃለሁ፣ ሀይማኖትን መሠረት አድርጌ ሺዛ ሥርዓቱን እለውጣለሁ፣ ለማለት የደፈረ ፖለቲከኛ መፈጠሩ ብቻ ሳይሆን ሁለት መቶ ዓመታት ያስቆጠሩ የፓርቲ እጩዎችን አሸንፎ ለፕሬዝዳንታዊ እጩነት ዶናልድ ትራምፕ መብቃቱ፣ በዚህ የተነሳ ነው። ከዚህ መሠሉ ተስፋ አስቆራጭ እውነታ ወጥተን ብርሃንን ለመፈንጠቅ በትናንቱ የችግር መፍቻ ዘዴ ለዛሬ መፍትሄ ማግኘት አይቻለንም። በተለወጠ ዓለም ውስጥ ለነባሮቹም ሆነ ለአዲሶቹ ችግሮቻችን መፍትሄ ለመሻት ቀዳሚው እርምጃ የተለወጠ አተያይ መፍጠር አስፈላጊ መሆኑን ምሁራን ያስረዳሉ። ሰብዓዊነት በዛሬ ውስጥ ተለይቶ የሚቆም ሕንፃ አይደለም። በትናንትና ነገ መሀል የሚዘረጋ ድልድይ እንጂ ። በመሆኑም ጥበባዊ ዕይታ፣ በስጋና ነፍስ መሐል ያለውን የተደላደለ ሚዛን

እንደምን የዕለት ተዕለት ሕይወታችን ገጽታ አድርገን እናስቀጥላለን፤ ብለን መጠየቅ ይኖርብናል።

`ንድፍን አልቆ ማያ ዕሳቤ` በሚል ርዕስ ሮትማን መፅሄት ላይ የሰፈረው ፀሁፍ እንዲህ ይለናል።

ዙሪያችንን የከበቡት ቁሳዊ ጉዳዮች ብቻ አይደሉም - ፖለቲካዊ ሥርዓትና የኢኮኖሚ ፖሊሲ፤ የሕክምና ምርምሮች የሚካሄዱበት መንገድ ሳይቀር - ሁሉም ነገር ለኢኖቬሽን የተጋለጠ ነው። ተቋማት በዓለም ላይ ዘላቂ ተወዳዳሪነታቸውንና የመሪነት ቦታቸውን ጠብቀው ለመቀጠል ጥራትን፤ የአፈፃፀም ደረጃ እና ዋጋን ብቻ የሚተገኙበት ዘመን ተቀይሮ ንድፍ አዲሱ የመወዳደሪያ መሳሪያና ቁልፍ የኢኖቬሽን አራማጅ መሆን ጀምሯል።

በ20ኛው ክፍለ ዘመን የከፍተኛ ትርፍ ምንጩ ከፍተኛ ሀብትን መሠረት ያደረገ ታላቅ ኢንዱስትሪን በመገንባት የነበር መሆኑ ይታወቃል። ችግር አፈታቱም ለተለየው ችግር ቁሳዊ መፍትሄ ሠጪ መሳሪያ በመፍጠር፤ ተወዳዳሪነትን በዋጋ፤ በጥራት፤ በውጤታማ አመራረት በማረጋገጥ ብቻ ተደርጎ ሲወሰድ ቆይቷል። በዚህ አቅጣጫ ችግር እየተፈታ፤ ትርፍ እየተገኘ ብዙዎች ሕልውናቸውን አረጋግጠው መዝለቅ ችለው ነበር። ዛሬ ይህን የችግር መፍቻ አቅጣጫ መተገን ብቻውን በቂ አይደለም። በምርትና አገልግሎቶቻችን ውስጥ የተጠቃሚዎቻችንን ባህል፤ ስጋዊና መንፈሳዊ እርካታን ማስገኘት ትልቅ ቦታ ያለው መወዳደሪያ ሆኗል።

የውሃ መክፈቻና መዝጊያ ቧንቧ መክፈቻና መዝጊያ የነበረበት ዘመን ሩቅ አይደለም። ዛሬ ቧንቧ ከመክፈትና መዝጋት ባሻገር በዲዛይን ውበቱ፤ ለመክፈትና መዝጋት ባለው አመቺነት በውሃ አለቃቅ ሂደቱም ጭምር የሚመረጥ፤ በገበያ ያለውም ተወዳዳሪነት የሚወሰንበት መመዘኛ ተግባራዊ እየተደረገ የመጣበት ዘመን ላይ ነው፤ ያለነው። ለላዊነትን የሚዘውሩት እንደቀድሞው ታላላቆቹ ኩባንዎች ብቻ ሳይሆኑ የአዳዲስ እውቀት አመንጪ ኢኖቬተሮች ሆነዋል። ምርት እንጂ አገልግሎት፤ አገልግሎቱ ከሚሰጥበት ምድር ባሻገር `አይሸጋገርም!` የሚለው

ኢኮኖሚያዊ ንድፈ ሀሳብ ፈጣን እድገት ባሳየው የኢንፎርሜሽንና ኮሚኒኬሽን ቴክኖሎጂ ተለውጦ ለአውሮፓና አሜሪካ የስልክ ተጠቃሚዎች፣ የሕንድ ኦፕሬተሮች አገልግሎት ይሰጣሉ። ካናዳ ላይ የተነሳ የበሽተኛ ኤክስሬይ በሕንድ ዶክተሮች ተተንትኖ ለካናዳ በሽተኛ ውጤት ይቀርባል። የአሜሪካ የትምህርት ተቋም ድንበር ሳይገድበው የትምህርት አገልግሎት በዌብ ግንኙነት የአፍሪካን ተማሪዎች ያስተምራል።

ያለንበት ዘመን እንደ ቀድሞዎቹ ዘመናት ለአብነትም እንደ ኢትዮጵያና ጣልያን አንዱ ጦርና ጋሻ ሌላው ደግሞ የጅምላ ጨራሽ መሳሪያ ባለቤት ሆነው የሚፋለሙበት ዘመን አይደለም። ይልቁንም ሁሉም በየፊናው ሁለቴ ብትመታኝ አንዴ አላጣህም አይነት ፉከራ የሚያሰማበት የድርቅታ ጊዜ ላይ ነው። ያለነው። ሲብስም መላ ዓለምን በቅጽበት ደግ አመድ ሊያደርጉ የሚችሉት የኒውክሊርና የአቶሚክ ቦምብ መኖራቸው የውድመቱን መጠን የቱን ያህል የሠፋና የከፋ ሊያደርገው እንደሚችል መዘንጋት የለብንም።

በሰላም ዙሪያ ምርምር የሚያካሂደው ጆህን ጋልተንግ ለዛሬው ማህበራዊ መዋቅር መበስበስ መገለጫ የሚሆኑ ምክንያቶችን ‘አኖማይ’ና ‘አቶማይ’ ሲል ያስቀምጣቸዋል። ‘አኖማይ’ ማለት የባህል (ወግና ልማድ) መጥፋት ሲሆን ‘አቶማይ’ ደግሞ የማህበራዊ መዋቅር መንኮታኮት ነው። እርግጥ ነው፤ የባህልና የማህበራዊ መዋቅር መሳሳት ለመብት ጥሰቶች መበራከት፣ ለጥላቻ መንሰራፋት፣ ለሽብርተኝነት እና አጥፍቶ መጥፋት ስር መስደድ እንዲሁም ለእርስ በእርስ ጦርነት ምክንያት እየሆነ ይገኛል። እንደ እምነት አባቶች አገላለጽ ደግሞ ምድር በተፈጥሮ መቅሰፍቶች እንድትመታ መዓትን የሚጠሩ ክስተቶች በዝተዋል። ታዲያ እነዚህ ኩነቶች እያስከተሉ ያሉት ጉዳቶች በእነዚህ አገራት የተወሰነ ነው፤ ልንለው አንችልም። ምንም እንኳን መጠኑ ቢለያይም ሁሉም አገራት የችግሩ ገፈት ቀማሾች ሆነዋል። በተለይም እንደ ኢትዮጵያ ባሉ ለማደግ በሚውተረተሩ አገራት ላይ ሊያስከትል የሚችለው ችግር ቀለል ተደርጎ ሊታይ የሚችል አይደለም።

ነገሩ ሁሉ፤ ልክ ካክላሽ ሃሻል እንዳስቀመጡት ነው፤ የአንድ ነገር መጀጅትና ከግልጋሎት ውጪ መሆን ለሌላው ነገር የምጡን ስቃይ ሽሮ የሚመጣ ውልደት ነው። ሊነጋ ሲል እንደሚጨልመው ግግር ጨለማ የሚያስፈራ፤ እንደ ጥላሞት የሚከብድ የጭንቅ ምጥ ይሆናል። ጭንቁ የቱንም ያህል ቢበዛና ቢያስፋራም ቅሉ፤ ያ የከበደ አዲስ ምጥ ውላጅ በፍጹም መወለዱ አይቀርም። በየመንደራችን፤ በየቤታችን እና በየራሳችን ውስጠት ሊወለድ የተዘጋጀው ይህ የለውጥ ጽንሰ አይናችን ስር ህልው ለመሆን እየተቃረበ ቢሆንም በወቅቱ ካልደረሰና ካልገፋ በስተቀር በውል አንረዳውም።

ከዚህ ፍርስራሽ በኋላ እየተቀሰቀሰ ያለው ምንድን ነው? ከእነዚህ ለውጦች ጋር እንዴት መናበብና አብሮ መሄድ ይቻላል? በተወሰኑ አካላት፤ እንዲሁም ትስስርና ዝምድና በፈጠሩ ግለሰቦች መካከል በድንገት ሳይታሰብ ብቅ በማለት ላይ ያለ አዲስ አይነት ኃይል የፈጠረው ጥያቄ ይሆናል። ይህ ኃይል የተለየ ጥራት ያለው ተዛምዶ፤ ከትላንት ንድፎች ተሞክሮ የተወሰደበት፤ ዛሬ ላይ አንዱ ከአንዱ አብሮ የመሆን ማንነትን የሚፈልግበት ነው።

መፃኢ ዕድልን በጥሩ መሰረት ላይ ለመገንባት የህብረተሰብን ተሳትፎ ማረጋገጥ መቻል ወሳኝ ነገር ነው። የአገር ጉዳይ የኔ ጉዳይ ነው፤ ብሎ የሚያምን ህብረተሰብን መፍጠር የቻሉ አገራት ያሉባቸውን ዘርፈ ብዙ ችግሮች በቀላሉ መቋቋም ተችሏቸዋል። ምክንያቱም እኚህ ዜጎች ለአገር ደህንነት ዘብ ናቸውና። ነገር ግን ህዝብን ወደኋላ ገሸሸ ያደረገ መንግስት በየአቅጣጫው ለሚከሰቱ መጥፎ ሁኔታዎች ተገቢ ምላሽ መስጠት ይሳነዋል። በአንፃሩ በአንድ ፖለቲካ ፓርቲ ወይም በጥቂት አዋቂ በሚባሉ አካላት ከሚደረግ የተናጠል ጥረት ይልቅ በጋራ የሚደረጉ ጥረቶች እጅግ ውጤታማ መሆናቸው እሙን ነው።

ምዕራፍ ሁለት፡

ጀግንነት፤

ጀብዳዊ ጭካኔና ጀብዳዊ ቅንነት፡- ያልዘሩት አይበቅልም!

በዓለም አቀፍ ደረጃ ‘ጀገኑ’ ወይም ‘ጀብድ ሰሩ’ እየተባሉ ከትውልድ ትውልድ፣ ከአጥናፍ እስከ አጥናፍ ድረስ የሚነገርላቸው በርካታ ግለሰቦች እንዳሉ ታሪክ ያስረዳል። በጀግንነታቸውም ዝናርና ቀበቶ ያስፈቱ፣ ሱሪ፣ ቀሚስ ያስወለቁ፣ ገና ሲታዩ ያንበረከኩና ይበል ያሰኙ የጀግና ቁንጮዎችም እንደነበሩም እሙን ነው። ነገር ግን የጀግንነት ትርጉምና ስርወ-አመጣጡ ባህላዊ ወይም ዘልማዳዊ እንደሆነ በዌብስተር የእንግሊዘኛ መዝገበ ቃላት ላይ ሰፍሮ እናገኘዋለን። ይኸውም ‘ጀግንነት’ ወይም ‘ጀብድ’ የሚለው ቃል አመጣጡ አፈ-ታሪካዊ ሲሆን ትርጉሙም ከአምላክ ዘንድ ኃይልና ጉልበት መሰጠት ወይም ልዩ ኃይል መሞላትን ያመለክታል። በሌላ በኩል መንፈስ ጠንካራ የሆነ ጦረኛ ማለት ሲሆን የተለየ ጥንካሬና ብቃት በተፈጥሮ የተቸረው በጣም ደፋር የሆነ ሰው እንደሆነ መዝገበ ቃላቱ ያስቀምጣል። ቢሆንም ግን የቃሉን ትርጓሜ ይህ ነው፤ ብሎ መደምደሚያ ላይ ለመድረስ ባለመቻሉ ምክንያት ሁሉም የዓለም ክፍል የቃሉን መሰረታዊ ጽንሰ ሀሳብ ሳይለቁ የተለያዩ ድርጊቶችን ለመግለፅ ይጠቀሙበታል።

ስለ ጀብድ ሲነሳ ወደ ታላቋ ግሪክ፣ መቄዶኒያዊት መንደር አቅንቶ ወደ ሆሜር ዘመን በመሻገር የሆሜርን የስነ-ፀሁፍ ስራዎችን መመልከት በጣም አስፈላጊ ይሆናል። ሆሜር በዘመኑ ድንቅ የሚባሉ ስራዎችን ጥሎ ያለፈ ባለ ቅኔና ገጣሚ ሲሆን ከስራዎቹም መካከል ስለግሪክ አፈ-ታሪክ ባሰፈረበት ‘ኦሊያድ’ መፅሃፉ ውስጥ

የጀብደኝነትን ስርወ አመጣጥና አፈጣጠር ፍንትው አድርጎ ያሳየናል። ሆኖም ስለ ጀብድ ባነሳው ሀሳብ ላይ ሌላ ለማከል መሞከር የፀሐይን ብርሃን ለመደገፍ ባትሪ እንደማብራት ከንቱ ድካም ስለሚሆን የርሱን የጀብድ መሠረተ ኃሳብ ጨብጦ ጥቂት ምዕራፍ መጓዝ እና ማምሰልሰል ግድ ይሆናል።

በግሪክ አፈ-ታሪክ 'ዜውስ' ማለት የግሪክ የመንፈስ አምላክ ሲሆን እርሱም ከእለታት አንድ ቀን ሊድ ከምትባል አንዲት ሴት ጋር ሌሊት በህልሙ ስጋዊ ግንኙነት ያደርጋል። በዚያም ሌሊት ሄለን የምትባል አንዲት የአለም ቆንጆ ተፀንሳ ታድራለች። ሄለንም ተወልዳ ካደገች በኋላ በውበቷ በዓለም ነገስታት ላይ ተፅዕኖ የምትፈጥርና ከውበቷም የተነሳ የዓለም ነገስታትን የምታንበረክክ ድንቅ ሴት ትሆናለች። በታሪኩ ውስጥ ከሄለን ፍቅር የተነሳ በርካታ ነገስታት እንዲሁም ገበሬዎች እራሳቸውን እስከመሳት ይደርሱ እንደነበረ፤ በምሳሌ ሲያስረዳ በውበት ስበቷ ኃያልነትና በፍቅሯም ከመፍዘዛቸው የተነሳ ገበሬዎች በእርሻቸው ላይ ጨው ይዘሩ እንደነበር ይናገራል። የሄለንን መንፍሳዊ ስርወ ማንነት በሚያውቁና ተጋሪም መሆን በሚሹ፤ በሌላም በኩል በቁንጅናዋ በተማረኩ ሁለት ነገስታት መካከል አንድ ታላቅ ጦርነት ሊነሳ ቻለ። ይኸውም «የትሮይ ጦርነት» በመባል ይታወቃል። ይህ ጦርነት ስለ ሄለን ከተካሄዱ ታላቅና ጀብደኛ ጦርነቶች መካከል አንዱና ዋነኛው ሲሆን ሄለን አግብታ ትኖር ከነበረችበት ከስፓርታ ንጉስ ሜሎስ **በትሮይ** ንጉስ ልጅ፤ ልዑል ፓሪስ ተጠልፋ ወደ ትሮይ ከተማ ስትወሰድ የስፓርታው ንጉስ በትሮይ ላይ ባደረገው የጦር ዘመቻ በሁለቱም ወገን ከፍተኛ ቁጥር ያለው ወታደር ህይወቱ ሊያልፍ ችሏል። ነገር ግን በጦርነቱ ታሪክ ውስጥ ከሁሉም በላይ በጣም ጀብድ ሰርቷል፤ የሚባለው አርኪለስ ሲሆን ጀብደኛውም ልዩ ኃይል የተሞላበትና የዜውስ ስርወ ዝርያ ያለው እንዲሁም በቀላሉ ሊሞት የማይችል ጀግና እንደነበር ታሪኩ ያስቀምጣል። አርኪለስ ከጀግንነቱ የተነሳ በጦር ቢወጉት፤ በጎራዴ ቢከፍሉት እንዳልሞተና በመጨረሻም ቁርጭምጭሚቱን በጦር ተወግዶ ሊሞት እንደቻለ አፈ-ታሪኩ ያስረዳል።

የግሪክ ነገስታት ሄለንን ጨምሮ የግሪክ አምላክ ነው፤ ብለው ከሚያምኑት ዜውስ ጋር የቅርብ ዝምድና አለን፤ ብለው ስለሚያምኑ በታሪኩ ውስጥ ጀብድ ይሰራ ከነበረው አርኪሊስ ጎን እራሳቸውን ለማስልፍ እንደሚሹ የቅርብ ጊዜ ታሪኮች ያመላክታሉ። የጀብድኝነት ጥማትና ጀብድኞች በሰፈሩበት ባህረ መዝገብ ላይ ለመከተብ የሚደረግ የጀብድ ረሃብ ከዚህም በላይ ርቆ ይሻገራል።

የሄለን ታሪክና የዜውስ ስርወ መንግስት እስከዚህ የአለም ታሪክ ድረስ ተሻግሮ ሊዘልቅ እንደቻለና ጠባሳውም ከትውልድ ትውልድ እየተላለፈ እንደመጣ ማየት ይቻላል። የአርኪሊስ ታሪካዊ ጀብድኝነት ገና በጨቅላነት እድሜው ናላውን ያዞረውና መንበረ ስልጣኑን ለመቆናጠጥ በስርወ መንግስት ፍቅር ወደ ተነደፈው ታላቁ እስክንድር ያመራናል።

ሄለናዊ መስተዳድር ያላት ታላቋ ግሪክና መቄዶንያ ተብላ የምትጠራውን የስልጣኔ ቁንጮ አገር ለመግዛት በርካታ ሰልፎች በታሪክ ተካሄደዋል። በዚህም ውስጥ የምናየው በሄለናዊ መስተዳድር ልቡ ስለተነካው ታላቁ እስክንድር ይሆናል። በመሆኑም እስክንድር ዓለምን ለመግዛት በነበረው ጽኑ እምነት በወጣትነቱ ሁሉን ሊቆጣጠር «ሀ» ብሎ ሊጀምር ችሏል። የእስክንድር አላማ በልጅነቱ ይነገረው የነበርውን ሄለናዊ መስተዳድርን በዓለም ላይ መዘርጋት ነበር።

ታላቁ እስክንድር የተወለደው በ356 ክርስቶስ ልደት በፊት በፔላ መቄዶንያ ነበር። አባቱ ንጉስ ዳግማዊ ፊረና ሲሆን እናቱ ደግሞ አሌምፒስ ነበረች። እናቱም የመቄዶንያ ነገስታት የግሪክ አምላክ የሆነው የዜውስ ልጅ የሄርኩሊስ ዝርያዎች መሆናቸውን ለእስክንድር ታስተምረው ነበር። እንደ እናቱ አባባል ከሆነ የእስክንድር ቅድመ አያት ኦሊያድ በሚባለው የሆሜር ግጥም ውስጥ የተገለፀው ጀግና አርኪሊስ ነው። በመሆኑም ወላጆቹ ድል የማድረግና ንጉሳዊ ክብር የመቀዳጀት ምኞት ስለቀረፁበት ወጣቱ እስክንድር በጊዜው ወደ ጦርአምባ ፊቱን ለመመለስ በጦር ግንባርም ለመሰለፍ ሊገፋፋ ችሏል። ምንም እንኳን የዘመኑ ፈላስፋ አርስቶትል እስክንድርን ፍልስፍና ሊያስተምረው ቢፈልግም እስክንድር ግን

‘የጀብደኛው አርኪሊስ ዝርያ ነኝ’ የሚለው የጀብደኛነት መንፍስ በውስጡ ስላደረበት ጦረኛ ለመሆን ተገደደ። ስለ ዘሩ ለማወቅ ከፍተኛ የማንበብ ልምድ የነበረው እስክንድር ከሆሜር ግጥሞች ውስጥ 16 ሺህ የሚሆኑ ስንኞችን በቃሉ እንደያዘ ይነገርለታል። በዚህም የተነሳ በ20 ዓመቱ የድል አክሊል ለመቀዳጀት የቻለና ትልቅ ጀብድ የሰራ ወጣት ንጉስ ሊሆን እንደቻለ ብዙ ተነግሮለታል።

ዛሬ፣ በዚህ ዘመንም እንኳን ቢሆን ስለ እስክንድር ጀብድና ጀግንነት በሰፊው ይወራል። እርሱንም ለመምስል በዓለም ዙሪያ በርካታ ነገስታትና መሪዎች እንደሚፈልጉ የሚፈጽሟቸው ተግባራትና የሚዘረጉት ፓለቲካዊ ስርዓት በግልጽ ያሳያል። በዚህ ባለንበትና ከትላንት የማይሰምር ሌላ ዘመን በጠባበቅ እንግዳ የእድሜ ካብ ላይ ሆነን እንኳን ከአርኪሊስ እስከ እስክንድር በሚዘረጋ የ«በሆንኳቸው» ጀብደኛ ምኞት ጋዲ ታስረው ሳይተኙ የሚያልሙና የሚቃዝቡ እዚህም እዚያም ብቅ ሲሉ ማስተዋል እንግዳ ክስተት አይደለም።

በዚያው መጠን በዘመናችንም ልክ እንደ ታላቁ እስክንድር ዓለምን የመግዛትና በዘመነ ግዛቱም በምድር ላይ ትክክለኛና ‘የተከበረ’ የሚለውን የዘር ሀረግ ብቻ አኑሮ እንዲመጸደቅ በማድረግ በተቃራኒው ደግሞ ‘ነውረኛ’ እና የተናቀ ዘር ብሎ የፈረጀውን የዘር ሀረግ ከምድረ ገጽ ለማጥፋት ታጥቆ የሚነሳ ክፍልም አለ።

ሂትለር ከታላቁ እስክንድር ጋር የሚያመሳስለውንና አንድ የሚያደርገውን መሰረታዊ ነጥብ በጥልቅ መመልከቱ ስለ ሁለቱ ስርወ መንግስት አመጣጥ በግልጽ ለማየት ይጠቅማል። ሂትለር ልክ እንደ እስክንድር በወጣትነት እድሜው፣ ገና በጨቅላነት የብስለት ደረጃው የናዚን ጦር ለመቀላቀል የወሰነ ሲሆን ዓላማውም ዓለምን በመግዛት የአርያን ዘር ነው፣ የሚባለውን የቅድመ አያት ዝርያውን በመላው ዓለም እንዲበዛ ማድረግና ዘሩም ተከብሮና ተፈርቶ እንዲኖር ማስቻል ነበር።

ሂትለር በልጅነቱ በስዕልና በእደ ጥበብ ሙያ የተካነ ቢሆንም በዚህ ሙያውም ብዙ የመስራት ህልምና እቅድ ቢኖረውም ዘርን መሠረቱ ያደረገ ንድፈ ሃሳባዊ ርዕዮተ ዓለም ይሰብክ፣ ያስተምር በነበረው ‘ጎንተርስ’ አስተምሮት መንፈሱ በመማረኩና

አመለካከቱም በመቀየሩ ልቡ ወደ ዘረኝነት አጥፊ ልክፍት ሊከበልል ችሏል። እንደናዚው ጎንተር የዘር አስተምሮት ከሆነ የአውሮፓ እና የእሴያ አገራት የዘር ግንድ አርያን የሚባል ሲሆን ትርጉሙም ከሁሉ በላይ የሆነና የተከበረ ዘር ማለት ነው። ምንም እንኳን የአርያን ዘር ሚዲትራኒያን፣ ኖርዲክ፣ ደናቲክ፣ አልፊያንና የምስራቅ ባልቲክ በሚል አምስት ንዑስ የዘር ሀረግ ቢከፈሉም ከአምስቱ ውስጥ ኖርዲክ የሚባለው የዘር ሀረግ ከሁሉም የሚበልጥና የናዚዎች ቅድመ አያት መሆኑ በሂትለር ላይ ትልቅ የዘረኝነት መነሳሳት ሊፈጥርበት ችሏል።

ገና በጠዋቱ የጨካኝነት ጀብዳዊ መንፈስ የተጠናወተው ሂትለር የተከበረውን የአርያን ዘር ለማብዛት በተቃራኒው ደግሞ የተናቁ የሚላቸውን የአርመን፣ የግሪክ እና የአይሁድ ዝርያዎችን ለማጥፋት ብሄራዊ እርምጃ በማድረግ 10,000 ጀርመናዊያንና 9,000 ኖርዊዥያን የአርያን ህጻናትን በባዮ-ቴክኖሎጂ የማዳቀል ስነዘዴ ማፍራት ችሏል። ሂትለር በዚህ እኩይ ተግባሩ ከአምስት ሚሊየን በላይ በሚሆኑ አይሁዳዊያን ህጻናት ላይ የጅምላ ጭፍጨፋ ፈጽሟል። ሂትለር ከዚህም በማለፍ ክንዱን በአለም ላይ ዘርግቶ የናዚውን ጦር ይዞ በመዝመት በርካታ አውዳሚ ጦርነቶችን አድርጓል። ቢሆንም ግን በዘረኝነት ልክፍት ተጉዞ ካለመው ሳይደርስ በመንገድ የቀረው ጀርመናዊው፣ ናዚ ጀብዳኛ እንደሆነ እና እርሱንም ለመምሰል የሚታትሩ የዚህ ዘመን መሪዎች እንዳሉ የአለም ገጽታ ያሳያል።

የሰው ልጅ በነገሩት ተረትና ባነበቡለት አፈ-ታሪክ ወይም ደግሞ ተጨባጭ ነው፤ በሚለው ታሪክ እራሱን ዋና ተዋናይ በማድረግ ታሪኩን ለመምሰልና የአመፅ ትርክቱን ጀብዳዊ ድርጊት አንድም በቅንነት አሊያም በክፋት ተግባር መፈፀም በሚያስችለው ደረጃ አመለካከቱ ሊቀየር፣ ልቦናው ሊጋረድ እንደሚችል የስነልቦና ባለሙያዎች ይናገራሉ። የሰው ልጅ የሚሰማው፣ የሚናገረው፣ የሚያየውና የሚማረው ወይም የስርዓተ ትምህርቱ ድግግሞሽ መጠን አመለካከቱን ሊያስቀይሩት ወይም ደግሞ ሊያቃኑት እንደሚችሉም ይታመናል። በተለይም የትርክቶቹ ቁርኝት ከሚዛናዊና አስተውሎትን ከሚጠይቁ ተጨባጭ የሕይወት ባህር ከመቀዳት ይልቅ ከስሜታዊ መንፈሱ ጋር የተቆራኙ በሚሆኑበት ጊዜ ተነሳሽነቱ ከፍተኛ ይሆናል።

እውነት የሚመስሉ ነገር ግን ከእውነታ የራቁ በየመድረኩ፤ በየመገናኛ ብዙሀኑ የሚነገሩና ወደ ህዝቡ የሚወረወሩ ስለት ያላቸው ንግግሮችና በርካታ ተረት ተረት ምሳሌዎች የሚመነጩት ከጥቂት ሰዎች አእምሮ ውስጥ መሆኑን እርግጠኞች መሆን እንችላለን። እነዚህ ውል አልባ ተረቶች ግን በጥቂቶች ቢፈጠሩም ቅሉ የሚያስተዛዝላቸው እና በጅምላ የሚሾፍራቸው ደግሞ እልፍ አእላፍ እንደሆኑ ልብ ይሏል። ስለ እርግጠኝነት ሲነሳ አንድ ታሪክ ትውስ አለኝ።

ያኔ ልጅ እያለሁ፤ ጨረቃ ተወልዳና አድጋ ትልቅ ሆና ደምቃ በምትታይበት ቀን አባቴ በረንዳ ላይ ይቀመጥና ከወንድሜ ጋር አንድ ትርኢት ያጫውተን ነበር። ይኸውም ሁለታችሁም ወደ ጨረቃ አንጋጣችሁ እየተመለከታችሁ ወደ ተለያየ አቅጣጫ ተንቀሳቀሱ ይለናል። እዛው በቆምንበትም ቦታ ሳለን አባታችን ጨረቃዋ ከማንኛችሁ ጋር ነች? በማለት ሲጠይቀን፤ ወንድሜም እኔም “ከእኔ ጋር ነች... ከእኔ ጋር ነች” በማለት በስሜት እንከራከራለን። በመጨረሻም አባታችን ስለ እውነታው ሊያስረዳን ሁለታችንንም ወደ እርሱ ይጠራንና አሁን ጨረቃዋን እንደምታይዋት በሁላችንም አቅጣጫ እንጂ ወደ አንዳችን ያዘነበለች አይደለችም። እውነታው ይህ ነው፤ ቢሆንም ግን ስትንቀሳቀሱ ጨረቃዋ በእናንተ አናት ላይ ብቻ የተቀመጠች ሆና ይታሰባችኋል። ይህን ሁኔታም ከአልበርት አንስታይን የአንጻራዊነት ህግ ውጪ ማብራርያ ልናገኝለት አንችልም።

በዚህ ታሪክ ውስጥ በዘመኑ አጠራር የአልበርት አንስታይን አንጻራዊነት ህግ አጅግ ያጎላዋል፤ አለም ንፅፅር ነው። በእጃችን ስላለውና ስለጨበጥነው እውነታ ወይም ደግሞ ስለውሳኔያችን ትክክለኛነት እርግጠኛ መሆን የምንችለው በአንጻራዊነት ነው። ስለ ጨረቃዋ አለመንቀሳቀስ እርግጠኛ የምንሆነው ከእኛ እንቅስቃሴ ጀርባ ስለተፈጠረው አመክንዮ ማመን ስንችል ብቻ ነው። ስለ ጥቂት ንጉሳዊ ቤተሰቦች ንግግር ማመን የምንችለው ከንጉሶች በስተጀርባ ስላላው ምስኪን ህዝብ እርግጠኛ መሆን ስንችል ብቻ ነው።

ከላይ የጠቀስናቸው የእስክንድርና ሂትለር የስልጣን አነሳስ ገና በጨቅላነት እድሜያቸው ይሰሙትና ይነገራቸው የነበረው የተረት ተረት አስተምሮት ውጤት እንደሆነ ግልጽ ነው። በሰሙት፣ በአዩትና በተማሩት ነገር ተነሳስተው የፈፀሙት ጀብዱ ህልማቸውን ከዳር ቢያደርስም ጀብዳቸው ግን በጭካኔ የተሞላ ነበር። በተቃራኒው ደግሞ በበጎ አመለካከት በጀብዳዊ ቅንነት የተሰለፉና የተቃና ማህበረሰብ ለመፍጠር ሌት ተቀን የሚታትሩ በርካታ ግለሰቦችና መሪዎች እንደነበሩ፣ እንዳሉና ወደፊትም እንደሚኖሩ የማይካድ ሃቅ ነው።

በማህተመ ጋንዲ የተቀጣጠለው ፀረ ሂትለር እና ፀረ እስክንድር ስረ አፈ-ታሪክ ጀብዳዊ ቅንነት ወደ አፍሪቃ መንደሮችም ዘልቋል። እዚህ ጋ ከጋንዲ ተነስቶ የኔልሰን ማንዴላን ቤት አንኳኩቶ የዘለቀው ቅንነት የወለደውን ጀብዳዊ ጀግንነት ማየቱ መልካም ይመስለኛል። “ልጅ የሚበላውን ይመስላል” እንደሚባለው ሁሉ ጋንዲም በልጅነቱ ወቅት የእናቱ ፑትሊባ ሃይማኖታዊ የቀኖና ጻድቅነት ከፍተኛ የመንፈስና የሞራል ጥንካሬ እንዳሳደረበት የዚህ ዘመን ጸሃፊዎች ያስቀምጣሉ።

ከዚህም በተጨማሪ ጋንዲ የሃይማኖት ስብጥርና የዘር ተለያይነት ባለበት ትምህርት ቤት ውስጥ የሁለተኛ ደረጃ ትምህርቱን በመከታተሉ የቅንነት እና አብሮ የመኖር መንፈስ በውስጡ ሊያቆጠቁጥና ሊያድግ እንደቻለ አንዳንድ መረጃዎች ያመለክታሉ። ህይወት የህልውና መሰረቷን የምታቻችልበት እና የተፈጥሮ ሚዛኗን የምትጠብቅበት ተፈጥሯዊ ሚዛን አላት። ሂትለርን አስቦ የበገነ ጋንዲን ሲያስብ ደግሞ በተመስገን እፎይታ እየሰከነ ህይወት ትቀጥላለች።

ጋንዲ የዘር ልዩነትንና የሃይማኖት ብዝሃነትን የሚናፍቅ፣ በዘርፉም ለዓለም ትልቅ ጀበድ ሰርቶ ያለፈ ህንዳዊ ብቻ ሳይሆን አለም አቀፋዊ መሪ እንደነበር የሚታወቅ ነው። ከጋንዲ በፊት የነበረውን የተከበረና የተናቀ የሚል የዘር ልዩነት ርዕዮተ አለምን በማንኮታኮት በምትኩ ፍቅርና መተሳሰብን ለዚህ አለም አስተምሮ ያለፈ ጀብደኛ ነው። የጋንዲ አስተምህሮት ሰብአዊነትን የተላበሰ ስለነበረ ሰው የሆነ ሁሉ ያን ርዕዮት ለመከተል እና ለማራመድ ፍቃደኛ ነበር። በመሆኑም ጋንዲን

ሳያውቃቸውና በጋንዲ ሳይማር የጋንዲን ፍልስፍና መከተልና ማራመድ ስለጀመረው የደቡብ አፍሪቃው ማንዴላ ብዙ ነገሮችን ማንሳት ይቻላል፤ ተገቢም ነው።

ማንዴላ ስለ ጋንዲ መዛግብት በማገልበጥ የጋንዲን ብሄራዊ አጀንዳ፤ የጋንዲን ስርአተ አስተምሮትና የጋንዲን የነጻነት ፈለግ ለመከተል የፈለገ የደቡብ አፍሪቃ ፀረ-አፓርታይድ መሪ ነበር። በጋንዲና በማንዴላ ዘንድ ስለ አገር ነጻነትና ክብር የሚደረገው ሁሉ ጀብዳዊ ጀግንነት እንደሆነ በመሉ እምነታቸው ይናገራሉ። ከ1922 ጀምሮ በየእስር ቤቱ ይወረወሩ የነበሩት ጋንዲ ስለ አገሪቱ ፍቅርና ነጻነት ብዬ ወደ እስር ቤት ስጣል እንደ ታላቅ ጀብድ ወይም ክብር ይሰማኛል፤ ሲሉ በንግግራቸው አስቀምጠዋል።

ማንዴላም ቢሆኑ ስለ ጥቁር አፍሪቃዊ ነጻነትና እኩልነት ሲሉ ከ27 ዓመታት በላይ በሮቤን ደሴት ላይ ታስረው በግዳጅ የጉልበት ስራ እና በህመም ሲሰቃዩ የቆዩ እና አህጉራዊ ጀብድነትን ያስመሰከሩ ከመሆናቸውም በላይ ለትውልድ ጥለው ያለፉት የቅንነትና የአብሮነት ጀብዳዊ ታሪክ ዛሬም ከትውልድ ወደ ትውልድ እንደሆነና ወደፊትም ይሄው ሊቀጥል እንደሚገባ የአሜሪካው ፕሬዝዳንት ባራክ ኦባማ በንግግራቸው ላይ አስምረውበት አልፈዋል። የማንዴላን ፈለግ የሚከተሉ በርካታ ጥቁር አፍሪቃዊ መሪዎች እንደሚኖሩም ጥርጥር የለውም።

ከደቡብ አፍሪቃ ተነስተን ወደ ጋና በማቅናት ከዋሜ ኑኩሩማን እንዴት ነዎት? ብለን፡ በኬንያ በኩል ጀሞ ኬንያታን እጅ ነስተንና ተሰናብተን ወደ አገራችን ኢትዮጵያ ተጉዘን ብንመጣ ብዙ ጀብዳዊ ታሪክ ያላቸውን መሪዎችንና ግለሰቦችን ማግኘት መቻላችን ምንም ጥርጥር የለውም።

የአገራችን ማህበረሰብ ለጀብዳዊ ቅንነትና ጀብዳዊ ጭካኔ የሚሰጠው ትርጓሜና ማህበረሰቡ ከወለዳቸው ልጆቹ የሚፈልገው ማንነት የትኛውን ነው? ብለን ብንጠይቅ መልሱ እጅግ አስገራሚ መሆኑ አይቀርም። የማህበረሰብ ስነ-ልቦና ባለሙያዎች ስብዕና በዋናነት በጨቅላ እድሜ በቤተሰብ፤ በጎረቤትና በማህበረሰቡ የሚነገሩ፤

የሚተገበሩና ትምህረት የሚሰጥባቸው ወጎች፣ ልማዶችና ታሪኮች በወደፊት የሰብእና ማንነታቸው ላይ ከፍተኛ አስተዋፅኦ እንዳላቸው ያስረዳሉ። ለዚህ ጥሩ ምሳሌ የሚሆኑን በልጅነት የሚነገሩ ተረቶች ናቸው። ትርክት ሁኔታዎችን በቃላት፣ በድምጽ ወይም በምስል ኪነ-ጥበባዊ ለዛ በማላበስ ትምህርትን፣ ባህልን፣ ወግንና የሞራል እሴቶችን ለትውልድ የምናስተላልፍበት የማህበረሰብ ሀብት ነው።

በኢትዮጵያ ማህበረሰብ በገጠርም በከተማም፣ በተለያዩ ብሄሮችም ሆነ ሀይማኖቶች ለልጆች በጨቅላ አዕምሯቸው የሚነገሩ ተረቶች ታሪክ ምን ይመስላል? አብዛኛውን ጊዜ በተረቶቹ ውስጥ ገጸባህሪ ሆነው የሚቀረጹት እንስሳት እነማን ናቸው? የሚወክሉት የህይወት ጠባይስ ምንድነው? የሚለውን ወስደን ጥናት ብናከናውን በጣም ከሌሎች ጎልቶ የምናገኘው መልስ በአህያ፣ ጦጣና አንበሳ ዙሪያ የሚሸከረከር ነው። አህያ በላቡ ጥሮና ግሮ የሚኖር እንስሳ እንደሆነ ቢታወቅም በተረቶቻችን ውስጥ ያለው ውክልና ግን እንደ ጅል፣ የማይረባ እና ሁልጊዜም ተሸናፊ ተደርጎ ይቀርባል። በተቃራኒው ጦጣ ብልጣብልጥ፣ አጭበርባሪና ተንኮለኛ ተደርጎ የምትቀርብ ሲሆን ብዙ ጊዜ ሁኔታዎችን በአሸናፊነትና በበላይነት እንደምታከናውን ይተረካል። አንበሳ ደግሞ ጉልበተኛ፣ ደፋርና አስፈሪ ተደርጎ ይሳላል። በመሆኑም የአገራችን ትርክት የአህያን ማንነት ሳይሆን የሚያበረታታው የጦጣንና የአንበሳን ማንነት ነው። ይህ ማለት ደግሞ በላቡ ለፍቶ ጥሮ ከመኖር ይልቅ አጭበርብሮና ቀልጣፋ ሆኖ በብልጠት መኖርን ወይም ደግሞ በጉልበት አስፈራርቶ፣ ቀምቶና ተደባድቦ መኖርን የሚደግፍ በመሆኑ በአብዛኛው የማህበረሰብ እርከን ማለትም በንግዱ ዘርፍ በተሰማሩ፣ በፖለቲካና ማህበራዊ ጉዳዮች አመራርነት ላይ በሚገኙ ወይም በጠቅላላው ማህበረሰብ ዘንድ ይህ ስብዕና ተገንብቶ ይታያል።

ክፍል ሁለት

**ከመሪው በፊት ኃይል ይቀድማል፤ ኃይል ግን ህልው ይሆን
ዘንድ መሪውን ይጠብቃል**

እግዜር ለጥበቡ

ለእኩይ ለሰናይ ኃይልን የቀመረ

ስልጣንን ያኖረ፤

ጋንዲና ሂትለርን

ባንድ ዓለም ፈጠረ፡፡

ቀዳሚው ኗሪ ኃይል

በያዘው ሲዘወር - ሲመራ ባጉል ቃል

የማንዴላ በትር ናዚም ላይ ይወድቃል፤

ያሳዝናል፡፡

ምዕራፍ ሶስት፡

ኃይልና ሥልጣን

የኃይልና ስልጣን አጠቃቀምን ለማሳየት ከሊባኖሳዊው ባለቅኔ ከካሕሊል ጅብራል መፅሀፍ የተወሰደውንና በህዝብ ላይ ስለሚመዘገብ አንድ ንጉሥ የሚያትተውን ታሪክ በማንሳት እንጀምር። ይህ ንጉሥ በህዝቡ ላይ እጅግ ከመመዘገብ የተነሳ ሕዝቡን በሙሉ አሳብዶ እርሱ ብቻ በግዛቱ ላይ ጤነኛ ሆኖ መኖር ይፈልግና ይህን እኩይ ሀሳቡን ዳር ለማድረስ ሊያግዘው ወደሚችል አንድ አዋቂ ሰው ዘንድ ይሄዳል። አዋቂውም ለንጉሡ መድኃኒት ይሰጠውና ህዝቡ በሚጠጣው የውሀ ታንክር ውስጥ እንዲበጠብጠው ይመክረዋል። ንጉሱም በአዋቂው ምክር መሰረት እንደተባለው አደረገ፤ ህዝቡም አበደ። ከዚያም ያበደው ህዝብ የእብድ ቋንቋ መናገር ይጀምራል። ቀስ በቀስም ህዝቡ አዲስ በፈጠረው የእብድ ቋንቋ መግባባት ችለው ነበርና በራሳቸው የእብድ ማህበራዊ ሕይወት መኖር ሲጀምሩ ንጉሱን ከመፍራት ይልቅ ናቁት... አዋረዱት። ንጉሡም በውርደት ላይ ብቸኝነት ሲደረብበት ብቻውን ከራሱ ጋር ማውራት ጀመረ፤ በመጨረሻም ራሱ አበደ።

ሥልጣን ያባልጋል! እውነት ነው፤ ፍጹማዊ ሥልጣን ደግሞ የባለጌ ባለጌ እንደሚያደርግ የሮማ ካቶሊክ ሊቀ ጳጳስ አቡነ ጎርጎሪያ ሶስተኛ የተናገሩት ሀሳብ ግሩም ምስክር ይሆናል። ነገር ግን፤ ይህም ታውቆ እንኳን ዛሬም እንደ ትላንቱ 'ስልጣን' የአያሌዎችን ልብ እያጓጓች፤ ልክፍት በሚመስል አስፈሪ ፍቅሯ እንደማግኔት ትስባቸዋለች። ድሮም ሆነ ዘንድሮ የመንበር ጥማት ያው የመንበር ጥማት ነው፤ ከብዙዎች ልብ ተፍቆ አልወጣም። ስልጣን፤ ቢሰሩባትም ባይሰሩባትም እርካቧን የረገጠ፤ ኮርቻውን የተቆናጠጠ፤ መንበሯ ላይ የተደላደለ ሁሉ (ቢያንስ አብዛኛው) በሞቱ እንጂ በፈቃዱ ሊለያት የማይሻ ጦሰኛ ፍቅሩ ትሆናለች። አፍቃሪዋም ዘመኑን ሁሉ ሲጨነቅና ሲጠብብ እድሜውን የሚገብርላት፤ የክብሩ ዘውድ፤ ወይም የመራራ ውርደቱ ፅዋ ትሆናለች፤ 'ስልጣን'። ይህ ጤነኛ ያልሆነ

የስልጣን ፍቅር ምናልባትም ጀርመናዊው ደራሲና ባለቅኔ ፍሬደሪክ ኒች `ዊል ቱ ፓወር` ሲል በመፅሃፉ እንደገለፀው፤ `የሰው ልጅ ወደደም ጠላም፤ አውቆም ይሁን ሳያውቅ የህይወቱ ጥሪና ታላቅ ግብ ስልጣንና ስልጣንን አድርጎ በደመ ነፍሱ ሊመራ ይችላል` ይላል። የዓለማችን የኃይልና ስልጣን ታሪክም በዚህ አቅጣጫ ሳይቋረጥ የሚፈስ ወንዝ እንጂ ድንገት ቦግ ብሎ ድርግም የሚል የክረምት ነጎድጓዳዊ ብልጭታ አይደለም።

ወደ አገራችን መለስ ስንል፤ ኢትዮጵያን አንድ አድርጎ የመግዛት ሕልም ከነበራችው ከአፄ ቴዎድሮስ ዘመን ጀመሮ የነበረውን የስልጣን ጥማት ስንመለከት ከላይ ባለቅኔው እንደተናገረው ደመ ነፍሳዊ ቅዠት እንጂ በሰከነ አእምሮ የተፈፀመ ሥርዓታዊ አካሄድ ነበር፤ ማለት አይቻልም። ካሳ ሀይሉ እራሳቸው፤ የመፅሀፍ ቅዱሳዊ ስርወ መንግሥት ባለቤት እንደሆኑ በማመን፤ ልክ እንደ መዝሙረኛው ንጉስ ዳዊት ያለ፤ ጦረኛ እና የህዝቡን እንባ ሊያብሱ የመጡ ዳግማዊ ቴዎድሮስ እንደሆኑ በየአደባባዩ የሚያውጁ፤ ስልጣንና መንበርን አብዝተው የሚሹ ንጉስ እንደነበሩ በዘመኑ ኢትዮጵያን ጎብኝቶ የነበረው ሄነር ደፋቶን በፃፈው መፅሐፍ ላይ አስቀምጦታል³።

በአፄ ምኒልክ እና አፄ ዮሐንስ መካከል የነበረው የስልጣን ጥማትና ስልጣንን ከሀገር ጥምቅ በላይ የማስቀደም አባዜያቸው ተመሳሳይ ነው። ዓፄ ዮሐንስ ሟቹን ንጉሠ ነገሥት ቴዎድሮስን ሊወጋ የመጣውን የእንግሊዝ ሠራዊት በመርዳት ከሸነፈ እና ስንቅ ጋር በግዛታቸው እንዲያልፍ በማድረጋቸው ወሮታውን ከድሉ በኋላ በዘመናዊ መሣሪያ፤ መድፍ እና ጥይት አበልጽጓቸው ሲሄድ በጊዜው ከነበሩት መሪዎች ሁሉ የላቀ ኃይል ለማግኘትና የንጉሠ ነገሥትነት ዘውድ እጃቸው ለማስገባት አመቻቸዋቸው።

አፄ ምኒልክም ቢሆኑ ኢትዮጵያን ጠቅልሎ የማስተዳደር ፍላጎታቸውን ለማሟላት ንጉስ ከመሆናቸው በፊት በተለያዩ መንገድ ግዛታቸውን በደቡብ እና በምዕራብ አቅጣጫ እያስፋፉ

---

³ The barefoot emperor(2007)

ኃይላቸውን ከምዕራባዊን ከሚያገኙት እርዳታ በዘመናዊ መሣሪያዎች እየታጠቁ ቀናቸውን ሲጠብቁ ኑረው በስተመጨረሻም ፍላጎታቸውን አሟልተዋል።

አጼ ኃይለ ስላሴ ኢትዮጵያና ህዝቧን፣ መሬትና አየሯን ሳይቀር ርስታቸው አድርገው በስልጣን ርካብና መንበር ከልጅነት እስከ ዕውቀት የተጓዙ የቅርብ ዘመን ንጉስ ናቸው። ንጉሱ ከ44 ዓመታት በላይ በመግዛት ቢዘልቁም በቃኝ፣ አረጀሁ፣ ደክምኩ... ብለው በህዝብ ለተመረጠ መሪ ማስረከብ ቀርቶ ከአብራካቸው ለወጣውና አልጋ ወራሽ ላደረጉት ልጃቸው እንኳ ማስተላለፍ ሳይችሉ ከዚያው፣ ‘ሞቴም ሕይወቴም’ ካሉለት መንበር በደርግ መጀመሪያ ወደ ወህኒ ቀጥሎም ወደ መቃብር ተሸኝተዋል።

ዚምባብዌን ከእንግሊዞች የቅኝ ግዛት በማላቀቅ በርካብና መንበር ወደ ስልጣን የመጡት ሮበርት ሙጋቤም ቢሆኑ ዛሬም በዘጠና ሁለት አመታቸው እየተደነቃቀፉና እየተወለካከፉ ‘ስልጣን ወይም ሞት!’ ብለው መጨረሻቸው ባይታወቅም ዚምባብዌን መግዛታቸውን ቀጥለዋል። እውነት ይህ መንበር፣ ይህ መደላድል አንዳች ምትሃታዊ ልክፍት የለውም ይሆን?! ብለን እንድንጠይቅ መነሻ የሚሆነንም ይኸው መስመር የለቀቀ አባዜ ነው። የዛየሩ መሪ ሞቡቱ ሴሴሴኮ፣ የግብጽ ፕሬዝዳንት ሁስኒ ሙባረክ፣ የኢራቁ ሳዳም ሁሴንና የሊቢያው መሪ ሙአመር ጋዳፊ የርካብና መንበር ታሪክም መላሞቱን ያጠናክር እንደሆነ እንጂ አያለሳልሰውም።

ከዚያም በራቀው ዓለምም ጭምር ለአሜሪካ የፕሬዝዳንታዊ ውድድር እጩ ሆነው ምረጡኝ በማለት ላይ ያሉት ‘ዶናልድ ትራምፕ’ በሃብትም በእድሜም የደረጁ ሰው ናቸው። የአሜሪካ ፕሬዝዳንት በመሆናቸው የበለጠ ቢሊየንር ሊያደርጋቸው የሚችልበት መንገድ የተዘጋ ባይሆንም እንዲህ ነጋ ጠባ የሰው ፊት የሚያሳያቸው መንበር ለቀሪ ዕድሜያቸው ስንቅና ትጥቅ እንደማይሆናቸው የታወቀ ነው። ከርሳቸው ጋር የሚፎካከሩት ሂሳብ ክሊንተንም ቢሆኑ ርካብና መንበር ብርቃቸው አይደለም። ይኸውም በፕሬዝዳንቱ ባለቤታቸው የተነሳ ቀዳማዊ እመቤት ሆነው

ነጩን ቤተመንግስት ለተከታታይ ስምንት አመታት ኖረውበታል። ፕሬዝዳንት ባይሆኑም ከሴኔተርነት አንስተው እስከ ውጭ ጉዳይ ሚኒስትር እስከመሆን እርካብና መንበር ጥርስ የነቀለብት ሙያ ነው። ሆኖም ግን ስልጣን ልክፍት ነውና በስተርጅናቸው ዘመንም ሊሞሽሩበት፣ አለያም ሊጠሩበት ይኸው ሌት ተቀን ይማስናሉ።

እርግጥ ነው፣ ስልጣን ያባለጋቸው፣ መንበር እይታቸውን የጋረደባቸው፣ እርካቡን ካልረገጡት ሞቼ እገኛለሁ! ባዮች እንዲህ በቀላሉ ተቆጥረው አያልቁም። ያም ሆኖ፣ በተቃራኒው ከዚህ አባዜ የፀዱ ሰዎችንም አለማችን አፍርታለች። ከዚህ በመነሳት እነዚህ ከመስመር የወጡ የስልጣን ጥምና የልክፍት አባዜ የዚያው የግለሰብ ጣጣና ግላዊ ባህሪ እንጂ የርካብና መንበር መገለጫ ባህሪ እንዳልሆነ መገመት ይቻላል። ስልጣንን ለዝናና ክብር ሳይሆን ህዝብን ለማገልገል ሲሉ ብቻ የሚፈልጓት ጥቂቶችም ቢሆኑ መኖራቸው ሃቅ ነው። ለጭቦና በደል፣ ለመከራና ግፍ ሳይሆን በተፅዕኖቸው አገርና ሕዝብን ለመለወጥ ሌት ተቀን የሚለፉ መሪዎችም አሉ። ማህተመ ጋንዲን አንድ ብለን ብንነሳ፣ ቼኩቬራን፣ ጎርባቾቭን፣ ቫክላቭ ሃቬልንና ማንዴላን በአርዓያነት መጥቀስ እንችላለን።

በተጨማሪም መንበሩን ከምለቅ ወገቤ ይላቀቅ! ከማለት ይልቅ፣ ልክ እንደዚያው እንደተራው ወንበር በማየት ሳይሞቱለት ወይም ሳይገድሉ በቃኸኝ! ብለው የሚሰናበቱ መሪዎችንም ዓለማችን አስተናግዳለች። የታንዛኒያው ጁሌስ ኒሬሬ መንበሩን በገዛ ፈቃዳቸው ደህና ሰንብት ብለው ወደ ትውልድ መንደራቸው ተመልሰው ገበሬ በመሆን ለአፍሪካ የመጀመሪያው መሪ ናቸው። የእንግሊዙ ልዑልና አልጋ ወራሽ እንዲሁ ፍቅሬ ይበልጥብኛል፤ በማለት ዘውዱን ከአናቱ አውርዶ ከፍቅረኛው ጋር አሜሪካ ገብቷል። የቫቲካኑ ሊቀጳጳስ ጆን ቤኔዲክትም ቢሆኑ ከስልጣን መንበር የገዳም ፀሎት በስንት ጣሙ! በማለት በገዛ ፈቃዳቸው ለተተኪ አስረክበው ገዳም ገብተዋል።

በአንድ መልኩ ጨብጠን እንዳንረዳው ጉራማይሌ ገጽታ በመላበስ እዚያና እዚህ የሚያወዛውዘንን ኃይልና ስልጣን ምን ማለት እንደሆነ በትክክል መረዳት እንድንችል የምልከታ አድማሳችንን ጥቂት በመለወጥ ሰፋ ባለ መልኩ ስለምንነቱ ፍተሻ ማድረግ ተገቢ ይሆናል። ከዚህም ባሻገር የትኛውም ጠቃሚ ጉዳይ አጠቃቀሙን ካላወቁበት በስተቀር ለበረከት ያሰቡት ነገር መርገምት ይዞ ሊመጣ እንደሚችል መረዳት ያስፈልጋል። በመሆኑም ኃይል ብቻውን ለአሉታም ለአዎንታም ሊውል የሚችልበት እድል ከመኖሩ ላይ ከተስማማንና ይህንን የጠራ እውነትም እንደ ጋንዲና ሂትለር ባሉ የአንድ አለም ልጆች ሁለት ተቃርኖዎች ማሳያነት ካጸናን ዘንዳ የዚህን ኃይል ኃይል አጠቃቀም እንዴትነትን በገደምዳሜም ቢሆን ጎብኝቶ ማለፉ እጅግ ሲበዛ አስፈላጊ ይሆናል።

ኃይልና የኃይል አጠቃቀም

አንዳንድ ሰዎች `ኃይል` የምንለው ሌሎች ላይ ተጽእኖ የማሳደር ችሎታ እንደሆነ አድርገው ያምናሉ። አንድ ሰው ወይም መንግስት በሌሎች ላይ ተጽእኖ ማሳደር ከቻለ በርግጥም `ኃይለኛ` ነው፤ ልንለው እንችላለን። በሌሎች ተጽእኖ ስር የወደቀ አካል ደግሞ `ደካማ` ነው፤ ማለት ነው። ለሌላዎቹ ደግሞ ኃይል የሚለካው በተከታዩ ህዝብ ቁጥር፤ በግዛት ስፋት፤ በተፈጥሯዊ ሃብት፤ በኢኮኖሚ ጥንካሬ፤ በወታደራዊ ኃይል እና በማህበራዊ መረጋጋትና በመሳሰሉት፤ በሁሉም ወይም ከሁሉም በአንዱ ነው። በዘመናችን አገራትና መንግስታት ኃይልን ሊያስገኝልኝ ይችላል፤ ብለው የሚያስቡትን ነገር ሁሉ የግላቸው ለማድረግ አቅማቸውን አሟጠው እንደሚጠቀሙ ይታወቃል። ምክንያቱም ኃይል በዓለም አቀፉ ደረጃ አንደኛ ባያደርግ እንኳን ቢያንስ በመከባበር ለመዝለቅ ያግዛል። በእርግጥ፤ ይህ መሰሉ ኃይል ቁሳዊና ኢ-ቁሳዊ በሚሉ ክፍፍሎች ስር እንደሚወድቅ የሚገልፁ አሉ።

መንግስታት የሚፈልጉትን ውጤት ለማምጣት የማስፈራሪያ በትራቸው አድርገው `ኃይልን` ሲጠቀሙ ይስተዋላል። ነገር ግን፤ ውጤታማነቱ የሚለካው በስሩ ባለው ሃብት ብቻ ሳይሆን በአጠቃቀም ጥበቡ ጭምር ነው። እንደ አምባገነናዊው ሂትለር

እኔ ማንም ሊመክተኝ የማይችል ኃይል ነኝ ብሎ መደንፋት የሚያመጣው መዘዝ ውድቀት ነው። “ትልቁን ጎልያድ የጣለችው የትንሹ ዳዊት ትንሽ ጠጠር፤ ወፍራሙን ብልኮ የሰፋችው ትንሿ መርፌ ናት” እንዲሉ፤ የውድቀት መነሻው ከየት እንደሆነ መተንበይ አዳጋች ይሆናል። አሁን ካለው ተጨባጭ ሁኔታ መረዳት እንደሚቻለው ኃይልን በቀጥታ ወስዶ ከመጫን ይልቅ በዘዴ መጠቀም ውጤታማ እያደረገ መጥቷል። እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ “መስፍኑ፤ ከሚወደድ ይልቅ ቢፈራ የበለጠ ደህንነቱ ይረጋገጣል” የሚል አስተሳሰብ ዓለማችንን ተቆጣጥሯት ቆይቷል። ይህ ነገር ‘ዘ ፕሪንስ’ የተሰኘውን መፅሀፍ የፃፈው የኒኮሎ ማኪያቪኒ እሳቤ ሲሆን ብዙዎች ተጠቅመውበታል፤ አሁንም እየተጠቀሙበት ይገኛሉ።

አንዳንዶቹ ደግሞ መፈራትንም ሆነ መወደድን አጣምሮ መያዝ አስፈላጊ መሆኑን በመግለጽ ይከራከራሉ። ነገር ግን፤ ይህን መሰል ጣምራ ባህሪ መላበስ አስቸጋሪ ነው። ምክንያቱም አብዛኛውን ጊዜ የሚወዱትን አይፈሩትምና። ይሁንና ተወዳጅ ሆኖ ልፍስፍስ ከመሆን ይልቅ ተፈሪ ሆኖ የተጠላ መሆን ይሻላል፤ ሲል ማኪያቪኒ ምክሩን ይለግሳል። አንዳንድ ጊዜ በፍቅር ላይ የተመሰረተ ግዛት ልል ነው። በውዴታ የተሳሰረን ሰንሰለት መበጣጠስ ቀላል የሚሆንበት ጊዜ ያለ ሲሆን ፍራቻ ከታከለበት ግን ሁኔታዎች ምን ሆኑ ምን ቅጣቶችን በማሰብ ወላዋይነት እንዳይኖር ያደርጋል። ያም ሆኖ አዲስ ነገር በተፈጠረ ጊዜ ለማመጽ ቀላል ይሆናል። ይህ የሚሆንበት ምክንያት የሰው ልጅ በተፈጥሮው ምስጋና ቢስ፤ ከዳተኛ፤ ድብቅ እና ብዙ ለማግኘት የሚመኝ መሆኑ እንደ ሰብብ ተደርጎ ይወሰዳል። ህዝብ እስራኤል እንኳን በባርነት ቀንበር ጠፍሮ ይገዛቸው ከነበረው ከፈርኦን እጅ አምላካቸው ነፃ ቢያደርጋቸውም፤ በበረሃ ውሀን ከአለት እያፈለቀ ጥማቸውን ቢያረካ፤ ከሰማይ መናን እያወረደ ቢመግባቸው... ምላሻቸው ግን የምታደርግልን በጎ ነገሮች ሰለቹን፤ የሚል ነበር። “አንተ ከምታቀርብልን መና እና ከምታፈልቅልን ውሀ ይልቅ እየተገረፍን የምንበላው የግብጽ ሽንኩርት ናፈቀን” ሲሉ ተሰምተዋል። ይህም የሰው ልጅ እንኳን እርሱን ለመሰለ እኩያ ፍጡር ስለተደረገለት ነገር በሙሉ ተገቢ ምስጋና ማቅረብ ይቅርና ከምንምነት ወደ ህያውነት ላሽጋገረው፤ በዋጋ የማይተመኑ ፀጋዎቹን በእርሱ

ላይ ላዋለለት አምላኩ እንኳን አመስጋኝ አለመሆኑን ታሪክ ምስክር የሚሆንባቸው አጋጣሚዎች አሉ። ስለዚህ ከፍቅር ይልቅ በትር ለመከበር የሚጫወተው ሚና ከፍተኛ ነው። ይህ ማለት ግን “በምድር ላሉት እዘኑ በሰማይም ያለው ያዝንላችሁ ዘንድ” የሚለውን አስተምህሮ ወደ ጎን በማለት ወሰን ማለፍ እንደሚገባ ለማሳየት አለመሆኑን መረዳት ያሻል።

በትርን ብቻ ተመራጭ አካሄድ አድርጎ መውሰድ የራሱ ድክመት እንዳለው ኒኮሎ ማኪያቪሊ ይናገራል። ምክንያቱም መስፍኑ ህዝቡን በማስፈራራት ከሱ ጋር ማድረግ ቢችልም የችግር ቀን ግን መጀመሪያ አሳልፎ የሚሰጠው ያኔ በመንቀጥቀጥ ሲሰግድለት የነበረው ህዝብ ስለሚሆን ነው። ለዚህ ደግሞ የደርግ መንግስትን የመሰለ ማሳያ አይገኝም። ይህ መንግስት እጅግ የሚፈራና ለአፍሪቃም ጭምር ስጋት የነበረ ሲሆን ህዝቡም ወደ ሳይሆን የሚጠብቀውን በትር በመፍራት ነበር፤ ቀጥ ለጥ ብሎ ሲገዛ የነበረው። ታዲያ ይህንን ያህል ጠንካራና ጉልበተኛ መንግስት የወደቀው ተቃራኒው በጦር ስለበለጠው አልነበረም። ህዝብ አብሮት ስላልነበረና ጉያው ስር ያለ ሽምቅ ተዋጊ በመሆኑ እንጂ!

አንዳንዴ ደግሞ መስፍኑ የተለበጠ ማንነት ሊኖረው ይገባል። ሰዎች የሚያውቁት የላዩን ብቻ ሲሆን አስፈላጊ የሆነ ጊዜ ግን ሁለተኛውና ድብቁ ማንነት ይገለጣል። በመልካሙ ጊዜ ህዝብን በፍቅር መያዝ አስፈላጊ ነው። ፍላጎታቸውን በመፈጸም የልብ ትርታቸውንም በማዳመጥ ደስ የሚያሰኛቸውን ነገር በማድረግ በህዝብ ልቦና ውስጥ ተደላድሎ መቀመጥ ይቻላል። ነገር ግን ይህ አካሄድ አንዳንዴ ችግር አያጣውም። ታዲያ የአመጽና የመክዳት ምልክት የታየ ጊዜ፤ በሁለተኛውና በተለበጠው ማንነት መገለጥ ተገቢ ይሆናል። አስተማሪነት ተመጣጣኝ የሆነ ቅጣትን ተግባራዊ በማድረግ በፍቅር ወቅት መልአክ በአመጽ ጊዜ ግን ሰይጣን ሊሆን እንደሚችል ማሳወቅ አለበት። ማንም ውሀ እና እሳት አብረው ቀርበውለት እጁን ወደ እሳቱ መክተትን ምርጫው አያደርግም። ያንቀላፋ ሰይጣንንም ቀስቅሶ በራሱ ላይ ችግርን ማምጣት የሚሻ ይኖራል፤ ተብሎ አይታሰብም። ቢኖር እንኳን የሚተባበረው ስለሚያጣ ብቻውን ይቀራል።

መቼም ስልጣን ዝም ብሎ አይገኝም። መሀሉ ላይ መውጣትና መውረድ፤ መውደቅና መነሳት ይኖረዋል። የተሳካለት ባለሟል ግን ስልጣን የመያዝ ፍላጎት እንዳለው ሳያሳብቅ ጥሩ ተዋናይ በመሆን በትረ ስልጣንን መጨበጥ የቻለ ነው። ሕጋዊ ተቀባይነት የለዘብተኛ ኃይል ማዕከላዊ ነጥብ ነው። ዜጎች እና አገራት ለምናደርጋቸው ነገሮች ህጋዊ እውቅና ከሰጡ ማስፈራሪያና ጉቦ ሳናቀርብላቸው አላማችንን ደግፈው ከጎናችን እንዲቆሙ ማድረግ ቀላል ነው። በዚህ መንገድ ተቃዋሚዎቻችንን ለመደምሰስ ወታደራዊ ኃይልን ማሰለፍ አስፈላጊ አይሆንም። ሰልፉስ ለማነው? ውጊያውስ ከማን ነው? ሰይፉስ ወዴት ነው? የሚሉት መሰረታዊ ጥያቄዎች ህሊናዊ አመለካከት ካለው አንድ አካል የሚጠበቁ አይደሉምን? ከፊት ለፊት ራሳቸውን ገልጠውና ደረታቸውን ገልብጠው ስልጣን ፈላጊነታቸውን በገሀድ አውጀው ሲንቀሳቀሱ ከመጋረጃው ጀርባ በሚደረግ የማሳመንና የመተማመን ስራ ብቻ አሸንፎ ለድል መብቃትን ይጠይቃል።

በዚህ አካሄድ የሚያገኙትን ትንሽና ትልቅ ሳይሉ ጊዜ ሰጥቶ ታላቅነትን እንዲቀበሉ ለማድረግ ትዕግስትንና ጥበብን የተላበሰ አካሄድን መከተል ያስፈልጋል። ሆኖም ግን፣ ተግባር የሌለበት ወሬ እንዲያውም በሰዎች ዘንድ ተአማኒ እንዳይሆን መሰናክል ከመሆኑ በቀር የሚፈይደው ነገር አይኖርም። በመሆኑም ጠቃሚና አዳዲስ የሆኑ ተግባራትን ማሳየት እኔ ለቦታው እመጥናለሁ፣ ብሎ ከመለፍለፍ ይልቅ ተቀባይነትን ያላብሳል።

በወታደራዊ ኃይል በጦር ለመዋጋት መሞከርና ተከታዮችን ለማፍራት መድከም በየቦታው የጠላት ኃይሎች እንዲያቆጠቁጡ በር ይከፍታል። ይህ ደግሞ ምንም የጠላት ቡድን የማሸነፍ ብቃቱ ባይኖረውም እንኳን የተረጋጋ የስልጣን ዘመን እንዳይኖር የማድረግ እድሉ ክፍተኛ ይሆናል። ሌሎችን በሃሳብ አሸንፎ ወደራስ አስተሳሰብ ማምጣት ግን የተቃዋሚ ወገኖችን ክንፍ የመነቃቀል ያህል ዋጋ ሊሰጠው ይችላል።

ተቀናቃኞችን በሀሳብ መርታትና ወደራስ ጎራ እንዲመጡ ማድረግ በራሱ አንድ ጥበብ ነው። ምክንያቱም ለስልጣን ምቹ መደላድል ከመሆኑም ባለፈ አካሄድን በሌላ እይታ ለመቃኘት፤ የሰዎችን የልብ ትርታ ለማዳመጥና በሰዎች ጫማ ላይ ሆኖ ስለሰዎች ህመም ጭምር ማወቅ ስለሚያስችል ነው። ሆኖም ግን ተቀናቃኝ ሁሉ በሀሳብ በመርታት/በመረታት የሚያምን አይደለም። እንደዚህ ካለው ጠላት ጋር ሀሳብን እንደመሳሪያ ተጠቅሞ ማሸነፍ ከባድ ነው። ስለዚህም አማራጭ ስትራቴጂዎችን መንደፍ ግድ ይሆናል።

እንደ ውሻ፣ ጠላት ላይ በመጮህ ማምለጫን ማመቻቸት ዘላቂ መፍትሄ ባይሆንም ለጊዜው ይጠቅማል። ምክንያቱም እንዳይመለስ ሆኖ ያልተሸኘ ጠላት ጊዜ ጠብቆ ዳግም ለማጥቃት እንደሚመጣ ጥርጥር የለውምና። ታዲያ ጊዜው ሲደርስ ልክ እንደ ነብር ኮቴን ሳያሰሙ ከጀርባ ቀብ ማድረግና ህልሙን ባንድ ጀንበር ማምከን መረሳት የለበትም፤ ወይም ስውር የሆነ ወጥመድ ማዘጋጀት ይበጃል። ሰዎች ራስ ወዳድ ናቸውና በጥቅም ሂደባቸው። የሚፈልጉትን ነገር እያሳየህ ወደ ምትፈልገው ስፍራ ውሰዳቸውና ጣላቸው። ከዚያም “በሬ ሆይ! ሳሩን አይተህ ገደሉን ሳታይ” የሚለውን ተረት ተርትባቸው። ይህን መሰሉ ለዘብተኛ የኃይል አጠቃቀም ዘዴ ሠላም ሳይበጠበጥ ህዝብም ሳያጉረመርም የተደላደለ ስልጣን ባለቤት ለመሆን ያግዛል።

የተሰባጠረ የኃይል አጠቃቀም ሌላኛውና ዘመናዊው የኃይል አጠቃቀም ዘዴ ነው። ይህ ዘዴ የከፍተኛ ኃይል አጠቃቀምና የለዘብተኛ ኃይል አጠቃቀም በአንድ ላይ ስናጣምራቸው የምናገኘው ኃይል ነው። ከፍተኛ የሆነ ኃይልን መጠቀም በአገር ውስጥና በውጭ የሚኖር ተቀባይነትንና ታማኝነትን ከማጥፋትም በላይ ጠላትን የሚያፈራ በመሆኑ፤ እንዲሁም ለዘብተኛ ኃይል አጠቃቀምም ቢሆን ለብቻው አመርቂ ባለመሆኑ ነው። እነዚህን ሁለት የኃይል አጠቃቀም ዘዴዎች በአንድ ላይ መጠቀም ያስፈለገው። ይህ ዘዴ በዲፕሎማሲያዊ ጥረት ሀሳብን ማስፈጸም፣ አቅምን በመገንባት ለሚመጡ ችግሮች ዝግጁ ሆኖ መጠበቅን፣ ውጤታማና ወጪ ቆጣቢ

በሆነ መንገድ ተጽዕኖ መፍጠርን እንዲሁም ጉልበትን ከማሳየት ይልቅ በህጋዊ መንገድ ፍላጎትን ማስፈጸምን አካቶ ይይዛል።

ሁሌም ኃይልን መጠቀም የራሱ ጉዳት አለው። ሳርና ባህር ዛፍ አውሎ ንፋስን እኩል አያስተናግዱትም። ባህር ዛፍ ግትር ስለሆነ አውሎ ንፋስ በመጣ ጊዜ ሀይሉን ሊያሳይ አጉል ስለሚገዳደር ተመልሶ እንዳይነሳ ሆኖ ይወድቃል። ሳሩ ግን እንደባህር ዛፉ አይደለም፤ ያለውን ኃይል መጥኖ ነው፤ የሚጠቀመው፤ ንፋሱ እስኪያልፍ አጎንብሶ ይቆይና ዳግም ይነሳል። ጥበብ ያልታከለበት ኃይል ጊዜው ይርዘም እንጂ ለውድቀት መንስኤ መሆኑ አይቀሬ ነው። ለዚህ ነው፤ ባለንበት ዘመን አገራት ይህንን ስብጥር የኃይል አጠቃቀም ዘዴ የሚመርጡት። 'የእኔን ፍላጎት ካልተገበርክ የምጽአት ቀን ይሆናል!' ብሎ ከማስፈራራት ይልቅ በጠረጴዛ ዙሪያ በመነጋገር ሀሳብን በሀሳብ መርታት የዘመኑ ፖለቲካዊ ብልህነት ነው። ይህ አካሄድ የተሳካ እንዲሆን የሌሎችን የልብ ትርታ አድምጦ፤ የራስንም ፍላጎት በጥበብ አስረድቶ፤ ለመስጠትና ለመቀበል ራስን ማዘጋጀት አስፈላጊ ነው። እብሪተኛ ከመሆን ይልቅ ለሌሎች በጎ በመሆን የደነደነ ልብ ያላቸውን ተጠራጣሪዎች ለራስ ፈቃድ ማስገዛት ይቻላል። የበጎነት እና ታማኝነት ሰብዕና የተላበሱ ሰዎችን ለማዘናጋት፤ በቀላሉ ለመሸንገልና ለመደለል ምቹ ሁኔታን ይፈጥራል።

በዚህ ረገድ ርዕዮተ አለማዊ የበላይነት ከምናረጋግጥባቸው መንገዶች መካከል አንዱና ዋነኛው ፕሬስ ሲሆን በቤተ እምነቶች፤ በቤተ መፅሀፍት፤ በትምህርት ቤቶች እና በማህበራት ላይ አተኩሮ መስራትም ሳይቀር ተጽዕኖ ማሳደሪያ ለዘብተኛ ኃይል ተደርገው ይወሰዳሉ። አንዳንዴ ህይወት በችግር የተሞላች ልትሆን ትችላለች። ታዲያ በእነዚህ የችግር ጊዜያት ቀድሞ መገኘትና አስደሳች ሁኔታዎችን መፍጠር በበረሃ እንደበቀለች አበባ በፍቅር ለመታየት ያበቃል። በማንኛውም ጊዜ አብሮን የሚሆን አካል አለን፤ የሚለው ፅኑ እምነታቸውን ለማግኘትም ያበቃል። በተለይም ወዳጅና ጠላት የሚለየው በችግር ቀን ነው፤ ብሎ በሚያምነው ህዝባችን ልብ ውስጥ ከነእድፍ ተደላድሎ ለመቀመጥ በችግር ጊዜ መድረስን የመሰለ ጥሩ አጋጣሚ

አይገኝም። መንግስት በሚገዛቸው ህዝቦች ላይ የሞራል፣ የፖለቲካና የአይዲዮሎጂ የበላይነት እንዲኖረው ያስችለዋል።

ስልጣንና የስልጣን አጠቃቀም

ስልጣን ማህበራዊ ኃላፊነትን በውክልና ከመያዝ የሚገኝ ሲሆን ቦታውን የያዘው አካል በስሩ የሚገኙትን የማዘዝና የመምራት ኃይል ያገኛል። ሆኖም ግን የተለያዩ መንግስታትን በስልጣን አጠቃቀማቸው ብንቃኛቸው የተለያዩ ምላሾችን ልናገኝ እንችላለን። ምክንያቱም በተለያዩ ዘመናት የተፈጠሩት እነዚህ መንግስታት ስልጣናቸውን በተለያዩ መልኩ ለተለያዩ አላማ ተጠቅመውበታል።

ለጀርመኑ ሂትለር ‘ስልጣን’ ዓለምን ሁሉ የበታች አድርጎ መርገጫ የሆነ የብረት ጫማ ነበር። ይህ ሰው ጀርመንን ባስተዳደረበት ዘመን ጀርመናዊነት ምርጥ ዘር (የአርያን ዘር) እንደሆነ የሚያምን፣ እንዲያውም ጀርመናዊነት ‘ከአማልክት በታች፣ ከሰው ዘር በላይ’ እንደሆነ የሚቆጥር በመሆኑ ይህ ሀሳብ የዘወትር ዝማሬው ነበር። ታዲያ የአገሪቱን የበላይነት ለማረጋገጥ ዓለምን ወደ አዲስ የጦር አውድማነት ከመቀየሩም ባሻገር በሚሊዮን የሚቆጠሩ አይሁዳውያን እጅግ በሚያሳቅቅ ሞት እንዲረገፉ አድርጓቸዋል። ናዚ አሁንም ድረስ የጨካኝ መንግስት ምሳሌ ነው።

ለሂትለር ያቀረብነውን ጥያቄ የቀድሞይቱን ህንድ ባስተዳደረው ማህተመ ጋንዲ ብናቀርብ የምናገኘው ትርጓሜ ፍፁም ተቃራኒ ሊሆን መቻሉ አያጠራጥርም። ይህ ሰው በመንፈስ ከፍታ ውስጥ የነበረ መሪ ልንለው እንችላለን። ‘የሰው ልጆች እኩል የሆኑ ፍጥረታት በመሆናቸው በዘር፣ በሀይማኖት እንዲሁም በአመለካከት አንዱን ትልቅ ሌላውን ደግሞ ትንሽ ልናደርግ አይገባም’ የሚል ጽኑ እምነት ነበረው። በመሆኑም ሙስሊም፣ ሂንዱና ክርስቲያን ወንድማማች እንጂ ጠላት እንዳልሆኑና፣ በመካከላቸውም ምንም አይነት ግጭት ሊኖር እንደማይገባ እየተናገረ ያስተምር ነበር። ከታሪኩ እንደምንረዳው ለማህተመ ጋንዲ ‘ስልጣን’ የራስን ፍላጎት ወደ ጎን ገሽሽ አድርጎ የህዝብን ፍላጎት የሚያስቀድሙበት መሳሪያ ነው።

በ12ኛው ክፍለ ዘመን በዛግዌ ስርወ መንግስት ኢትዮጵያን ይመራ ለነበረው ንጉስ ላሊበላ ስልጣን ማለት ሁለት ነገር ነው። አንድም ራስን ዝቅ አድርጎ ለፈጠረው አምላክ ሲያገለግሉ የሚኖሩበት ነው። ከዚህ አለፍ ሲል ደግሞ ዘመን የማይሸራቸው ብርቅዬና በዓለም አቀፍ ደረጃ ተፅዕኖ የሚፈጥሩ አስገራሚ ስራዎችን ሰርቶ የሚታለፍበት ጥሩ አጋጣሚ ነው። ይህ ንጉስ በሰራቸው አስራ አንድ ውቅር አብያተ ክርስቲያናት አሁንም ድረስ ስሙ ከመዘከሩም ባሻገር ለአገሪቱ የቱሪዝም መስህብ በመሆን እያገለገሉ ይገኛሉ።

ኃይልና ሥልጣንን የጋራ ተጠቃሚነታችንን ማረጋገጥ የሚያስችል አቅም አድርጎ ከመውሰድ ይልቅ የጥፋትና ክፋት ምንጭ... የሚገኝ፣ የሚጨበጥና የሚዘልቀውም የተሻለ በመስራት፣ አብዝቶ በመስጠት፣ በላቀ ቅንነት ሳይሆን በሽብር፣ በውድመት በማጥፋት እንደሆነ ሲነገረን ኖሯል። በቀዳሚነት በሌሎች ላይ ተፅዕኖ የማሳደር አቅም የሚነጠቅ ሳይሆን በፈቃድ የሚሰጥ የጋራ ድምር ውጤት ነው።

ከግለሰብ እስከ ቤተሰብ፣ ከቤተሰብ እስከ ማህበረሰብ፣ ከማህበረሰብ እስከ አገር፣ ብሎም እስከ ዓለም በተዘረጋው ትስስራዊ ሂደት ሥልጣን የላቀውን የጋራ ተጠቃሚነት እያቻቻለ፣ እያረጋገጠ እንጂ ለጥቂቶች ወግኖ፣ በብዙሃን ጫንቃ ላይ የሚጫን ቀንበር አይደለም። ከሁሉም በላይ በከፍተኛው የአመራር እርከን ያስመጥናቸው ፖለቲከኞች ኃላፊነታቸውን መሳት አይኖርባቸውም። እንደጠንካሮች ሁሉ ለደካማዎቹ የኅብረተሰብ ክፍሎች አለኝታ መከታ መሆን ይጠበቅባቸዋል። ለፖለቲካ፣ ኢኮኖሚና ማህበራዊ ሕይወታችን መሻሻል መትጋት፣ ለችግሮቻችን መፍትሄ የማመንጨት ግዴታ አለባቸው። ለዚህም በታላቅነት ውስጥ እውቀት፣ በታላቅነት ውስጥ መስጠት፣ በታላቅነት ውስጥ ማካተት መኖሩን መረዳት ግድ ነው። በየትኛውም የሥርዓትና የመንግስት አስተዳደር ውስጥ የአሃዝ ልዩነት ካልሆነ በቀር ሕዝብ በአንድ ወጥ ስዕል ተፈርጆ የተሰራ አይደለም። ሁሉ ታጋይ፣ ሁሉ የድል አርበኛ አይደለም። ተሸናፊ አለ፤ ደካማ አለ። በተለይም በእውቀት ዘመን ከአሸናፊዎች በቁጥር የሚያይሉ ዜጎች በመኖራቸው የሚዘነጉ ጥቂቶች አይሆኑም። ነውናም... እይታችን የተዘነጉትን ጥሎ የሚጓዝ ሳይሆን አካቶ ደግፎ የሚዘልቅ

ሊሆን ይገባዋል። አስቸጋሪና ፈታኝ ቢሆንም ታላቅ ነንና መደገፍ ይኖርብናል። ከችግሮቻችን ገበያ ፊትን በማዞር ሳይሆን የምንረታበትን ብልሃት መፈለግ የሚኖርብን ለዚህ ነው። የጋራ ተጠቃሚነትን የሚያጎላ ኃይልና ተፅእኖ የሚሆነው ስልጣን በዚህ ጊዜ ነው። መንፈግ ሳይሆን መስጠት፣ ቅጣት ሳይሆን ይቅርታ፣ በጥላቻ ምትክ ፍቅር ገንዘባችን ልናደርገው ይገባል። ፍቅር ጥላቻን ድል ይነሳል።

በተቃራኒው እጃችን ለዚህ ሲባል የገባው አቅም ምክንያቱን፣ ትርጓሜውን መረዳት ሳይሆን ሲቀር በታላቅነታችን ውስጥ እውቀት፣ መስጠት መደገፍ ሲጠፋ ለጋራ ጥቅም መስራት ስናቆም ችግር መፍታት ሲሳነን ሕዝብ ይሁንታውን ይነፍገናልና በመራራ የቅጣት በትር ካልሆነ ተፅዕኖ አይረጋም፤ እንላለን። ወደ ተሻለው ዓለም ለማንቀሳቀስ ልንጠቀመው የሚገባን ኃይል ከተፅዕኖችን ባፈነገጡትና ለማፈንገጥ በሚያማትሩት ጀርባ ላይ ለማሳረፍ ስንቆፍር እናድራለን።

አገራት አንድ አይነት የኃይል አጠቃቀም ስልትን አይከተሉም። አንዱ ፍጹም ዴሞክራሲያዊ ሲሆን አንዱ ደግሞ ረግጠህ ግዛ ዓይነት ይሆናል። አንዱ ያለውን ኃይል አላማውን ለማሳካት በግልጽ፣ በይፋ ሲጠቀምበት ሌላው ደግሞ የህጋዊነትን ጭንብል ለብሶ ውስጥ ውስጡን ግን ለማመን እንኳን አስቸጋሪ የሆኑ ድርጊቶችን ይፈጽማል። የኃይል አጠቃቀም የተለያየ የሆነው ያለ ምክንያት አይደለም። ህብረተሰቡ ያለበት የንቃት ደረጃ፣ መንግስት ስልጣን ላይ ያለው አመለካከት፣ የኢኮኖሚ ሁኔታ፣ አገር ቀድሞ የገነባችው ፓለቲካዊ ስርዓትና የመሳሰሉት ሁኔታዎች የኃይል አጠቃቀም ላይ የሚያበረክቱት አስተዋጽኦ ቀላል የሚባል አይደለም። ንቃተ ህሊናው ያደገ ህብረተሰብ መብትና ግዴታውን ጠንቅቆ ያውቃል። በመሆኑም መብታቸው ሲረገጥ ድምጻቸውን አሰምተው ተቃውሟቸውን ያቀርባሉ። ስለዚህ መንግስታቱም ስልጣናቸውን ያለ ገደብ እንዳይጠቀሙ ልንም ይሆኑባቸዋል። እንደ አፍሪካ ያሉ አንዳንድ ቦታዎችን ስንመለከት ግን ከላይ የጠቀስናቸው ነገሮች ተቃራኒውን አቅጣጫ ይዘው እንመለከታቸዋለን። ይህ ለመሆኑ ብዙ ነገሮችን እንደ ምክንያት ልንጠቅስ ብንችልም በዋነኛነት ግን የህብረተሰቡ ንቃተ ህሊና በሚፈለገው ደረጃ አለማደጉ አብይ ምክንያት ሆኖ

እናገኘዋለን። የመብት ረገጣ ሲካሄድበት ለምን ብሎ ሲጠይቅ አይታይም። እባብ ያየ በልጥ በረየ እንደሚባለው ሁሉ ህዝቡም የእውር ድመት ኑሮ ሆኖበት፤ ነጋ ሲል ዳግም እየጨለመበት፤ ገዢዎች የፈለጉትን ነገር የመፈጸም መብት እንዳላቸው አምኖ የተቀበለ ይመስል አይቶ እንዳላየ፤ ሰምቶም እንዳልሰማ ይሆናል። ጉቦ ካልሰጠ ባለስልጣናቱ የሚገባውን አገልግሎት እንደማይሰጡት ስለሚያምን ለእምነታቸው ያደሩት እንኳ ጉቦ እንዲቀበሉት እግራቸው ስር ድፍት ይላል።

የተለያዩ አገር መንግስታት ስልጣን ላይ ያላቸው አመለካከት የኃይል አጠቃቀማቸው ሁኔታን በእጅጉ ሲወስነው ይስተዋላል። ‘ስልጣን የህዝብ ነው’ ብለው የሚያምኑ መንግስታት ኃይላቸውን ልንም አልባ አያደርጉትም። ምክንያቱም ወደ ላይ ያነሳቸው ህዝብ የትዕግስቱ ጽዋ የሞላች ቀን ወደ ታች እንደሚያወርዳቸው ጠንቅቀው ያውቃሉና። ከዚህም ባሻገር ራሳቸውን የህዝብ አድርገው ስለሚቆጥሩ ኃይላቸውን ያለ አግባብ ለመጠቀም ህሊናቸው እሺ አይላቸውም። ለእነዚህ አይነት መንግስታት ስልጣን አገርን መወከያ፣ ህዝብን ማገልገያ፣ ልማትን ማቀጣጠያ፣ አገርን ማስከበሪያ፣ ሰንኮፋዎችን ማስወገጃ ወዘተ መሳሪያ ነው። ይሁንና በዓለማችን ታሪክ እንከን አልባ መንግስት ተፈጥሮ አያውቅም።

አንዳንድ መንግስታት ስልጣንን የዘላለም ርስታቸው አድርገው ከማሰባቸውም ባሻገር ህዝብንም ከመጤፍ የማይቆጠር አድርገው ይወስዱታል። ይህ አስተሳሰባቸው ስልጣናቸውን ያለ ምንም ገደብ እንዲጠቀሙበት ያደርጋቸዋል። አገር እንዴት ትለማለች? ህብረተሰቡስ እንዴት ይሰለጥናል? ትምህርትን እንዴት ልናስፋፋ እንችላለን? ህብረተሰቡንስ እንዴት ከአስከፊ ድህነት ልናወጣው እንችላለን? ብለው ከማሰብ ይልቅ የሚያሳስባቸው ነገር ኃይልና ስልጣናቸው እንዴት ተከብሮ መቆየት እንደሚችል ሲሆን የመንግስታቸው እጅ ሰፊነትም ለጉርሻ ሳይሆን ለጥፊ እና ለጡጫ ይሆናል። በመሆኑም በስልጣናቸው ለሚመጣና የተለየ አስተሳሰብ

ለሚያራምድ ማንኛውም አካል የቆመበት ምድርን የምጽዓት ቀን (አርማጌዶን)⁴የደረሰበት ያስመስሉታል።

አገር ቀድሞ የገነባችው የፖለቲካ ስርዓት በመንግስታት የጉልበት አጠቃቀም ላይ መልካምም ሆነ መጥፎ ተጽዕኖውን ሲያሳድር እንመለከታለን። ዲሞክራሲያዊ ለሆኑ አገራት ላይ አዲስ የሚመጣው መንግስት በእርግጠኝነት ዲሞክራሲያዊ ነው ብሎ ከሁሉ በፊት አውቆ መናገር ባይቻልም የመሆን አጋጣሚው ግን ከፍተኛ እንደሚሆን ጥርጥር የለውም። ምክንያቱም በተዘረጋለት መስመር ብቻ እንደሚፈስ የቧንቧ ውሃ ዲሞክራሲም በተዘረጋለት ስርዓት ላይ መሰረቱን አድርጎ የሚቀጥል ስለሆነ ነው። ምናልባት ቀድሞ የተዘረጋው ስርዓት ፈላጭ ቆራጭ ከነበረ ዋጋ አስከፍሎ እንጂ እንዲህ በቀላሉ በአንድ ጊዜ ወደ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ሊሸጋገር አይችልም። አሜሪካንን እንደ ምሳሌ ብናነሳት የምርጫው ሂደት፣ መንግስት የሚሰጠው የኃላፊነት ልክ ወይም ስልጣን፣ የመንግስት ተጠያቂነት፣ ሚዲያውና ፍርድ ቤቱ በአንጻራዊነት ነጻ መሆናቸው፣ ህብረተሰቡ መብትና ግዴታውን ጠንቅቆ ማወቁ ወዘተ... አገሪቱ ለዲሞክራሲያዊ ስርዓት እንጂ ረግጠህ ግዛ ዓይነት ሥርዓታዊ አስተሳሰብ ምቹ እንዳትሆን አድርጓታል።

በአንዳንድ መንግስታት ዘንድ በህገ መንግስታቸው ላይ የሚያስቀምጡት ሀሳብ ለመንግስት ከለላ ከመሆን በቀር ሌላ ምንም ነገር እንደማይፈይድ በተለይም ባላደጉት አገራት ዘንድ በግልጽ የሚታይ እውነታ ነው። ምንም እንኳን ህገ መንግስት፣ ሀይማኖትና መንግስት የተለያዩ መሆናቸውን በግልጽ ቢያውጅም፣ ህግ አውጪ፣ ህግ ተርጓሚ እና ህግ አስፈጻሚ የተለያዩና አንዱ ከአንዱ ነጻ ናቸው፣ ቢልም... በጣም ዲሞክራሲያዊ ነኝ፣ ቢልም መንግስትም ሆነ ሌላው አካል ሁሉም አካላት ከህግ በታች ናቸው፣ ቢልም... በቡድን ተደራጅቶ ፖለቲካዊ አስተሳሰባቸውን ያለምንም ተፅዕኖ የማራመድ መብት አላቸው፣ ብሎ ቢያስብም

⁴ ታላቅ የዓለም ፍፃሜ ጦርነት ማለት ነው።

እውነታው ግን የተገላበጠሽ ሆኖ ይታያል። የእምነት ስፍራውም ሆነ የህግ አስከባሪ አካላት መንግስቶቹ ለሚሏቸው ኃይሎች የተለገሙ ፈረሶች ሆነው ያገለግላሉ።

ምዕራፍ አራት፡

ኃይልና ሥልጣን በኢትዮጵያ

በቀደመው ምዕራፍ ‘ስልጣን ምንድን ነው?’ በሚለው ንዑስ ርዕስ ስር የጀመርነውን የኢትዮጵያን የስልጣንና ኃይል አጠቃቀም ታሪክ እዚህ ስር በስፋት እንቃኛለን። የተሻለ ግንዛቤ መፍጠር ይቻል ዘንድም በዘመን ታሪክ ላይ አካሄዳችንን ወደ ፊትም ወደ ኋላም እየዘወርን፤ ሲሻን በሽምጦጣ ሲለን ደግሞ በሶምሶማ እየተሳብን ምልክታችንን የምንቀጥል ይሆናል።

በኢትዮጵያ ሶስት ሺህ እና ከዚያ በላይ ዘመናትን ያስቆጠረው ታሪካችንን በተለይም ደግሞ የስልጣንና ኃይል አጠቃቀሙን የተመለከትን እንደሆነ ሁለት ጉልህ ባህርያት ሲንፀባረቁበት ይስተዋላል። የኃይልና የስልጣን ቅርፁ በወታደራዊ አቅሙ የተመካና በሃይማኖት የተደገፈ ሆኖ የምናገኘው አንደኛው መልኩ ሲሆን ከጀብዳዊ ቅንነት ይልቅ ጀብዳዊ ጭካኔ የጎላበት ሌላኛው መልኩ ሆኖ እናገኘዋለን። በእነዚህ ሁለት የስልጣንና ኃይል አጠቃቀም ባህርያት ላይ ተመስርተን እያንዳንዳቸውን ለየብቻቸው እንደመስተወት ተጠቅመን የታሪክ ፍተሻችንን እንጀምር።

ወደ መጀመሪያው ጎራ... በወታደሩና በሀይማኖት ትከሻ ላይ የተፈናጠጠውን የስልጣንና የኃይል አጠቃቀም እንይ!

ስልጣን በሀይማኖት... ኃይል በወታደር...

በትክክል መገንዘብ እንደሚቻለው ያሳለፍናቸው ሁለት እልፍ ዘመናት መንበርና ስልጣን መሰረቱን ወታደራዊ ኃይል ላይ የጣለና ሀይማኖትን ምርኩዙ አድርጎ የጨበጠ ሆኖ እናገኘዋለን። ከንግስና ስያሜው ብንጀምር በትረ ስልጣኑን የሚጨብጠው ንጉስ ነገዱን ከእስራኤላዊው ሰለሞን፤ የተሾመውም በእግዚአብሔር

እንደሆነ ይገልጻል። ሞአ አንበሳ፣ ዘእምነገደ ይሁዳ፣ «ስዩመ እግዚአብሔር እገሌ ንጉሥ ነገስት ዘኢትዮጵያ» የሚል ተቀፅላ ይኖረዋል። ይህንንም በየአደባባዩ እየሰበከ፣ እያሰበከ ይኖራል።

ይህም የሚሆነው ተራው ህዝብ የስልጣን ይገባኛል፣ ጥያቄ እንዳያነሳና ድምፁን አጥፍቶ እንዲገዛ ለማድረግ ነው። ድሮስ እግዚአብሔር የሾመውን፣ የሁሉ ፈጣሪ የጥበብና የኃይል ባለቤት ካደረገው ከንጉሥ ሰለሞን ዘሩ ለተመዘዘውና ለስልጣን ከተገባው ዙፋንን ለመቀማት፣ ስልጣንን ለመንጠቅ፣ በኃይል ለመገዳደር ወዘተ መሞከር ከድፍረትም በላይ ልበ ሙሉነትን የሚጠይቅ ነው። በዚህ መልክ አያሌውን ህዝብ ከዙፋን ምኞት ገደቦ በማቆየት በከፍተኛ ሁኔታ ስጋትን ቀንሶ ንጉሱ የስልጣን ላይ ቆይታውን ያራዝማል። ከዚህ ባለፈ ደፍሮ የሚመጣውን ለመመከት በዋናነት የወታደር ኃይል በማጠናከር የሚመክቱ ሲሆን፣ በሌላ በኩል ደግሞ በዝምድናና በጋብቻ በመያዝ፣ ማባበያዎችን በመስጠትና በመሳሰሉት መንገዶች ንጉሳውያኑ የቆይታ ጊዜያቸውን እያራዘሙ ሲገዙ ኖረዋል።

ንጉሳውያኑ ሀይማኖትን ለማስፈራሪያነት ብቻ ሳይሆን አደጋ በመጣ ወቅትም ድጋፍ ለማግኘትም ይጠቀሙበታል። በ16ኛው ክፍለ-ዘመን አካባቢ ተነስቶ የነበረውና የሁለት ሀይማኖቶች ጦርነት ተደርጎ እስከመወሰድ የደረሰው የደጋማው ንጉሳዊ ሥርዓትና የቆላማው ንጉሳዊ ሥርዓት ጦርነቶች በተለይም የግራኝ አህመድና የልብነድንግል የግዛት ማስፋፋት ውጊያዎች ሀይማኖትን እንደትልቅ መሳሪያነት ተጠቅሞ የተፈፀመ ስለመሆኑ ታሪክ ይነግረናል። እነዚህ ሁለት ተቀናቃኞች በአገር ውስጥ ያለው ህዝብን ብቻ ሳይሆን የውጭ አገራትን ከጎናቸው (ፖርቹጋል ከልብነድንግል እና ቱርክ ከግራኝ አህመድ ጎን) እንዲሰለፉ ለማድረግ ሀይማኖትን እንደ ፖለቲካ መሳሪያ ተጠቅመውበታል። ከዚህ ጋር በተገናኘው በተለያዩ ዘመናት በግዳጅ የመሪዎችንና የህዝብን ሀይማኖት የማስቀየር ተግባራት በአያሌው መፈፀማቸው ሊጠቀስ ይችላል።

እንደ እኛ አገር ተጨባጭ ሁኔታ የቀደመው ጊዜ ንጉሳዊ ቤተሰቦች እድሜያቸውን ለማራዘም ሲሉ ያዋጣናል፤ የሚሉትን ሌሎችም ዘዴዎችን ሲጠቀሙ ነበር። መርዘኛ ሀሳብ በስልትና ዘዴ ቀምመው ወደ ህዝብ መርጨት ከሚጠቀሙት አንዱና ዋነኛው የፖለቲካ መሳሪያ እንደሆነም ይታወቃል። ይህም ህዝቡ እርስ በእርስ እንዲቃቃርና አንድ ጥግ ይዞ እንዲቆም ማድረግ ነው፤ ዓላማው። አንዱን `ቆንጆ ነህ` ብሎ ሌላኛውን `ታስጠላለህ`፤ አንዱን አዋቂ ሌላውን ሞኝ፤ አንዱን ዋና ልጅ ሌላውን የእንጀራ ልጅ፤ አንዱን አቃቢ ሌላውን ቀራፊ፤ አንዱን አወዳሽ ሌላውን ተወዳሽ፤ አንዱን ምርት ሌላውን ገለባ፤ አንዱን ተሳዳቢ ሌላኛውን ሰዳቢ በሚል ጎራ ለይተው ክፋታቸውን በማናፈስና በማራገብ ከላይ ሆነው የበላይ ጠባቂ የሚመስሉ ‘አፈ ቅቤ፤ ልብ ጩቤ’ የሆኑ መሪዎች ያለፉባት አገር መሆኗን መገንዘብ ያስፈልጋል።

በዚህም የተነሳ የታሪካችንን አመሳካች ክፍል ዘር እየተቆጠረ፤ እምነት እየተለየ፤ እርስ በርሳችን ስንጫረስ መኖራችንን የቃልም ሆነ የፅሁፍ መረጃዎች ያስረዳሉ። ውሀ ቀጠነ ተብሎ ምታ ነጋሪት፤ ክተት ሠራዊት! ሲታወጅባት የነበረች አገር መሆኗ ግልጽ ነው። ጀግንነት ይለካ የነበረው በተጣሉ ግዳዮች ቁጥር፤ ስልጣን ይገኝ የነበረውም በምርጫና በህዝብ ፍላጎት ሳይሆን በመንግስት ግልበጣ አልያም በውርስ ስለነበር ህዝብ ከላይ የሚጫንበትን ውሳኔ ሳያንገራግር ከመቀበል በቀር ለምን ብሎ የማይጠይቅባት አገር ነበረች። በአጠቃላይ ባለስልጣናቱ ስለ አንተ የማውቅልህ የምበጅህ እኔ በመሆኔ አንተ ዝም ብለህ የምሰጥህን ተቀበል ይሉ፤ ነበር። ከዚህም ባሻገር የኃይል አጠቃቀማቸውም ጭምር እጅግ ሲበዛ ከፍትሃዊነት የራቀ ነበር። አንዱ የመሳፍንት ዘር ተብሎ ከፍተኛ ቦታ ሲሰጠው አንዱ ደግሞ የተዋረደ በመባል ዝቅ ተደርጎ ይታይ ነበር። ብረት ቢሰራ ቀጥቃጭ፤ ልብስ ቢሰራ ሸማኔ፤ በባህል መድሀኒት ቢያድን ስር ማሽ ቅጠል በጣሽ፤ ወርቅ ቢሰራ አንጥረኛ የሚሉ ተቀጥያ ስሞች ይሰጡት ነበር እንጂ በሙያው ክብር አያገኝም ነበር።

‘ጀብዳዊ ጭካኔ’ የነገሰበት የኃይልና ስልጣን ስርዓት

አንዳንድ ጊዜ ጀብዳዊ ጭካኔንን ወደ ጀብዳዊ ቅንነት ለመለወጥ ጥረት ሲደረግ አስተውላለሁ። በዘፈናችን፣ በስነ-ፅሁፋችን፣ በታሪክ መፅሀፋችን፣ በሬዲዮና ቴሌቪዥን ፕሮግራሞቻችን፣ ሰው በተሰበሰበበት ቦታዎች፣ በሀውልቶቻችን... ብዙ ብዙ ነገሮችን ተጠቅመን ጀብዳዊ ጭካኔን እያወደስን እንሰብካለን፤ በጥቂት ማር የተለወሰ እሬትን ሙሉ ማር እንደሆነ አድርገን ትውልድን እንግተዋለን፤ ሚዛናዊ ሳንሆን፣ ጭካኔውን በቅንነት ተክተን እንመሰክራለን። ሚዛን ከግራውም ከቀኙም ያለውን ገምግሞ ይዳኛል እንጂ ከመጀመሪያው ለአንዱ ዝቅ ለሌላው ከፍ ያለ ግምት በመስጠት እንደማይዳኝ ይታወቃል። የእኛ ግን በተቃራኒው ሆነ...!

ይህ ጀብዳዊ ጭካኔን ወደ ጀብዳዊ ቅንነት መቀየር ማለት ምን ማለት ነው?... ይህ ልምድስ ከየት የመጣ ነው?... የጀመረውስ መቼና እንዴት ነው?... በማለት እንጠይቅ፤ መልሱንም የጋራ ፍተሻችን ውስጥ እናገኘዋለን። አንድ እውነት ግን መዘንጋት የለብንም፤ በኢትዮጵያ ማህበራዊ፣ ባህላዊና ትውፊታዊ ታሪክ ውስጥ ፖለቲካ ሰፊ ጥላውን አጥልቶበት እንዳለፈ እንረዳለን።

ከስር ከምንጩ የደፈረሰ ውኃ ከአናቱ መጥራት አይችልም። የእኛ መሪዎች እና የፖለቲካ ባህል ግን እንዲያ ሆኖ ነው፤ የተገነባው። ከበቀል ምንጭ የፈለቀ ልንለውም እንችላለን። በሙሉ አይን ደፍረው እውነትን ማየት የሚችሉ መሪዎችና የፖለቲካ ሰዎች ባለቤት ከሆኑ አገራት መካከል እኛ የመጨረሻዎቹ መጨረሻ ነን፤ ብንል ያንስ እንደሆነ እንጂ አይበዛብንም። በፖለቲካ ምህዳራችን ገዝፎ ያጠላው ሀቅ፣ የእውነት ሁሉ ምንጭ ራሱ እውነት ሳይሆን ኃይል ነው። ጠቢብነት ብሎም አርቆ አስተዋይነት ከመንበረ ስልጣኑ ተኮራርፏል። በጥላቻ ተጋርዷል። መደማመጥ የድክመት እንጂ የጥንካሬ መገለጫ ተደርጎ አይታወቅም። በሸፍጥ በሰበሰቡት፣ ከደሃ አፍ ነጥቀው በሰበሰቡት መሳሪያ በለው! ንዳው! ሂድበት! እንጂ ይቅርታ አትታወቅም። መጠፋፋት ግን እንደክረምት አረም ሠርክ ዙሪያቸውን ሸፍኖናል።

በግራኝም ሆነ በልብነ ድንግል ዘመን ሂደቱ እንዲያ ነበር። ቱዎድሮስ፣ ዮሃንስ፣ ሳህለ ሥላሴ፣ ሚኒሊክም፣ ተፈሪም፣ መንግስቱም የጭካኔውን ቀንበር፣ የጥላቻውን ድንበር አግዝፈውና አስፍተው ለቀቁት እንጂ ስትውልድ ይዳን በኛ ይብቃል! አላሉትም። የጥላቻው ልክ እስከምን በመሪዎቻችን ደምና አጥንት ውስጥ ዘልቆ እንደገባ ሕያው ምስክር የሚሆነን በመጨረሻውና የማንም መንፈስ በሚታጠፍበት ጊዜ እንኳ የሞት ፅዋው እስከሚሞላበት የመጨረሻዋ ሰዓት ድረስ ከክፋታቸው መነጠል አለመቻላቸው ነው።

ጄኔራል መንግስቱ ነዋይ ለአፄ ኃይለ ሥላሴ በደምም በዙፋንም የቀረቡና የተሳሰሩ የክብር ዘበኛ ጦር አዛዥ የነበሩ የጦር መኮንን ናቸው። እኚህ ታላቅ ጄኔራል ኋላቀሩ የዘውድ ስርዓት በህዝቡ ላይ ያደረሰውን መከራና ግፍ በቃ ለማለት ንጉሱ ለጉብኝት ወደ ብራዚል በሄዱበት ታሕሳስ ወር በ1953 ዓ.ም ከወንድማቸው ከገርማሜ ነዋይ ጋር በመሆን መፈንቅለ መንግስት አካሄዱ። እድልም ከእነሱ ጋር ነበረችና የአፄውን ታላላቅ የጦር ኃላፊዎችና ከፍተኛ ባለስልጣኖችን “እቴጌ ታመዋል” ብለው ቤተመንግስት ጠርተው በቁጥጥር ሥር አዋሉ። በመጨረሻ ግን እድል ከጄኔራሎቹ ግንባር ፊቷን መለሰች። ይህንንም ጄኔራሉ በሚገባ ተረድተው እንደነበረ የታሪክ ተመራማሪዎች ያመለክታሉ።

በመሆኑም ከዚያ በመለስ ከመፈንቅለ መንግስቱ ጋር ተያይዞ ደም ማፍሰስን የሚጋብዝ አንድም ሁኔታ ነበር፣ ማለት አይቻልም። መፈንቅለ መንግስት አድራጊዎቹ ጄኔራል ግን፣ እቴጌ ታመዋል ብለው የጠሯቸውን የንጉሱ ከፍተኛ ባለሟሎችን በመትረየስ ጥይት አስደበደቧቸው። ኢትዮጵያም ከፍርድ ውጭ ከሚደረግ የጅምላ ግድያ ጋር በአደባባይ ተዋወቀች። ኢትዮጵያውያኑ ዳግም ክፉት ሰሩ። በአምስት አመት የጣሊያን ወረራ ዘመን በጉድባ ሸለቆዋ ቆላ ወርደው ደጋ ወጥተው የታደጓትን የጦር ሰዎቿን አጣች።

ያም ሳያበቃ አፄውም በተራቸው ከብራዚል ተመልሰው ጄኔራል መንግስቱ ነዋይን ጨምሮ መፈንቅለ መንግስት ሙከራ አድራጊዎቹን በመግደል በርካብና መንበር አገራዊ ታሪካችን በሞት ላይ ሞትን ጨመሩበት።

አፄ ኃይለ ሥላሴ በሃሳብ የተለዩዋቸውን ወይም የተቃወሙዋቸውን በግፍ ሲገድሉ ወይም ጭካኔያቸውን ሲያሳዩና አገሪቱን የአርቆ አሳቢና ተቆርቋሪ ዜጋ መካን ሲያደርጓት ያ የመጀመሪያቸው አልነበረም። በአድዋ ላይ በተባበረ ክንድ ድል የተመታው ጣሊያን አርባ አመታት ቆጥሮ፣ በመሳሪያ ተደራጅቶ ዳግም ከወረረንና የቅኝ ገዢ ቀንበሩን ማሳረፉን ካረጋገጠበት የማይጨው ውጊያ፣ አፄው ወደ ስደት ሊያመሩ በመዘጋጀት ላይ እንዳሉ ልጅ ኢያሱ ሠላሌ አካባቢ በግዞት እስር ላይ ነበሩ፣ ይባላል። እናም የአፄ ኃይለ ሥላሴ ልጅ ኢያሱን ከእስር አውጥተው በማስገደል ነበር፣ ወደ ስደት ያመሩት። የተቀበሩበትም ቦታ እስከዛሬ ያልተፈታ ሚስጥር ሆኖ ዘልቋል። ለልጅ ኢያሱ የተነፈገ ምህረት በላይ ዘለቀን አልጠበቀውም ነበርና ከንጉሱ መቃረኑ ስቅላትን አትርፎለታል።

‘ቦ ጊዜ ለኩሉ...’ እንዳለ መፅሐፍ፣ አፄ ኃይለ ሥላሴም ከልጅ ኢያሱ የተሻለ ዕጣ ፈንታ አልነበረም፣ የገጠማቸው። እርሳቸውም በተራቸው በደርግ የጭካኔ መዳፍ በእርጅና ዘመናቸው ሕይወታቸውን ተቀሙ። ይቅርታን በማያውቀው የፖለቲካ ባህላችን እርስ በርስ መጠላለፋችን በከፋ መልኩ ቀጠለ፣ የሚሊዮን ዜጎችን ሕይወት እየቀጠፈ። የቀደሙት ማለትም ባልዘመነው ኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ የምናገኛቸው ልማዳውያኑ ንጉሶቻችን ለአፋሽ አጎንባሽ እንጂ የትችት ሀሳብ ለሚሰነዝርባቸው ወገን ቦታ አልነበራቸውም። በሃሳብ የተለያቸውን ያለምህረት ይገድሉ፣ ግዞትም ይልኩ ነበር።

በአደባባይ እየሳቀ በድብቅ የተቃወመን መመረዝ፣ አፍኖ ማጥፋት፣ የሚወጣና የሚያፈራ የተቃውሞ ችግኝን በእንጭጩ መቅጨት፣ የአገርና የሕዝብ ተስፋን ማምከን የሥልጣን ዘመን የሚረዝምበት ዋና መሳሪያ ሆኖ ዘለቀ። በእነርሱ መካነ መቃብር ላይ ዙፋናቸውን የማቆም እድሉ የገጠማቸው ዘመን አመጣሾቹ ገዢዎችም

ቢሆኑ በመልክ ካልሆነ በቀር ከግብር አባቶቻቸው አልተለዩም። እንደውም መጠላለፉንና ከመድረክ ጀርባ አደናቅፎ መጣሉን አርቅቀው ቀጠለብት።

መንግስታዊ የሥልጣን መንበር ላይ የተደላደለው ገዢ ብቻ ሳይሆን ወደዚያ በመንደርደር ላይ ያለውም ዜጎችን ቢሆን የፖለቲካ ባህሉ ከዚያው ከጥንታዊ ጀብዳዊ ጭካኔ የሚቀዳ በመሆኑ ጀብዳዊ ቅንነት የሚያውቅ አልነበረም፤ ቅኝቱ። እናም ኢህአፓ፤ መኢሶን በሚል ጎራ ተከፋፍለው አያሌ የኢትዮጵያ ተስፋዎች የጥይት እራት ሆኑ። በቆራጥና ባንዳ፤ በወዛደርና ላባድር ርዕዮት ተለያይተው የአንድ አገር ልጆች በቀይና ነጭ ሽብር ተላለቁ። ንድ የጓዱን ሕይወት ለመቅጠፍ አለመመለሱን በኢህአፓ ሀ እና ለ ክፍፍል አንድ ትውልድ የከሸፈ ጥይት ሆነ።

ወላጆች ጧሪያቸውን ተነጠቁ። አገር ተረካቢ ታዳጊዎች ያለ ወንድም፤ ጋሼና እታበባ ከባዱን ሕይወት በራሳቸው መጋፈጥ የእናቶቻቸውና አባቶቻቸውን እንባ እንጂ ሳቅ ሳያዩ ማደግ ዕጣ ፈንታቸው ሆነ። በባህላዊ ንጉሶቻችንና በዘመናዊ አንባገነን መሪዎቻችን መካከል ያለው ልዩነት የዘመን እንጂ የግብር ሊባል እንደማይችል ታሪክ ምስክርነቱን የሠጠውም በዚህ ጊዜ ነበር። ከትላንትናዎቹ ጨካኝ ጀብደኞች ስልጣን የተረከቡት አዲሶቹም ገዢዎች አባቶቻቸው ባዘገሙበት መንገድ ከማዝገም ውጪ ሌላ ፈለግ ለመትለም የሚጥር ታጣ። ዛሬ ያሏት ዛሬ ከመምሸት ወዲህ የተገኘች ሌላ ቀን ከመሆኗ ባሻገር በሁሉ ነገሯ ቁርጥ ትላንትን መሰለች፤ ትላንትናን ሆነች።

ባህላዊ ንጉሶቻችንም ሆኑ ዘመን አመጣሾቹ ወራሾቻቸው የነገሱበትን ዘመን ብቻ አይደለም፤ ገድለውና ቀብረው ያለፉት። ቀጣይ ዘመንና ትውልድንም እንጂ። ዛሬ አንገታችንን አቅንተን የምንቆምባት አገር ያሳጣን ዕድል ዕጣ ፈንታ ፈቅዳላቸው መንበር ላይ የወጡ ገዥዎቻችን በአደባባይ በረጩት የጥላቻ የታሪክ መርዝ ከፍና ዝቅ መሆኑ ጥርጥር የለውም። የቅርብም ሆኑ የሩቅ ገዢዎቻችን ከሌላ ፕላኔት እንደመጣ ፍጡር ኢትዮጵያዊነት ላይ የሚዘምቱት፤ አንድነትን የሚቃረኑት፤ የዴሞክራሲ ጠላት የሚሆኑት ኢትዮጵያዊነት የፍቅር የብልፅግና እንቅፋት በመሆኑ

አይደለም። ይልቁንም ራሱ ፍቅር በመሆኑና የሚዘመትበትም ኃይል እንደሆነ ስላመኑ እንጂ። ከነሱ አፈ-ታሪክ በላይ ግርማና ደርዝ ያለው መሆኑም ከነሱ ደጃፍ ውጪ አንድም መጠጊያ ደጅ እንዳይኖር ስለሚሹ ነው። ግን ደግሞ ተወደደም ተጠላ እያንዳንዱ ሕዝብ እያንዳንዱ ትውልድ ባህሉን ኑሮውን ሕይወቱን መሰረት አድርጎ ከፍ ያለ ክብርና ሞገሱን የሚቸረው ቅንነት የተላበሰ ጀብዳዊ ጀግንነት ወይም መሸሸጊያ መንፈሳዊ ጥላ ይሻል። ከጨለማ ወደ ብርሃን፤ ከባርነት ወደ ነጻነት ለመሻገር፤ መከራና በደሉን ይረሳበት ታዛ ይመኛል። መሻቱንም ጠቢብ ልጆቹ በአፈ-ታሪክ፤ በዘፈን በግጥም ይገልጹለታል፤ያስፋፉታል፤ይሰብኩታል። ትውልድም ከዘመን ዘመን ተቀባብሎ ያሻግረዋል። በዚህ ሁሉ ተፈጥሯዊ ምሽግ በትላንት ሰቀቀን በነገም ተስፋ ባለንበት በዛሬ ክብብ ውስጥም ቢሆን ግን እንደ ጥላሞት ሲላ ሰማያችንን የሚዞር የጀብዳዊ ጭካኔ መንፈስ እንዳጠላብን በቀላሉ መመልከት እንችላለን፤ ግን እንዴት?

ዳግም 'ጀብዳዊ ጭካኔ' ወዳጠላበት መንበረ ስልጣን

“አንበሳ ምን ይበላል...?”

ጀብዳዊ ጭካኔ በመንበረ ስልጣኑ፤ በባህላችንም ሆነ በህልውናችን ላይ ያጠላው ጥላ፤ የፈጠረው ችግር የገነገነ ነውና ከአንበሳ ተፈጥሮ ጋር እያዋዛን ዳግም ምልክታችንን እንቀጥል። ጀብዳዊ ቅንነትም ሆነ ጀብዳዊ ጭካኔ ምንጩ የአንድ ህዝብ ባህል፤ ለጀግና የሚሰጠው ክብር፤ መገለጫው እንደሆነ ተነግሮ ያለቀ እውነታ ነው። አውቀን ይሁን ወይስ በደመነፍስ ተጣብቶን ባይታወቅም 'ጀግና እንወዳለን' ሳይሆን 'እናመልካለን' ብንል አይበዛብንም። ዘፈናችን፤ ሙገሳችን፤ ጌረርሳችን፤ ቀረርቷችን (እረ እንደውም አንዳንዴ ማህሌተ ገንቧችን ሳይቀር...) ጉድ ነው። ከጀግናም አንበሳዊ ጀግና። እንክት፤ ስብር ድቅቅ የሚያደርግ፤ ምህረት የለሽ ጀግንነት። ኢትዮጵያ ውስጥ ባሉ በሁሉም ብሄር፤ ብሄረሰቦች እና ህዝቦች ዘንድ አንበሳ ያለው

ተምሳሌት ያው ተመሳሳይ ነው፤ ጀግንነት እና ጀግንነት ብቻ። አሮሞው ሌንጫ ኪያ እያለ ጌረርሳውን ቢያወርደው፤ አማራው አንበሳዬን ቢቀባበለው፤ ትግሬው ሀኒታይን ቢሸልለው... የሁሉም የመባያ ጉዳይ (motif) አንድ ነው። ከጀግንነትም የሚሻገር ድንቅ ጀግንነት። እርግጥ ጥንካሬን ከአንበሳ ወስዶ ያን መሰል ምሳ መስራት ፍቁድ መሆኑን ሳንስት ሰፊው እሳቤ ግን ከዚህም የሚሻገር ትርጉምን እንደሚይዝ አንድም እያልን ሌላ እያከልን ጥቂት ነጥቦችን መዳሰስ እንችላለን።

በጣም ከሚገባን በላይ አይኖችንን ከፍተን ራሳችንን ውስጣችንን ማየት የሚገባን ሕዝቦች የሚያደርገንም ሌላ ሳይሆን ጣራ ግድግዳችን፤ አየር አፈራችን አንዱም ሳይቀር ጀማቱን ጨምሮ አንበሳ የሆነበት አገር ላይ የምንኖር መሆናችን ለሚቀጥለው ወጋችን መነሻ ተደርጎ ተወስዷል። እውነት እውነት እላችኋለው፤ በአለም ላይ እንደ ኢትዮጵያውያን አንበሳ አምላኪ ህዝብ አለ ማለት ከባድ ነው። ስሙ ያልታተመበት አንድም የህይወታችን ዘርፍ የለም።

ከላይ ከንግስናው መንደር እንነሳ።

ንግስናው ከአንበሳ ጋር የተያያዘ ነው፤ የንግስና ስያሜው ሞ አንበሳ የሚል ተቀጥላ ይኖረዋል። የአገራችን ጀግና ስለ ጀግንነቱ ሲናገር ተቀባይነት የሚያገኝ የሚመስለው ለአንበሳ ገዳይ ሲል ነው። እናም የነፃነት ተዋጊዎቻችን ስያሜያቸው ሌላ ሳይሆን አንበሳ ነው፤ ከአንበሳም ሀበሻ አንበሳ።

ጥቁር አንበሳ... አንበሳው ክፍለጦር... በአየርም ሆነ በምድር መጓጓዣችን ስያሜው ላይ አንበሳ አናጣም። የኢትዮጵያ አየር መንገድ እንደ ባንዲራችን ሁሉ ምስላዊ መለያው አንበሳ ነበር፤ የኢትዮጵያ ቴሌኮሙኒኬሽን ሎጎ አንበሳ ነበር። አንበሳ አየር መንገድ፤ አንበሳ ቴሌኮሙኒኬሽን፤ አንበሳ አውቶቡስ። ይህም አልበቃ ስላለን ዳርማር ጫማ ፋብሪካን ከባለቤቱ ወርሰን አንበሳ ጫማ ፋብሪካ አልነው። ሆስፒታልና ፋርማሲ ቢወረድም ፍሰቱ አይለወጥም... ጥቁር አንበሳ ሆስፒታል፤ አንበሳ ፋርማሲ። ይህ አንበሳን የማፍቀር ጽኑ ስሜት በየሁላችንም ውስጥ ሊሰጥ የሚችል እልፍ ፍክራ ሊኖር ቢችልም ፍክራው ከሚነሳበት ሀሳብ ይልቅ

የሚደርስበት ጥግ ውሃ የሚያነሳ የመሆኑን እውነት ግን በቀላሉ መረዳት እንችላለን፡፡

ጦርና ተዋጊው ከአንበሳ ጋር... በተለያዩ ጊዜ የተጠቀምናቸው መገበያያ ገንዘቦቻችን፤ ሳንቲም፤ ብር፤ ባንክና ኢንሹራንስ... በአንበሳ የታጀቡ ናቸው። ለጎብኝ ክፍት የሆነ ያራዊት መኖሪያ በእኛ አገር የአራዊት እስር ቤት ወይም ማገጃ አይደለም ስሙ፤ አንበሳ ግቢ እንጂ። ለአንበሳ ካለን ፍቅር የተነሳ ንጉሱን አንቀን ብንገልጽም ዛሬም ድረስ አንበሳው ከቤተመንግስት፤ ከዩኒቨርሲቲ መግቢያ በር እንደተኮፈሰ ነው። ከለገሃር ባቡር ጣቢያ በቸርቸር ጎዳና ወጥተን በዶሮ ማነቂያ ወደ ስድስት ኪሎ ዩኒቨርሲቲ እናምራ። ባቡር ጣቢያው ፊት ለፊት ከስደት የተመለሰው አንበሳ በሃውልት ተቀርቦ ቆሟል። ከፊት ለፊቱ ሶስት መቶ ሜትር ርቀን ሳንጓዝ አንበሳውን የቴሌ ሕንጻ ላይ ተሳፍሮ እናገኘዋለን።

ብዙም ሳንርቅ የወጣበት ገንዘብ አንበሳ ያስመሰለውን የአንበሳ ሐውልት ብሄራዊ ትያትር አጥር ውስጥ ቆሞ ይጠብቀናል። ጥቁር አንበሳ ሆስፒታል። አንበሳ ፋርማሲ፤ እግረ መንገዳችንን ወደ ሂልተን ጎራ ካልንም ከበር የሚቀበሉን በቀኝ ባለጎፈር አንበሳ፤ በስተግራ እንስት አንበሳ ከልጆቻ ጋር በሀውልት ተመስላ ነው። ይቀጥላል፤ አንበሳ ግቢ፤ ባለ አንበሳ አጥር ዩኒቨርሲቲ ... አንበሳ በሌለበት ዘመን እንኳ የተፈጠረው ትውልድ ባደገበት በእሳት ዳር ወግ ሲመገበው ኖሯልና ኮሽ ባለ ቁጥር `አንበሳ ገዳይ` ሲል ይፎክራል። ፋከራውን ተከትሎ ሽለላና ቀረርቶውም አንበሳን እያነሳሳ ይቀጥላል።

አንበሳው አንበሳው፤

አንበሳው ልጅሽ

ይኸው መጣልሽ!

በምንም በማንም ሊሻር በማይችል ደረጃ አንበሳ ኃያል ነው፤ የአራዊት ንጉስ። የቢቢሲ ዶኩመንታሪ ስለዚህ እንሰሳ የሚነግረን ተጨማሪ እውነታዎች አሉ። ከሠው

ልጅ አስቀድሞ ድንበር ማስመር፣ ግዛት መከለል የጀመረ አራዊት አንበሳ ነው። በሽንቱ ምልክት በማድረግግዛቱን ያሳውቃል። ያን ድንበር ጠብ ፍልሚያ የሚሻ ካልሆነ በቀር የማንም እንስሳ እግር ማለፍ አትችልም። ከሚስቱና ለአቅመ - አንበሳነት ካልደረሱ የቤተሰቡ አባላት በቀር። በአንበሳች ምድር ንግስና በኃይል ነው፣ የሚገኘው። በአንበሳ ምድር መኖር የሚችለው አንድ ንጉስ ብቻ ነው።

በመሆኑም ከራስ አብራክ የወጡ እና የአጎት የአክስት ልጅ የሆኑ ወንድ አንበሳች ለጉርምስና ሲደርሱ፣ ጎፈሬያቸው ሲበቅል ዝምድና ተሸሮ ይባረራሉ። የሥልጣን ተቀናቃኝ ናቸውና ይሰደዳሉ። አቅም ካላቸው ተፋልመው ለመንበር አለዚያም እግራቸው ወደመራቸውና ከግዛቱ ውጭ ወደሆነ ቀየ ለስደት ይዳረጋሉ። ተቀናቃኝ ግን ተሸንፎ ቢባረርም ተባሮ አይቀርም። ሲጠነክር ይመጣል። ይፋለማል - ለዙፋኑ። ከቀናው ወንድሙ ወይም የአጎቱ ልጅ የሆነውን ንጉሱን ይገድለዋል። ወይም በስተርጅና እድሜው ለስደት ይልከዋል።

አዲሱ ንጉስ ድል ባደረገበት ግዛት ኑሮውን የሚጀምረው የቀድሞውን ንጉስ የሚያስታውሱ ነገሮችን በማጥፋት ነው። ደቦል አንበሳ ከእናቱ ተነጥቆ ይበላል። ቅርጥፍጥፍ ይደረጋል። በእንስሳት ያልተለመደ ለዙፋኑ የራስን ዝርያ መቅጠፍ ከሰው ቀጥሎ አንበሳ ወይም ከአንበሳ ቀጥሎ የሚታወቀው በሰዎች ዘንድ ነው። አይምራቸውም። የራስን ዘር ቅርጥፍጥፍ አድርጎ ሲጨርስ ይቀጥላል፤ ጉዞውን ወደዘር መቀጠያ እንስሱ አንበሳ በመሄድ በየ5 ደቂቃ ከ32 ጊዜ በላይ ይገናኛታል። አንዱ ቢስት በሌላው በቀጣይ 31 ሙከራ ዘሩን ለመቀጠሉ እርግጠኛ ለመሆን። በቃ ይኸው ነው፣ ስራው። የአንበሳ ንጉስ ተግባር።

ዘሮቹን እና ዙፋኑን ከጥቃት መጠበቅ እንጂ ምግብ ማፈላለግም ቢሆን በአመዛኙ የሴቷ አንበሳና የተቀሩት ወጣቶች ኃላፊነት ነው። በጋራ በሕብረት ብሎ ነገር በአንበሳ አይታወቅም። ዘርህን ተክተህ የምታልፈው በጉልበት ብቻ ነው። ያ ያራዊት ንጉስ ከአፍሪካ ደጅ ተጠርጎ ወደመጥፋት የተቃረበውና በቅርቡ በኢትዮጵያ መሀል አገር ታየ ተብሎ የተጨፈረለት ያራዊት ንጉስ በግብጽ

እስክንድርያ ሁሉ ይርመሰመስ የነበረ እንሳሳ ነበር። ገና በደሙ በስልጣን ለመቆየት በሚፈጽመው ጀብዳዊ ጭካኔ መድከም አይቀርምና የገነባው ግዛትና ዘር ከርሱ ጋር እየተመናመነ እየጠፋ መጥቶ ዛሬ ለሚገኝበት ብርቅዬነት ሊበቃ ችሏል። ሰዋዊው ኑሯችንም ከዚህ ብዙ የተለየ አልሆነም። የስልጣን ቁንጮ ላይ የተቆናጠጡት ወይም ለመቆናጠጥ ሀሳቡ ያላቸው ሰዎች ባህሪያቸው ከአንበሳ ጋር የተወራረሰ ሆኖ እናገኘዋለን። አንበሳዊ ጀግና አምላኪነታችን ምን አይነት መሪ ሽልሞን እንደነበር አፄ ቴዎድሮስን ማሳያ አድርገን ታሪክን እንፈትሽ።

በዘመነ መሳፍንት ብጥስጥሷ ወጥቶ ዜጎቿም በየጎጡ በሚበቅሉ ሽፍቶችና ነፍጥ አንጋች በነበሩት መኳንንቱና መሳፍንቱ መከራና ፍዳቸውን ያዩ በነበረበት ጊዜ ነበር፤ የቋራው ልጅ ካሳ ብቅ ያሉት። የአፄድነት ስርዓት ለመትከል መጣራቸውን በማየት ከከፍታው ሊሰቅሏቸው የሚሞክሩ አሉ። በዚያው መጠን እድል፤ እጣ ፈንታ ንግስናን እጃቸው ላይ የጣለላቸው እንጂ አንድም የመሪን ብልህነትና አርቆ ማስተዋልን የታደሉ አለመሆናቸውን በመጥከስ የሚከሷቸውም በርካቶች ናቸው። እንደነዚህ ሰዎች እምነት እኚህ የዘመነ መሳፍንት ንጉስ በጥንቱ ዘመን መሆኑ በጀ እንጂ ዛሬ ቢሆን ኖሮ እጅና እግር የመቁረጥ ተግባራቸው ምግባራቸው ከከፋው የአረብ ከሊፋዎች ጋር ሊያስተካክሏቸው ወደኋላ የሚመለሱ አይደሉም።

በርግጥ የዛሬዎቹ ከሊፋዎች እንደሚፈፅሙት ጭካኔ ሁሉ አፄ ቴዎድሮስም ከጠላት ጋር ያበሩ ዜጎች ምርኮኞቹን አርደዋል፤ በቢላ። የሰው ልጅን በመድፍ አፍ ላይ እድርገው ተኩሰዋል። ጆሮ ቆርጠዋል። ምላስ፤ እጅና እግር በተመሳሳይ ቆርጠዋል። ቤት ዘግተው አቃጥለዋል። ገደል ጨምረዋል። ምናልባትም የአፄ ቴዎድሮስን ጭካኔ ከዛሬዎቹ ከሊፋዎች የሚለየውና ከባድም የሚያደርገው አፄ ቴዎድሮስ ሙሉ ቀን ሲገድሉ ውለው ቀኑ ስላልበቃቸው ቆጥረው አሳድረው ሲነጋ ቆጥረው መግደላቸው ነው።

በዚህ ድሌ ያልዘፈነ ጠላቱ ነው፤ ብለው አዋጅ ለማስነገር እንዳልከበዳቸው ሁሉ ማንም ዘመድ የሞተበት እንዳያለቅስ በአዋጅ አስነግረው ለቅሶ ከልክለው ነበር።

ደርግ ልጅህን ገድሎ፣ ሬሳውን መንገድ ጥሎ ወላጅን ማልቀስ አይቻልም፤ ብሎ የከለከለው ከግብር አባቱ አጼ ቴዎድሮስ ትምህርት ወስዶ ሊሆን ይችላል። የሚያስለቅስ በደል ከፈጸመብኝ ባላጋራዬ ይልቅ አታልቅስ ያለኝ ጠላትነቱ ከፋኝ ሲል ትግሬ የተረተው በዚህ የተነሳ ነው። ተፈጥሮን በእግድ ማስቀረት።

በርግጥ ሥርዓት ሲቃወስ፣ ሕይወት ባፍጠሙ ሲደፋ ካልሆነ በቀር ኑሮ የተለያዩ ምዕራፎችን አቅፎ ወይም በምዕራፍ ተከፋፍሎ የሚገኝ ነው። ሳትወለድ አትሞትም። መወለድ፣ ማደግ፣ ወጣት መሆን፣ መካከለኛነት፣ ሙሉ ሰው መሆን፣ ማርጀት፣ በመጨረሻም መጃጀት... መሞትና መቀበር። የህይወት ምእራፍ መደምደሚያው ሞትና ቀብር ነው። በልጅነት በወጣትነት፣ በጉልምስና በስተርጅና በአንዱ ላይ ማንም ቢሆን የሞትን ፅዋ ሊቀምስ ሊጎነጭ ይችላል። የዚያ ሰው ሕይወት በቋሚዎች ድምዳሜ የሚያገኘው ሲቀበር ነው። በቀሪ ልብ ውስጥ መቁረጫ ምላጩ ቀብር ነው።

ቤተሰብ፣ ወዳጅ፣ ዘመድ፣ ጎረቤት፣ መንደርተኛ... በቻለው ሁሉ መጠን በቀብር ላይ እንዲገኝ የሚደረገው እንዲቆርጥለት ለማድረግ ነው። ቀብር ኢትዮጵያዊ ባህልም ነው። ደርግ ልጅህን ገድሎ አታልቅስ ብቻ ሳይሆን ሬሳውንም እንዳትቀብር መቁረጫውን ሲከለክልህ ሰብዓዊነትን ብቻ ሳይሆን ከኢትዮጵያዊነትም ጋር ነበር፣ ያቆራረጠን። ደጃች ውቤ የአፄ ቴዎድሮስ አማች ናቸው። የሚስታቸው የጥሩወርቅ አባት። በዚያም ላይ በደግነት የሚታወቁ የዘመኑ መስፍን ነበሩ። ይህ አምቻነት፣ ጋብቻም ሆነ ደግነት ደጃች ውቤን ከመቅደላ እስር አላዳናቸውም። እዚያው መቅደላ በእስር ላይ እያሉ ነበር፣ ሕይወታቸው ያለፈው። የጳውሎስ ኞኞ የአጼ ቴዎድሮስ ታሪክ እንዲህ በማለት ያን አጋጣሚ ያቀርባል።

“ከዚያን አስቀድሞ ማንም ዘመድ የሞተበት እንዳያለቅስ በአዋጅ ተነግሮ ነበር። ደጃች ውቤ ሞተው ልጃቸው ጥሩወርቅ ከተረዱ በኋላ ግን አዋጁ ተነሳ። ለቅሶ ተከልክሎ የነበረው ሕዝብም ለደጃዝማቹ የሚያለቅስ አስመስሎ የተቀበረ የልጁን፣

የባሏን፣ የሚሸቱንና የዘመዱን ሞት ሀዘን በማልቀስ ቆረጠበት። ይህን ያስተዋለ ታዛቢም እንዲህ ሲል በመግጠም ታሪክን መዝግቦ አለፈ።

“የኔታ ደጃዝማች ሁልጊዜ ደግነት

ዛሬ እንኳ ለደሃው እንባ አተረፉለት።”

በርጋታና በጸጥታ ለዘመናት አንቀላፍታ በመፍሰስ ላይ ያለችውን ጥንታዊ፣ ባህላዊና ታሪካዊ አገር ድንገት አንቅተው ሥርዓት ልትከል ለውጥ ላምጣ ያሉት እብዱ ንጉስ በግራና በቀኝ፣ በደቡብና በሰሜን አንድም ያልዘመቱበት ግዛት፣ አንድም ያልተዋጉት መሳፍንትና መኳንንት አልነበረም። ሸዋ፣ ወሎ፣ ትግሬ፣ ጎጃም፣ አገው ሁሉም የጭካኔ በትራቸውን ቀምጧል። የዘመኑን መንፈስ (sprite of the time) መቃኘት እና በነርሱ ጫማ እግርን አኑሮ ማሰብ ያስፈልጋል፤ የሚሉ ወገኖች እዚህም እዚያም ያሉ ቢሆንም የተፈጸመውን ያህል ግፍ እና በደል ፈጽሞ ዘመን ላይ ለማላከክ መሞከር ግን ሩቅ የሚያጉዝ መንገድ አይደለም።

የተደረገውን ላለማድረግ ከዘመንም፣ ከመልክአ ፖለቲካ ገጽታም፣ ከኢኮኖሚ አቅምም ወዘተ ይልቅ ከጀብዳዊ ቅንነት የሚመነጭ ንጹህ ሰውነት ይበቃል። የሸዋውን አቤቶ ሰይፉን ተዋግተው ድል ባደረጉ ጊዜ የማረኳቸውን ወደ 500 የሚሆኑ የሸዋ ነፍጠኞች አንድ እጅ እና አንድ እግር ቆረጡ። ይህን ጊዜ ባሏ የተቆረጠባት የሸዋ ወይዘሮ፤

“አጼ ቴዎድሮስ እጅግ ተዋረዱ

የሸዋን ሰው ሁሉ እጅ ነስተው ሄዱ” ብላ ገጠመች።

ደጃች ተድላ ንሉን ለመያዝ በተደረገው ውጊያ የተያዙትን 8 ሺህ ምርኮኛ እንደከብት አሳርደው ገድለዋል። እያረዱ ቢመሽ ቀሪውን ምርኮኛ ቆጥረው አሳደሩ፤ ሲነጋም ቀሪዎቹን ቆጥረው አሳርደው ገድለዋል። ይህን ያስተዋለ ታዛቢም እንዲህ ሲል በመግጠም ታሪክን መዝግቦ አለፈ።

“አንጥረኛ ብዙ ከንጉሱ ቤት

ባላልቦ አደረጉት ይህን ሁሉ ሴት።”

በወሎው ጦርነት በውጊያ የማረኩዋቸውን ወለዶዎች እጅ መቆረጥና በገመድ አንገታቸው ላይ እንደከረባት ታስሮ መንጠልጠል ያየ የወሎ ሰው፤

“እራቱንስ ሚሸቱ ታጉርሰው

አረ ቂጡን በምን ያብሰው?” ሲል ገጠመ።

ንጉሱ ጆሮ ቆርጠው ባይበቃቸው ሠቅለዋል። ከዚህም ባስ ሲል ቤት ዘግተው በእሳት ማግደው ሕይወት ቀጥፈዋል። እሱም አልበቃ ቢላቸው ከነህይወት ገፍትረው ገደል ጨምረው ገድለዋል።

አፄ ቴዎድሮስ በጭካኔያቸው እንኳንስ ኢትዮጵያን አንድ ሊያደርጉ ይቅርና በመጨረሻው ሰዓት ያለ አጃቢ ብቻቸውን የተቆጣጠሯትን መቅደላ በአንዲት ጥይት አጥተዋል። አጨራረሳቸው እንደ አጀማመራቸው በድል የታጀበ አልሆነም። የንጉሱ ሃሳብ የአገር አንድነት ነው፤ የሚለውንና ከዚህም አልፎ ለቴክኖሎጂ፣ ራስን ለመቻል ያደረጉትን ጥረት ብንቀበለው እንኳን ማሰብ በሚችል የሰው ልጅ ወላዊ ህልውና ውስጥ የሃሳብ ልእልና የሚፈተሽው በሃሳቡ ከፍታ ብቻ ሳይሆን ወደ ትግበራ ጫፍ በሚሄድበት መንገድም ጭምር ነው። ይህ ደግሞ የትላንትም፣ የዛሬም ሆነ የነገ ገዢ ሀሳብ ይመስለኛል። ከዚህ መታገገያ (framework) የሚወጡ ብዙ ቀንበሮች እዚያም እዚያም እልፍ ቦታ ቢኖሩም እነርሱ ማለት ከጀብዳዊ ጭካኔ የሚመነጩ እኩይ ተግባራት ናቸው።

“የሸዋውን ንጉስ ሲንቁ ሲንቁ

የትግሬውን ንጉስ ሲንቁ ሲንቁ

የጎጃምንን ንጉስ ሲንቁ ሲንቁ

ወንድ ያለራስዎ ገድለውም አያውቁ!” እንዲል ባለቅኔ የራሳቸውን ሽጉጥ ጠጥው ሕይወታቸው ሊያልፍ ችሏል።

በታሪክ ፍርድ እዚህ ምዕራፍ ላይ ግርታ ሊገባን ይችላል። በርካታ አሳማኝ መከራከሪያዎች ሊቀርቡ ይችላሉ። ግራ ቀኙ፣ ፊትና ኋላው በአናብስት የተዋቀረ ሀገር፣ ከታሪክ ጣራ ላይ አንድ ሠበዝ መዞ ስለ አንድነት ቢያወራ፣ ጋፋት ላይ ስላሰሩት ሴባስቶፖል መድፍ ቢሰብክ ወይም ለመጨከናቸው በሚወዷቸው ባለቤታቸው ሞት ሲያመካኝ ብታገኘው ማዘንም ሆነ መደነቅ አይኖርብህም። ‘ጀግንነት’ ጀብዳዊ ጭካኔ እንጂ ጀብዳዊ ቅንነት ሆኖ ባያውቅ፣ ባያይና ባይሰማ ነው። በአናብስታዊ የጀግንነት ባህላችን ውስጥ እኔና እኔ ብቻ እንጂ እኛ ወይም አገር የሚለው ትልቁ ስዕል ቦታ የለውም።

አፄ ኃይለስላሴም ሆኑ ኮሎኔል መንግስቱ በዚያው በጥንቱ ባህል ነው የቀጠሉት። በድንቁርና ለታወረ ሕዝባቸው አይኑን እንዲገልጥ ት/ቤት ከመገንባት ይልቅ በየደብሩ ለክብራቸው መገለጫ ቤተመንግስት ነው ሲያስገነቡ መኖራቸው ይነገራል። ኢየቦልዩ ቤተመንግስት፣ ሆራ ቤተመንግስት፣ አዳማ ቤተመንግስት፣ ወንዶገነት ቤተመንግስት፣ ጅማ ቤተመንግስት፣ ባህርዳር ቤተመንግስት፣ ትግራይ ቤተመንግስት፣ ኤርትራ ቤተመንግስት፣ ሐረር ቤተመንግስት... አገሪቷን ቤተመንግስት በቤተመንግስት አደረጓት አፄ ኃይለስላሴም ። ሁሉም ቤተመንግስት የንግስናቸው መገለጫ ነውና ቢኖሩበትም ባይኖሩበትም የንጉስ ያህል ይፈራል ይከበራል። ይጸዳል ይነጠፋል። በመንፈስ ብቻ መግዛት አይቻልምና በቤተመንግስቱ ላይ የጦር ሥርዓት ይተከላል። እርስ በርሱ እንዲጠባበቅም እንዲጠብቅም ሆኖ። ንጉሱን ሳይሆን እርስ በርሱ እንዲበላላ ይደራጃል። አንዱ ሌላኛውን የሚጠብቅ ባለአራት ደረጃ ደህንነት። ይህ ሁሉ መሆኑ በራሱ ችግር ነው ባይባልም ቅድሚያ ለሚሰጠው ቅድሚያ ባለመስጠት የተደረገና የራስን ክብር ብቻ ለማስጠበቅ የተደረገ አንበሳዊ ተግባር መሆኑ ሲታሰብ ልዳማው ብዙ ነው።

ምክንያቱስ? ጀግናህ አንበሳ ነው። አንበሳ ደክሞ አይገዛም! ከደክምክ አትኖርም። ትገደላለህ። በገዛ ወገንህ። ስለዚህ ላንተ አሳሳቢና ዘውትር አስፈላጊው ጉዳይ ኃይልን ማጠናከር ነው። መፈራትን መገንባት ነው። ከነዘርህ... ከነዘረማንዘርህ። አስከብሮ የሚያኖርህ በእንዲህ አይነቱ ምድር ፍቅር አይደለም- ጉልበት እንጂ። ለዚህ ደግሞ እንደ አንበሳ ሁሉ ማስፈራሪያ እንጂ ፍቅር አይሰጠውም... ያን ጉልበት በዲፕሎማሲ አስማምቶ ለመምራት አያውለውም፤ ተቀናቃኝ ያለውን ጀርባ ለማድቀቅ እንጂ።

ልጆቿን መግቦ የማሳደግ ጣጣ ያለባት ሴት አንበሳ ናት። ወንዱማ ጎፈሬውን አቁሞ መተኛት ነው። አድነው ያመጡትን እየቀማ መብላት። ከዚያ ዝንብ እሽሽሽሽ እያሉ በቀን 18 ሠዓት መተኛት። እንዲህም ነግሰው እንዲህም አለፉ አፄ ኃይለስላሴ፡፡ ኮሎኔል መንግስቱም በንጉሳዊ ካባ ምትክ ወታደራዊ ዩኒፎርም ከመደረባቸው ውጭ በጭካኔያቸው ከአጼዎቹ የተለዩ አልነበሩም። ሠቅለዋል። ገርፈዋል። ረሽነዋል። አቃጥለዋል።

ጀብዳዊ ጨካኝ ናቸውና ሕዝቡ ይልስ ይቀምሰው አጥቶ ሲረግፍ እሳቸውም እንደ ኃይለስላሴ ከደሃ ዜጋቸው አፍ ቀምተው ሰራዊታቸውን ቀልበውበታል። የጓሮ አትክልት መኮትኮቻና አፈር መዛቂያ የምታመርትበት የረባ የጎጆ ኢንደስትሪ የሌላትን አገር የታላላቅ ወታደራዊ ኢንዱስትሪ መናኸሪያ ለማድረግ ጋፋት ላይ ጠመንጃ ማምረቻ ፋብሪካ አቋቁመዋል። ኦርማት ላይ... ሞርታርና አዳፍኔ ማምረቻ ፋብሪካ ተክለዋል። ዲካ ላይ... ፈንጂ ባሩድ ለማውጣት አስቆፍረዋል። አቢዮቱ ባይቀድማቸው ኖሮ ሕዝቡ በርሃብ እየረገፉ እሳቸው እንደ ዘመናችን ኪም ጆንጊል ኢትዮጵያን ኑክሌር ለመታጠቅ የማይመለሱ ቆፍጣና ወታደር ነበሩ ኮሎኔል መንግስቱ ኃ/ማሪያም፡፡

በጣም አስገራሚና አሳዛኝ ቢሆንም ቀለም የቀመሱ ኢትዮጵያውያንም ከዚያው የባህል አዙሪት የወጡ ባለመሆናቸው በእሳት ዳር ወግ ሲሰሙ ያደጉትም፤ ሲዘፈን ሲሞገስ የሰሙትም አንበሳና አንበሳ ብቻ ነውና በአንበሳ ምድርም ከአንድ በላይ

ንጉስ አይኖርምና ሶሻሊዝም አይሰራም ተብሎ ተሞክሮ መውደቁ በተረጋገጠበት ዘመን አንድና አንድን ሶሻሊዝምን መረጡ። መቻቻልንም አላወቁምና እርስ በርስ ተላለቁ።

ኃይሌ ፊዳም፣ ዶ/ር ተስፋዬ ደበሳይም፣ ብርሃነመስቀልም ሆነ ሠናይ ልኬ በታሪካቸው መስክረውልን ያለፉት እውነታ የቴዎድሮስን፣ የኃይለስላሴና መንግስቱ ግብርን ነው።

ግራና ቀኙ፣ ፊትና ኋላው፣ ደምና ስጋው `አንበሳና አንበሳ ብቻ` በሚል ግንብ የታጠረ ሕዝብ ከዚህ ውጭ ወይም ከዚህ ማዶ ተሻግሮ ጀብዳዊ ቅንነትን ለማምጣት ይገደዋል። አርሰው... ተሸክመው... አንጉዘው... የሚበሉት እንስሶች ላይ ስድቡን ሽሙጡን እየሰነዘረ...

“አንበሳው አንበሳው ልጅሽ፣

ይኸው መጣልሽ” ከማለት ውጭ ሌላ ዘፈን አይኖረውም።

በየትኛውም ሠብዓዊ ሚዛን ልጅ ገድሎ ማልቀስ የከለከለ ጨካኝ የሚለው ስም አይበቃውም። የሚያስለቅስ በደል ካደረሰብህ ግፈኛ በላይ ሕመሙ የሚቆረቁርህ ማልቀስ ስትከለከል ነው፤ መቅበርን ስትነፈግ። የህይወት መደምደሚያን፣ የሀዘን መቁረጫን ስትነፈግ። የሆነው ሆነና ለጀግኖቻችን ማሞገሻ ሠብብ ከመሻት መውጣት ይጠይቃል። ጀብዳዊ ጀግንነት ይልቅ ለጀብዳዊ ቅንነት ቦታ የሚሰጥ ልብ ያሻል።

የተበታተነችውን የአረብ ምድር በአንድ መንግስት፣ በአንድ ከሊፋ ላኖር ነው ብሎ ስለማለና ስለተገዙት አይኤስን ከሰውነት ተርታ መመደብ እንደማይቻለን ሁሉ፤ ሠውን እንደከብት ማረዱን፣ በፈንጂ ላይ አስቀምጦ መግደሉን፣ በፍርግርግ የብረት አጥር አስሮ ማቃጠሉን በውነት ስለውነት ይቅር ልንል የምንችልበት ምድራዊ ትህትና ሊኖር አይችልም። እውነት ይኖራል። ሚስታቸው ስለሞቱ... ስለከዷቸው ብሎ መከራከሪያ ማንሳት ይቻላል። አይሰራም አያስኬድም። የታላቅነት፣ የአርቆ

አስተዋይነትና የመሪ መገለጫው የአላማ ስኬት ብቻ ሳይሆን ወደስኬትም የተጓዘበት መንገድ ጭምር ነው። ብቻ ደርሶን ብዕር በጃችን ስለጨበጥን የጨካኞችን ስም በወርቅ ብዕር መከተብ፤ ተውኔት መፃፍ፤ ሀውልትና አደባባይ መሰየም ያንኑ ጀብዳዊ ጭካኔ ባህል አድርጎ ከማስቀጠል ባለፈ ወደ እድገት አይመራም። ምክንያቱም አንበሳ ያው አንበሳ ነው። ተረቱም፤

“አንበሳ ምን ይበላል ተበድሮ”

ምን ይከፍላል ማን ተናግሮ!” እንዲል በሁላችን ላይ ፍርድ-ገምድል ዳኝነት ነው የሚነግሰብን። ትላንት በተለያዩ ዘመን እና ሁኔታ ውስጥ ይህችን ሀገር የመሩ ገዢዎቻችን ምንም እንኳን በጀብዳዊ ጭካኔ ብዙ አሳር ቢጭኑንም ከዚህ መተላለፍ በመለስ የሚነሳ ቅን ነገር የላቸውም ማለት ግን እንዳልሆነ ልብ ይሏል፤ በፍጹም። ከዚያ በመለስ ምን አለ?

ከጀብዳዊ ጭካኔ መልስ

ከላይ የአገራችን የስልጣን ስርዓት ሀይማኖትና ወታደራዊ ሀይል የተጫነው፤ ጀብዳዊ ጭካኔ የሰፈነበት ነው ስንል ግን የቀድሞ መሪዎቻችን ፍጹም ለአገራቸው የማይገዳቸው ነበሩ የሚል ድምዳሜ ለመስጠት እንዳልሆነ ልብ ይባል። ምክንያቱም ለዚህች አገር የማማውን ጫፍ ሲመኙና ሲሰሩ የኖሩ መሪዎች የአገራቸውን ክፉ ከማየት የራሳቸውን ሽጉጥ ቢጠጡ መርጠው ለአንዴና ለዘላለም ይቺህን ዓለም ተሰናብተው አልፈዋልና፤ ‘ኢትዮጵያ በባዕድ ልትወረር አይገባም’ በማለት ጆሮ ዳባ ላለ ህዝብ ከማስረዳት በላይ ወኔያቸውን ታጥቀው ተዋግተውላታልና፤ ስልጣኔን የሰይጣን ስራ በማለት ይኮንን በነበረ ህዝብ መሃል አዳዲስ ቴክኖሎጂዎችን በማምጣታቸው ‘ከሰይጣን ጋር ተዛመዱ’ ተብለው ታምተውላታልና፤ የኢትዮጵያ ህዝብ ከድንቁርና ሊወጣ ይገባል በማለት አሮጊትና ሽማግሌዎችንም ሳይቀር ሀ ሁ .... እያሉ አስተምረውላታልና፤ አሁንም ድረስ በቅኝ ግዛት ያልተያዘች አገር በማለት በኩራት ታሪካችንን እንድንተርክ አድርገውናልና እንዲሁም ህዝቤ ተራበብኝ የማበላው ስጠኝ ብለው በእምነታቸው ለፈጣሪያቸው አልቅሰዋልና

መሪዎች ሁሉ ስልጣናቸውን ለአጥፊ ተግባር ብቻ አውለውታል ብለን በጅምላ አንወቅላቸውም።

በተቃራኒው አዲስ እውቀትን የመቀበል ቀና ሂደትን የመከራ መንገድ ያደረገብን መሆኑንም በማስረጃ ማረጋገጥ የሚቻል ነው። ምንም እንኳን የኃይል ሚዛን ወታደራዊ አቅሙን አጎልብቶ ግዛቱን መቆጣጠር በቻለው ነጋሽ እጅ መውደቅ ቢችልም እምነታዊ ኃይል ላይ በማዘዝ ረገድ በነበረ የስልጣን ውስንነት ሳቢያ ነገስታቱ ዘመናዊ ሥልጣኔን የማስፋፋት ጥረታቸው ተወስኖ ለመቅረቱ የቴዎድሮስንና ከዚያ በፊት የነበሩ ነገስታትን ተወት አድርገን የአፄ ሚኒልክ እና የአፄ ኃይለ ሥላሴ እርምጃዎችን ከአዋጆቻቸው ተነስተን መመዘን እንችላለን።

ሰራተኛው በስራው እንዲከበር እንጂ እንዳይሰድብ ከአፄ ሚኒልክ የተነገረ አዋጅ።

ሞአ አንበሳ ዘ-እምነገደ ይሁዳ።

ዳግማዊ ሚኒልክ ንጉሥ ነገስት ዘኢትዮጵያ።

ሠራተኛን በስራው የምትሰድብ ተወኝ!

ከአፄ ሚኒልክ ይህ አምራች ዜጋዎች ላይ ይለጠፍ የነበው ስም ሰላም ስለነሳቸው እንዲህ በማለት ዳግም በዚህ ስም እንዳይንቋሸሹ አስጠንቅቀዋል። ለባለሞያዎች የሰድብ ስም እየሰጣችሁ ማኛውንና ጥቂሩን ጤፍ አምርቶ እነሆ የሚላችሁን አራሽ ገበሬ እያላችሁ፤ የሚነግደውም ወርቁንና ገንዘብን ይዞ ቢገባ አንተ ነጋዴ ገጣባ እያላችሁ፤ ሰራተኛውን ለጉሮሮው ብሎ ጎንበስ ቀና ቢልላችሁ አጣቢ እያላችሁ በየስራው ሁሉ ትሰድባላችሁ። ቀድሞ ይህ ሁሉ ፍጥረት የተገኘው ካዳምና ከሔዋን ነው እንጂ ሌላ ሁለተኛ ፍጥረት የለም። ይህ ሁሉ ካለመማር የተነሳ የምታደርጉት ነው። ሰራተኛ ካልተበረታታ ሁሉ ቦዘንተኛ ይሆናል። የመንግስትም መኖር ችግር ላይ ይወድቃል፤ አገርም ጠባቂ ታጣለች።

“በወዲያኛው አገር ግን አዲስ ስራ አውጥቶ መድፍ፤ ነፍጥ፤ ባቡር እንዲሁም እግዚአብሔር የገለጠለትን ሌላም ሥራ ሁሉ ቢሰራ መሐንዲስ እየተባለ ይመሰገናል

እንጂ አይሰደብበትም። ከእንግዲህ ግን እንዲህ ብሎ የተሳደበ እኔን የሰደበ ነው እንጂ ሌላውን መስደቡ አይደለም። ስለዚህ ሲሳደብ የተገኘ ሰው መቀጫውን አንድ ዓመት ይታሰራል። በማለት ስለ እኩልነት ተናግረዋል።”

ጥር 17 ቀን 1900 ዓ.ም

እንደ አጼ ምኒልክ ሁሉ አጼ ኃይለስላሴም ገና አልጋወራሽ ከነበሩበት ጊዜ አንስቶ ኢትዮጵያን ከጨለማ ወደ ብርሃን ለማሻገር መድኃኒቱ ትምህርት ብቻ መሆኑን በመረዳት ስላደረጉት ተጋድሎ በገንዘባቸው የሰሩትን ተፈሪ መኮንን ተብሎ የተሰየመውን ትምህርት ቤት መርቀው ሲከፍቱ ባደረጉት ንግግር ውስጥ እንዲህ በማለት ገልፀዋል፡-

«... ሰው ስለአገሩ ሲጠየቅ አገሬን እወዳለሁ የማይል የለም። ሆኖም ግን አገሬን እወዳለሁ ማለት ብቻ በቂ አይደለም። ለምሳሌ አንድ ሰው እወደዋለሁ የሚለውን ወዳጁን በችግሩ ፈጥኖ ካልረዳው በተጨማሪ ጊዜ ሮጦ ካልደረሰለት ወዳጅነቱ ፍሬ አይኖረውም። ዛሬ ባለንበት ዘመን አገራችን ኢትዮጵያ ለስልጣኔ በምታደርገው ጉዞ ትልቅ ችግርና ጭንቅ ገጥሟታል፤ ይኸውም ለስልጣኔ መሠረት የሆነውን ዘመናዊ ትምህርት ልጆቿን ለማስተማር አቅም ስለአጠራት ነው...”

አዲስ እውቀትን የመቀበል ቀና ሂደትን ለመላመድ መረዳት ወደ ሚለው ቀጠና ያለምንም ከልካይ መዝመት ይኖርብናል። ይህ ቀጠና ከግለሰቦች የአተያይዞ ዝንባሌ የሚወጣና ሰፊ ባለ መልኩ ድርጅታዊ ድንበሮችን የሚያካልል እይታ ነው። በዚህም ምክንያት በተመልካቹና በሚመለከተው ነገር መካከል ግጭት ስለሚፈጠር ተመልካቹ ያለበትን ስርዓት ጥልቅ ከሆነ የተለየ የእይታ ማማ ለመመልከት ይገደዳል። የተወሰኑ ቡድኖች በዚህ መልኩ እይታን ሲጀምሩ በስሮቻቸው የሚኖሩ ተከታዮችም ከስርዓቱ ጋር ያላቸውን ቁርኝትና እንዴት በጋራ እንደሚገለገሉበት ራሳቸውን በማካተት እንዲመለከቱ ያስችላቸዋል።

በእምነት ፊት አገሪቱ ያላት ጠንካራ መሰረት በአዎንታዊ በአሉታዊ ሊገለፅ የሚችል ነው። ይህቺ ጥንታዊ አገር ታላላቆቹን ሃይማኖቶች ከሌሎች አገራት

በተለየ መልኩ ሠላማዊ በሆነ ሂደት ማስተናገድ መቻሏና በህዝቧም ውስጥ መቻቻል የተሞላበት የኑሮ ባህል መፈጠሩ አስደናቂነት ያለው ሲሆን አሁንም ድረስ ኃይልና ሥልጣንን መጋረድ የሚያስችለው ጥንካሬ ያለው ብርቱ ሃይል በመሆኑ እና የዜጎች ሞራላዊ መሰረት ከርሱ የሚቀዳ መሆኑ በቀጣይ ያገራቱ እጣ ፈንታ ላይ የራሱ ተፅእኖ የሚያሳድር ገፅታ ያለው መሆኑን ግንዛቤ ውስጥ ማስገባት ውዴታ ብቻ ሳይሆን ግዴታም ጭምር ነው። ዳግማዊ አፄ ቴዎድሮስም ቢሆኑ ወደ አገራቸው ቴክኖሎጂን ለማስገባት ባለቸው መነሳሳት በጋፋት ላይ በባህላዊ መንገድ ብረትን ማቅልጥ የቻሉና “የኢትዮጵያህዝብ ደንቆሮ ነው” ብለው የሚያስቡትን አውሮፓዊያን አፍ ለማሲያዝ ያደረጉት ጥረት ከልብ ህዝብንና አገርን የሚወዱ ለመሆናቸው አይነተኛ ማሳያ ነው። በሌላው የማንነት ሽራችን ላይ በወርቅ ቀለም የተሳለው ሙሉ መልካችን ደግሞ ከአያቶቻችን የወረሰነው የአብሮነትና የአልሸነፍ ባይነት ሞገሳችን፤ ከጀብዳዊ ጭካኔ ወዲህ ያለው ውብ ገጽታችን ነው። ስለዚህ ውብ ገጽ ጥቂት እንል ዘንድ ይገባል።

ጀብዳዊ ቅንነት ጭካኔን ሲሸር

ጀብዳዊ ጥፋትና ጭካኔ ከጀብዳው ቅንነት የማይነጣጠሉ የአንድ ሳንቲም ሁለት ገፅታዎች ናቸው። ሳንቲምን ወደ ላይ ወርውረን መሬት ላይ ስንቀበለው የሚያርፍበት ገፅ አንድም ፊት ወይም ጀርባ ከመሆን አይዘልም። በዚህም አግባብ የሀገራችንን ጀብዳዊ ቅንነትን ስንመለከታው ኩራት ነው። የሀገራችን አንድነትን፤ መተሳሰብንና ፍቅርን፤ አብሮ መጠጣትንና መብላትን፤ የሀገር ፍቅርና ወኔን ያንጸባርቃል። በውጭ ጠላት አልንበረከክ ባይነታችንን ምንጩ ሌላ ሳይሆን በቀጥታ ከአያት ቅድም አያቶቻችን የወረሰነው ጀብዳዊ ቅንነት መሆኑ አያጠያይቅም። የኢትዮጵያ ህዝብ ስለ አንድ አላማ አብሮ መከራና በደልን፤ ሀዘንና ስቃይን በጋራ ሲካፈል የኖረና ጅረት አቋርጦ፤ ተራራ ወጥቶ ረጅም ርቀት ተጉዞ ይረዳዳ የነበረ ማህበረሰብ ነው።

በምስራቅ አባድርን፤ ከምዕራብ ሼህ ሆጀሌን፤ ከጅማ ተነስተን አባ ጅፋር ቤት ቡና ተጋብዘን፤ በካዎ ጦና ሀገር ወላይታን አይተን፤ በአባ ታጠቅ ፈረስ ጥምቀትን

አክብረን፤ ከበላይ ዘለቀ ሀገር ጣና ላይ ተንሳፈን፤ በሱልጣን አሊ ሚራ፤ በሚንሊክ በሽዋ አድርገን ወደ መዲናችን አዲስ አበባ ዘልቀን ከገባን በማንነታችን እርስ በእርስ የተሳሰረ የአንድ ስርወ ዘር .... ጥንክር ግንድ እንዳለን በሚገባ ሊገለጥልን እንደሚችል እሙን ነው። ከዚህ ውጭ ሊሆን የሚችለው አዝማሪዋ ያለችው ነው።

ከጎንደር ባህር ዳር ስትመላለሽ፤

ወረታን አታወቁ፤ ብሎ ሰው አማሽ።

ይህ አብሮ የመብላትና የመጠጣት ባህልና ወጋችን፤ አንተ ትብስ አንቺ ትብሽ የሚለው ሀገራዊ ማንነታችን በተለይም ደግሞ ለሀገር ጉዳይ ከምስራቅ ምዕራብ፤ ከሰሜን ደቡብ ለአንድ አላማ መጠራራት መቻላችን የአድዋ ድል በዓልና የወታደራዊው አምባ ገነን መንግስት መንኮታኮት ልዩ የእኛ የኢትዮጵያዊነት መገለጫዎቻችን ናቸው። ድሉ የጋራ ነው። የድሉ ውጤትም በመላው ኢትዮጵያዊ ደምና አጥንት ከስካሽ የመጣ እንጂ አንድን ወገን ለይቶ የሚቀባባ አይደለም። በታሪክ የተመዘገበ ማስረጃም ከቶ ሊቀርብ አይችልም።

ቴዎድሮስን ያለ ገብርዬ ፣ ሚኒሊክን ከራስ ጎበና ዳጩ ውጪ ጦናን ያለሀሰን አንጃሞ፤ ተስፋዬ ደበሳይን ከሃይሌ ፊዳ ለይተን ልናስብ፤ ልንወድ ወይም ልንጠላ የምንችልበት ምን ምድራዊ እውነት ይኖራል?። ከቀረበም ግን ታሪኩ አንድም በንጉሳዊ ቤተሰቦች የተፃፈ አለበለዚያ ደግሞ ንጉሳዊ ቤተሰቦችን የሚጠላ ወይም ራሱ ንጉሳዊ ቤተሰብ የመሆን ፍላጎት ያለውና በህዝቡ ዘንድ እንዲጠሉ ለማድረግ በፈለገ አካል ብቻ ሊሆን ይችላል። የኢትዮጵያ ህዝብ እርስ በእርሱ የሚተሳሰብ አንድ የሆነ ህዝብ ነው። በደሙ ውስጥም ፀረ- ፋሽሽት ጀብዳዊነት ያለው ሲሆን ስለ ሀገሩ ሟች የሆነ ህዝብ መሆኑን በማይጨው በአድዋ፤ በጎሬ በጅግጅጋ፤ በከሠም በአሳይታ አስመስክሯል። ነውናም ኢትዮጵያዊነት በግሉ ርስት ሊያደርጋት የሚችልበት ጀብዳዊ ታሪክ አልነበረም፤ ሊኖርም አይችልም። ኢትዮጵያዊነት ለኦሮሞ ወይም ለአማራ ህዝብ ብቻ ወይም ደግሞ ለትግራይ፤ ለአፋር፤ ለደቡብ፤ ለጉራጌ፤ ለጋምቤላ፤ ለሀረሪ፤ ለቤኒሻንጉል ብቻ ከፍሎና ለይቶ ሌሎች የኢትዮጵያ

ህዝቦችን ባይተዋር የሚያደርግ ርስት አይደለም። ወደ እምነትም ወርዶ ለሙስሊም ወይም ለክርስቲያን ወይም ደግሞ ለባህል አማኞች ብቻ የተከለለ አይደለም። ፈረሱና ሜዳው ብቻ ሳይሆን ጋላቢውም ጭምር አንድ የጋራ ሀብት ነው። ከዚያ ባሻገር ያለውን እውነታና የላሞኝህ ተጨፈን ጨዋታ ሊተነተንና ሊንሰላሰል የሚችለው በስነልቦና ሳይንስ ብቻ ነው።

አዲስ ነገር ያላሳየችን አለም እና ኀህ የቀደደባት አገር

ጠቢቡ ሠለሞን ከፀሐይ በታች አንዳችም አዲስ ነገር እንደሌለና ውጤቱም ንፋስን እንደመከተል የከንቱ ከንቱ እንደሆነ ቢናገርም ያዳም ዘር የትናንት ታሪኩን በመርሳት በፈጠረውም ባልፈጠረውም ደርሶ ጉድ! ሲል መመልከት ሠርክ እጣ ፈንታችን ከሆነ ዓመተ ክነኔ አልፎ አመተምህረት መም ላይ ተሰይመን ሌላውም የምህረት ዘመናችን ከፊታችን ተዘርግቷል። በአንድ ወቅት የአሜሪካው ፕሬዝዳንት ባራክ ኦባማ ባልቲሞር በሚገኘው የእስላሞች መስጊድ መገኘት በዚያው በፈረንጆቹ አገርም ሆነ ከዚያም አልፎ በሀበሻ ምድር ወቶ ጉድ! ሲያስብል ማየቴ ይህንኑ ታሪካዊ እውነታ ያስታወሳል።

ጆሮ ያለው ይስማ።

‘ዋናው ቁምነገር ታሪክ መስራት እንጂ ታሪክ መፃፍ አይደለም፡፡’ ሲል የዛሬዋን ጀርመን አሁን በምናውቃት መልክና ቅርፅ ፈጠራት የሚባለው ጦረኛውና ጨፍጫፊው ኦቶቫን ቢስማርክ ተናግሯል። በዋጋ ደረጃ ሊሆን ይችላል። እንደ ኢትዮጵያ ላሉት ታሪክን በወጉ ላልፃፉና ላልመዘገቡ ሀገራት ግን ታሪክን ከመስራት ባልተናነሰ መልኩ ታሪክን በተገቢው መልኩ መፃፍ ዋጋ አለው። አለዚያማ በመሪዎች ደረጃ የሃይማኖትን አጥር አልፎ መደጋገፍ፣ መከባበርና መሳተፍ በሀበሻ ምድር እንግዳ ዜና ባልሆነ እንደ ብርቅም ባልተቆጠረ ነበር። ምክንያቱም በኢትዮጵያ ተኖሮ ግን በሰፊው ያልተፃፈው ታሪክ እንኳን ለአገሪቱ ኩራቱ ለመላ ጥቁር ሕዝብም ጭምር ይተርፍ ነበር።

ሁሉም አይደሉም፤ ግን ብዙዎቹ... ታላላቅና አርቆ አስተዋዮቹ ንጉሶቻችን በሀይማኖት መቻቻል ጉዳይ ድንቅ ታሪክ ጥለው አልፈዋል። ከዛሬ ሁለት ምዕተ-ዓመታት በፊት ቀዳሚዎቹ የእስልምና እምነት ተከታዮች በገዛ አገራቸው፣ በገዛ ወገናቸው በእምነታቸው ሳቢያ ከሚደርስባቸው ግፍና በደል ሸሽተው በተሰደዱ ጊዜ የተጠጉት በኢትዮጵያ ጥላ ስር ነበር።

ነጃሺ ንጉሳችን የእምነት አጥርን ጥሶ ያደረገው መልካምነት እና ሰብዓዊነት የሞላው ተግባር የዚህ የመቻቻል መገለጫ የመጀመሪያው ምድራዊ የሰብዓዊነት ተምሳሌት ነው። ዛሬ ላይ... በዚህ ሥልጡን ዓለም በጦርነትና መከራ ሳቢያ ከሀገራቸው የተሰደዱ ዜጎችን `እንቀበል አንቀበል` የሚለው ጉዳይ ታላቅ የፖለቲካ አጀንዳ ሆኖ የአገራት መሪዎች እንደሸማኔ ማዳወሪያ ከወዲያ ወዲህ ሲራወጡ ይስተዋላል። ኢትዮጵያን ግን ከሃይማኖት፣ ቀለምና ዘር በላይ ለሰብዓዊነት ትልቅ ቦታ ሰጥተው ዛሬ ሳይሆን ትናላንት፣ ከብዙ ዘመናት በፊት ስደተኞችን አርሂቡ ብለው ተቀብለዋል።

በታሪክ ወርቅማ ሠነድ የተጻፈው ይህ ድንቅ ተግባር እዚያ የጥንቱ ዘመን ውስጥ ብቻ ታሸጎ የቀረ ጉዳይ አይደለም። ይህ መሰሉ አስተዋይነት፣ አጥርና ድንበር አልፎ ሰውነትን ማክበር ወዲህ በ ቅርቡ ዘመን ታሪካችንም ውስጥ እናገኘዋለን። ከማን ጋር? ከተባለ.... ከአፄ ሚኒሊክና ከጅማው አባ ጅፋር ዝምድናና ወዳጅነት ውስጥ...የሚል ይሆናል ምላሹ። በሚኒሊክ ቤተመንግስት ለአባጅፋር ክብር ሲባል የእስላምና የክርስቲያን ገበታ ጎን ለጎን በግራና በቀኝ ቀርቦ የነበር መሆኑን የምናውቅ ስንቶቻችን እንሆን።

ክስተቱን ድንቅና ሰበር ዜና የሚያደርገው አፄ ሚኒሊክ ክርስቲያን መሪ የነበሩ በመሆናቸው ብቻ አይደለም። አጥባቂ አማኝም ናቸው - ንጉሱ። ጊዮርጊስ ታቦታቸውን አስከትለው ለጦር የሚዘምቱ ጭምር። እዚህ ጋ በዙሪያቸው የነበሩት መኳንንቱና መሳፍንቱ ባይነሱ ይሻላል። ማለትም በአስተሳሰብና በግብር ከንጉሱ ጋር ሲነፃፀሩ ተራማጅ አልነበሩም። በእምነት ረገድ የቱን ያህል ርቀው እንደሚጓዙ፤

ስልክና መኪና ወደሃገር እንዳይገባ መከላከላቸውና መገዘታቸው፤ ፊልምን የሴጣን ስራ ነው እስከማለት የደረሱበት ሁኔታ ተራማጅ ላለመሆናቸው ማሳያዎች ሊሆኑ ይችላሉ። የመጀመሪያው ፊልም የሚታይበት አዳራሽ ዛሬም ድረስ ሴጣን ቤት ተብሎ እንዲቀር ምክንያቱ የዚያን ጊዜው ተራማጅ ያልሆነ አስተሳሰብ እንደሆነ ልብ ይሏል።

የሆነው ሆነና አፄ ሚኒሊክ በታላቁ ቤተመንግስታቸው ለአባ ጅፋር ባዘጋጁት ግብር የእስላምና የክርስቲያን ገበታን ጎን ለጎን ግራና ቀኝ ያቀረቡበት አጋጣሚ በአስተሳሰብ ቀድሞ ከመዘመን ጋር ተያይዞ የሚታይ ነው። ከርሱም ላይ ሁለት ለጥናትና ምርምር መነሻ ሃሳቦች መምዘዝ ይቻላል። አንደኛ አፄ ሚኒሊክ ያን ያህል ሊራመዱ የቻሉት የኢትዮጵያዊያን ዘመናት የኖረ የእንግዳ ማስተናገድ ባህል ይዟቸው ሊሆን ይችላል። አሁንም ድረስ ማንኛውም ኢትዮጵያዊ በቤቱ ሲደግስ እስላሙ ለክርስቲያን ጎረቤቶቹ ያርዳል፤ ለብቻ ገበታ ይዘረጋል፤ ያበላል። ክርስቲኑም ለሙስሊም ጎረቤቶቹ ያርዳል፤ ገበታ ይዘረጋል፤ ያበላል። ጠጅና ብርዝ፤ ቀሪቦና ጠላ፤ ሚሪንዳና ቢራ...

ሁለተኛው ሃይማኖት የግል ሀገር የጋራ መሆኑን አፄ ሚኒሊክ በመረዳታቸውና ለአባ ጅፋር ባላቸው ክብርና እኩያ ወዳጅነታቸውንም በመፈለጋቸው እንደሆነ ተደርጎ ሊወሰድ ይችላል። ይህን የታሪክ አጥኚዎች ይመራመሩበት። አፄ ሚኒሊክ ግን በቤተመንግስታቸው ደገሱ... አባጅፋርም ለክብራቸው በተዘጋጀው ግብር ተገኝተው ታደሙ።

በቤተ-መንግስቱ እንዲህ ያለው ተግባር ሲከናወን ከዚያ በፊት ያላዩት መኳንንትና መሳፍንቱ በመገረም ደግሞም በመደነቅ ደግሞም በነገር ወጋ ጠቅ ለማድረግ፤ በተለየ ገበታ የታደሙትን አባ ጅፋር እንዲህ ሲሉ ይጠይቋቸዋል።

አባ ጅፋር እንዴት ነው ነገሩ ይሄ መለያየት ገበታ መለየት፤ ባንድ ላይ ከኛ ጋር ቢቀርቡ ምን ነበረበት እንዲያው የሆነስ ሆነና ጣሙስ የተለየ ይሆን?

አባጅፋር፡ “ጣሙ አንድ ይሁን ልዩ በልቼ ስላላየሁት መናገር አይቻለኝም። ጉዳዩ ይህን ያህል የሚያስፈልጋቸው ከሆነ ግን የሁለቱን ጣም የሚያውቀውን ራስ አሊን መጠየቅ ይገባችኋል እሱ ያስረዳችኋል።”

ራስ አሊ፡ ራስ አዳል በኋላም በአፄ ዮሃንስ ተገደው ከእስልምና ወደክርስትና እምነታቸውን በመቀየር ንጉስ ሚካኤል የተባሉት የወሎ ባላባት ናቸው።

በርግጥ ይሄ ንግግር ውስጠ ወይራ ነው ብለው የሚያስቡ አሉ። በእስልምና እምነት ተከታዮች ላይ በሃይል የተጫነውን ክርስትና ማስታወሻ እንደሆነ ለመጠቆም ተደርጎ ሲወሰድ ለንግስና ብለው እምነታቸውን የቀየሩት ራስ አሊን በሁለት ቢላዋ የሚበሉ አድርጎ በነገር ለመውጋት አባ ጅፋር የሰነዘሩት ንግግርም ተደርጎ ይወሰዳል።

ግራም ነፈስ ቀኝ ዛሬ ከምዕተ-ዓመት በኋላ መሪዎች መቻቻልና መከባበርን ለማምጣት የሚያደርጉት እርምጃን የዴሞክራሲ በሌላም በኩል የሥልጣኔ መገለጫ አድርጎ ለሚወስድ ትውልድ የጥንቱ አባቶቻችን የተጓዙበት መንገድ መሆኑን ለማሳየትና እንደጠቢቡ ሠለሞን በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ ሳንከተለው ቀርቶ እንጂ ከፀሐይ በታች አንዳችም ያላካሄድነው መልካም የሆነ አዲስ ነገር እንደሌለና ውጤቱም ንፋስን እንደመከተል የከንቱ ከንቱ መሆኑን ለማሳየት ነው።

ክፍል ሶስት

**መሪ መሆን የሚችሉ ሰዎች ግን የመምራት ስራቸውን የሚጀምሩት
ዛሬውኑ ነው።**

የእውነት ለመምራት.....

የስኬት ተምሳሌት - እንዲሆን መምራትህ

ውል እንዲይዝ ስሩ

መምራት እና መግዛት

አይጥፋህ ድንበሩ።

ለምትመራው ጀማ

ራስህን ካልሰጠህ ስስቱን በመተው

‘እኔ’ ያለ ቀን ነው፤ መሪ የሚሞተው።

የመምራት ኃይልህን.....

በቅንነት ያዘው በጥበብ አጽድለው

ምክንያቱም .....

ተመሪ ውስጥ ነው

የመሪ እድሜ ያለው።

ምዕራፍ አምስት፡

ስልጣንና ኃይልን ለመጠቀም ከልብ መሪ መሆን

ያስፈልጋል

በአንድ አገር ላይ የማስተዳደር ኃላፊነትን የተቀበለ መንግስት “አራት ነገሮችን የግሉ ሊያደርግ ይገባዋል” በማለት ምሁራን ይናገራሉ። የመጀመሪያው ነገር ጠቃሚ የሆኑ ሀሳቦችን ማፍለቅ መቻል ሲሆን ይህም አገርን ባረጅ-ባፈጀ ወይም ጊዜው ባለፈበት የአመራር ሥርዓት ወደኋላ እንዳያስቀር ያግዘዋል። በየጊዜው ለሚከሰቱ አዳዲስ ችግሮችም መፍትሔን በማፍለቅ የነበረውን መልካም ነገር ማስቀጠል ግድ ይላል።

ሁለተኛው ነገር፣ በስልጣን አካሄድ ውስጥ አገር ማለት ከተራራና ሸንተረፋ ባለፈ ህብረተሰቡ እንደሆነ መገንዘብ አስፈላጊ ነው። ታዲያ የእነኚህን ዜጎች ፍላጎት ያላማከለ አመራር ለአገር ቆሟል፣ ከማለት ይልቅ አገርን እያጠፋ ነው፣ ማለቱ ሚዛን ይደፋል።

ሶስተኛው ጠቃሚ ነገር `ውሳኔ ሰጪነት` ነው። አንድ መሪ አገሪቱን በሚመለከቱ ማንኛውም ጉዳዮች ላይ ውሳኔ መስጠት ይኖርበታል። ታዲያ ይህ ውሳኔ የአገርን ሁኔታ የሚወስን በመሆኑ የተጠና ውሳኔ ሰጪነት እጅግ አስፈላጊ ነው።

መሪ በሙሉ ልቡ ሕዝቡን ሊወድና ሊያምነው ይገባል። እራስን አሳልፎ እስከመስጠት ድርስ ሊፈተን ይችላል። ለህዝቡ ራሱን የሚሰጥ ብቻ ሳይሆን ለመርሆዎቹ የሚገዛ መሆን አለበት። እዚህ ጋ፣ የአንድ ፈላስፋ የተግባር ትምህርትን እናስከትል።

ፈላስፋው በወቅቱ ያስተምር የነበረው ስለመሪነት ነበር። ታዲያ ድንገት ተማሪዎቹ እንዲከተሉት ይናገርና የኋሊት አህያ መጋለብ ይጀምራል። ተማሪዎቹን ከፊት ለፊቱ እየተመለከተ በአህያቱ ጀርባ ላይ ተቀምጦ እየጋለበ ሳለ ይህን ሁኔታ

ሲከታተሉ የነበሩ አላፊ አግዳሚ መንገዶች ስለጉዳዩ ይጠይቁታል። ፈላስፋውም አላቸው፤

“መሪ ህዝብን ሲመራ ወይም አስተማሪ ተማሪዎቹን ሲያስተምር ሁልጊዜም ቢሆን ለሚከተሉት ጀርባውን መስጠት የለበትም፤ ተከታዮችም ቢሆኑ ከመሪው ጀረባ ያለውን ሁሉ በንቃት መከታተል አለባቸው፡፡”

አንድ ሰው መሪ መሆን ፍላጎቱ ከሆነ የሚከተሉትን ነጥቦች በልቦናው ሊያኖራቸው ይገባል፡፡ በአእምሮው ያመላልሳቸው በምግባሩም ይፈፅማቸው ዘንድ ግድ ነው፡፡

🌀 ከእለታት አንድ ቀን ከሚል ቅዠት መውጣት!

መሪ መሆን የሚፈልግ ማንኛውም ሰው ‘ከእለታት በዚህ ቀን መሪ እሆናለው’ ከሚል የቅዠት እስር ቤት መውጣት አለበት። ምክንያቱም ከእለታት አንድ ቀን የሚባል ቀን የለም። በሂወት ውስጥ የተሰጠችን እምር እድሜ ዛሬ ፣ ነገ ወይም ከነገ ወዲያ እንጂ ከእለታት አንድ ቀን አይደለም። በአጭሩ ‘ከእለታት አንድ ቀን’ በሚል እስር ተተብትቦ ያለተጨባጭ እቅድ የሚዳክር ማንም ሰው መሪ መሆን አይችልም፡፡ የአንድ ቀን እስረኞች በግምት የሚጓዙ ህልመኞች ናቸው። ንፋሱ የሚፈልጉትን ነገር እያከለፈለፈ እንዲያመጣላቸው ይመኛሉ እንጂ ወገባቸውን ጠበቅ አድርገው መንቀሳቀሳቸው አይጀምሩም። ምናልባትም ህልማቸውን እውን ሳያደርጉ፣ ከቅዠት ዓለማቸውም ሳይወጡ ህይወታቸው ልታልፍ ትችላለች። መሪ መሆን የሚችሉ ሰዎች ግን የመምራት ስራቸውን የሚጀምሩት ዛሬውኑ ነው። እነዚህ አካላት አስቀድመው ራሳቸውን መምራት ከመቻላቸውም ባሻገር በአካባቢያቸው ባሉ ሰዎች ላይ በተለያየ ሁኔታ ተፅዕኖ ማሳደር ይችላሉ። እነዚህ ሰዎች መሪ ለመሆን የግድ ምርጫን አይጠብቁም። አዳዲስ ልምዶችንና ሀሳቦችን በማፍለቅ ሌሎች ሊከተሉት የሚፈልጉት አይነት ሰው ሆነው ይገኛሉ። ባሉበት ቦታ ሁሉ ሰዎችን የማነቃነቅ ኃይላቸውን ይጠቀሙበታል። ገና መሪ ከመሆናቸው በፊት ራሳቸውን እንደ መሪ ይቆጥራሉ። በመሆኑም የበላዮቻቸውን ሀሳብ ሳይቀር የማስለወጥና ነገሮችን በተለየ አቅጣጫ እንዲሄድ ማድረግ ይችላሉ። በሚያደርጉት ነገሮች በራሳቸው

የሚተማመኑና እርግጠኞች ናቸው። ታዲያ ይህ ባህሪያቸው ሌሎችም ጭምር በእነሱ እየተማመኑ እንዲሄዱ ከፍተኛውን አስተዋጽኦ ያበረክትላቸዋል። አለቆቻቸውም ጭምር የሚሰሩትን የሚያወቁ አድርገው ስለሚያስቧቸው በእነዚህ ሰዎች ላይ የሚኖራቸው ቁጥጥር ዝቅተኛ የሚባል ነው።

መሪ መሆን የሚችሉ ሰዎች ራዕይ ያላቸው ሲሆኑ ወደ ራዕያቸው የሚያደርሳቸው ትልቁ መሳሪያ ደግሞ ለራዕያቸው ታማኝ መሆናቸው ነው። ለራዕያቸው እውን መሆን ማድረግ ያለባቸውን ነገሮች በሙሉ ከማድረግ ወደኋላ አይሉም። ስለዚህ መሪ የመሆን ፍላጎት እና የነግ ትልም ያለው ሰው የግሉን ራዕይ በመቅረጽ ከሌሎች ጋር ለሚገጥመው ውድድር ራሱን ዝግጁ ማድረግ ይኖርበታል። ራዕያችን ወደፊት ለምንሆነው ነገር ንድፍ ምስል በመሆኑ ይህንን ንድፍ በውል መንደፍ መቻል ጥሩ መሪ ለመሆን ብዙ ነገር ማለት ነው። ራዕያችን ለነገሮች የምንሰጠውን ዋጋ፣ ልናበረክት የምንችላቸውን ነገሮች እና ህይወትህን እንዴት ልንመራት እንደምናስብ የመናገር አቅም አለው። ራዕይ አልባ ከሆንን ግን መሪ ልንሆን ቀርቶ በሌሎች ፍላጎት የምንመራና እንደ ንፋሱ አነፋፈስ ካንዱ ወደ አንዱ የምንንቀዋለል የውሀ ላይ ኩበት መሆናችን እንደማይቀር ልብ ልንል ይገባል።

ይህንንም አላማችንን ልናሳካ የምትችልበትን ቦታም መምረጥ አብዩ የመሪነት ቁም ነገር ነው። ከአላማችን ጋር ምንም ግንኙነት የሌለው ቦታ እየሰራን ከሆነ ሳያንገራግሩ መውጣትና ፍላጎትን ሊያሳኩ የሚችሉበት ቦታ እና ሀላፊነት ላይ ለመስራት መወሰን ከየትኛውም መሪ መሆን ከሚፈልግ ሰው የሚጠበቅ ድንቅ ውሳኔ ነው። ይህ ካልሆነ ደግሞ የራስን ተቋም በራስ መመስረትም ሌላው አማራጭ ነው። እምነትን የሚጻረር ስራ እየሰራን ግን `መሪ እሆናለው` ብለን የምናስብ ከሆነ ቅቤን በህልሙ ብቻ እንደሚበላ ድሀ ከመቆጠር ውጪ የህልማችንን ደፍ የሚሻገር ራእይ ለመንደፍ እጅጉን እንቸገራለን።

🌀 ሰዎችን መያዝ

ወደድንም ጠላንም በዚህች ዓለም ላይ ስንኖር ለኛ ስኬትም ሆነ ውድቀት የሰዎች እጅ አለበት። ብዙ ሰዎች ስራዬን በትክክል እስከሰራሁ ድረስ የምፈልግበት ቦታ እደርሳለሁ፤ ብለው ያምናሉ። እርግጥ ነው፤ ስራን በትክክል መስራት ዋናው ቁም ነገር ነው። ነገር ግን፤ ሰዎች እጅግ አስፈላጊ ናቸው። ስለዚህ መሪ መሆን የሚፈልግ ጎበዝ ሁሉ እኔ ከማንም ምንም አይነት እርዳታ የማልፈልግ ለራሴ የበቃሁ ሰው ነኝ! ብሎ ማሰብ የለበትም፤ በፍጹም። አብሮን የሚሆን፤ ስህተታችንን የሚነግረን፤ አስፈላጊም ሲሆን የሚረዳን ሰው ያስፈልገናል። የሚያማክረን ፕሮፌሽናል የሆነ ሰው ቢኖረን ደግሞ እጅግ መልካም ነው። እነዚህ ከኛ ጋር የሚሆኑ ሰዎች አላማችንን ከግብ ለማድረስ የየራሳቸውን አስተዋጽኦ ያበረክቱልናል። ነገር ግን፤ ማን በምን ሁኔታ ሊያግዘን እንደሚችል ማወቅ ብልህነት ነው። ምክንያቱም ሰው ለራሱ የሌለውን ሊሰጠን አይችልምና! የኔ ፍላጎት ምንድነው? ታዲያ ይሄንን ነገር ከማን ላገኝ እችላለው? ብሎ ራስን መጠይቅ ከብዙ ድንቅፍቅፍታ ይተደገናል።

🕒 በምናደርጋቸው ነገሮች በሙሉ ወደ በለጠ ብቃት ለመምጣት መጣር

ጥሩ የመፈጸም ደረጃ ላይ መድረስ መሪ ለመሆን በቂ ችሎታ ባይሆንም እጅግ አስፈላጊ ነው። ስለዚህ ራስን ወደ ከፍተኛ የእውቀትና የአፈጻጸም ደረጃ ላይ ማድረስ እጅግ ወሳኝ የሆነ የመሪ ክህሎት ነው። ራስን ለማንኛውም ነገር ብቁ ነኝ! ብሎ ከመኮፈስ ይልቅ ገና ልንለማመዳቸው የሚገቡ ብዙ ነገሮች እንዳሉ ማሰብ ሩቅ የሚያጉዝ ሁኔታ መንገድ እንደሆነ ማወቅ ይገባል።

ጎበዝ በመሆንና እጅግ በጣም ጥሩ ሰው በመሆን መካከል ከፍተኛ ልዩነት እንዳለ መዘንጋት የለብንም። በመሆኑም ምንም እንኳን ህጻጽ አልባ መሆን ባንችልም እጅግ በጣም ጥሩ መሆን ግን አይከብደንም። በተቻለን መጠን ሰዎች በባህሪም ሆነ በስራ ከፍተኛ ቦታ እንዲሰጡን ማድረግ ተገቢ ተግባር ነው። ይህንን ማድረግ የምንችለው ደግሞ ምን ቦታ ጥሩ እንደሆንንና ምን ቦታ ደግሞ ማሻሻል እንዳለብን ጠንቅቀህ በማወቅ እንጂ በሌላ በምንም አይደለም። መሻሻሎችን ለመገምገም የግድ የሌሎችን ምስክርነት ማግኘት አይኖርብንም። የሚሻሻሉ ነገሮችን ዘርዝረን

ያሻሻልናቸውንና ገና መሻሻል ያለባቸውን ነገሮች በአትኩሮት በመመርመር ራሳችንን መመዘን እንችላለን።

🕒 ችግሮችን አትፍራ

መሪ ለመሆን በሚደረግ እንቅስቃሴ ውስጥ ከሚመች ቦታ ለቆ መውጣትንም ይጠይቃል። አዳዲስ ችሎታን ሊያላብስህ የሚችል የተለጠጠ እቅድን አስቀምጥ። በእቅድህ ላይ አብረው ሊሰሩ የሚችሉ ሰዎችን አሰባስብና አንተ የመሪነቱን ቦታ ያዝ። ይህ የመሪነት አቅምህን ከማሳደጉም ባሻገር የመታየት እድልን ይፈጥርልሃል። ብዙ መሪ መሆን የሚፈልጉ ሰዎች የሚሰሩት ትልቁ ስህተት ሌሎች ባወጡላቸው ገደብ ውስጥ ብቻ ሆነው ውጤታማ ለመሆን ማሰባቸው ነው። ምንም እንኳን ጥሩ ችሎታ ቢኖራቸውም በገደብ ውስጥ እስካሉ ድረስ አብረዋቸው ከሚሰሩት በቀር ማንም ሊመለከታቸው አይችልም። አብረውህ ከሚሰሩ ሰዎች ጋር የውሳኔ ሰጪነቱን ስራ ተወጣው። ንግግርህ አሳማኝ፣ ርዕሱን የጠበቀ እንዲሁም ጠንካራ ይሁን። ያልተገባ ነቀፋን ከማስተላለፍ የተቆጠብክ ሁን። በሌላ አባባል ደግሞ የሌሎችንም ክብር የምትጋፋ ሰው አትሁን።

🕒 ራስህን የተለያዩ አማራጮችን ተጠቅመህ አስተዋውቅ

አንዳንድ ሰዎች ብዙ መልካም ነገሮችን እያደረጉ ያደረጓቸው መልካም ነገሮች ግን ገሀድ እንዳይወጡ ይፈልጋሉ። ይህ ለመሪዎች የማይሰራ ፍልስፍና ነው። ምክንያቱም ከሰራናቸው ስራዎች መካከል የሚታወቁት እጅግ ጥቂቱ ብቻ ናቸው። ያለህን እውቀት በገሀድ ሌሎችን ለመርዳት ተጠቀምበት። ለየት ያለ ሀሳብ ሲኖርህ እነዚህን ሀሳቦች እውቅና እንዲያገኙ ለማድረግ ሚዲያዎችን ተጠቀምባቸው። ስራዎችህ ላይ ያስመዘገብካቸውን ድሎችም ጭምር ሚዲያዎች እንዲያራግቡት አድርግ። ነገር ግን በስራህ ላይ ከፍተኛ አስተዋጽኦ ያበረከቱ ሰዎችን በገሀድ ማመስገንህን አትርሳ። ይህ ድርጊትህ በማንኛውም ጊዜ በማንኛውም ሁኔታ ካንተ ጋር እንዲሆኑ ያበረታታቸዋል። ይህ ጉራ ሳይሆን የስራህና የጥረትህ ውጤት ነው።

ይህ ራስን የማስተዋወቅ ስራ ሌሎች ባንተ እንዲያምኑ ከማድረጉም በላይ ወደ መሪነት ለምታደርገው ጉዞ ስንቅ ይሆናል።

🕒 ለሌሎች ያለንን የተቆርቋሪነት መንፈስ ማሳየት

መሪ እንድንሆን ከሚያበቁን ነገሮች አንዱ ለሰዎች ያለን የተቆርቋሪነት መንፈስ ነው። ለእነሱ ያለን ሀዘኔታ፣ ፍቅር እንዲሁም መልካም አስተሳሰብ የበለጠ ወደኛ እንዲሳቡ ያደርጋቸዋል። መሪዎች በተቻላቸው መጠን ከሌሎች ጋር ጥሩ የሆነ ግንኙነት እንዲኖራቸው ያደርጋሉ። ፍቅር ነገሮችን በሌሎችም አይን እንድንመለከት ይረዳናል። ፍቅር ከሌለን ግን መሪ ብንሆን እንኳን የራስን ጥቅም ከማሳደድ በቀር በህዝቡ ህይወት ላይ ጠብ የሚል ነገርን ልናደርግ አንችልም።

የመሪ ህይወት “እንኳን ወደ ትግሉ መጣህ...” በሚል ተጀምሮ “...ጉዞውን መጨረስ በመቻልህ እድለኛ ነህ” በሚል ማሳረጊያ የሚገባደድ ነው። መልካምና አስደሳች ገጠመኞችን የምንጠብቅ ከሆነ ምንጊዜም እንደጠበቅናቸው የምንቀር ይሆናል። ነገር ግን መልካምና ደስታ አሁን ላይ አብረውን እንዳሉ የምናምን ከሆነ ለመቼውም ደስታ የማይለየን እንሆናለን።

እዚህ ላይ አብይ ትኩረት ሊቸረው የሚገባው ጉዳይ ግብን ከደረሱበትና ድል ካደረጉ በኋላ መቼ ማቆም እንደሚገባ መማር አስፈላጊ መሆኑን ነው። በአብዛኛው ጊዜ የድል ቅፅበት እጅግ አደገኛ ሁኔታ ውስጥ የሚገባበት ቅፅበት ነው። ድል በሚሟሟቅበት ጊዜ እብሪተኝነትና ከልክ በላይ በራስ መተማመን በግብ ደረጃ ያስቀመጡትን ጥሰው እንዲያልፉ የሚገፋፋ ነው። ከታቀደው በላይ መንዝ ድል ካደረጓቸው ጠላቶች በላይ ተጨማሪ ጠላቶች እንዲፈጠሩ ያደርጋል። ስኬትን ከፊት ቀድሞ እንዲሄድ ማድረግና በጥንቃቄ ለታቀደና ለተነደፈ እቅድና ስልት ተለዋጭ ማስቀመጥ አያስፈልግም። ግብን በማስቀመጥ ሲደርሱበት ማቆም ይገባል። ከዚህ በኋላ ለመቀጠል የሚያስችል በጥንቃቄ የተዘጋጀ እቅድና ስልት እስከሌለ ድረስ ማቆም ተመራጭ ነው።

መኖሪያ ዓለማችንን በሴት ልጅና በእናት ልንመስላት እንችላለን። በልጅ አይን ከእናት የሚገኘው የደስታ መሰረት ጡቷና ከጡቷ የሚፈልቀው ወተት ነው። በዚያው መጠን ይህች እናት ባሏን የምትማርክበትና ደስታ የምትሰጥበት ሚስጢር አላት። ይህም ሆኖ እድሜያቸውን ሙሉ የማይበስሉና የደስታ ምንጫቸው ከጡትና ወተት ከፍ የማይል ሞልተዋል። ስለዚህ የዓለምን ምስጢር በጥልቀት መረዳት ይጠበቅብናል።

የመሪነት ሀሁ...

“ያንተ ድርሻ ፍቅርን መሻት አይደለም። ይልቁንም ፍቅር ወዳንተ እንዳይቀርብ በውስጥህ የገነባሃቸውን ሁሉንም ቅጥሮች እና መሰናክሎች ፈልጎ ማግኘት ሊሆን ይገባል።”

Mevlana Jalaluddin Rumi

1207-1273 ዓ.ም

ታሪክን በከፋ መልኩ ላለመድገም ወደኋላ ተመልሶ መመርመር በጣም ትልቅ ዋጋ እንዳለው እሙን ነው። ለዚህ ደግሞ እርሳስን መምሰል ያስፈልጋል!!

አንድ ትንሽ ልጅ የሴት አያቱ ሲፅፉ እየተመለከተ ነበር። በመሀሉ አቋርጧቸው ጥያቄ ያቀርብላቸዋል።

“አያቱ! ስለምንድን ነው፣ የምትፅፈው? ...ስለሰራናቸው ነገሮች ነውን? ወይስ የምትፅፈው ሌላ ነገር ነው? ...ፅሁፉ ስለ እኔ ነው፣ የሚያወራው?” በማለት ደጋግሞ ይጠይቃቸዋል።

አያቱም መጻፋቸውን ገታ አደረጉና ለልጅ ልጃቸው፣

“ሰማህ!” አሉት። ቀጠሉና፣

“የምጽፈው በርግጥም ስለ አንተ ነው። ከቃላቱ በበለጠ ግን ጠቃሚ የሆነው ነገር የምጽፍበት ‘እርሳስ’ ነው። ተስፋ የማደርገውም... አንተ ስታድግ እንደዚህ እርሳስ ትሆናለህ፤ ብዬ ነው።” በማለት መለሱለት።

ግራ የተጋባው ልጅም እርሳሱን አተኩሮ ተመለከተው። ምንም የተለየ ገጽታ አላስተዋለበትም። ሲያድግም እንዴት እንደ እርሳሱ ሊሆን እንደሚችል ለማወቅ እየጓጓ፤

“አያቴ! ግን እኮ... ይህ እርሳስ ልክ እንደ ማንኛውም አይነት እርሳስ ነው።” አለ ልጁ።

“እርሱ የሚወሰነው አንተ ነገሮችን ለማየት በምትመርጥበት መንገድ ነው። ማንንም ሰው ከዓለሙ ጋር የተስማሙ ሊያደርጉት የሚችሉ አምስት ድንቅ ባህሪያትን ይዟል።” እያሉ አያቱ ያስረዱት ገቡ።

“የመጀመሪያው ባህርይ... በራስህ ብዙ ትላልቅ ነገሮችን የመፈፀም ብቃት አለህ። ቢሆንም ግን ሁልጊዜም የሚመራህ እጅ እንዳለ አትዘንጋ። ያንን እጅም አምላክ እንለዋን። ሁልጊዜም እርሱ በሚመርጥልን መንገድ ይመራናል።

“ሁለተኛው ባህርይ... በምጽፍበት ወቅት አስተውለኸኝ ከሆነ አረፍ አረፍ እያልኩ መቅረጫ እጠቀማለሁ። ያንን ሳደርግ እርሳሱ በመጠኑ መስቃየቱ ባይቀርም ስጨርስ የበለጠ የተሳለ እና ለስራ ምቹ ይሆናል። አንተም ጥቂት እንግልቶችን እና ሃዘኖችን ማሳለፍ ይኖርብሃል። ያ ግን የተሻልክ ሰው እንድትሆን ያግዝሃል።

“ሦስተኛው ባህርይ... እርሳስ ሁልጊዜም የሰራውን ስህተት በላጲስ ለማጥፋት ዝግጁ ነው። ይህም መልሶ ለማስተካከልም መድፈር መጥፎ ነገር እንዳልሆነ ያሳይሃል።

“አራተኛው ባህርይ... የእርሳስ በጣም ተፈላጊው ክፍል ከውጭ የሚታየው እንጨት አይደለም፤ ከውስጥ ያለው እንጂ። አንተም ትኩረትህን ማሳረፍ ያለብህ የውስጥህ እውነታ ላይ እንጂ የውጭህ ገፅታ ላይ አይደለም።

“የመጨረሻውና አምስተኛው ባህርይ... እርሳስ ሁልጊዜም ምልክት ይተዋል። አሻራውን አኑሮ ያልፋል። በተመሳሳይ መልኩ አንተም የምትሰራው ምንም ነገር ምልክቱን እንደሚተው ልብ በል! ስለዚህም ድርጊትህን ሁሉ በአስተውሎት ለመከወን ሞክር፡፡” በማለት አያት ምክራቸውን ለልጃቸው ሰጥተው አለፉ።

በዚህ ዘመን፣ ግሎባላይዜሽን ከታሪክ የመማሩን ድርሻ ከፍተኛ አድርጎታል። መመልከት ያልቻልነው ትልቁ ጉዳይ የዛሬው ዓለም በራሱ ባለበት ሁኔታ የጥንቱን፣ መካከለኛውን እና መጨረሻውን ጊዜ ልናይበት የሚችል መሆኑ ነው። ወጣቶቻችን ለአገራችን የሶሻሊዝም ርዕዮትን ይመኙ በነበረበት ዘመን ሶሻሊዝም በሩሲያ፣ በቻይና፣ ሶሻሊዝም በኩባ ከንድፈ-ሃሳብ ባሻገር በተግባር ፈጥሮት የነበረው መልክ ምን ዓይነት እንደሆነ? እንዴት ተግባራዊ እንደተደረገ? ምንስ ፈተናዎች ገጥመውት እንደነበር? በጥልቀት ማየትና መመርመር፣ ከአገር ወቅታዊና ነባራዊ ሁኔታ ጋር ማጣጣምን ይጠይቅ እንደነበር ግልፅ ነው። ይሁን እንጂ የዚያ ዘመን ታጋይ ምሁሮቻችን ይህን እውነት ለማየት ሙከራ አላደረጉም። እምነት ትልቁ ቦታ በሚሰጥበት አገር፣ እምነት አልባ ርዕዮት በምን መልኩ ወደ እድገትና ፍትህ ሊመራ እንደሚችል በምሁራኑ አልተፈተሽም ወይም አልተተነተነም። ከአገር ነባራዊ ሁኔታ ጋርም ለማስተሳሰር አልተሞከረም።

ዛሬ ላይም መሰረት አድርገን ለመያዝ የምንመርጠው ርዕዮት በአማላይነቱ ተስበን አማራጭ አድርገን የምንቀበለው ብቻ ሳይሆን በተግባር መሬት ላይ ተፈትሾ... በምስራቅና በምዕራብ ምን አስገኘ? ምንስ መሰናክሎች ገጠሙት? መሰናክሎቹን እንዴት አለፋቸው? የሚሉ ጥቂዎችን በማንሳትና በመተንተን መሆን አለበት። ጠንካራ ጎንን ለይቶ ማውጣት የሰርክ ጉዳያችን ሊሆን ይገባል። በምስራቅ ታላላቅ ስራዎች እንዴት ተፈጠሩ? እንዴትስ ፈረሱ? በምዕራብ፣ የገዢ መደብ ጥቅሞች እንዴት ተጠብቀው ቆዩ? በኃይል አሰላለፍ፣ በቃል በሚናገሩትና በተግባር በሚያከናውኑት አካላት መካከል ያለውን ልዩነት ማጤን መልካም ነው።

በጣም ጥንቃቄ ተሰጥቶት መያዝ የሚገባው ጉዳይ አንድ ችግር፤ አንድ መገለጥ፤ አንድ መፍትሔ ያለው አድርጎ የመውሰድ አባዜ ነው። ህይወት ባለብዙ አማራጮች የመሆኗን እውነት በሚገባ አለመረዳት እና አንድ በር ከተዘጋ የተዘጋው በር ላይ አፍጥሮ የማላዘን ክፉ አመል ብዙ መስዋዕትነትን ያስከፍላል። የተስፋ መቁረጥ አይነተኛ ዋሻውም ይሄው ነው። እምነትን መሰረት ያደረገው ርዕዮተ ዓለም በሰፊው ህዝብ ሰርዖ መግባት እንዲችል የርዕዮቱ የሞራል መሠረቶች በተፈጥሯዊ መርህ የተቃኙ መሆን ይገባቸዋል። ይህንን ደግሞና ደጋግሞ በሚዲያ፣ በትምህርት ቤት፣ በቤተ እምነት እና በባህል መገለጫዎች በማስደገፍ የአስተሳሰብ ልዕልናን መፍጠር ይቻላል። በእንጨት በትር ሳይሆን በልብ በትር ማገድ የምንችለው ያኔ ነው። በ1994 ሲሊኮን ቫሊ ሂስቶሪ ማህበር ለስቴቪን ጆብስ ባደረገለት ቃለ መጠይቅ ላይ ስቴቪን እንዲህ ሲል ነበር መልስ የሰጠው፤

“እያደግህ ስትመጣ ህይወት ማለት በዚህ ርዕዮተ አለም ውስጥ ብቻ መኖር እንደሆነ ይነገርሃል፤ ከዚህ ውጭ ግን ግድግዳ መግፋት እንደሆነና ትርፉም ድካምን ብቻ እንደሚወልድ ሲነገር ትሰማለህ።”

ነገር ግን፣ ህይወት በጆብስ ዘንድ ቋሚ ወይም የረጋ ነገር አይደለም። ሊቀየር እንደሚችል ያምናል። ጄላሊዲን ሩሚም፣ የኛ ድርሻ ፍቅርን መሻት እንዳልሆነ፣ ይልቁንም ፍቅር ወደእኛ እንዳይቀርብ በውስጣችን የገነባናቸውን ሁሉንም ቅጥሮች እና መሰናክሎች ፈልጎ ማግኘት ሊሆን እንደሚገባ ያሳስቡናል።

🌀 ጥሪን ማዳመጥ

የህይወት ግብን ፈልጎ ማግኘት በጥረት የሚመጣ እንጂ እንደመና የሚታደሉት አይደለም። ይህ ማለት ግን በሰውነታችን ውስጥ ጠቋሚ ኮምፓስ የሌለው፣ በምድረበዳ የሚደረግ የእውር ድንብር ጉዞ ተደርጎ መታሰብ አይኖርበትም። እናም በርጋታ ማስተዋል፣ የነፍስ ጥሪያችን በህይወታችን የሚብብበትን መላ አስቀድሞ መፈለግና መለየት ያስፈልጋል። ማንም ስላለው ወይም ደግሞ ዙሪያችን ያለው ቤተሰብና ሕብረተሰብ ትልቅ ቦታ ስለሰጠው ሳይሆን ለራሳችንና ለውስጣችን

ከማንም ተፅዕኖ ውጭ የሚስበንን የህይወት ማግኔት ፈልገን ማግኘት ይኖርብናል። ይህ ማግኔት በውጭ ከሚገኝ ኃይል ይልቅ አዕምሮን የምንቀሰቅስበት ነዳጅ በመስጠት፣ በተለያዩ ሀሳቦች መካከል ያለውን ትስስር በመመርመር፣ እውቀትን ወደ ተያያዥ መስኮች የምናስፋፋበት መንገድ ጠራጊ ይሆናል። አለምን ስለመቀየር ከማሰብ ይልቅ ራስን ለመቀየር መወሰን ታላቅነት እንደሆነ የተናገረውን ሊቅ ድንቅ ሃሳብ እንዳለ መውሰዱ ብልህነት ነው፤ ምክንያቱም ራሱን ያላወቀ ማንንም... ምንንም ሊያውቅ አይችልም፡፡

የህይወት ግብ፣ ልዩ በሆኑ ስራዎች ውስጥ በተግባር የሚገለፅ ነው። እኛ ልናሳካው የሚገባ ልዩ እጣ ፋንታ እንዳለ ማወቅ ያስፈልጋል። ይህን ግብ በጥንቃቄ የሚጠብቁት ሲሆን ልክ እንደ ልዩ ኃይል፣ ጥሪ ወይም በውስጡ ግብ ሊሳካበት/የበላይ ሊኮንበት የሚያስችል እድል ሊሆን ይችላል። ይህን ልዩ ኃይል የሚያዳክመው እንዳይሰማና መኖሩንም እንዲጠራጠሩ የሚያደርግ በሌላ የህይወት ኃይል (ለምሳሌ ማህበራዊ ግፊቶች) ተሸናፊ የመሆን እድል ስለሚያዘነብል ነው። ወደ ዝንባሌና የህይወት ግብ መጠጋት የሚኖረውን ፋይዳ ካወቁ በኋላ እነርሱን ማግኘት ቀላልና ተፈጥሯዊ ዑደትን የተከተለ ሊመስል ይችላል። ነገር ግን በመፈለግና በማግኘት ጉዞ ውስጥ ተገቢና ወደ ትክክለኛነት የቀረበ፤ ሊያገጥሙ የሚችሉ መሰናክሎችን ማለፍ የሚያስችል እቅድና ውጥን ሊኖር ይገባል። ይህ ምን ማለት ነው? ቀጥለን እናየዋለን...

✓ ዝንባሌን የማግኘት መሰረታዊ ዕቅድ

የበላይ ለሚሆኑ ሰዎች ዝንባሌያቸው በአብዛኛው በልጅነት ዘመናቸው ግልጥ ብሎ ሊቀርብላቸውና ሊታያቸው ይችላል። በተለያዩ ምክንያቶች ከእውነተኛ የህይወት ጥሪያችን ተቆራርጠን ልንቀር እንችላለን፤ አንዳንድ ጊዜ እለት እለት የምንጠመድባቸው ነገሮች ኖረው፤ ወይም በአንዳንድ ሰዎች ተፅዕኖ ስር ወድቀን፤ በምንሰማውና በምናየው ነገር ተስበን ወይም ለአንዳንድ ነገሮች በሚኖረን ተጋላጭነት ምክንያት እውነተኛው ዝንባሌያችንን እናጣዋለን፡፡ አንዳንዶች

በአጋጣሚ የተገኙበትን ስፍራ ከእውነተኛው ይልቅ የህይወታቸው መዳረሻ እንደሆነ አድርገው ሲወስዱት ይስተዋላል። ቁምነገሩ ግን የህይወት ጥሪን ፈልጎ ለስኬት መብቃቱ ነው።

የቡድኒዝም እምነት መስራች እንደሆነ የሚነገርለት ሲድሃርታ ጉተማ የተወለደው ለንግስና ቅርብ ከሆኑ ቤተሰቦች ሲሆን ከመወለዱ በፊት በወደፊት ህይወቱ ዙሪያ ሁለት ትንቢቶች እንደተነገሩለት ይገለጻል። በህልሜ አየሁ፣ ብሎ ስለሚወለደው ህፃን (ሲድሃርታ ጉተማ) እጣ ፈንታ አንድ የአካባቢው ሰው አባቱ ዘንድ ቀርቦ ሲናገር፣ ወደፊት ጉተማ ስመ ገናና እንደሚሆን እና ዘውድ ቢጭን ጀግና መሪ ሊሆን እንደሚችል፣ ወደ መንፈሳዊው አለም ቢዘልቅም ተከታዮቹ የበዙለት መሪ እንደሚሆን ገልጾ ነበር። ቤተሰቦቹ፣ ልጃቸው የትኛውን መንገድ ቢከተልላቸው ደስተኛ እንደሚሆኑ መገመት አያዳግትም። ታዲያ፣ እንደ ቤተሰቡ ፍላጎትና ጥረት ቢሆን ኖሮ ያ ህፃን ወደ ንግስናው መንደር አምርቶ ምናልባትም በመቶዎች እድሜ ውስጥ የሚረሳ መናኛ ንጉስ ሆኖ ያልፍ ነበር። ዳሩ ግን፣ ጉተማ ከመሳፍንቱና ከመኳኳንቱ ጎራ መሰለፉ ደስታን የሚስገኝለት አልነበረም፤ ስለዚያም የህይወት ጥሪውን አጥብቆ ፈለገ.... ይሄው፣ ቡድኑ (የበራለት/የተገለጠለት) ሆነና በሺዎች የሚቆጠሩ ዘመናት አልፈውም በሚሊዮናት/ቢሊዮናት ከሚቆጠሩ ሰዎች ልብ ውስጥ እንደነገሰ ዘልቋል።

ስለዚህ ዝንባሌን ማግኘት ወይም ወደ ህይወት ጥሪ መመለስ ያስፈልጋል። ይህ እንዴት ይሆናል? የሚለው መመለስ የሚጀምረው መስመራችንን የሳትንበትን አጋጣሚ ወይም ጊዜ መለስ ብሎ ከመገምገም ይሆናል። ቡድኑም፣ የልጅነት እድሜውን ሻሞላ ጨብጦ የጦር ፍልሚያ ሲለማመድ እንዳሳለፈ ይነገራል። ታዲያ ግን የልጅነት ነፍሱ ይበልጥ የምትሳብበት ሌላ አለም ነበራት... ይኸውም ትኩረቱን ሁሉ በተለየ ቴክኒክና ታክቲክ ድል ስለሚያደርጋቸው ወታደሮች ሳይሆን ስለህይወት ሚስጥር ወደመመርመር እንዲያዘነብል አድርጎታል። ውትድርናው ግማሽ መንገድ ቢያስጉዘውም ትክክለኛው የህይወት መንገዱ እንዳልሆነ ስለተረዳ የራሱን ቀና መንገድ ለማግኘት ቀላል የማይባሉ አመታትን መልሶ መላልሶ

እንዲያስብ ተገድዷል። እናም፤ ወደ ውስጡ መሰደዱ እውነተኛው የህይወት ጥሪውን አስገኝቶለታል።

የህይወት ጥሪያችንን እንዲህ እንደ ቡድሃ በራሳችን ጥረት መርምረን ልናገኘው እንችላለን። አንዳንዴ ግን ጥረታችንን ሊደግፉ የሚችሉ፤ መንገዳችንን የሚጠርጉልንና አይናችንን የሚያበሩልን ጠንካራ እጆች ሊያስፈልጉን ይችላሉ። በአብዛኛው ዝንባሌያችን ምን እንደሆነ የሚንፀባረቀው በልጅነት እድሜያችን ላይ ነው፤ ስለዚህም ሊያግዙን የሚችሉ የቅርብ ሰዎች ካሉ ከእነሱ ጋር በመወያየት የቀደመው የህይወት ጥሪያችንን ማግኘት እንችላለን። በትምህርት ቤት ህይወታችን፤ በቤታችን ውስጥ፤ ከሰፈር ልጆች ጋር ባለን መስተጋብር ወቅት እናንፀባርቃቸው የነበሩ ነገሮች ፍንጭ ይሰጡናል። አንድ ጊዜ ዝንባሌና ችሎታችንን ከተረዳን በኋላ ወደዚያ ለመመለስ ማመንታት አይኖርብንም። ምናልባት ስራ መልቀቅ ወይም መቀየር ላይኖርብንም ይችላል፤ የያዝነውን ሙያ ወይም ስራ ወደምንፈልገው በማስማማት (ጥቂት ማስተካከያዎችን በማድረግ) ወደ ህይወት ጥሪያችን እንዲያደርሰን ማድረግ እንችላለን።

የነፍስ ጥሪን ተከትሎ የሚደረግ ጉዞ ሁል ጊዜ ከበርታ! ባይዎች ጋር የሚያገናኝ ጉዞ ብቻ ላይሆን ይችላል። ጎዳናውን፤ ምን ነክቶሃል? አብደሃል ወይ?... እያሉ የሚፈታተኑ አንደበቶችንም ጭምር የሚቀላቅልበት አጋጣሚም አለ። ታዲያ መሰናክሎች ሲበዙ ውድቀት የሚከተለው መንፈስ ጠንካሮች ሳንሆን ስንቀር እንደሆነ ልብ ሊባል ይገባል። በርግጥ፤ መሰናክሎች መብዛታቸው የመረጥነው መንገድ የተሳሳተ ስለመሆኑ ጠቋሚም ሊሆን ይችላል። ሆኖም፤ ጫናው ልባችንን ከማሸበር ይልቅ ውስጣችንን ካጀገነው መጠራጠር አይገባንም።

እናም፤ መሪ ትሆን ዘንድ የምትሻ ከሆነ ይሄን እውነት ድጋሚ ላስታውስህ፤

“የህይወት ጥሪያቸውን ያልተከተሉ ሰዎች ዘመናቸውን የሚገፉት ተራ በሆነ ህይወት ውስጥ፤ በዛ ቢባል መካከለኛ ደረጃ ላይ ሆነው እንጂ እንደመሪዎች የማማው ጫፍን ተቆናጥጠው አይደለም። እነዚህ በሁለቱ ፅንፎች የሚኖሩ ሰዎችን አራርቆ

ያስቀመጣቸውም ነገር ሌላ ሳይሆን የህይወት ጥሪን የመከተልና ያለመከተል ጉዳይ መሆኑን እወቅ!”

፫ ራስህን መግዛት መለማመድ

ወደ በላይነት፣ ባለጥልቅ እውቀት እና ልዩ ችሎታ ባለቤትነት የምናደርገውን ጉዞ ከዳር ለማድረስ አስፈላጊውን ሥነ ስርዓት ማሟላት የሚጠይቅ መሆኑ ከምንም በላይ ትኩረት ሊሰጠው የሚገባ ጉዳይ ነው። በስነ ልቦና ጥናት ውስጥ ከባህሪ አንፃር ተደጋግሞ የሚነገር አንድ ሙከራ አለ። ስምንት ህፃናትን በአንድ ክፍል ውስጥ በማስቀመጥ የሚያስጎመኝ ኬክ ከፊታቸው ተደረገ። አቅራቢው ሰው ሄዶ እስኪመለስ መጠበቅ ከቻሉ እጥፍ ተደርጎ እንደሚሰጣቸው ተነገራቸው። አንዳንዶቹ ሴኮንድ መቆየት አልቻሉም። አንዳንዶቹ ደግሞ ለአፍታ ታግሰው እስከ ግማሽ ዘለቁ። እስከ መጨረሻ መቆየት ግን አልቻሉም ነበር። እናም በስተመጨረሻ በሉ። ነገር ግን በጣም ውስን የነበሩት ህፃናት እስከ መጨረሻው መዝለቅ በመቻላቸው ሽልማቱን ማግኘት ቻሉ። እነዚህ በስጋቸው ወቅታዊ ፍላጎት ያልተሸነፉት ህፃናት በህይወታቸውም ዘመን ስኬታማ ሆነው እንደቀጠሉ ጥናቱ ጠቁሟል። በምንኖርበት አለም በጣም አንጊና ጊዚያዊ በሆኑ ጉዳዮች ተሸንፈው ትልቁን ሥዕል ለማጣት የበቁ ጥቂቶች አይደሉም።

ትልቅ ዋጋ ያለው በውስጣችን ባለ ስጋዊ ፍላጎት አንጻር ሳይሆን የመጨረሻዋን እርምጃ የመራመድ ድፍረታችን ላይ ነው። በተመሳሳይ በሌላ የሩቅ ምስራቅ አፈ-ታሪክ ውስጥም የመጨረሻዋን እርምጃ ጠብቆ የመራመድ ጥቅም ሲነገር እንሰማለን። ተስፋቢነት የማያወጣና የሰነፍ ሰው መገለጫ ባህሪ ሊሆን ይችላል። ጠቢብ ሰው ስለ አካባቢው ሁኔታ ቀድሞ መጠየቅና መመርመር እንዲሁም ስለ መጭውም ጊዜ መገመትና መተንበይ ይፈልጋል። በ1990ዎቹ የተጀመረውን የቀላል ሞባይል ቴክኖሎጂ በጥቂት አርቆ አሳቢዎች ያሳለለ ጥረትና ትዕግስት ምክንያት በአሁኑ ሰዓት እጅግ ውስብስብና ማራኪ የሚባሉ የሞባይል ቴክኖሎጂዎች ተፈጥረው ወደ ኪሳችን መግባት የቻሉትም ለዚያ ነው።

አመራርነት በድርጅት ውስጥ በሚገኝ የትኛውም ደረጃ የሚኖርና ሊኖር የሚችል ጉዳይ ነው። ምን ማድረግ እንደሚኖርበትና የጠራ እይታ እንዲኖረው፣ ወደፊት ለመሄድ ድፍረት የተላበሰ፣ የመስሪያ ሐብቶችን መሰብሰብ የሚችል፣ በፈጠራዊ እሳቤ የተቃኘ፣ እንዲሁም በዋናነት ሌሎችን ለማስተባበርና ለማነቃነቅ ጉልህ ድርሻን የሚወስድ ማንኛውም ሰው መሪ እንደሆነ ተደርጎ የሚታሰብ ይሆናል። በታሪክ ውስጥ ስኬታማ መሪዎች በመባል የሚጠቀሱት ዘላቂና ጠንካራ የሆነ እንዲሁም አዲስ የአመራርነት መንገድ መቀየስና በእሱም ላይ ያለችግር መጓዝ የሚችሉ ናቸው። በይበልጥ እነዚህ መሪዎች በምግባራቸው ቅን መሆናቸውና ሌሎች እሴቶችን ጭምር መላበሳቸው አስደማሚ ገፅታን ፈጥሮላቸው ሰዎች በሚያውቁትና ወሰን በሌለው ድንበር ዙሪያ እንዲከተሏቸው የሚያደርግ እምነት ማረጋገጥ ችለዋል። ባመኑበት ነገር በፅናት ለመቆም፣ በመከራ ጊዜ ቅንነትንና እሴትን እንዳስጠበቁ ለመቀጠል ታላቅ ብርታትና የውስጥ ጥንካሬን የሚጠይቅ ነው። አንዳንዶች ራስን የመደገፍ ጥበብን የተማሩ ይሆናሉ። ከአዲሱ የራዕይ መንገድ ጋር የተጣበቁ እንዲሆኑ የሚያስችሏቸውን ሀብቶች የሚለዩና ወደ ተግባር እንዲወርዱ የሚያደርጉ ይሆናሉ።

🌀 መስመርን መለየት እና እሱንም እስከመጨረሻው አጽንቶ መያዝ

ፍላጎቱ ስላለን ብቻ የአገር መሪ ለመሆን መጣር ትርፉ ድካም ነው። ችሎታም ብቻ ለመሪነት የሚያበቃ ነገር አይደለም። መሪ የምንሆነው የግል ፍላጎቶቻችንን ለማግኘት አይደለም። መሪ ስንሆን ትልቅ ኃላፊነትን እንቀበላለን። ይህም ኃላፊነት አገሪቱ ላይ ስላሉ ህብረተሰቦች፣ ስለአገሪቱ ዳር ድንበር መከበር፣ ያሉ ማህበራዊና ፖለቲካዊ ችግሮችን ስለመቅረፍ፣ የአገሪቱን መልካም ስም ስለመገንባት፣ ለመጪው ትውልድ የሚሆን መልካም ስራን ስለመስራትም ጭምር ነው። ታዲያ እነዚህን ሁሉ ኃላፊነቶች ልንወጣ የምንችለው በመምራት ብቻ መስሎ ከተሰማን በጣም ተሳስተናል። መሪነት ኃላፊነትን ለመቀበል የተዘጋጀ ጽኑ ልብን ይጠይቃል። ጽኑ ያልሆነ መሪ ግን ለራሱ ጥቅም ብቻ ከማድረግም ባሻገር ከእርሱ በፊት የተሰሩ ስራዎችንም ጭምር ልክ እንደ እንደህ ካብ ይንዳቸዋል።

ለቦታው ያልተገቡ መሪዎች ብዙውን ጊዜ ለተለያዩ ነገሮች አላማቸውን ሲስቱ መመልከት የተለመደ ተግባር ነው። እነዚህ አሳሳች መንገዶች ከመሪ መሪ የተለያዩ ናቸው። በዓለማችን ላይ በመሪዎች ዘንድ የታዩና ለማመን እንኳን አዳጋች የሆኑ አስገራሚ ክስተቶች አሉ። የእንግሊዙን ልዑል እንደ ምሳሌ ብናነሳ በአንዲት ሴት ፍቅር ክንፍ ብሎ «ዘውዱም ሆነ ስልጣን ጦስ ጥንቡሳሴን ይዞ ገደል ይግባ» እንዳለ በታሪክ ተዘግቦ ይገኛል። በእርግጥ ይህንን ድርጊት ትክክል ነው/አይደለም ለማለት እሱ የቆመበት ቦታ ላይ ሆኖ ማየት ተገቢ ነው። ነገር ግን፣ እንደ አገር ድርጊቱን ስንመዝነው በሴት ልጅ ፍቅር አገርን መተው ትልቅ ክህደት መሆኑን የሚገልጹ ጥቂቶች አይደሉም። ለግል ስሜት ተብሎ አገርን የመምራትን ያህል ታላቅ ተልዕኮ ገሸሽ ማድረግ ከማማው ላይ አውርዶ ትቢያ ውስጥ የሚከት አሳፋሪ ተግባር ነው።

አንዳንድ መሪዎች ደግሞ ለገንዘብ ባላቸው ጥብቅ ፍቅር የተነሳ የአገራቸውን ህልውና ጉዳት ላይ የሚጥል ተግባር ሲከውኑ ይታያሉ። በተለይም የአፍሪካ መሪዎች በውጭ አገራት ባንኮች ውስጥ ያላቸው ገንዘብ አገር ላይ ሊሰራበት ቢችል ትልቅ ተዓምር መፍጠር የሚችል እንደሆነ ጥርጥር የለውም። እንዲከተሉት ከተመረጠ ትክክለኛ ፍኖት በማፈንገጥና ሌላ መንገድ በመከተል ምንም አይነት መልካም ነገር ሊገኝ እንደማይቻል ማወቅ ይገባል። ምክንያቱም በርካታ በሆኑ የተደበቁ ህመሞችና ስቃዮች ክፉኛ የመጠቃት እድል እንዲያመዝን ያደርጋል። በገንዘብ ተሳስቶ ወይም ቶሎ በመበልፀግ ጉጉት ተገፍቶ ከትክክለኛው መንገድ ለማፈንገጥ ሙከራ ሊደረግ ይችላል። ይህ ጉጉትና ፍላጎት ምንጩ ከቀናኢ ልብ አይደለምና ቀስ በቀስ መጨረሻው በህይወት ውስጥ እርካታ አጥቶ ሁሉንም የህይወት መልክ መሰልቸትንና ትርጉም ማጣትን ያከናውናል። ሌላው ቀርቶ ያጋበስነውን ገንዘብ በውል ሳንጠቀመው እንዲሁ ባክኖ እኛንም አባክኖን ይቀራል። ልቅ የሆነ የገንዘብ ፍላጎታችን እንደልክፍት እየባሰ ከቀደመው ጊዜ እጅግ ባጠረ መንገድ ገንዘብ የሚያስገኙ ሌሎች አማራጮችን እንድናገኝ ያቅበዘብዘናል። የኋላ ኋላ የሚፈጠረው የባዶነት ስሜት ከአቅም በላይ ስለሚሆን እርሱን ለመሙላት የትኛውም አይነት የእምነት ስርዓት፣ አደንዛዥ ዕቃዎች ወይም ሌላ ማንኛውም

ማዘውተሪያ ስፍራ የማይመክቱት ድብታ ውስጥ መውደቃችን እርግጥ ይሆናል። በእንዲህ መልኩ ነገር ካከተመ በኋላ ወደ ትክክለኛው መንገድ የመመለሱ ሂደት ፈታኝና መስዋዕትነትን የሚጠይቅ ይሆናል።

🕒 **ኔትዎርክ መዘርጋት (የግንኙነት መስመር- ድር ማበጀት)**

ከቀደምቶች የላቀውን ከፍታ ለማየት በቀደምቶቹ ታላላቆች ትክክል ላይ መሳፈር ግድ እንደሚል የሂሳቡ ሊቅ ስር አይዛክ ኒውተን አበክሮ ይገልጻል። የበላይነት አለመወሰን፣ በአካልና በህይወት ማዘዝ፣ መረጃን እና ፍጥነትን የሚፈልግ ታላቅ ጉዳይ ነው። እዚህ ላይ መሪነት በሰብዓዊና ቁሳዊ ሀብት ላይ መወሰንና ማስተባበርን የሚጠይቅ ስለመሆኑ ብዙዎች ይጠቅሳሉ። እነዚህ ወደ ላቀው ከፍታ ለመውጣት የተደላደሉ መነሻዎቻችን እንጂ በራሳቸው ግቦች አይደሉም።

ህይወት አጭር ጊዜ ያላት መሆኗ ለመማርና ለመፍጠር የሚኖረው ጊዜ የተገደበ እንዲሆን ያደርገዋል። ምንም አይነት መቅናት ሳይኖር እውቀትና የተግባር ልምድን ከተለያዩ ምንጮች ለማግኘት ዓመታትን ሊያባክኑ ይችላሉ። በዚህ ፈንታ በባለ ጥልቅ እውቀት ባለቤቶች የተጠቀሙትን ምሳሌዎች መከተልና ተገቢውን መካሪና ተቆጫ ማግኘት ግድ ይላል።

ትክክለኛ የሆነ መካሪ የሚባለው ፍላጎት ወዴት ማተኮር እንዳለበትና ምን አይነት ተግዳሮት ሊያጋጥሙ እንደሚችሉ የሚረዳ ነው። እውቀትና ልምዳቸው ከጊዜ በኋላ የራስ ይሆናል። እውነታን ያገናዘበ ምክረ-ሀሳብ የሚሰጡ በመሆናቸው በፍጥነት እንድሻሻል ያደርጋሉ። ፍላጎቶችን በትክክል የሚሞላና ከህይወት ግብ ጋር የሚያገናኝ መካሪን ከመረጡና እውቀቱንና ልምዱን ወደ ውስጥ ካዋህዱ በኋላ በጥላቸው ስር መቆየትን በመሸሸ መንቀሳቀስ ያስፈልጋል። አላማ ሊሆን የሚገባው ከመካሪዎች ጥልቅ እውቀትና ብልህነት በላይ የላቀ የላቁ ሆኖ መገኘት ነው።

መካሪ የሚፈልጉበት ምክንያት ቀላል ነው። ህይወት አጭር ቆይታ ያላት በመሆኗ እጅግ በርካታ የሚገለገሉበት ጊዜና ጉልበት ስለማይኖር ነው። የሚፈልጉትን ነገር ከመፅሀፍት፣ ከራስ ተግባራት እና ከሌሎች በሚገኝ ተሞክሯዊ ምክር ትምህርት

ሊያገኙ ይችላሉ። ይህ ሲሆን ግን ሂደቱ ማግኘትና ማጣት የሚፈራረቅበት ይሆናል።

መካሪዎች አቋራጭን ሳይሆን ሂደት የሚፈስበትን መስመር የሚያመላክቱ ናቸው። ሁልጊዜ ጥልቅና ፍሬያማ የሆነ እውቀት ይሰጧቸው የነበሩ የራሳቸው መካሪዎች ያሏቸው ሰዎች ናቸው። ተከታታይ የሆኑት የልምድ ጊዜያት ዋጋው የማይታመን ትምህርትና ስልቶች እንዲቀስሙ አስተምረዋቸዋል። ይህ እውቀትና ልምዳቸው የራስ የሚሆንበትን አጋጣሚ መጠቀም ያስፈልጋል። ስራን ተመልክተው ትርጉም ያለው ግብረ መልስ በመስጠት ልምምዱ የበለጠ ውጤታማ እንዲሆን እገዛ ያደርጋሉ። በራስ ርምጃ አስር ዓመታት የሚወስደው ምናልባት ቀድመው ከተጓዙበት ምክር በማግኘት በግማሽ ባነሰ ጊዜ ሊጠናቀቅ ይችላል። በዚህም ነገሮችን የመማር ሂደት ውስጥ ጊዜን ብቻ ሳይሆን ከመባከን የሚታደጉትን ትኩረት በመስጠት የሚማሯቸውን ነገሮች ወደ ውስጥ የተዋሀዱ እንዲሆኑ ያደርጋሉ። በዚህ ውስን ጊዜ፣ እድገትና ምጥቀት ተፈጥሯዊ መልኩን ባልቀየረ ሁኔታ እንዲያብብ ይሆናል።

ይልቁንም፣ በማኬያቪሊ የኃይል መወጣጫና ስልጣን ማስጠበቂያ ፍልስፍና የተጋረደውን አጥፊ አካሄድ ከውስጣችን አስወግደን ለአንድ ዘመንና ወቅት ከሚያገለግል አሰራር ወጥተን ዘመናትን በተደላደለ መሰረት ላይ ለማቆም የነፍስ እውቀት መሰረት ያደረገውን ምስራቃዊ ፍልስፍና ሳይንሳዊ አቅጣጫን ከተከተለው የምዕራብ ፍልስፍና ጋር በማስተሳሰር ኃይልና ስልጣንን በፅኑ መሰረት ላይ እንዲቆም መትጋት ይኖርብናል።

የተሳካላቸው መሪዎች መገለጫ ባህሪያት

መሪዎች ሁሉ የተሳካላቸው ናቸው፣ ማለት አይቻልም። የነገሮች ስኬትም ሆነ ውድቀት በመሪዎች ባህሪ ብቻ ይወሰናል ማለትም ሞኝነት ነው። ምክንያቱም ሌሎች ማህበራዊ፣ ፖለቲካዊ እና ኢኮኖሚያዊ ሁኔታዎችም ጭምር የሚያበረክቱት አስተዋጽኦ እንዲህ በቀላሉ የሚታይ ስላይደለ ነው። ይሁንና አብዛኛዎቹ ውጤታማ

መሪዎች የሚጋሯቸው ባህርያት አሏቸው። እስኪ እነዚህን ባህርያት አንድ በአንድ እንመልከታቸው።

፪ በራስ መተማመን

ውጤታማ መሪዎች በራሳቸው የሚተማመኑ ናቸው። የተሳካለት መሪ ለመሆን የመጀመሪያው ነገር በራስ መተማመኑን መገንባት ሲሆን ይህ ሲባል ግን ራስን ጥሩ ሰው አድርጎ ከመውሰድ በላይ በመሪነት አቅሙ የሚተማመን፣ መሰናክሎችን በጥበብ የሚጋፈጥ፣ በምንም አጋጣሚ አጣብቂኝ ውስጥ ቢገባ ያለውን አቅም አሟጦ መውጫ ቀዳዳ እንደማያጣ ፅኑ እምነት ያለው ነው። በአጭሩ የተሳካላቸው መሪዎች በራስ መተማመናቸው የሚመነጨው ማድረግ ያለባቸውንና ማድረግ የሌለባቸውን ጠንቅቀው የሚያውቁ ከመሆናቸው ላይ ነው። ስለዚህም በእነሱ ስራ ተሞጋሽም ሆነ ተወቃሽ ራሳቸው ሊሆኑ እንደሚገባ ያስባሉ እንጂ ኃላፊነትን ከላያቸው ገሽሽ ሲያደርጉ አይታዩም። ለራሳቸው ታላቅ ግምትን በመስጠታቸው ምክንያት አገራቸው በእነሱ ምክንያት ወደ ታላቅነት እንደምታመራም ጭምር ይተማመናሉ።

፪ የውሳኔ ሰጪነት ችሎታ

መሪዎች በሚያጋጥሟቸው ክስተቶች ውስጥ የውሳኔ ሰዎች ናቸው። ይህ የውሳኔ ሰጪነት ባህርያቸው በጊዜ ውስጥ ያዳበሩት ነው። ምንም እንኳን በአወዛጋቢ ሁኔታዎች ውስጥ ቢኖሩም መጨረሻ ላይ ግን የሚሰጡት የተጠና ውሳኔ በአገራቸው ላይ ተፅዕኖን ለመፍጠር ያስችላቸዋል። ያላቸው የኑሮና የስራ ላይ ልምድ የነገሮችን መንስኤና ውጤት፣ በነገሮች መካከል ያለውን ዝምድና ቀድመው እንዲረዱ ያግዛቸዋል። ታዲያ ውሳኔያቸውን ዝም ብለው ሌሎች ላይ የሚያራግፉ ሳይሆን ሌሎችም ሀሳባቸውን እንዲረዱ ያደርጋሉ።

፪ ጥሩ ተግባቦት

እነዚህ መሪዎች የመግባባት ችሎታቸው ከፍተኛ ነው። ይህ የመግባባት ችሎታ በሌሎች ላይ ተፅዕኖ እንዲፈጥሩ ይረዳቸዋል። አብረዋቸው የሚሰሩትን ተጠቅመው አላማቸውን በትክክል ለማሳካት ይረዳቸው ዘንድ ይህ የመግባባት ችሎታቸውን እንደ ቁልፍ መሳሪያ ይጠቀሙበታል። እነዚህ አካላትን እንዲሮጡላቸው በሚፈልጉት የመሮጫ መም (መስመር) ላይ ብቻ ትኩረት አድርገው እንዲሰሩላቸው ማድረግ ይችላሉ። ከሌሎች አገራት መሪዎችም ጋር በሚያደርጉት ግንኙነት ይህንን ችሎታቸውን ተጠቅመው ለወከሉት አገር ትርፍን ያስገኛሉ።

🕒 የማሳመን ችሎታ

እነዚህ መሪዎች ከሰዎች ጋር በሚያደርጉት ንግግር አሳማኝ ነገሮችን ይናገራሉ። ንግግራቸው ትክክለኛውን መረጃ በትክክለኛው ጊዜ በማቅረብ ላይ የተመሰረተ በመሆኑ ተቀባይነት የማግኘት ዝንባሌያቸው ከፍተኛ ነው። የሚያስተላልፉት መልዕክትም ሌሎችን የሚያነቃቃ፣ አላማውን ከግብ የሚያደርስ፣ አቅጣጫ የሚሰጥ ነው። ከንግግራቸውም ባሻገር ድርጊታቸውም አሳማኝ ነው። ይህ የማሳመን ችሎታቸው ተቃዋሚዎቻቸውንም ጭምር ከጎናቸው ለማሰለፍ ይረዳቸዋል። እነዚህ መሪዎች ተወዳጅነትን ያተረፉና መቼም ቢሆን በሰሯቸው ስራዎች የሚታወሱ ናቸው።

🕒 የነገሮችን አካሄድ ቀድሞ የመገመት ችሎታ

በመሪነት ቦታ ላይ ማንኛውም ሰው ቢቀመጥ ሊቸገር ከሚችልባቸው ነገሮች መካከል አንዱ ወደፊት ሊመጣ የሚችለውን ገምቶ አቅዶ መንቀሳቀስ አለመቻል ሲሆን ጥሩ መሪዎች ግን የነገሮችን አካሄድ የሚያጤኑ ናቸው። እነዚህ መሪዎች ስራቸውን የሚጀምሩት `ቆይ እስኪ ምን አይነት ውጤት እንደሚገኝ እናያለን` በሚል የቸልተኝነት ስሜት ሳይሆን ውጤቱን አስቀድሞ በማየት ነው። በዚህም ምክንያት መፍትሔ አፍላቂዎች ናቸው ያስብላቸዋል። ይህ ችሎታቸው አለፍ ሲልም `ባለ ራዕይ መሪ` የሚል ተቀፅላ ያሰጣቸዋል።

🕒 የተለያዩ ሰዎችን ምልክታ ከግንዛቤ ውስጥ የሚያስገባ ልብ

እነዚህ ሰዎች የማድመጥ ችሎታን የታደሉ በመሆናቸው ሰዎች የሚያቀርቡትን ሀሳብ በመቀበል አንድን ነገር ከተለያዩ አቅጣጫዎች ለመመልከት ይጥራሉ። አድሎ ሳያደርጉ ሚዛን የሚደፋውን ሀሳብ ብቻ ይቀበላሉ። ውጤታማ ያልሆኑ መሪዎች ከሌሎች ሀሳብን መቀበል ሽንፈት መስሎ ሲታያቸው እነዚህኞቹ መሪዎች ግን ጉድለታቸውን ለመመላት ይጠቀሙበታል።

🕒 አሳታፊነት

ብልህ መሪዎች “ከአንድ ብርቱ ሁለት መድሀኒቱ” የሚለውን አባባል ትክክለኛነት ይገነዘባሉ። በመሆኑም ሌሎችን ተሳታፊ በማድረግ ስራዎች በጥራትና በተሻለ ፍጥነት እንዲከናወኑ ያደርጋሉ። ነገር ግን፣ የሚያሳትፏቸው ሰዎች እየሰሩት ያለው ነገር ምን አይነት ውጤት እያስገኘ እንደሆነ በንቃት ይከታተላሉ። ይህ የአሳታፊነት ባህሪያቸው ስራዎችን በቅልጥፍና እንዲሰሩ ከማስቻሉም ባሻገር ከተለያዩ አካላት የተለያዩ አይነት የችግር አፈታት ዘዴዎችን እንዲቀስሙ ያደርጋቸዋል። ሆኖም ግን፣ ውሳኔ የሚፈልጉ ጉዳዮች ሲኖሩና አፋጣኝ እርምጃ ሊወሰድባቸው በሚገቡ ጉዳዮች ላይ የራሳቸውን ውሳኔ ይሰጡበታል። ስለዚህ በአንድ አይነት የመምራት ስልት ላይ ሙጭጭ ከማለት ይልቅ እንደ ሁኔታዎች ራሳቸውን ማስተካከልም ይችላሉ።

🕒 ለሌሎች ጥቅም የሚሰጥ አመራር መዘርጋት

ብዙ መሪዎች ለራሳቸው ፍላጎት ቅድሚያ ይሰጣሉ። በቤተ መንግስታቸው ውስጥ ቁጭ ብለው ጮማውን እየቆረጡ፣ ውስኪውን እየጠጡ ከመኖር በቀር ለምስኪኑ ህዝብ የሚራራ ልብ የላቸውም። አገር በረሀብ እየታመሰች፣ በበጀት ማጣትም ስራዎች በጅምር እንዲቀሩ እያደረገ እነሱ ግን ለግል ፍጆታቸው ረብጣ ገንዘብ ይሸሽጋሉ። እንዲህ አይነት አካሄድ አንድ ‘መሪ ነኝ’ ከሚል የማይጠበቅ ወራዳ ተግባር ነው። ምክንያቱም የሚያደርጉት ነገር ከቆሙለት አላማ ጋር እጅጉን የተራራ ነው። የራሳቸውን ፍላጎት እንኳ መስመር ማስያዝ አልቻሉምና አገርን የመምራት አቅሙ ያንሳቸዋል። ሀሳባቸውም የራሳቸው የኑሮ ሁኔታ ላይ ብቻ

መሰረት ያደረገ ስለሆነ የህዝብ ኑሮ ተመልካች የሌለው ይሆናል። የተሳካላቸው መሪዎች ግን ለህዝባቸው ብለው መከራን መቀበል ቢኖርባቸው እንኳ አያንገራግሩም፤ ልክ እንደ ኔልሰን ማንዴላ። እነዚህ መሪዎች ትክክለኛ የሆነውን ነገር ከማድረጋቸውም ባሻገር ቀድሞ ትክክል ያልነበሩ ነገሮችንም ጭምር ትክክለኛ አቅጣጫ እንዲይዝ ያደርጋሉ። ምንም እንኳን ይህ ተግባር አንዳንድ ጥቅማቸው የሚነካባቸው ወገኖችን እንደሚያስከርፍ ቢረዱም የሚመርጡት ሚዛን ወደሚደፋው ነው።

አታምልከው ፈርተህ፣ አታቀርቅርለት፣

አታጎንብስ ከቶ፤

ብረት ነው ጠመንጃ፣ የማይገል ራሱን፣

ተመሮ ተከፍቶ።

የአገራችንን አንድ ምሳሌያዊ አነጋገር እናስታውስ፤ ‘እሳት በሌለበት ጢስ አይኖርም’። በርግጥም በእሳትና በጭስ መካከል ግንኙነት ይኖራል። ግን ደግሞ የጢስ ምንጩ እሳቱ ሳይሆን የእንጨቱ እርጥበት መሆኑን መረዳት ያስፈልጋል። እንጨቱ ደረቅ በሆነበት ሁኔታ እሳት ቢኖርም ጢስ የመኖሩ ነገር አጠራጣሪ ነው። በአመዛኙ ፍርዳችን የተሳሳተ እንዲሆን ምክንያቱ የችግሩን ስረ-ምንጭ ካለመረዳት እንደሆነ ልብ ማለት ይኖርብናል።

🌀 ውሳኔን ከፍረጃ የፀዳ ማድረግ

ከዳር እስከዳር በሁሉም ስርዓቶችና መዋቅሮች በመሰረታዊነት ተመሳሳይ ችግሮች የሚያጋጥማቸው ይሆናሉ። እነዚህ የሚያጋጥሙ እክሎች ንቃትን በመላበስ ክዋኔዎች የሚነሱበትን ውስጣዊ ስፍራ መለወጥን የሚፈልጉ ናቸው። ይህም እንዲሆን ሁለት ስፍራዎችን (Dimensions) በአንድ ጊዜ መማርና መረዳት ያስፈልጋል። እነዚህም ስፍራዎች የሚነገረው፣ የሚደረገው እና የሚታየው (ለእይታ

ገሀድ የሆነው ግዛት) እንዲሁም ክዋኔዎች የሚነሱበት ውስጣዊ ስፍራ (እሳቤና ድርጊት የሚመነጭበት ለእይታ የተሰወረው ግዛት) ናቸው።

የሰው ልጆች ኑሮ በሁለት ዓለም ውስጥ ነው። የመጀመሪያው ሁሉም አይነት አካላት ለእይታ ምርኮኛ የሆኑበት ውጫዊው ገፅታ ብቻ የሚታይበት ዓለም ነው። ነገር ግን ከዚህ እይታ ጀርባ የተደበቀ፣ እነዚህ አካላት በእርግጥ እንዴት እንደሚከወኑ፣ ስሪታቸውን፣ ክፍሎቻቸውን እና ጠቅለል ያለ ውህደታቸውን የያዘ ሌላ ሁለተኛ ክፍል አለ። ይህ የዓለም አይነት በቶሎ ምርኮኛ የማይሆኑለት፣ ለመረዳት ከባድ የሆነ፣ እውነታን ለማየት የሚጥር አዕምሮ ብቻ እንጂ በአይን ሊታይ የማይችል ነው። በሳል መሆን ጥልቅ የሆኑና ደርዝ ያላቸውን ነገሮች ማውራት ብቻ ሳይሆን ጥቃቅን የሚባሉ ጉዳዮችን መረዳት ሲጀመር ነው።

ይህ ‘እንዴት’ የሚለው ክፍል ነገሮች እንዴት እንደሚንቀሳቀሱና እንደሚለወጡ የሚያሳይ የህይወት ምስጢር የያዘ ነው። ‘እንዴት’ እና ‘ምን’ የሚለው ክፍል በዙሪያ ባሉ ነገሮች ላይ ሲተገበር የሚስተዋል ነው። የተፈበረኩ ማሸኖችን እንጂ እንዴት እንደሚሰሩ አያውቁም፤ የተወሰኑ ሰዎች የሆነን ነገር ሲያመርቱና ለገበያ ሲያከፋፍሉ እንጂ እንዴት ቡድን እንደተዋቀረ የሚያውቁ አይሆኑም። በተመሳሳይ ሁኔታ በሰዎች ገፅታና አቋም መማረክና መመሰጥ እንጂ ከጀርባ ያለውን የስነ-አዕምሮ ጨዋታና ምን እያደረጉ ወይም እየተናገሩ እንደሆነ የሚያውቁ አይሆኑም።

ራስን በተቻለ መጠን የሚጠቀሙትን ቴክኖሎጂ፣ የሚሰሩበትን ቡድን መዋቅራዊ አሰራር፣ የሙያን ምጣኔ ሀብት፣ አጠቃላይ የስርዓቶችን ልብ ምት በጥልቀት የሚያገኙበትን አጋጣሚ መፍጠር ያስፈልጋል። ምንጊዜም ነገሮች እንዴት ይሰራሉ? ውሳኔዎች እንዴት ይሰጣሉ? ቡድኖች እንዴት መስተጋብር ይኖራቸዋል? የሚሉ ጥያቄዎችን ማንሳትና ምላሻቸውን ለማግኘት ጥረት ማድረግ ያስፈልጋል። እውቀትን በእነዚህ ጥያቄዎችና መልሶቻቸው ዙሪያ እንዲሸከረከር በማድረግ እውነታን በተመለከተ ጥልቅ የሆነ አረዳድና እርሱንም ለመለወጥ የተራዘመ ኃይል እንዲኖረው ማድረግ ያስፈልጋል።

ለበሽታችን ፍቱን መፍትሔ ከመስጠት የሚያግደንም፤ ሁሌም በታማሚነት እንድንዘልቅ የሚያደርገንም ይኸው ስረ-መሰረትን አጥርቶ ለመረዳት ያለን ውስንነት መሆኑን ከሚቀጥለው ተረታዊ ምሳሌ መረዳት እንችላለን።

ሰውየው ወዳጁን፤ “ስለምን ሚስትህን ገደልክ?” ብሎ ይጠይቀዋል።

ወዳጁም “ከሌላ ወንድ ጋር ስትተኛ አገኘኋት” ሲል ይመልሳል።

“ታዲያ ሰውየውን መግደል አይቻልም ኖሯል...?” ሲል ጠያቂው አስተያየት አዘል ጥያቄውን ያስከትላል።

“እንዲያማ ካደረኩ የኔ ሥራ በየጊዜው የእርሷን ውሽጦች ሲገድሉ መኖር ሆኖ ቀረ ማለት ነው!” በማለት ይመልሳል።

ይህ ሰው በሚስቱ ላይ ያደረገው ነገር ትክክል ነው ወይስ አይደለም? የሚለውን ከመወሰናችን በፊት ሌላ ገጠመኝ እናስከትልና በአንድ ሚዛን ለማነፃፀር እንሞክር።

አንድ ጥበበኛ ወጣት እጅግ በሚያምርና እይታን በሚስብ ወንዝ ዳርቻ ተቀምጦ ሳለ በንፋስ ተገፍቶ ወደ ውሃው የወደቀ እጅግ በጣም አስፈሪ ጊንጥ ይመለከታል። የጊንጡ ህይወት እንዳያልፍ ብሎ በማሰብም ይታደገው ዘንድ ወስኖ ሊያወጣው እጁን ወደ ወንዙ ሰደደ። ጊንጡ ግን ህይወቱን ሊታደግ ለሚጥረው ሰው ምላሹ መናደፍ ሆነ። በጊንጡ አፀፋ የተደናገጠው ወጣት በቅፅበት የሚነዝረው እጁን አነሳ።

ነገር ግን፤ አንዲትም ደቂቃ ሳይዘገይ ስቃዩን እንደተሸከመ ለሁለተኛ ጊዜ የዚያን የጊንጥ ህይወት ለማዳን እጁን ዳግም ሰደደ። አጅሬ ጊንጥም ለሁለተኛ ጊዜ ተናደፈ። ወጣቱ በሲቃ ውስጥ ሆኖ እየተዘለፈለፈ የተነደፈ ጣቱን በጨርቅ ጠቅልሎ ለሶስተኛ ጊዜ እጁን ወደ ጊንጡ ከመሰንዘር አልቦዘነም። ይሄን ጊዜ፤ ድራማዊ የሚመስለውን ትዕይንት በቅርብ ርቀት ሆኖ ሲከታተል የነበረ አንድ ሰው በመገረም እንዲህ ሲል ጮኸ፤

“አንተ ሰው! ምን እስኪያደርግህ ነው፤ የምትጠብቀው? እየነደፈህ ለምን ልታድነው ትጥራለህ? ለምን አትገድለውም?”

ወጣቱ ግን፤ ለዚያ ግለሰብ የሚሆን ጆሮ ያለው አይመስልም፡፡ ላመል እንኳ አንገቱን ወደ ሰውዬው ሳይመልስ ጊንጡን ለማዳን ጥረቱን ቀጠለ። በመጨረሻም ተሳክቶለት ጊንጡን ከሞት ታደገው። ከዚያም፤ ቀድሞ ጊንጡን ስለመግደል ምክር ለግሶት ወደነበረው ግለሰብ እያማተረ እንዲህ ሲል በጩኸት ተናገረ፤

“ስማኝ ወዳጄ... መናደፍ የጊንጡ ባህሪ ነው፤ የኔ ባህሪ ደግሞ ማዘንና ማሰብ ሆነ። ታዲያ ስለምንድን ነው፤ የኔ ባህሪ ከርሱ ባህሪ የከፋ እንዲሆን የምትመክረኝ?” አለው።

ምንም እንኳን አንዳንድ ጊዜ እንዲህ እንደ ጊንጡ በመናደፍ እያቆሰሉህና እያደሙህ፤ እየገዘገዙህና እየሸረከቱህ ያሉ ሰዎች ቢኖሩም እምነትህ ባጎናፀፈህ መልካም ስነምግባር ልትገራቸውና ልታቀርባቸው ግድ ይልሃል። በዙሪያህ ያሉ አካላት ወደ እልህና አላስፈላጊ ስሜት ውስጥ እንድትገባ ቢያደርጉህና ያልሆነ ስነምግባር ውስጥ እንድትዘፈቅ ቢወተውቱህም ጆሮ መስጠት የለብህም።

ጨለማ በራሱ ከብርሃን በተቃራኒ የቆመ ነገር ሳይሆን የብርሃን አለመኖር የወለደው ነገር እንደሆነ ሁሉ፤ ችግርም በሃሳብ እጦት የሚፈጠር መሆኑን እወቅ። በሚደርስብህ መከራና ችግር ሁሉ አስቀድመህ ወደሌሎች ጣትህን ከመቀሰርህ በፊት በቅድሚያ ወደ ራስህ መመልከት ይኖርብሃል። ሌሎችን ከማረም በፊት ራስህን ለማረም ወኔ ይኑርህ። እንዲያ ባደረግክም ጊዜ ከሌሎች ጋር በየዕለቱ የምትፋጅበት አጋጣሚ ይቀንሳል። በዚህም ነገሮችን እንደወረዱ የማስተናገድ ልማድ ቀርቶ መመልከት/ማስተዋል ደረጃ መሸጋገር ይጀመራል። ይህ የለውጥ ሂደት ቀላል፤ ነገር ግን ዋጋ ሊያስከፍል የሚችል ነው። በትክክል ነገሮችን ለመመልከት ጥያቄዎችንና ፍላጎቶችን ግልፅ ማድረግ፤ ትኩረት ወደ ሚደረግበት አውድ ማዘንበል፤ እንዲሁም ከመፈረጅ ስሜት ነፃ መሆን ያስፈልጋል። ‘የመፈረጅ ስሜትን መተው’ ማለት

ያለፉ ንድፎችንና ልማዶችን መሰረት አድርጎ መመልከትን በመተው አዲስ የሆነ፤ መገረምና ጥያቄ ማንሳት የሚያስችል ቦታ መፍጠር ነው።

🕒 በውሳኔ ወቅት የሰከነ ልብን መረዳት

ለውጥን ለማምጣት የሚደረጉት አብዛኛዎቹ ጥረቶች እንዳይሰምሩ የሚያደርጋቸው ምክንያት ጥሩ የሆነ እሳቤ ወይም ከፍተኛ ምኞትና መነቃቃት ያለው መሪ ስለሚገኝባቸው ሳይሆን ተከታዮቻቸው መሪዎቻቸው ከፊት ለፊት የሚታያቸውን የለውጥ ምዕራፍ ለመመልከት አለመቻልና ይህንንም መነሻ አድርጎ ለመስራት አለመሞከር ነው። ሰዎች ለውጥን የሚቃወሙበት ብቸኛ ምክንያት አስቸጋሪ ለውጦችን እንዲያመጡ ሲጠየቁና በተጨማሪ የለውጡን አስፈላጊነት ለመረዳት የሚያስችል የተመቻቸ አውድ እንዲሁም ምናባዊ እይታ ሳይኖራቸው ሲቀር ነው። በዚህም ምክንያት የአመራርነት መሰረታዊ ስራ ሰዎች የመመልከት አቅማቸውን በአንድ ላይ ፈልገው እንዲደርሱበት ማስቻል ይሆናል። እዚህ ላይ አንድ ታሪክ ለአብነት ማንሳት ይቻላል።

አባት የሚጠባ ልጁን እንዲጠብቅለት ከወሻው ጋር ቤት ውስጥ ትቶት ወደ አደን ይሄዳል። ከአደን ሲመለስ ወሻውን በደም ተጨማልቆ በሩ ላይ አገኘው። ታዲያ ሰውየው አፉ በደም የተጨማለቀበት ወሻውን ሲመለከት የልጁ መበላት ቅንጣት ታክል ሳያጠራጥረው በንዴት ከአደን የተረፈውን ጥይት ወሻው ላይ አርከፈከፈበት። ከዚያም የተበላ የልጁን ቁርጥራጭ ሰውነት ሊመለከት ጠብመንጃውን የሞተ ወሻው ላይ ወርውሮ ወደ ውስጥ እየሮጠ ገባ። ግን የገጠመው ነገር ካሰበው በተቃራኒው ሆነ። ልጁ ላይ አንዳችም መጥፎ ነገር አልደረሰም ነበር፤ ይልቁንስ ከፊት ለፊት በደም የተጨማለቀ ተኩላ ሞቶ ተመለከተ። ለካ ወሻው እንዲያ በደም የተጨማለቀው ያንን ምስኪን ህፃን ከተኩላ ተፋልሞ ሲያስጥል ነው። አባትም ስሜቱ አሸንፎት የዕድሜ ልክ ፀፀት የሆነበትን ስራ ፈፀመ።

ላይ ላዩን በሚያይ አይንህ ብቻ አይተህ ፈጥነህ አትፍረድ! የሰከነ ልብህን ለፍርዱ ሹመት ስጠው፤ በችኮላ ስህተት ሰርተህ ህይወትህን በሙሉ የሚፀዕትህ ነገር ውስጥ

እንዳትገባ ይታደግሃል። ለውሳኔ አትቸኩል! `አንድ ሰው በእርግጥ አንድ አይኑ ጠፍቶ ቢመጣ አይኑን ያጠፋው ሰው እስኪመጣ ድረስ አትፍረድለት። ምክንያቱም አይኑን አጠፋ የተባለው ሰው ሁለቱም አይኑ ጠፍቶበት ይሆናል! ይህ ጥበባዊ የዳኝነትና ውሳኔ ሰጪነት ምክር ከልቦናህ አይጥፋ። የአንጎል ውሳኔ ዝብርቅርቅና ወቅታዊ እንደሆነ ልታውቅ ይገባል።

አንዲት እናት፣ በታክሲ ሹፌር ስለተደፈረች ልጅ በዜና ብትሰማ ልጇቿን በታክሲ ወደ ትምህርት ቤት ላለመላክ ልትወስን ትችላለች። ሆኖም ግን ከሳምንት በኋላ በሌላ ዜና ይህችው እናት ህፃናት በመንገድ ላይ አደጋ እየደረሰባቸው መሆኑን ስትሰማ ደግሞ ልጇቿን በታክሲ ለመላክ ትገደድ ይሆናል። ከዚህ ሌላም ነገር ቢፍጠር ሌላ አይነት ውሳኔ ልትወስን እንደምትችል እርግጥ ነው። በመሆኑም የአዕምሮ ውሳኔ በጊዜና ምክንያት የሚቀያየር እንጂ ወጥ የሆነ የማይቀያየር ነው። ብሎ መናገር ያዳግታል።

ውሳኔ ሰጭነትና ዳኝነት በጥበብ ካልተያዙ የሚያስከፍሉን ዋጋ ከምንችለው አቅም በላይ ሊሆን ይችላል። በተለይም የኃይልና የስልጣን ባለቤት ስንሆን ዋጋ አስከፋይነቱ ከዚህም ይልቃል። በስልጣን ላይ የሚወሰኑ ውሳኔዎችም ሆኑ ተግባራዊ የሚሆኑ ድርጊቶች የሚፈጥሩት በጎም ሆነ መጥፎ አስተዋጽኦ በአገር ደረጃ የገዘፈ ነው። ያልተጤኑና ቀድመን መጨረሻቸውን ያላየናቸው ተግባራት ወዳልታሰበ አቅጣጫ ሊያመሩ ይችላሉ። የደርጉ አባላት በአገሪቱ ሰላምና መረጋጋት ለማምጣት ብለው የመሰረቱት መንግስት ህዝብን የደም ጎርፍ ውስጥ እንዲዋኝ አድርጎታል። ባለንበት ዘመንም ቢሆን የኤርትራ መገንጠልና አገሪቱ ወደብ አልባ የመሆኗ ነገር መጨረሻውን ቀድሞ ማየት ባለመቻል የመጣ ነው። በተመሳሳይ `ለሱዳን መሬት ተቆርሶ ተሰጥቷል` የሚለው ጉዳይ መሪዎችን የታሪክ ተወቃሽ የሚያደርግ፣ መሪዎች የፊቱን ሳያዩ የፈፀሟቸው ታሪካዊ ስህተቶች ናቸው። የጀርመኑ ሂትለር ያደረጋቸው ነገሮች ዛሬም ድረስ ጀርመናዊያን የሚያፍሩበትና ጥቁር ጠባሳውን ጥሎ ያለፈ ክስተት መሆኑ ይታወቃል። ጎረቤታችን ደቡብ ሱዳን ነጻነቷን ባገኘች

ማግስት ወደ ብጥብጥ ማምራቷና ይህንን ችግር ከስሩ ለመንቀል የተዘጋጀ ባለስልጣን አለመኖሩ እንዲሁ የመሪዎች አርቆ ያለማየት በሽታ ነው።

አዲስ አቅጣጫ

የመጨረሻውን እርምጃ አሳምሮ በድፍረትና በእውቀት መራመድ ትልቅ ቦታ የሚሰጠው ጉዳይ ነው። በዘመናችን ውጤትን ሳይሆን ለውጤት የሚደረገው ዙሪያ ጥምጥም ጉዞ በራሱ ጉዞ ተደርጎ የሚታይበት አጋጣሚ ጥቂት አይደለም። ብዙ ጊዜ ከስራና ውጤት ይልቅ አንድ ጥራዝ ሪፖርት ስለጉዞ ሲቀርብ ይስተዋላል። ይህም ሁሉንም ነገር እስከ መጨረሻው ማቀድ አለመቻል የሚፈጥረው ሳንካ ነው። ለእድልና አጋጣሚ የሚተው ምንም አይነት ነገር ሊኖር አይገባም። በትግበራ ወቅት ሊከሰቱ የሚችሉ አጋጣሚዎችን፣ ማነቆዎችን፣ ልፋትን ዋጋ ሊያሳጡና ላያሳጡ የሚችሉ እድልና እጣዎችን በመለየት ከወዲሁ በእቅድ ውስጥ ማካተት ያስፈልጋል። አስቀድሞ የመጨረሻውንና እርሱን ተከትሎ የሚመጣውን ደረጃ በማቀድ በመካከል በሚኖሩ ገጠመኞች መዳከም እንዳይኖር እንዲሁም የትና መቼ እንቅስቃሴን መግታትና ማስቀጠል እንደሚገባ ለማወቅ ያስችላል።

ብዙዎች የእንቅስቃሴያቸውንና የድካማቸውን ፍሬ ሳያጣጥሙ መሀል ላይ የቀሩት አሁን ላይ ሆነው መጨረሻቸውን ማቀድ ስላልቻሉ ነው። ይህን እቅድ በማዘጋጀት ሂደት ውስጥ አማራጮችንና ወቅታዊ ሁኔታዎችን ተከትሎ የሚመጡ ለውጦችን ለማስተናገድ ዝግጁ መሆን ያስፈልጋል። ምሉዕነት የሚጎድለው እቅድ የመጨረሻ ሪፖርቱ ውጤት አልባና በጉዞ የተሞላ ብቻ እንደሚሆን ጥርጥር የለውም። ምሉዕ የሆነ እቅድና በውጤት የታጀበ ሪፖርት ጠንካራና ደካሞች የሚለዩበት አንዱ መስፈሪያና ሁነኛ ሚዛን ስለመሆኑ የምታስረዳ አንድ የምስራቃዊያን ወግ እንመልከት።

በጣም የተለየ ችሎታ ስላለው አንድ አንበሳ በአገር በምድሩ ዝናው መናኘት ይጀምራል። ይህ አንበሳ እጅግ ብልህ ከመሆኑ የተነሳ ማንም በልቡ መጠራጠር ሳያሳድር ከቀረበው አንዳችም ጉዳት ሳያደርስባቸው እንደታማኝ ውሻ እጃቸውን

እስከመላስ ይደርሳል። ይሁንና በልባቸው ስጋትና ፍርሃት አሳድረው በመጠራጠር የቀረቡት እንደሆነ ግን ይቆጣል፤ አልፎ አልፎም መቆጣት ብቻ ሳይሆን፤ እንዲህ ያለ መጥፎ ሃሳብ ስለኔ እንዴት ሊኖርህ ቻለ? በሚል ስሜት ጉዳት እስከ ማድረስ ይደርሳል።

ይህንን የአንበሳውን ዝና የሰማ አንድ የሩቅ አገር ሰው ይህን ተፃምር በአይኔ ማየት አለብኝ በማለት ከአንድ ዓመት በላይ በጉዞው ያጋጠመውን መከራና ችግር ተቋቁሞ አንበሳው ወዳለበት አካባቢ ይደርሳል። ወደ አንበሳው መግቢያ ትኬት የሚቆረጥበት ስፍራ ደርሶም አንበሳውን በርቀት እየተመለከተ ከቆመበት መንቀሳቀስ አልሆንልህ ይለዋል። በዙሪያው የነበሩ ሰዎችም ይህን የሩቅ አገር ተጓዥ እንዲህ በማለት ያደፋፍሩታል፤

“ለዚህ አንበሳ በነበረህ ፍቅር የተነሳ ቤት ንብረትህን ትተህ ለአንድ ዓመት ተጉዘህ እዚህ ደርሰሃል። እንግዲያው አሁን ምን ያስቆምሃል?! አንድ እርምጃ ጠጋ በል እንጂ...” እያሉ ያደፋፍሩት ነበር። ነገር ግን የሩቅ አገር ተጓዥ ሰውም ሆነ በዙሪያው ያሉ ማናቸውም ቢሆኑ ያቺን የመጨረሻ እርምጃ ሊራመዱ አልደፈሩም። ሁሉም፤ ‘የእስከዛሬው ሁሉ ቀላል ነበር፤ ይህቺ የመጨረሻ እርምጃ ግን ሲበዛ ከበደችን!’ በማለት ተደምመው በሀሳብ እንደተዋጡ ቀሩ።

በታሪክ ፊት ደማቅ አሻራ አትመው ያለፉ ታላላቅ የፖለቲካም ሆኑ የንግድ መሪዎች እዚህም እዚያም ሞልተዋል። ታዲያ ለዚህ ለገናና ስማቸው መሰረት የሆነውን ሁነኛ ክንውን ብንፈትሽ በመስካቸው የመጨረሻዋንና ከባዷን እርምጃ በመራመዳቸው እንደሆነ እንረዳለን። የእሳት እራት ሆኖ ተፈጥሮ ወደሚፋጅ ነበልባል አልቀርብም! ማለት የማይቻል ነገር ነው፤ ቢያንስ ቢያንስ ከሁለት አንዱን ተፈጥሯዊ ህግጋት ማጉደል ይሆናል። እሳቱ ወይ እሳት አይደለም፤ አለበለዚያም እሳቱን ሽሽቶ የቀረው እውነትም እሳት እራት አይደለም።

በርግጥ በወንዝ ላይ እንደተጣለ ገበቴ ከሆንን ውሳኔያችን ላይ አጠራጣሪ ነገሮች መከሰታቸው አይቀርም። የጉዟችን አቅጣጫ የሚወሰነው በእኛ ሳይሆን በወንዙ ነው፤

ብለው የሚሟገቱ ይኖራሉ። በተቃራኒው ሰው መሆን በእጣ ፈንታችን ላይ የመወሰን መሆኑ ኃይልና ስልጣን ያላብሰናል፤ ብለው የሚከራከሩም አይጠፉም።

በሌላ በኩል፤ ነገ የዛሬ ውሳኔያቸው ውጤት እንደሆነ አምነው ነጋቸውን ለማሳመር ደፋ ቀና የሚሉ ጥቂቶች አይደሉም። እንደዚህ አይነት ሰዎች የነገው ስኬት በዛሬ ውጣ ውረድ ላይ የተመሰርተ እንደሆነ የሚያምኑ ናቸው። ጉዞው ረጅምና አሰልጥኝ ነው፤ ፈተና የበዛበትና ትግስትን የሚፈታተን ነው። ቶማስ ኤዲሰን አምፑል ለመስራት ሺህ ጊዜ በሕይወት መስመር ወድቆ ተነስቷል፤ ሺህ ጊዜ ተፈትኗል። ነገር ግን የመጨረሻውና ወሳኙ አንድ ርምጃው ከተሳሳተባቸው 999 ርምጃዎች የተሻለና ድንቅ ነበር።

ከፊት ለፊት ተዘርግቶ በሚታየው መንገድ ላይ ራስን ከማስጓዝ ይልቅ መንገዱ ራሱ ጉዟችንን እንዲወስን፤ እግራችንን ይዞ እንዲመራና እንዲወስድን መጠበቅ ሞኝነት መሆኑን መረዳት ተገቢ ነው። በተቃራኒው ካሰብን ግን አንዲት ርምጃ እንኳ ሳንጓዝ ስለመንገዱ ውጣውረድነት ስናላዝን መኖራችን ግድ ይሆናል። ይህን አስመልክቶ የተቋጠረ ስንኝ እንደሚከተለው ቀርቧል።

ምን ነካው መንገዱ?

....አንዴ ስሙኝማ

መንገዱ ምን ነካው? እኔን የጠመደ፤

ርቄ እንዳልጓዝ እግሬን የጠመደ፤

ጥርጊያ ነው መንገዱ ምቹ እየተባለ፤

እኔ ስሄድበት እሾህ አበቀለ፤

ቁልቁል ነው አይደክምም ሲባልለት ከርሞ፤

እኔ መድረሴን ሲያውቅ ዳገት ሆነ ደግሞ።

ዳግም ቅኝ ግዛት፡ ሙያና አብነታዊ ተምሳሌት

በአገራችን የቅርብ ጊዜ ታሪክ ውስጥ ቁም ነገርን በቀልድ እያዋዙ በቅኔ መልክ ያቀርቡ እንደነበሩት አለቃ ገብረሀና፤ በአረቡ ዓለም ከሚነገሩ ታሪኮች፣ ተረቶች፣ ምክሮች እና ቀልዶች መሃል ስሙ የማይጠፋውና እጅግ ተወዳጅ ከሆነው ሰው ከተናገረው ቀልድ እንነሳ...፡፡ ሰውዬው የፋርሱ ሙላ ናስሩዲን እንደሆነ የሚጠፋችሁ አይመስለኝም፡፡ ጥበበኞቹ ሱፊዎች ጥበባዊ ምክሮቻቸውንና እውቀቶቻቸውን ለማስተላለፍ ቀዳሚ ምርጫቸው ያደርጉታል፡፡ ቁምነገር ከማያጣው ታሪኮቹ መካከል አንዲቷን እዚህች ጋ አምጥተን እንመልከታት፤

በጥበቃ ላይ ተሰማርቶ የነበረ አንድ ፖሊስ በዋናው መንገድ ላይ በማለፍ ላይ ሳለ ከመንገድ መብራቱ ስር ናስሩዲን አጎንብሶ የሆነ ነገር በመፈለግ ላይ መሆኑን ያስተውላል። ጥበቃው ቀልጠፍ ብሎ፤

“ናስሩዲን ምን እየፈለክ ነው?” ሲል ይጠይቀዋል።

ናስሩዲንም፤ “የቤቴ መግቢያ በር ቁልፍ ወድቆብኝ ነው” ሲል ይመልሳል።

በጥበቃ ላይ ተሰማርቶ የነበረው ፖሊስ መጠራጠሩን ትቶ ከናስሩዲን ጋር በጋራ ቁልፉን መፈለግ ይጀምራል። ቦታው ቁልፍ ሳይሆን የወደቀ ጤፍን ማስለቀም የሚያስችል ፏ!... ያለ የመንገድ ዳር መብራት የተለኮሰበት ሆኖ ሳለ የቁልፉ አለመገኘት ግርታ ውስጥ የከተተው ጠባቂ፤ ካጎነበሰበት ቀና ብሎ፤

“ናስሩዲን ቁልፍህን እዚህ ቦታ ስለመጣልህ እርግጠኛ ነህን?” በማለት ጥያቄ ያቀርብለታል።

ናስሩዲን ሲመልስ፤ “ለነገሩ እንኳን ቁልፉ የወደቀብኝ እዚህ ሳይሆን ቤቴ መግቢያ ጨለማ ውስጥ ነው። ለፍለጋው ግን ጨለማው ውስጥ ከመደናበር እዚህ ብርሀኑ ላይ ይሻላል ብዬ ነው” ሲል ተናገረ።

ወደ እድገት የሚያሻግረንን ድልድይ ለይተን አውቀን ሙሉ አትኩሮታችንንና ስሜታችንን ወደርሱ አለመመለሳችን ወደባሰ አዘቅት ውስጥ እንደከተተን

እናውቃለን፡፡ ትናንት በሌሎች የተጫኑብን የኢኮኖሚና ፖለቲካዊ ሥርዓቶች ብቻ ሳይሆኑ እኛን የማይመስለው የሚዲያ ፖሊሲና ስትራቴጂያችን አይነታ ማስረጃና ወርቅ መማሪያዎች ናቸው፡፡

ዓለማችን ድንበር ተሻጋሪ የሆነ ፍላጎትንና እሳቤን ማራመድ በሚፈልጉ ኃይሎች በምዕራብም ሆነ በምስራቅ እየተናጠች ትገኛለች፡፡ ምዕራብ መራሽ የሆኑ ግዙፍ ኩባንያዎች ከዲፕሎማሲያዊና ፋይናንሳዊ ጉዳይ ጀምሮ እስከ ወታደራዊ ግንኙነትን በመመስረት የተፈጠሩበትን መኖሪያ በመልቀቅ ወሰናቸውን በመላው ዓለም እያስፋፉ ይገኛሉ፡፡ አለምን ወደ አንድ ለማምጣትም ከፍተኛ የሆነ ሚስጥራዊ ስራ በመስራት ላይ እንደሚገኙና ውላቸው ያልተጨበጡ መረጃዎች በየጊዜው በሚዲያ ይለቀቃሉ፡፡ የሊበራል ሚዲያ ኢንዱስትሪም ራሱን ከእነዚህ ዓለም አቀፍ ፍላጎቶች መካከል በማድረግ የሉአላዊነት የመገናኛ ብዙሀን መገለጫ የሊበራል ጀርናሊዝም እንዲሆን እያደረገው ይገኛል፡፡

ታሪክ በግልፅ እንደሚያስቀምጠው የምዕራባውያኑ የመንግስትና የግል መገናኛ ብዙሀን አሰራርና አካሄድ በራሳቸው መንገድ የተቃኘ ነው፡፡ ሁለንተናዊ ልዕልናቸውን በእያንዳንዱ እንቅስቃሴ ለማስረፅና ለማሳካትም ከመዋዕለ-ህጻናት ጀምሮ የተማረው ትውልዳቸው ላይ በረጅም ጊዜ ይሰራሉ፤ በኋላም የርዕዮተ-ዓለሙ አቀንቃኝና ጠበቃ ሆነው ይቀጥላሉ፡፡ ይህን እውነታ ጀርመናውያኑ የፍልስፍና ሊቆች ቴኦዶር አዶርኖ እና ማክስ ሆሚየር “Dialectic of Enlightenment” በሚል ርዕስ በፃፉት ፍልስፍናዊ ትንታኔ፤ የባህል ኢንዱስትሪው ህብረተሰቡን በእውነትና ምትሃት መካከል ያለው ልዩነት እስኪጠፋው ድረስ አደንዝዞታል፡፡ በመሆኑም የመጨው ዘመን ሥርዓታዊ ለውጥ የሚታሰብ ባይሆንም ተስፋ አለ ከተባለም ብቸኛው ተስፋ እዚህ ጥምቀት ውስጥ ያልተነከሩ ብቻ ብፁአን ናቸው፤ ይላሉ፡፡ በመፀሀፋቸውም የባህል አብዮት ከሆሊወድ ፊልሞችና ሙዚቃዎች ጀምሮ ሁሉንም አይነት የመዝናኛ ውጤቶች የሚያካልል የሆነ የመጨረሻው ዘመን የነፃ ገበያ ዋነኛ ክስተት ነው፡፡ የእነዚህ እውቅና ያገኙ ባህሎች ፈጠራና ንድፍ እሳቤም ደግሞ

እያደገ የመጣውን የብዙሀን ካፒታሊስት የመዝናኛ ፍላጎት ከዳር ለማድረስ ይሆናል፤ ብለው ያስቀምጣሉ።

አዶርኖ 'የባህል አብዮት' ለሚለው ቃል የተለየ ትኩረት በመስጠት 'የብዙኀን ባህል' ከሚለው ቃል በላቀ የተመረጠው የባህል አብዮት የሚለው ቃል ከብዙኀን የመነጨ እንደሆነ ላለማሳየት ነው፤ ብሎ ያስቀምጣል። ሁሉም የባህል አብዮት ውጤቶች ማለት በሚቻል ሁኔታ ፈጠራና ንድፋቸው መሰረቱን ያደረገው ትርፍን መሰብሰብ ላይ ነው። በዚህ አግባብ ጥበብ ራሱን ችሎ የሚገኝ ሳይሆን በምርት ኢኮኖሚያዊ ዝምድና ውስጥ ገቢ የሚያስገኝ ምርት ነው። ለዚህም በዋናነት መከራከሪያ ሀሳብ አድርገውት የሚያቀርቡት ባህልን የገቢ ማስገኛ ማድረግ የአዕምሮ ውጤት የሆነው ሀሳብ ገቢ እንዲያስገኝ ማድረግ ነው፤ ሲሉ ይገልጻሉ። በዚህ አረዳድ የባህል ኢንዱስትሪው ውጤት የሆኑት የሚድያ አማራጮች ለህዝቡ ተደራሽ የሚያድርጉት አገልግሎት ዋነኛ ትኩረት ትርፍን ማሰባሰብ እንጂ ብዙኀኑ ህዝብ ከሚቀርቡት አገልግሎቶች ትናንትን አውቆና መሰረት አድርጎ ዛሬ ላይ በመሆን ነገን የተሻለ ለማድረግና ለመተግበር የሚያስችለውን፤ ከተለያዩ ብዥታዎችና ያልጠሩ እሳቤዎች ነፃ የሆነን እይታ ማቅረብ ላይ እምብዛም ትኩረት የሚያደርጉ አይሆኑም። ይህንንም አስመልክቶ የባህል አብዮት የሚያጎናፅፈው ብቸኛ ነፃነት በጥልቀትና በአንክሮ ማሰብና ማስተንተን አለመቻልን ነው፤ ብለው ያስቀምጣሉ።

ፀሀፊዎቹ ዳሰሳቸውን በመቀጠል 'የባህል አብዮት' ነፃ (ራስ ገዝ) አስተሳሰብንና ትችት ማቅረብን በማስወገድ ገዢ የሆነውን መደብ ብቻ በጭፍን እንዲያገለግሉ እንደሚያደርግ ገልፀዋል። ገዢው መደብ ላይ የሚስተዋሉ ጉድፎችንና እንከኖችን በቀላሉ በብዙሀን ትኩረት ውስጥ እንዳይወድቁ ቀላል የሆነ የሚዝናኑበት ነገር (ከእውነት የራቀ እምነት) ለህዝቡ ማቅረብ ላይ ደፊ ቃና ሲያበዙ ይስተዋላል።

ኢትዮጵያ ምዕራባውያን አገራት ከሚከተሉት የእድገት ትርጓሜ ይልቅ የራሷ የሆነ እይታ ያላት አገር ናት። ሩቅ የሆነና ያለንበትን ተጨባጭ ሁኔታ ያላገናዘበ የሆነውን የሊበራል ጆርናሊዝም ማለም ብቻ በቂ አይሆንም። ውድድር የሰፈነበት

የነፃ ገበያ መፍጠር የሚያስችሉ ዘመናዊና ሊበራል የሆኑ ጋዜጠኞች መካከለኛ የኑሮ ደረጃ እርከን ውስጥ ከሚገኙት ህዝቦች መካከል አሉን ወይ? የሚለው ተገቢ ጥያቄ ይሆናል። መልሱም በጭራሽ የሌሉንና ወደፊትም እንዲህን መሰል ጋዜጠኞች ማፍራትና ማጎልበት እንደሚኖርብን የሚጠቁም ይሆናል።

በሙያዊ አገላለፅ በሰሜኑ ንፍቀ ክብብ የሚገኙት ያደጉ አገራት ‘እድገት’ የሚለውን ሀሳብ፣ በነፃ ገበያ ውስጥ ማን አገኘ? ማንስ አጣ? የሚለውን ከግምት ውስጥ ያላስገባ አዲስ የተፈጠረ ሀብት እንደሆነ **የሚለኩትና የሚረዱት** ነው። ማግኘትና ማጣት ሰዋዊ ባልሆነው ነፃ ገበያ ውስጥ ሽልማትና ቅጣት ናቸው። ይህ አይነት የእድገት ጽንሰ ሀሳብ ትርጓሜ በአንፃሩ ለኢትዮጵያ የሚሰራ አይሆንም። ሰፊ ወሰን ያለው የግል ዘርፍና ሲቪል ማህበራት እንደልብ ባልተስፋፉበት ሁኔታ ከፍተኛ የሆነ ቁጥር ያለውን ብዙሀን ተጠቃሚነት ለማረጋገጥ የሚያስችል መንገድ መቀየስ ያስፈልጋታል። በዚህም ምክንያት ኢትዮጵያ እድገትን ከልማት ጋር አጣምራ ማስኬድ ሲጠበቅባት ከእድገቷ ጋር ያልተመጣጠነ የፖለቲካል ኢኮኖሚ ፍልስፍና መከተሏ ኪሳራን ይዞባት መምጣቱ አይቀሬ ነው።

የሊበራል ጋዜጠኝነት ማህበራዊ መሰረት የሆነው በበቂ ሁኔታ የተማረ፣ መረጃ ያለው፣ ከተሜና ኢንዱስትሪያዊ፣ ግለኝነት የሚስተዋልበት እና በሳይንስ የተቃኘ ማህበረሰብ በኢትዮጵያ እምብዛም መሰረት ያለው አይደለም። ሊበራል ጆርናሊዝም ባደጉት አገራት ብቻውን ተነጥሎ ዘርፉን ለማሳደግና ለማዳበር ግብና ተልዕኮ ተቀርቦለት የሚሰራበት ሳይሆን ከመሰረቶቹ ጋር ጎን ለጎን የሚያድግ አንድ የኢንዱስትሪ ዘርፍ ነው። በልማታዊ ጋዜጠኝነት ዘውግ ግን ይህ የማህበረሰብ ማህደር ከሊበራል ጆርናሊዝም አንፃር ባነሰ ጊዜ እንዲዳብር፣ እንዲስፋፋ እና እንዲያድግ የሚፈለግ አንድ ፕሮጀክት ይሆናል።

ኢትዮጵያ ዘመናዊ ጋዜጠኝነትን በስራ ላይ ለማዋል አመቺ ማህበራዊና የባህል መሰረቶች በተጨማሪም የማይገኙበት አገር ናት። ጥንታዊ ባህል የነገሰባት፣ ከፍተኛ ቁጥር ባለው አርሶ አደርና አርብቶ አደር የተሞላች፣ እንዲሁም ኢንዱስትሪና ሙያ

ወለድ በሆኑ ግብሮች ላይ የተሰማሩ ዜጎች እምብዛም የማይገኙባት መሆኗ ነው። ዘመናዊ ጋዜጠኝነት ግላዊነትንና ትርፋማ አካሄድን ተቀዳሚ ምርጫው ሲያደርግ ኢትዮጵያውያን ግን በወል የመኖርና የቡድን መብትን ለማረጋገጥ የሚጥሩ ማህበረሰቦች ናቸው። ኢትዮጵያ ብዙ ያልተማሩ የሚገኙባት ሲሆን ዘመናዊ ጋዜጠኝነት ግን በአብዛኛው የተማሩት ላይ መሰረቶቹን የሚያደርግ ይሆናል። ዘመናዊ ጋዜጠኝነት ድንበር አልባና ተራማጅ የሆነ፣ ኢንዱስትሪያዊ ንድፍን የተከተለ፣ የቋንቋና ብሔር ተዋፅኦን በጥቂቱም ቢሆን የማያረጋግጥ ነው። ኢትዮጵያ ህብረ ብሔራዊ በሆኑ የጎሳና ቋንቋ ወሰኖች የተቀየሩ ምድር ናት። በተጨማሪም የመረጃው ተደራሽነትና የአጠቃቀም አግባብነት የብዙሀኑን የአገሪቱን ገጠራማ ክፍል ያገናዘበ ነው፤ ብሎ ለመውሰድ ያዳግታል። በዚህም አግባብ የአገሪቱን የጋዜጠኝነት ነፃ ፍላጎት ማራመድ ስንመለከት የመታውን ይምታ፣ ያወደመውን ያውድም፣ ዓይነት አካሄድ እንዳለው መረዳት ይቻላል።

ይህም ማለት ኢትዮጵያ ከነአካቴው ዘመናዊ የጋዜጠኝነት ዘዴን መተግበር አይኖርባትም! ማለት ሳይሆን ተጨባጭ ሁኔታዋን ያገናዘበና እርሷን የሚመስል የጋዜጠኝነትና ሚዲያ ንድፍ ያስፈልጋታል ማለት ነው... ኢትዮጵያ እርሷን የሚመስል ሶሺያሊስት ባህላዊ እና ዲሞክራሲያዊ ምስልና ፍኖት የተላበሰ ሚዲያና ጋዜጠኝነት ያስፈልጋታል።

ውሱን ሀብታችን ውራጅ እና ራሳቸው ባለቤቶቹ ለጣሉት ዕሴት ሳይሆን ለላቀው ከፍታ መነሳሳት መዋል ይኖርበታል። በመብቃ ስም የቁሳቁስ ጩኸት፣ በስፖርት ስም እርግጫ፣ በማነቃቃት ሥም ድባቴ ውስጥ የሚያስገቡን ራሳችንን እንድናውቅ ሳይሆን እንድንረሳቸው ዕሴቶቻችንን እንድናጎለብት መሆን ይኖርባቸዋል።

ዘርፉ በእድሜው ለጋነት እና በትምህርትም ያልተደገፈ ከመሆኑ ባሻገር በአመዛኙ ከመሪዎች ጋር ተቀጥላ ሚና ሲጫወት በመኖሩ ዘለቄታ የሌለው፣ ነባሩን አዲስ

ባለተራ የሚተካው እንጂ የሚማርበት ባለመሆኑ በጎብረተሰቡ ብቻ ሳይሆን በራሳቸው በጋዜጠኞቹም ጭምር ሙያው በክብር የሚታይ ሳይሆን የቸገረው ጊዜ የሚገፋበት ተደርጎ ይቆጠራል። ይህ ብሩህ አዕምሮ ያላቸው ወጣቶች እንዳይቀላቀሉት ጋሬጣ ፈጥሮ የቆየ ሲሆን ተአማኒነት የሌለው ህዝብን የማያንቀሳቅስ፤ ወደ ተሻለ ምዕራፍ መምራት የማይችል ሽባ አድርጎት ቆይቷል። ይህን ገፅታ በመለወጥ አብሪዎችን ለማሳየት ሙያው እንደ ሕዝባዊ አገልግሎት ተይዞ በአገራዊ ልማት ተጋድሎ ላይ ገድሏ መፈፀም የሚያስችል የተከበረ የሙያ ዘርፍ ተደርጎም ሊቆጠር ይችላል። በጋዜጠኝነት ሙያ ዘርፍ ተሰማርተው መልካም ስማቸውን በደማቅ የታሪክ ቀለም ጽፈው ያለፉ ተምሳሌቶቻችንም ለዚህ ማስረጃ ይሆናሉ።

ለአፍሪካ ሕብረትና እድገት ተጠቃሽ ሚና ከተጫወቱ አፍሪካውያን መካከል የቀድሞው የጋና ፕሬዝዳንት የነበሩት ኩዋሜ ኑክሩማ ይጠቀሳሉ። ኑክሩማ፣ የ‘Accra Evening News’ መስራችና አሳታሚ ነበሩ። ጋዜጣውንም የልማት ጋዜጠኝነት ተልዕኮን እንዲወጣ መሪ ሚና በመጫወት ቀዳሚ አድርገውታል። በተመሳሳይ ዶ/ር ናንዲ አዙኪዌ (1904-1996) የመጀመሪያው የናይጄሪያ አፍሪካዊ ፕሬዝዳንት ሲሆኑ ‘African Morning Post’ ጋዜጣ መስራችና አዘጋጅም በመሆን አገልግለዋል።

ጆሞ ኬንያታ (1894-1978) በመራር ትግል ኬንያን ከእንግሊዝ የቅኝ አገዛዝ ቀንበር ያላቀቁ ታላቅ አፍሪካዊ አርበኛ ናቸው። የመጀመሪያው የነፃይቱ ኬንያ ፕሬዝዳንት ከመሆናቸው በተጨማሪ የ‘He Who Brings Together’ ጋዜጣ መስራችና አሳታሚ ነበሩ። በእርግጥ የፖለቲካ አመራርና የጋዜጠኝነት ሙያ አንዳች ቁርኝት ያላቸው ይሆን? ብለን እንድንጠይቅ የሚያደርገን ሌላም እውነታና ሕያው ተምሳሌት አለ።

ጁሊየስ ኒሬሬ (1922-1999) የአፍሪካ ሶሻሊዝም ፅንሰ-ሃሳብ አፍላቂና አቀንቃኝ የነበሩ ታላቅ መሪ ናቸው። እኚህ ስመጥር የአፍሪካ ሰው የታንዛኒያ ፕሬዝዳንት የነበሩ ሲሆን ለአፍሪካ ህብረት መቋቋም ትልቅ አስተዋፅኦ አበርክተዋል። ከዚያም በተጨማሪ ‘Unhurt,’ የተሰኘው የፓርቲያቸው ጋዜጣ መስራችና አሳታሚ ነበሩ።

አፍሪካን ተሻግረን ተመሳሳይ ተምሳሌት ማግኘትም ከባድ አይደለም። ቤንጂያሚን ሃሪሰን (1833—1901) 23ኛው የአሜሪካ ፕሬዝዳንት የነበሩ ሲሆን በስልጣን ዘመናቸው ለአፍሪካ አሜሪካ ዜጎች የመምረጥ መብትን ከማጎናፀፋቸው በላይ በጋዜጠኝነት መታየታቸውም ስለነፃነት አቀንቅነዋል። ዌት አይዘንሀወር (1890—1969) በመጀመሪያው የዓለም ጦርነት ላይ የተሳተፉና የህብረቱ ጦር ጠቅላይ አዛዥ በመሆን ያገለገሉ ታላቅ የጦር ሰው የነበሩ ከመሆናቸው በተጨማሪ ከ1953-1961 በነበሩት ጊዜያት 34ኛው የአሜሪካን ፕሬዝዳንት በመሆን ያገለገሉና ጋዜጠኛም በመሆን የሰሩ ታላቅ መሪ ናቸው። ቤኔቶ ሞሶሎኒ (1883—1945) ጋዜጠኛ እና የጣሊያን የብሄራዊ ፋሲስት ፓርቲ መሪ ነበሩ። ከ1922 እስከ 1943 ድረስ የጣሊያን ጠቅላይ ሚኒስቴር በመሆን አገልግለዋል።

ኒኮሎ ማክቪሊ (1469-1527) ጣሊያናዊ ዜግነት ያለው የፖለቲካ ፈላስፋ ገጣሚና መዝገብኛ ነው። ‘The Prince’ በተሰኘ መፅሃፉ ላይ ባሰፈራቸው የፖለቲካ ንድፈ ሀሳቦች በዓለማችን ከፍተኛ ተፅእኖ ካሳረፉ ሥራዎች መካከል አንዱ ነው።

ካርል ማርክስ (1818-1883) The Communist Manifesto and Das Kapital፣ በተሰኙ የፖለቲካና የኢኮኖሚ ንድፈ ሀሳብን የያዙ ሥራዎቹ ዓለምን ከአዲስ የፖለቲካና የኢኮኖሚ ቅኝት ጋር ያስተዋወቀ ፈላስፋ፣ የኢኮኖሚ ሊቅ፣ የታሪክ ምሁርና አብዮተኛ ሲሆን የጉልምስና እድሜውን በአመዛኙ በጋዜጠኝነት ያሳለፈ፣ ‘New York Tribune’ ጨምሮ በአውሮፓና አሜሪካ ተነባቢ ለሆኑ ከስድስት ላላነሱ ታዋቂ ጋዜጦች ቋሚ አምደኛም ነበር።

ወደ ብርሃን ለመሸጋገር የምናደርገው ጉዞ የሌሎችን ዱካና ፈለግ በመከተል የሚገኝ አይደለም። ራሳችን ጨለማ ውስጥ የጣልነውን መግቢያ ቁልፍ እዚያው ጨለማ ውስጥ በመሆን ለመራመድ የሚያግዙንንና ተፈጥሮ ያደለችንን ብርቅ የሆኑ ፀጋዎች ፈልገን በማግኘት ወደ እድገትና ልማት በሚያሸጋግር ሂደት እንዲታጀብ ማድረግ ይኖርብናል።

ምስጋናው ግሸን `እኛ ሻማዎች ነን` በሚል ወደ አማርኛ የመለሰውን ፅሁፍ በማጠናከሪያነት ለመጥቀስ እንሞክራለን። ባንድ ምሽት ሰውየው በባሕር ዳርቻ ባለው የወደብ ከፍታ ቦታ ትንሽ ሻማ ይዞ መውጣት ይጀምራል። በዚህ ጊዜ `ወዴት ነው እየሄድን ያለነው?` ሲል ሻማው ጥያቄ አቀረበለት።

“እየሄድን ያለነው ከቤቱ ባሻገር ከፍ ብሎ ወደ ሚታየው ቦታ ነው። በዚህም ለመርከቡ የወደቡን አቅጣጫ ማሳየት እንችላለን” አለው።

“እንደምታየው የእኔ ብርሃን በጣም ውስን ናት። እንዴትስ ከርቀት ያለ መርከብ በእኔ ብርሃን ተመርቶ ወደቡ ጋር መድረስ ይችላል?” አለ ሻማው።

“ምንም እንኳ ያንተ ብርሃን ትንሽ ብትሆንም የምትችለውን ያህል ማብራትን አታቋርጥም። የቀረውን ነገር ለእኔ ተወው” አለው ሰውየው። በዚህ ንግግራቸው መሀል እያሉ ከከፍታ ቦታው ደረሱና ሰውየው ትልቁን የፋኖስ ብርጭቆ እያሳየው ሻማውን በማስጠጋት ፋኖሱን ለኮሰው። ወዲያውኑም የተለኮሰው ፋኖስ የባሕሩን አካባቢ በብርሃን ጸዳል ሞላው።

እኛ ሻማዎች ነን። ከእኛ የሚጠበቀውም የሻማነታችንን ያክል ማብራት ነው። ቀሪውን የስራችን ስኬት ፈጣሪ ይታከልበታል። የአንዲት ትንሽ ሻማ መብራት ወይም የክብሪት እሳት ጫካ ሙሉ እሳት እንደምትፈጥር ሁሉ በእያንዳንዳችን ያለች የብርሃን ምሳሌ ስናውቅም ሳናውቅም ለሌሎች ሕይወት መለወጥ ምክንያት ትሆናለችና ብርሃናችንን ሳናሳንሳት እንድትበራ እድል እንስጣት።

እድገትም ቅብበሎሽ ነው። እኛ ማድረግ የምንችለውን ሰርተን ለተገቢውና ለሚጠበቅብን ስናስረክበው እሱም በፈንታው ዳር ያደርሰዋል። ሻማዋ ለፋኖሱ እንዳቀበለችው። ይህ ነው፤ ለእድገት ድርሻን መወጣት። ሻማነታችንን ማበርከት፤ የሚጠበቅብንንም መወጣት ያስፈልጋል።

አንድ አዳኝ ገበሬ ስለ ውሻው ጉብዝና እንዲያደንቅለት የቅርብ ጓደኛውን ይዞት አካባቢያቸው ወደ ሚገኝ አንድ ባህር ይዞት ሄዶ ነበር፤ አሉ። ገበሬውም ውሻውን

ባሰለጠነው መሰረት ዳክዬዎችን እንዲይዝ ያደርገውና ከጓደኛው ጋር ይመለከታሉ። በመጨረሻም ገበሬው ውሻው ያደናቸውን ዳክዬዎች ከውሃው ውስጥ ወደ ዳር ሲያወጣ፣ “አየህ!... የኔ ውሻ ምን ያህል ንበዝ እንደሆነ?” በማለት እየተኩራራ መናገር ይጀምራል። ጓደኛው ግን ሲመለከት የነበረው ውሻው እንዴት ያለ ጥበብ ይጠቀም እንደነበረ ሳይሆን እንዴት ይሳሳት እንደነበረ ስለሆነ ‘እንደዚህ አድርጎ መያዝ ሲችል አንድ ዳክዬ አምልጣዋለች፤ እንደዚህም ማድረግ አልነበረበትም...’ እያለ የውሻውን ትንሽ ስህተት አጉልቶ ደግሞ ደጋግሞ በመናገር የውሻውን ጉብዝና ገደል ይከተዋል። ልክ ወገቡ ድረስ ውሃ እንደ ተሞላው ብርጭቆ... በውሃ ስለተሞላው የብርጭቆው ክፍል ሳይሆን ስለጎደለው የብርጭቆው ግማሽ አብዝቶ በመናገር...። የዘመናዊ ጋዜጠኝነትም ልክ እንደውሻው ጥቂት ስህተት አጉልቶ እንደሚያወራው ሰው ወይም የተሞላው የብርጭቆውን ክፍል ከመናገር ይልቅ ስለጎደለው አብዝቶ እንደሚያወራው ሰው ሚዛናዊነቱን ይለቃል።

ምዕራፍ ሰድስት፡

ነብይ በሀገሩ አይከበርም፤ ታላቅ መሪም ሁልጊዜ

በሀዘቡ አይወደድም፤

በትረ-መብና ጄነራል ፓርክ፡

መግቢያና መውጫው፤ መዋያና ማደሪያው የጨነቃት አንዲት ወፍ ከሰው አንደበት ተውሳ እንዲህ ተናገረች አሉ፤

እትዬ የት ልድር፤

እካብ ላይ ብሰራ እባቡ መከራ፤

እዛፍ ላይ ብሰራ አሞራው መከራ፤

ምድር ላይ ብሰራ እረኛው መከራ፤

በኃይማኖታዊም ሆነ በማህበራዊ ሳይንስ አስተምህሮት የሰው ልጆች ሁሉ ቅዱስ ተፈጥሮና ነፍሳዊ ፍላጎት ነጻነት እንጂ ባርነት አለመሆኑ ተቀባይነት ያለው እሳቤ ነው። ይህም ፈጣሪ የሰው ልጆችን ከባዶነት ወደ ምሉእነታ፤ ከሟችነት ወደ ህያውነት ማራኪ ቅርፅን በማላበስ ከአካባቢው ጋር እንዲገናኙ የሚያደርጋቸውን የስሜት ህዋሳት እንዲሁም ይህን ግንኙነት በምክንያታዊነት ትርጉም መስጠት የሚያስችላቸው አዕምሮ ባለቤት አድርጎ ፈጥሯቸዋል። የፍጡሮች ሁሉ ባለቤት የሆነው ፈጣሪ የፈጠራቸውን ፍጥረታት ለፈጠራቸው አላማ የሚያድሩ እንዲሆኑ ለማድረግ እሳቤውንና መሻቱን በውስጣቸው ከማኖር ይልቅ ጥሩውን ከመጥፎ፤ ጠቃሚውን ከጎጂ፤ እውነቱን ከሀሰት፤ ብርሀኑን ከጨለማ ይለዩበትና ይመርጡበት ዘንድ ነፃ የሆነ ፈቃድና ምርጫን ማጎናፀፍ መርጧል።

ይህ የራስ ፍላጎትና ፈቃድ ላይ የተመሰረተ ነገሮችን የማግኘት ነፃነት የሰው ልጅ የህይወቱ አስኳል፤ የመኖሩ ምስጢር እንዲሁም መሰረታዊ የፍጥረቱ ክፍል ነውና የሚፈለገውን ነገር ለማግኘት የሌሎችን ይሁንታ የሚናፍቅ ጠባቂ ሳይሆን ተፈጥሮ ያበረከተችለትን የነፃነት አክሊል በራሱ እንዲሁም በጭቁኖች ላይ ለመድፋት ክቡር የሆነውን ህይወቱን ለመሰዋዕትነት እስከማቅረብ የደረሰና የሚደርስ ሆኖ እናገኘዋለን። ከዚህ የእውነታ መሠረት በመነሳት ሠብዓዊነትን ወደ ትክክለኛ መሠረቱ ለመመለስ የምናደርገው ትግል በጭቆና ሥር ያሉ ሕዝቦች እስካሉ ድረስ ትክክለኛ ጊዜው ዛሬ ነገ ሊባል የማይችል ተከታይና ደጋፊ ደቀ-መዝሙር የማይጣ መሆኑ ይታሰባል። በፖለቲካ፣ በኢኮኖሚና በማሕበራዊ ሕይወታችን ውስጥ የጋራ ተጠቃሚነታችንን የሚያረጋግጡ እርምጃዎቻችን ሠፊ ተቀባይነትን የሚያተርፉ ቅዱስ ተግባራት በመሆናቸው በዙሪያችን የሚኮለኮለው ጋሻ ጃግሬ እልፈ አእላፍ ሠራዊት እንዲሆን ይጠበቃል።

ብዙዎች በዚህ እምነት ተጉዘው ሕይወታቸውን አጥተዋል። በታላቅ ተስፋ መቁረጥ ቅስማቸው ተሰብሮ ፈታቸውን አዙረዋል። በርግጥም **ነጻነትን ለማረጋገጥ የሚደረገውን ትግል በመገዳደር ደረጃ ፈተና ውስጥ የሚከቱት አካላት ኃይል አሳዳሪዎቹና ገዢዎቹ ብቻ ሳይሆኑ የነፃነት አርበኛ የሆኑት ነፃ አውጪዎች እና ነፃ የሚወጡትም ብዙሀን ጭምር መሆናቸውን ታሪክ ምስክርነቱን ይሰጣል። ጉዞውም ምን ያህል ፈታኝ እንደሆነና ልክ እንደ ወፊቱ ዙሪያ ገባው በፈተናና አጣብቂኝ ስለመከበቡ በአንድ የራቀ መለኮታዊ እና የቅርብ ጊዜ ተምሳሌቶች ማሳያ አድርገን እንደሚከተለው ማቅረብ ይቻላል።**

በክርስትናና እስልምና ሀይማኖቶች ቅዱሳት መፅሃፍት ላይ ጥንቁቅና ተማሪ ለሚሆኑ ተፈላጊውን ትምህርት ለመስጠት ታስቦ የህይወት ታሪኩ የተወሳለትን፣ ፈጣሪ ልዩ መልእክተኛና ነብይ አድርጎ የያዕቁብ ልጆት ወደ ሆኑት ወደ እስራኤላውያን የላከውን፣ የሙሴን ታሪክ ለተነሳንለት ሀሳብ ተምሳሌት አድርገን መመልከት እንችላለን። የሙሴ የመሪነት ታሪክ ውስጥ ጥልቅና ሰፊ የአርነት ትግል፣ ጥበብ የተሞላበት ጉዞ፣ ያለ በቂ ዝግጅትና እሳቤ ለነፃ አውጪነት መሪ ሆኖ

መመረጥ የሚፈጥረውን መደናበር... ወዘተ ተንፀባርቀውበት እናገኛለን። ነፃ ወጪው አካል ስለነፃነት ያለው እንጭጭ የሆነና ያልበሰለ እውቀት ትዕግስት ከማስጨረስ አልፎ ተስፋ አስቆራጭ መሆኑ፤ ከስልጣን ተገዳዳሪዎቹ የሚሰነዘሩ ፈተናዎችና ነፃነትን ለመቀዳጀት በሚደረገው ትግል ላይ የሚፈጥረው ውክቢያና እክል እንዲሁም ለተግዳሮቶቹ መፍትሄ ለመስጠት የትግል ስልቶችና አቅጣጫዎችን መቀያየር ከብዙ በጥቂቱ ተጠቃሾች ናቸው።

በጊዜው እስራኤላውያን በግብፅ ምድር ረዘም ላለ ጊዜ የአገሪቱ የስልጣን እንደራሴዎች በሆኑት ፈርዖኖች የግፍ አገዛዝ ስር ነበሩ። እስራኤላውያኑ በፈርዖኖቹ የሚደርስባቸው ገደብ አልባ የሆነውን ግፍ፤ መከራ እና እንግልት የህይወታቸው ክፋይ የሆነ እጣ ፋንታቸው እስኪመስል ድረስ በፀጋ ተቀብለውት ይኖሩ ነበር። ቅጥ ያጣ የባርነት ስርዓት ውስጥ በመሆን ይደርስባቸው የነበረው መራር እንግልትና መገፋት፤ መዋረድና ዝቅ መደረግ፤ ስቃይና ሰቆቃ መሰረታዊ የሰው ልጅ ፍጥረት ክፋይ የሆነውን በራስ ፈቃድና ነፃነት ያሻውን የማግኘትና የመሆን ፍላጎት እንዲዘነጉትና ራሳቸውን ለመበደልና ለሌሎች መገልገያ የተፈጠሩ አቅመ ቢስ እንደሆኑ እንዲያስቡ ጫና ፈጥሮባቸዋል።

በአትሮፕሱ ላይ የተዘረጋው የህይወት መፅሀፍ እንደሚገልፀው ህይወት ምንጊዜም ተቃራኒ በሆኑ የስሜት ፅንፎች ምህዋር ላይ ሽክርክሪቷን የገነባች መሆኗን ነው። ደስታን ከሀዘን፤ ማግኘትን ከማጣት፤ ሰላምን ከአመፅ፤ ብልህነትን ከሞኝነት፤ አማኝነትን ከተጠራጣሪነት፤ ወዳጅነትን ከጠላትነት፤ ነፃነትን ከባርነትና አላዋቂነትን ከአዋቂነት ጋር ጣምራ በማድረግ አንዱ ሌላውን... ሌላው ደግሞ ይኸኛውን በውድም ሆነ በግድ አንድም ወደ ላይ ወደ ምጥቀት ወይም ደግሞ ወደ ጥልቁ ውርደት ይዞት የሚነጉድና የሚጋልብ መሆኑ ነው። በመገፋት ጠፍር ተተብትበው፤ በባርነት ቀንበር ታስረው፤ ህይወት ማለት ማጣት እንጂ ማግኘት፤ ማኅብደድ እንጂ ቀና ማለት፤ ማገልገል እንጂ መገልገል፤ ማዳረስ እንጂ መድረስ መሆኑ ትርጉሙ ተዛብቶባቸው ሲኖሩ ህይወት አንዱን መልኩን ብቻ እያሳየች በእኩይ አለንጋዋ ስትገርፋቸው የምትኖር ይመስላል። ታዲያ ይህን ጊዜ በእንግልት

ብዛት የደከሙ ገላጾች፤ በመዋረድና በመናቅ የተጎዱ ስነ-ልቦናዎች፤ በጥላቻና በጭካኔ ግፍ የተፈፀመባቸው፤ ሰብዓዊነቶች ማረፊያ ይሆናቸው ምቹ ምክራብ፤ ማገገሚያ ይሆናቸው ዘንድ እውን የሚሆን ተስፋ እንዲሁም መካሻ እንዲሆናቸው ዋጋው ከፍ ያለ ክብር ማግኘት የሚያስችል ነፃነትን ማለምና ተስፋ ማድረግ ይጀምራሉ።

እስራኤላውያኑ ይኖሩበት ከነበረው የባርነት ቀጠና ፈጣሪ ወደ ነፃነት ግዛት እንዲያሻግራቸው ግፈኞች በሆኑት ፈርዖኖች እንክብካቤ ያደገውን ሙሴ ከመካከላቸው መርጦ ነፃ አውጪና መሪ አድርጎ አስነሳላቸው። ሙሴም ከፈጣሪው ዘንድ እስራኤላውያኑ እየደረሰባቸው ካለው ግፍና ጭቆና ነፃ በማውጣት ሕዝቡንም ይዞ ወተትና ማር ወደ ሚፈልቅባት የራሳቸው ወደ ሆነችው የተስፋይቱ ምድር እንዲያመራ ትዕዛዝን ተቀበለ። ለዚህ ታላቅ ገድል እጩ የሆነው ሙሴ ተጨቋኝ ለሆኑት እስራኤላውያን ባዳ ያልሆነ የአብራካቸው ክፋይ የሆነ መልዕክተኛ ነበር። በተመሳሳይ ግፈኞች ለነበሩት ፈርዖኖች ሙሴ ማለት የእነርሱ ካልሆነ ግዛት ወይም በጭቆናቸው ስር ካሉት እስራኤላውያን ያደገ ሳይሆን ከአንቀልባ ጀምሮ በእነርሱ እንክብካቤና ልዩ ፍቅር ያደገ፤ የአይናቸው ማረፊያ፤ የመካንነታቸው ልዩ ብስራት ተደርጎ የሚቆጠር ነበር። ልክ የሌለው መገፋትና መበደል ተደጋጋሚ እጣችን ሆኖ ሳለ በመገፋት ላይ እምቢ ባይ ዘማች አብዮተኛ ውጪ ካለ ባዕድ ሳይሆን ውስጣችን ከሆነ አርበኛ ማግኘት አንዳንዴ በቅርብ የማናስተውለው ጉዳይ ነው። በተመሳሳይ በግፍ የያዘናቸውና ጭቆናችንን በቃ ብለው የምንፈራውን የነፃነት ጥያቄ እንዲነሳና አድማሱን እንዲያሰፋ የሚያስችሉ የለውጥ አራማጆች እምብዛም ትኩረት ከነሳነው ጉያችን የሚወጡና ውስጠ ጓዳችንን በሰላሙ ጊዜ ጠንቅቀው የሚያውቁ ናቸው።

ለዘመናት በባርነት ቀንበርና በመብት አፈና ተረግጠው ለቆዩት እስራኤላውያን መድሀን ተደርጎ በፈጣሪ የተመረጠውና የተላከው ሙሴ ለዚህ ታላቅ ኃላፊነት መታጨቱን በይሁንታ ለመቀበል በከፍተኛ የስሜት መናወጥ ውስጥ ማለፍ ግድ ሆኖበት ነበር። በሰዎች ስብስብ ዙሪያ ሀሳቡን በሚገባ ለማስተላለፍ አይናፋርና ኮልታፋ የሆነን ግለሰብ ታላቅ ባለግርማና ተፈሪ ወደሆነ የብዙኃን ንጉስ ማሸጋገር

ከባድ ይመስላል፤ “ሕዝብን ከፍጡር ባርነት ወደ ፈጣሪ ባርነት እንዳሻግርና ወደ ተስፋይቱ ምድር እንድመራቸው ፈጣሪ ልኮኛልና ልቀቅ! ፈጣሪህ እኔንም አንተንም ያስገኘ ህያው የዓለማት ጌታ መሆኑን አበስርሀለሁ!” ብሎ የአምላክን ጥሪ እንዲያስተጋባ ትዕዛዝ መቀበልም እጅግ ፈታኝ ነበር። ይህም ሊታሰብ የማይችል መደናገጥን፣ ፍርሀትን፣ በራስ ያለመተማመን ስሜትን በውስጡ የፈጠረ ሲሆን ‘እኔ ማን ስለሆንኩ ነው ለዚህ ታላቅ ተልዕኮ እጩ የምሆነው’ የሚል ጥያቄን እንዲያነሳ አድርጎታል። ለዚህ ታላቅ ገድል መታጨቱን ከፈጣሪው በቀረቡ ልዩ ልዩ ተአምራት እንዲያረጋግጥ እና በውስጡም ምንም አይነት ፍርሀት ሊሰማው እንደማይገባ ከተደረገ በኋላ ግን እቅድና ትልሙን ያጋራውና ይቀበለው ዘንድ ወንድሙ አሮን አጋሩ እንዲሆን ተደረገለት። ይህም ከፊቱ ለሚጠብቀው ብርቱ ትግል ከፍተኛ ብርታትና የራስ መተማመን አስገኝቶለታል።

አፈናና ግፍን ከነአካቱ ድባቅ በመምታት የሚፈለግ ድልና ነፃነትን ለመቀዳጀት ወደሚያነሳሳ ትግል ለመግባት ጊዜው በውል የሚታወቅ አለመሆኑን ልብ ይላል። ብሶትና ምሬት እርግዝናቸውን ጨርሰው ነፃነትን ለመውለድ የተወሰነ የጊዜ ገደብ፣ የተመረጠና ብቁ ሆኖ የሚጠበቅ አዋላጅን አናገኝም። ማን የገፈት ቀማሽ፣ ማን ደግሞ ነፃ አውጪ እንደሆነ የሚያሳየን ክፍፍል የለም። በባርነት ስር ካሉት መካከል ዘመኑን በሙሉ ለነፃ አውጪነት ዝግጁ መሆኑን ያልተረዳ፣ ትግልን ወደ ስኬት ለማድረስ በቂ ችሎታና ክህሎት እንዳለው የማይታሰብ ምስኪን የኋላ ኋላ የነፃነትን ችቦ ለኳሽ፣ የድልን ጮራ ፈንጣቂ፣ የተድላና ምቹት አብሳሪ ሆኖ እናገኘዋለን። ባለፉት የአገራችን ታሪኮች ብሶት የወለደውን ነፃነት ፊታውራሪ በመሆን ያስገኙትን በምን አይነት የህይወት እርከን እንዳለፉ ማስታወስ ብቻ በቂ ነው። በዚህ ጊዜም ብቁ አለመሆንን በመረዳት የሚፈጠር ውስጣዊ የስሜት መረበሽ ተፈጥሯዊ መሆኑንና ነገር ግን ይህን ስሜት በመቆጣጠር የተሰጠ ኃላፊነት በአግባቡ ለመወጣት ራስን ማብቃት እንዲሁም በትግል ጉዞ ምርኩዝ የሚሆን አጋርን ከጎን ማሰለፍ አዋጭ መሆኑን መገንዘብ አስፈላጊ ይሆናል።

ሙሴና አጋር ተደርጎ የተላከለት ወንድሙ አሮን ያነገቡትን ታላቅ የትግል ጥያቄ ወደ ፈርኦኑ ይዘው ሲቀርቡ ለጥያቄያቸው የተሰጣቸው ምላሽ አዎንታዊ አልነበረም። ፈርኦኑም ሙሴን በእንክብካቤውና በጥበቃው ስር ሆኖ በምችት እንዲያድግ እንዳደረገው፣ ይቅር የማይባሉና የማይታለፉ ግድፈቶችን በይቅርታ እንዲታለፍ ማድረጉን ለእነዚህና መሳሪያ ውለታዎች አመስግኝና ተገዢ እንጂ ተገዳዳሪ መሆን እንደማይገባው ከንቱ ውትወታና ስላቅ ያቀርብ ጀመር። በተቃራኒው በሙሴ በኩል ያለውን የማይዛና የነፃነት ጥያቄ አቋምንና ይህን ጥያቄውን ዳር ለማድረስ ያለውን ቆራጥነት ፈርኦኑ በተመለከተ ጊዜ ቀጣይ እርምጃው ምን ሊሆን እንደሚችል ማስጠንቀቅ ጀመረ። ይህም የለውጥን ሀሳብ ይዘው በተነሱት ላይ ብርቱ የሆነ የቅጣት በትሩን ሊያሳርፍ እንደሚችል ዛቻና ማስፈራሪያ በመስጠት እንዲሁም ማዋከብን በመምረጥ ለስደት እስኪዳረጉ ድረስ የተለያዩ ስልቶችን ይተገብር ጀመር።

ግፈኞችና ጨቋኖች ከእኩይ እሳቤዎቻቸውና ድርጊቶቻቸው ይቆጠቡና በተቃራኒው የሚፈለግን ለውጥ ያስገኙ ዘንድ ጥያቄ ሲቀርብላቸው ተቀዳሚ ምላሻቸው ከይሁንታ ይልቅ እምቢታ፣ ከመረዳት ይልቅ ድንፋታ መሆኑ እርግጥ ነው። ለእምቢታቸውም ማጠናከሪያ የለውጥ አቀንቃኞችን በስላቅ፣ በፌዝ እና በተለያዩ ውለታዎች በመሸበብ አድር ባይ እንዲሆኑ ከማድረግ ጀምሮ በዚህ የማይመለሱ ከሆነ ግን ወዳልተፈለገ እርምጃና ቅጣት እንዲያመሩ እንደሚገፋፏቸው ማስፈራራትን ምርጫቸው ያደርጋሉ። ነገር ግን ለዚህ ሁሉ ማዋከብና ከያዙት የትግል አላማ እንዲሸሹ ለሚደርሱት ውርጅብኞች የአላማ ፅናትን፣ የጠነከረ የእምነት ቋጠሮን በልቦና ማሳደር ይገባል።

ሙሴ በፈርኦኑ ላይ ይዞት ለተነሳውን የነፃነት ጥያቄና የትግል አቅጣጫ አሉታዊ ምላሽ የሰጠው ፈርኦኑ ብቻ አልነበረም። ከባርነት ቀንበር የማላቀቅ አጀንዳ ያነሳላቸው ሕዝቦች ጭምር ተስፋ አስቆራጭ የሆነ ፊት አሳይተውታል፤ ጥርጣሬና አድር ባይነት ከገዛ ወገኑ ተቀብሏል፤ የኔ የሚላቸው እስራኤላውያን በፍራቻ የተሸበቡ ሆነው ለትግሉ ሙሉ ይሁንታቸውን ነፍገውታል። እስራኤላውያኑ ሙሴ

ለቆመለት አላማ ጀርባቸውን እንዲሰጡ፤ ፈርኦኑ ጌታቸው እንደሆነና ማንኛውንም አይነት ፍላጎታቸውን ሊያሟላ የሚችል መሆኑን፤ በተቃራኒው ሙሴ አጃቢ ደንገጠውባቸው ሆኑ የወርቅ ክታብ የሌለው ተራ ደሀ እንደሆነ በአሳሳች ፕሮፓጋንዳ ያጠምቃቸው ነበር። እስራኤላውያኑም ለረዥም ዘመናት የተጨቆኑ ሕዝቦች መሆናቸው፤ ራዕይና ተስፋ የሚሉት ቃሎች ከቃል የዘለለ ትርጉም ለነርሱ አለማያዛቸው፤ በገሀዱ ዓለም ብዥታ ለመታወር ፍርዳቸው የላላ መሆኑ፤ ክብርና ዝና፤ ሀብትና ምችት መገለጫው የሆነ እንዲገዛቸው በመሻት ለሙሴ ጥሪ ጆሮ ሳይሰጡ ለፈርኦኑ ያደሩ ሆኑ።

ተፈጥሯዊ ክፍል የሆነውን የሚፈለግን ነገር በራስ ፈቃድና ነፃነት የማግኘትና የመጠቀም ፍላጎትን እውን ለማድረግ በኩተቶችና ድሪቶዎች የተጀበነን ነፃነት ፈልቅቆ ለማውጣት የሚገጥሙ መሰናክሎችን መረዳት ግድ ይላል። ይህ መሰናክል ደግሞ ድሪቶውና ኩተቱ አፍኖ በያዛቸው ሕዝቦች ዘንድ የሚፈጠር ሲሆን የያዙትን ጥያቄ እንዲመረምሩና ‘ለማን ብዬ ነው?’ በሚል ስሜት ወደ ኋላ እንዲያፈገፍጉ የሚያደርግ ነው። ንቃትም ብቃትም የሌለውን ሕዝብ ይዞ ወደ ተስፋ ማሻገር የሚፈልገውን ታላቅ የስነ-ልቦና ዝግጅት ቀድሞ በማጠናቀቅ ከጭቁኖች የሚገጥም ተቃርኖ ልብን ሰፋ አድርጎ መቀበል ያሻል።

ሙሴ ለፈርኦን ያቀረበውን የነፃነት ጥያቄ ተቀባይነት እንዲያገኝ ማሳመኛ የሚሆኑ የተለያዩ ተአምራትን በጌታው ፈቃድ ለማቅረብ ተገዶ ነበር። ተአምር መፍጠሪያ በትሩ በግብጽ ምድር አንቱ የተባሉ ደጋሚዎችን ድግምት መና ማድረጓ፤ ታላቅ ረሀብን ወደ ምድረ ግብፅ መጥራቷ፤ ምርትን የሚያወድም የአንበጣ መንጋ ማዝነብ መቻሏ፤ በሽታን በአገሬው ሰው ላይ አብዝታለች። መኖሪያ መንደራቸው በእንቁራሪቶች ተወርሯል፤ የናይል ወንዝም ሊጠጡት ሲቀርቡ ወደ ደምነት ተቀይሯል... በዚያው በሙሴ በትር አማካኝነት። ፈርኦኑና ጭፍሮቹም በእነዚህ ሁሉ ተዓምራት በመደናገጥና መፍትሔን ማስገኘት የማይችሉ አቅመ ቢስ መሆናቸውን በመረዳት በተደጋጋሚ ሙሴን ለፈጣሪው ምልጃ በመላክ ከደረሰባቸው መቅሰፍት ቤዛ እንዲሆናቸው ተማፅኖን ሲያቀርቡ ተስተውለዋል። ከመቅሰፍቶቹም

በዳኑ ቅፅበት ዳግም ወደ ነበሩበት የትዕቢትና ኩራት ስሜት በመመለስ የሚሰሩትን ግፍና በደል እንዲገፉበት ሆኗል። በመጨረሻም ሙሴ ሕዝቦቹን በመያዝ ወደ ተስፋይቱ ምድር ለማሻገር ከፈጣሪው በተቀበለው ትዕዛዝ መሰረት ወደ ተስፋይቱ ምድር ጉዞ ጀመረ። ይህን ያወቀው ፈርዖንም በከፍተኛ የእብሪትና ንዴት ስሜት ውስጥ በመሆን ጭፍሮቹን ይዞ ይከተላቸው ጀመር።

ከእስራኤላውያኑ መካከል ከኋላቸው ፈርዖኑና ጭፍሮቹ ጥቃት ሊያደርሱባቸው እየተከተሏቸው መሆኑን፣ ከፊታቸው ደግሞ የሚያጋጥማቸውን ጋሬጣ (የቀይ ባህር) በተረዱ ጊዜ ሞት አይቀሬ እጣቸው እንደሆነ በመለፈፍ የሽብርና ስጋት ዲስኩራቸውን መንዛት ጀመሩ። ሙሴም የሕዝቦቹን ጭንቀትና ፍርሀት በመረዳት ፈጣሪያቸው መፍትሔ እንደሚያስገኝና ሽብርና ስጋት ሊያደርሳቸው እንደማይገባ ሊያፅናናቸው ቢሞክርም ተስፋ የመቁረጥ ስሜት ውስጥ የገቡት ሕዝቦቹ ወደ ኋላ ወደ ግብፅ ምድር ተመልሰው ዳግም በባርነት መኖርን እንደሚመርጡ ይናገሩ ጀመር። በመጨረሻም ሙሴ ከፈጣሪው በተቀበለው ትዕዛዝ መሰረት ባህሩን በበትሩ ከፍሎ ሕዝቦቹን ሲያሻግር በተቃራኒው ሊያጠፋቸውና የቅጣት ኃይሉን ሊያሳርፍባቸው ከኋላ ይከተላቸው የነበረው ፈርዖን ከመላ ጭፍሮቹ ጋር በተከፈለው ባህር ውስጥ ሰጥሞ ቀርቷል፤ የአጉል ኩራትና ትዕቢት ውጤት ምን እንደሆነ ከፈርዖን መማር ይቻላል።

ወደ ድል በር ለመግባት በሚደረገው የዋዜማ ትግል በታጋዮች ላይ የሚስተዋል ራስን መስዋዕት የማድረግ ፍርሀት፣ የማፈግፈግ ስሜት፣ የተቃራኒ ኃይል ግዝፈት የሚፈጥረው ሽብርና ድንጋጤ የማይታለፍ የቀን ጨለማ እንደሆነ መታሰብ አይኖርበትም። በአንፃሩ ባልጠበቅነው ጫፍ የድል ችቦ እንደሚለኮስና ከእነዚህ ጨለማ ከሚመስሉና በትግል ላይ ቀዝቃዛ ስሜት ከሚፈጥሩ አጋጣሚዎች ጀርባ ፍንጣቂ ብርሀንና አሸናፊ ወደ መሆን እልፍኝ የሚወስዱ የድል ፋናዎች መኖራቸውን መረዳት ያሻል። የትግሉ መሪና አቀጣጣይ በመሆንም ጊዜ በተከታዮች ላይ የሚስተዋሉ መሰል ስሜቶችን ጠንቅቀው የሚረዱና

የተፈጠረባቸውን የስሜት መበረዝ በማረጋጋትና በማቀዝቀዝ ዳግም ወደ ትግሉ እንቅስቃሴ ትኩረት እንዲያደርጉ ማድረግ ያሻል።

ሙሴ እስራኤላውያንን በፈጣሪው እርዳታ የቀይ ባህርን በሰላም ማሻገር ከቻለ በኋላ ወደ ተስፋይቱ ምድር የሚያደርገው ጉዞ በከባድ ፈተና የታጀበ ነበር። ከእስራኤላውያኑ የሚሰነዘሩ ጥያቄዎች ከጊዜ ወደ ጊዜ እየበዙ እንጂ እየቀነሱለት አልመጡም። ከምግብና መጠለያ ጥያቄ ባሻገር፣ ሙሴ እሱን መርጦ ከሾመው አምላክ በሚፃረር አኳኋን እስራኤላውያኑ ጣኦታትን የማምለክ ፍላጎታቸውን እንዲያሟላላቸው መጠየቅ ጀመሩ። ሙሴም የሕዝቦቹን ገራገርና ሞኝነት በመረዳት በጉዞ ወቅት የትግል መሪ መሆኑን የሚያስመሰክሩ ታላላቅ ተአምራትን በፈጣሪው እርዳታ ማድረግ ችሏል። አዳዲስ አደረጃጀትና ስርዓት አስተዋውቋል፤ ተጓምራትን ማድረጉም ቀጥሏል።

“ልጆቻችንንም ሆነ ከብቶቻችንን ስለምን በምድረ በዳላይ እንዲያልቁ ታደርጋለህ?” በማለት ዳግም ትተውት የመጡት ሽንኩርት፣ ባቄላ እና ምስር ለምግብነት ይቀርብላቸው ዘንድ ከመጠየቅ አልተመለሱም። ታዲያ የሙሴ ጥንካሬ የተረጋገጠው በእነዚህ ሁሉ ጥያቄዎችና ውትወታዎች ሳይሸበር የተሰጠውን ተልዕኮ ከዳር አድርጏል። ምንም እንኳን እሱ የተስፋይቱን ምድር በእግሩ መርገጥ ባይችልም ከፍተኛ ትግል በማካሄድ ሕዝቡን ከባርነት ወደ ነፃነት ለማሸጋገር ችሏል።

ጭቁኖች በጨቋኞቻቸው ነፃነትን በተመለከተ የሚሰጣቸውና እንዲያውቁት የሚደረገው የተዛባ እሳቤ በቀላሉ ከውስጥ ተፍቆ የሚወጣ አይደለም። ይህም በፍርሀት የተከበቡ እንዲሆኑ በማድረግ ተስፋንና ነፃነትን ያለምንም ክፍያ ለማግኘት የሚራወጡ እንዲሆኑ ያደርጋል። ድልን የሚናፍቅና ስለ ስኬት የሚከፈለውን መስዋዕት ለመክፈል ዝግጁ የሚሆነው ትውልድ በውስጡ ሽንፈት የሚቆጫው፣ መታገልና ማሸነፍ ምኞቱ የሚሆን ነው። የትግል መሪ መሆንም ይህን መረዳትና ተከታዮችን አስተባብሮ የሚናፈቅ ድልን ለማስገኘት የአመራር ስልቶችን መጠቀም የሚፈልግ ይሆናል።

ወደ ነፃነት፣ ወደ ልማት የሚደረግ ጉዞና መድረኩ ሁሉም በእነዚህ የሁለት ፅንፍ ፈተናዎች የታጀበ ነው። ይህም ሆኖ ግን መሪነት ትልቅ ሀላፊነት ነውና እንቅፋቱን በፅናት መሻገር ያስፈልጋል። መርቶ የማያውቅ መምራትን የሚቀበልበት፣ ንግግር አለማወቅና መከላተፍ ሠበብ የማይሆኑበት ይልቁንም አማራጮችን ሁሉ ተጠቅሞ የተሻለውን ነገ የማረጋገጥ ጉዳይ መሆኑን መገንዘብ ያሻል።

ደቡብ ኮርያ ከ1960 ዎቹ በፊት እረፍት በሌለው የጦርነት ቀጠና ስትታመስ እንደነበረ የታሪክ መረጃዎች ያስቀምጣሉ። ነገር ግን ኮርያ በአሁኑ ጊዜ ፈጣን የሆነ የኢኮኖሚ እድገት በማስመዝገብ ከጃፓን፣ ቻይና፣ አሜሪካ እና ከመሳሳሉት የዓለም ምርጥ አስር አገራት ጋር የምትሰለፍ እንደሆነች ይነገርላታል። የዛሬይቱ ኮርያ ለመላው ታዳጊ አገራት በተለይም ደግሞ በዕድገት ጎዳና ወጣ - ገባ ለሚሉ አገራት ሞዴል ልትሆን እንደምትችልና ታዳጊ አገራትም ኮርያ የረገጠችውን ድንጋይ ረግጠው ማለፍ እንዳለባቸው የአሜሪካው ፕሬዝዳንት የሆኑት ባራክ ሁሴን አባማ በኬንያ በ2009 በነበራቸው ድህነትን የማስቆም ስትራቴጂ መድረክ ላይ ሲነገሩ ተደምጠዋል።

የኮርያ ሕዝብ ከሳር የተሰራ ጫማ ከመጫማት እስከ የዕለት ጉርሱን እስከ ማጣት ድረስ ለበርካታ ዓመታት ሲሰቃይ የኖረ ሕዝብ ነው። ያ ሕዝብ ከተጫነው ድህነት የተነሳ የራስ ፀጉሩን እስከ መሸጥ ድርሶ እንደነበርም መመልከት ይቻላል። በግማሽ ምዕተ-ዓመት ዕድሜ ውስጥ ያን የድህነት ነቀርሳ ከኮርያ ከስሩ ነቅሎ በመጣል ለኮርያ ስኬት መሠረቱን የጣሉት፣ ከስኬቱ ጀርባ የነበሩት ቁልፍ ሰው ማን ነበሩ? ብለን የጠየቅን እንደሆነ በዲሞክራሲ መሪነታቸው ብዙ የማይወደሱት ፕሬዝዳንት ፓርክ ቹንግ ሂ ጎልተው ብቅ ይላሉ።

ሜጀር ጄነራል ፓርክ ከውትድርና ወደ ፕሬዝዳንትነት የመጡት በከፋ ጭቆናውና በሙስና የተዘፈቀውን የራሂ መንግስት በመፈንቅለ መንግስት በማስወገድ ነበር። ጄነራሉ በአገራቸው መረጋጋትን ለማስፈን የፖለቲካ፣ የኢኮኖሚ እና ማህበራዊ ኃይላትን ጠቅልለው በስራቸው ከማድረጋቸውም በላይ፣ እንደርሳቸው መረዳት ከሆነ

‘ስኬታማ የሚባለው የዲሞክራሲ ፍኖት’ የነፃነት ትግሎችን፣ የመናገርና የፕሬስ ነፃነትን የሚገድብ፣ የራሱ ወሰን ያለው ዲሞክራሲ ነው። ብለው የሚያምኑ የጦር ሰውም ነበሩ። እናም ከርሳቸው በፊት በሩቅ ምስራቅ ታሪክ በጃፓን ከተደረገው የእድገት አማራጭ ውጭ ተሞክሮ የሌለውን የኢኮኖሚ ሥርዓትና የእድገት መንገድ በመቀየስ የኮርያን ሕዳሴ ማብሰር ችለዋል። ፕሬዝዳንቱ የኮንፌሺየስ እምነት ተከታይ የሆነው ሕዝባቸው የእድገት እሳቤ ላይ ተፅእኖ ማሳደሩን ሲረዱ ወደ አዲስ አቅጣጫ የሚያስኬድ የስልጣኔ አቅጣጫ በመከተል አንቀሳቅሰዋል። ጄነራሉ በህይወት ዘመናቸው ከ30 በላይ በሆኑ መስኮች ላይ ማለትም በግብርናና ደን ልማት፣ በኢኮኖሚና ኢንዱስትሪ፣ በሳይንስና ቴክኖሎጂ፣ በትምህርትና ጤና፣ በህብረት ሥራ ዘመቻ እና በሌሎችም ላይ በርካታ ስኬት አስመዝግበዋል። ከእነዚህ ስኬቶች መካከል የፕሬዝዳንቱን ትኩረት በይበልጥ ገዝቶ የነበረው የሕብረት ሥራ ዘመቻ እንደነበረ መረጃዎች ያሳያሉ።

በ1970 በፕሬዝዳንት ፓርክ የተጀመረው የሕብረት ሥራ ዘመቻ ወይም የቀጠና እንቅስቃሴ ለዓመታት የዘለቀ እንቅስቃሴ በገጠርና ከተማ ሲደረግ ኖሯል። በዚህ እንቅስቃሴ ውስጥ ጎልቶ የሚታየው የአገር ፍቅር፣ የህብረት ወይም አብሮነት ወኔ፣ ጠንካራ የሆነ የሥራ ሥነ ምግባር፣ እችላለሁ! የሚል መንፈስ ብቻ ሲሆን ማንኛውም ግለሰብ ዘር፣ ሀይማኖት፣ ቋንቋና ብሔር ሳይለይ ለአንድ አላማ፣ ለአንድ አገር በመስራት አገራዊ ፍቅሩን መግለፅ የሚችልበት መንገድ ነው። በሳይንስና ቴክኖሎጂ መስክ እንዲሁም በትምህርት ፖሊሲ ረገድ ከዚያ በፊት የነበረውን እሳቤና የምዕራባውያን ፖሊሲን ወደ ጎን በመተው ጄነራሉ ምንም እንኳን እንደ ሙሴ ሁሉ የዛሬዋን ኮርያ ለማየት ባይታደሉም ድህነትና ኋላ ቀርነት ከፈጠሩት ባርነት እንደ ገና ዳቦ ከላይም ከታችም እሳት እየነደደባቸው ታግለው ለልማትና ነፃነት አብቅተውታል። በጄኔራል ፓርክ መሪነት የኮርያ ትናንት ታሪክ በዛሬ ተለውጦ በአሁኑ ጊዜ የአንድ ኮርያዊ ግለሰብ ዓመታዊ ገቢ ከ25,000 የአሜሪካን ዶላር በላይ ሲሆን የአገሪቱ ጠቅላላ የአገር ውስጥ ምርት ወደ 1.151 ትሪሊዮን የአሜሪካን ዶላር እንደሚሆን መረጃዎች ያመለክታሉ። ከሁሉ በፊት ፓርክ ከሌሎች አገራት

መንግስታት ለየት የሚያደርጋቸው በሳይንስና ቴክኖሎጂ ላይ ያላቸውን ከፍተኛ የሆነ ፍቅር ከዳር ለማድረስ የተጠቀሙት ጥበባዊ አካሄድ ነበር። ይኸውም ጄነራል ፓርክ ፖለቲካ እንደ ማንኛውም አገር ለኮሪያም ኢኮኖሚያዊ ግንባታ እንደሚያስፈልጋቸው በሚገባ የሚያቁ ናቸው። ነገር ግን ምን ዓይነት ፖለቲካ መከተል እንዳለባቸው የወሰኑት ውሳኔ ፍፁም ቅንነት የተሞላበት ነበር።

ፓርክ ይከተሉት የነበረው ፖለቲካዊ ስርዓት ምሁራዊ ብሮክራሲ (ilit bureaucracy) ሲሆን አመራርነትን ከብቃት ጋር በማስተሳስር ከመተዛዘልና የመሃይም ሹመት ርዕዮተ አለም የወጡ ምሁራዊ መንግስት ማስፈን የሚፈልጉ መሪ ነበሩ።

ይህ የመተዛዘል ብቃት የሌለው የፖለቲካ ሹመት በአብዛኛዎቹ የአፍሪካ መንግስታት ዘንድ የማይዋጥ ነው። የአፍሪካ አገራት መሪዎች ያልተማረ ማህበረሰብ ገዥና አስተዳዳሪ እንዲሆን የመፈለጋቸው እውነት ጥያቄ የማያስነሳ ነው። የዚህ ምክንያቱ እንደየሰው አመለካከት ልዩነት ያለው ቢሆንም እንደብዙሃኑ እሳቤ፣ መሪዎቹ ያልተማረው ሁሉን አሜን ብሎ ይቀበላል፣ ብለው ከማሰባቸው የመነጨ ነው። በአፍሪካ፣ በመሪነት ቦታ ላይ የሚገኙት ሰዎች የትምህርት ደረጃቸው እጅግ ዝቅ ያለ መሆኑና በተቃራኒው ስርዓቱ ገፍቷቸው ከአገር ውጭ የሚኖሩ ዜጎችና በየማረሚያ ቤቱ ዘብጥያ ወርደው የሚገኙ ምሁራን ቁጥር ከፍተኛ መሆኑ ማሳያ መሆን ይችላሉ። በዚህ መነፅር የያኔዋን ደቡብ ኮርያ ስንመለከት በወቅቱ አገሪቱን ሲመራ የነበረው ጄነራል ፓርክ ያደረገው ጥረት ቢኖር ትውልደ ኮሪያዊ ምሁራንን ከያሉበት በመሰብሰብ ለፖለቲካው ታማኝ የሆኑ ሹመኞች ማድረግ ነበር።

እዚህ ጋር ቆም ብለን ማሰብ ያለብን ጉዳይ ሁሉም ህዝብ ለአገሩ በቅንነት የመስራት ፍላጎት እንዳለው መረዳት ይቻላል። መንግስትና ህዝብ ደግሞ በአንድ ቤት ውስጥ የሚኖር ቤተሰብ ነው። ነገር ግን፣ የሚረዳውን በማይረዳው አመለካከት ስር ለመጣል የሚደረግው እንቅስቃሴ ምሁራንን የሚያስከፋና የሚያስከርፍ ከመሆኑ

ባሻገር የማያስብ አገር እንዲፈጠር፤ ድህነትና ብጥብጥ ነግሶ እንዲወጣ ከሚያደርጉ ምክንያቶች አንዱና ዋነኛው ነው።

ምንም እንኳን ፓርክ ተሳክቶላቸው ብዙ ታላላቅ ነገሮቻቸው ጎልተው የሚታዩላቸው ሆኑ እንጂ ከፍተኛ እንግልት ደርሶባቸዋል። ጀነራል 7 የግድያ ሙከራ ተካሂዶባቸው ከሞት ተርፈዋል። ሚስታቸውን አጥተዋል። በኋላም በቅርብ ሰዎቻቸው ማለትም በደህንነት ሚኒስትሩ ነው፤ ለስብሰባ ተጠርተው በዚያው የሚኒስቴር መስሪያ ቤት ውስጥ በጥይት ተደብድበው የተገደሉት።

አብዛኞቹ የአፍሪካ አገራት ኢትዮጵያን ጨምሮ ድህነት፣ የመልካም አስተዳደር እጦት፣ የእውቀት ችግር፣ ኋላቀር ባህላዊ ተፅዕኖና የሰላም ማጣት ተደማምረው የሕዝቦች ሁለንተናዊ እድገትን ፈተና ውስጥ ጥለውታል። ከዚህ ፈተና ለመውጣት የሚያስችል መሰረት የሌላቸው መሆኑ ደግሞ ችግሮቻቸውን ከባድና ውስብስብ፣ ተስፋቸውንም የጨለመ አድርጎባቸዋል። አዳጊ አገሮች በብዙ ነገሮች የሚመሳሰሉ ሲሆን በድህነት ውስጥ መገኘታቸው፣ ሕዝቦቻቸውም የትምህርት፣ የጤና እና ሌሎች ማህበራዊ አገልግሎቶች በተሟላ መልኩ ተጠቃሚ መሆን አለመቻላቸው በዋናነት ይጠቀሳሉ። ኢኮኖሚያቸውን የመሰረቱት በግብርና ላይ መሆኑና እድገቱም ኋላቀር በመሆኑ ራሳቸውን እንኳን ለመመገብ አልበቃቸውም፤ በርካታ የተፈጥሮ ሀብት ቢኖራቸውም አልምተው ለመጠቀም የኢኮኖሚና የእውቀት አቅማቸው ውስንነት አልፈቀደላቸውም። በዚህ የፅልመት ጥላ ውስጥ ለዘመናት ኖረዋል።

በመሆኑም ከዚህ አዙሪት ፈጥነውና ጠንክረው መውጣት ካልቻሉ የነገው ዕጣ ፈንታቸው የባሰ ድህነት ብቻ ሳይሆን እንደ ማህበረሰብ መጥፋትም እንደሆነ መረዳት ግድ ነው። በተለመደው `ከሆነ ይሆናል፣ ካልሆነም ይቀራል` ከሚል የእድገት እርምጃና አማራጭ በተቃራኒ ልማትን ማረጋገጥ የህልውና ጉዳይ መሆኑን በቃልም በተግባርም የሚታይበት አዲስ ስር ነቀል የለውጥ አስተሳሰብ በመፍጠር ተግባራዊ ማድረግ ይኖርባቸዋል። ይህም ደግሞ የዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ተግባራዊነትን ጨምሮ ሁሉንም አቅም መጠቀም ፍልሚያው በሚካሄድበት አውደ

ውጊያ ማሰማራት ይጠይቃል። ለራስና ቤተሰብ ብቻ እያሰቡ፣ አገርና ህዝብን ለተደላደለ ኢኮኖሚ ማብቃት አይቻልም።

በግራና በቀኝ፣ በታችና በላይ ጉዟችንን የሚፈትን እውነታ መኖሩ በተረጋገጠበት ሂደት ውስጥ ከተጫነን የስጋና መንፈስ ባርነት ተላቀን ድህነትን ታሪክ የማድረግ ጉዟችንን ለማሳካት በስሜትና በደመናፍስ ሳይሆን በርጋታ፣ ስረነገርና ስረመሰረትን ጨብጠን እድገታችን ሰውነታችንን መሠረት አድርጎ እንዲመጣ፣ የብዙዎችንን ተጠቃሚነት እንዲያረጋግጥ ሆኖ መቃኘት ይኖርበታል። እንደመንግስት ሁሉም ሁራንም በታላቅ ሆደ ሠፊነት መስራት ይጠበቅባቸዋል።

ክፍል አራት

«ወዴት እንደምትጓዝ የማታውቅ ከሆነ ማንኛውም መንገድ ወደ ግብህ

ይመራሃል፡፡»

ጆርጅ ሃሪስ

ልጓዝ ስትል እኮ.....

መድረሻውን መትለም

ያ'ሳቢ ጸጋ ነው፤

ከደመ ነፍሳውያን እንለይበት ዘንድ

ተፈጥሮ ያለበሰን

ከላይ የተቸርነው፡፡

ከመጓዝህ በፊት

ግብህን ማስመርያ

ነፍስ ተሰብሶህል፤

ምክንያቱም.....

ወዴ አንተን ጎርፍ ያይደል

ሰው አ'ርጎ ፈጥሮሃል፡፡

ይሄ ካልሆነ ግን.....

መድረሻውን ማያውቅ

ህልሙን ያልማተረ ተጓዥ እንደ ልቡ

የደረሰበት ነው የመድረሻ ግቡ፡፡

ምዕራፍ ሰባት

የኑሯችን ጀልባ የሚገፋበት የፖለቲካ ኢኮኖሚ

ርዕዮትና አጠራጣሪው መዳረሻ

በዓለም አቀፍ ደረጃም ሆነ እንደ አገር እና ህዝብ የተሳፈርንበትን ጀልባ መዳረሻ ከመወሰን ረገድ ጀልባውን የሚገፋው የፖለቲካና የኢኮኖሚ ርዕዮተ-አለማዊ ንፋስ ድርሻ ከፍተኛ ነው። በጉዟችን መጨረሻ የትኛው ወደብ እንደምንደርስ በእርግጠኝነት ማወቅ ባንችልም እንኳ እርሱን መሠረትና መነሻ አድርገን መገመት ብልህነት የተሞላው አካሄድ ነው። ከአመራር ጥበብና ሥብዕና ባሻገር የእርካብና መንበርም ዕጣ ፈንታ የሚወሰንበት ቁልፍ ጉዳይ በመሆኑ የትኛው የፖለቲካና የኢኮኖሚ ርዕዮት ከምን ነባራዊ ሁኔታ ምን ውጤትን ለማስገኘት ተፈጠረ? በተግባር ጉዞው ምን መልካምና አስከፊ ፈተና ገጠመው? በተጨማሪም ምን ውጤት አስመዘገበ? ብሎ መጠየቅ፣ መመርመር ተገቢ ይሆናል።

የፖለቲካ ርእዮተ ዓለም አገር ለመምራት እና ለሀገሪቷ ሁለንተናዊ እድገት ለማምጣት የሚከተለው ሳይንሳዊ የፖለቲካ አመራር ንድፈ ሀሳብ እና ተግባር ጥምረት ነው። ይህ ሳይንሳዊ የፖለቲካ አስተሳሰብ በአንድ ሀገር ሁለንተናዊ እድገት ለማስመዝገብም ይሁን በአለም ላይ ታላላቅ እድገቶች እንዲመዘገቡ ዋናው አንቀሳቃሽ ሞተር ሆኖ ያገለግላል። የትኛውም የአላማችን ክፍሎች የመጡት ዕድገት መርሆች እነሱን የሚመራው ርዮተ-አለም ነፃብራቆች ናቸው ተብሎ ይገመታል። ባለንበት ዘመን በአለማችን አራት ዋና ዋና የርዮተ አለም አስተሳሰቦች ያሉ ሲሆን እነሱም፡- ሶሻሊዝም፣ሶሻል ዲሞክራሲ፣ኒዮ ሊበራሊዝምና አብዮታዊ ዲሞክራሲ ናቸው።

ሶሻሊዝም እንደአማራጭ የፖለቲካና የኢኮኖሚ ርዕዮት የቀዝቃዛው ጦርነትን ማብቃት ተከትሎ ከተጨማሪ የሕዝብ አስተዳደር ወደ መፅሃፋዊ ፍልስፍና ቢሸጋገርም ዛሬም ድረስ በቻይና፣ኩባና በሰሜን ኮርያ በመሳሰሉት ሀገራት ተግባራዊ እየተደረገ ሲሆን ዋና ማጠንጠኛው ህዝባዊነት ነው። የሶሻሊዝም ህዝባዊ መሰረቶች

ጭቁን ላባደር እና አርሶ አደሩ ሲሆኑ ኢኮኖሚው ሙሉ በሙሉ በመንግስት ቁጥጥር ስር ነው። የሶሻል ዴሞክራሲ አራማጆች ደግሞ በዋናነት የስካንዴኔቪያ ሀገራት ሲሆኑ የነጻ ገበያ ኢኮኖሚ ፍትህዊነትን የማያረጋግጥ በመሆኑ መንግስት ከሚሰበስበው ግብር ደሀውን የሚረዱ የተለያዩ ስርዓቶችን ቀርጾ ተግባራዊ ማድረግ ስላለበት የመንግስት በኢኮኖሚው ጣልቃ ገብነት ከፍ ማለት አለበት የሚል አስተሳሰብ ነው። ሊበራሊዝም በአሜሪካ እና በምእራባውያንበስፋት የሚተገበር ሆኖ ዋና ማጠንጠኛውም ግለሰባዊነት ነው። አራተኛው ርእዮተ አለም አብዮታዊ ዲሞክራሲ ወይም የልማታዊ መንግስት አስተሳሰብ ሲሆን በአንዳንድ የደቡብ አሜሪካ፣ በሩቅ ምስራቅ እና አፍሪካ ሀገራት እየተተገበረ ያለ ርእዮት ነው።

በዚህ ምዕራፍ እንደ አገር እና ህዝብ ልንሳፈርበት የሚገባውን የፖለቲካና ኢኮኖሚ ርዕዮት በጠራ እውቀት መወሰን እንድንችል በምርጫ ገበታችን ብፌ ላይ ተዘርግተው የምናገኛቸውን በካፒታሊስታዊ የኢኮኖሚ ርዕዮት ማዕቀፍ ውስጥ የኒዮ ሊበራሊዝም እና ልማታዊ መንግስትን እንፈትሻለን። ከዓለም አገራት የታሪክ ድርሳን ላይ በትክክል መረዳት እንደሚቻለው ዛሬ ዋነኛና የብዙዎቹ አገራት ተመራጭ የኢኮኖሚ ሥርዓት ተደርጎ የሚወሰደው ካፒታሊዝም በሊበራሊዝም ፖለቲካዊ ፍልስፍና እየተመራ አገራትን ከግብርና መር ኢኮኖሚ ወደ ኢንዱስትሪያዊ ልማት መዋቅራዊ ሽግግር እንዲያደርጉ በመደገፍ የኢኮኖሚ እድገትና የብልፅግና መሠረት ሊሆን ችሏል።

በዚያው መጠን ካፒታሊስታዊው የኢኮኖሚ ሥርዓት በረቀቀ ስልትና በተደራጀ አካሄድ የብዝሃነትን ጉልበትና ሀብት በዝብዞ ለጥቂት እድለኛ ባለሀብቶች በረከት ሆኗል የሚል ክስ ይቀርብበታል። በዚህም ምክንያት ሚሊዮኖችንም ወደድህነት አረንቋ በመግፋት በፈጠራቸው ቀውሶችና ምስቅልቅሎች ሳቢያ የአንደኛውና የሁለተኛውን የዓለም ጦርነቶች መቀስቀስ ዋነኛ ምክንያት በመሆን ለዓለማችን ሚሊዮን ዜጎች ሕልፈትና ከፍተኛ ሃብት ውድመት ምክንያት መሆኑን የሚያትቱ ምሁን በርካቶች ናቸው። ከዚህ በኋላ ይህ ሥርዓት በውስጡ ያሉትን ቅራኔዎች በሰላማዊ መንገድ በማስማማት ዓለምንና ሕዝቦቿን ወደተሻለ ሕይወት

ይመራቸዋል ወይስ ወደሌላ ተመሳሳይና የከፋ ቀውስ ያደርስ ይሆን? የሚለው ወደፊት የሚታይ ጉዳይ ነው። ከዚያ በመለስ ግን የወቅቱ ብቸኛ አማራጭና ተመራጭ መሆኑ አያጠያይቅም። እኛ እንደተመራማሪ ደግሞ የተባለውን ከመቀበል ባሻገር ያስኬዳል ወይ? የሚለውን ጥያቄ ብቻ ሳይሆን ያዋጣናልስ? ብለን መጠየቅ ይኖርብናል።

የኒዮ ሊበራሊዝም ጽንሰ-ሀሳብና ውጤቶቹ፤

በካፒታሊስቱ የነፃ ገበያ ኢኮኖሚያዊ ሥርዓት የገበያ ውድድር እና የሰዎች ግንኙነት የሚገለፅበት መሠረታዊ ፍልስፍና የሚመነጨው ሰዎች ራስ ወዳድ ናቸው፤ እያንዳንዱ ሠው ከራሱ በላይ ለማንም አብልጦ አያስብም፤ ከሚል እሳቤ ሲሆን ዜጎችን እንደ ደንበኛ ሲቆጥር፤ ሚክራሲያዊ ፍላጎታቸውን የሚያራምዱት በመግዛትና በመሸጥ፤ ሂደቱም በራሱ የሚሸልምና የሚቀጣ ነው፤ ብሎ ያምናል። ስለሆነም በኒዮሊበራሊዝ እሳቤ መሰረት፤ ገበያ፤ በተፈጥሮ በማቀድ በፍፁም ሊገኙ የማይችሉ ጥቅሞችን በማስገኘት በኩል ወደር የማይገኝለት መሆኑን የርዕዮቱ አራማጆቹ ያስረዳሉ።

በእኩልነትና በነፃ ውድድር የገበያ ሥርዓት ውስጥ ገበያው በራሱ እያንዳንዱ ግለሰብ የሚገባውን ማግኘቱን ያረጋግጣል። ጠንክረው በመስራት ጠቃሚ ነገርን የሚያስተዋውቁ የገበያ ሽልማትና ተጨማሪ ሀብትን ለማግኘት ሲችሉ ደካሞች በገበያ ቅጣት ከሰረው ይወጣሉ። በዚህ ሂደት በማህበረሰብ መካከል የሚፈጠሩ ልዩነቶችን የእድገት መሠረት በመሆናቸው መታየት ያለባቸው በበጎ መልኩ ነው። ይህም በረጅም ጊዜ እያንዳንዱ ግለሰብ እንዲበለፅግ ያደርጋል። በማህበረሰብ መካከል እኩልነት እንዲኖር ማድረግ ወይም ልዩነቶችን ለማጥበብ የሚደረግ ጥረት ከጥቅሙ ይልቅ ጉዳቱ የሚያመዝንና በሞራል ደረጃም ተቀባይነት የሌለው እንደሆነ የሚሞግቱ አካላት አሉ። ከዚህም ሌላ የግል ሀብት እና የሀብት/ንብረት ባለቤትነት የሚያረጋግጥ ያልተንዛዛ መንግስታዊ አስተዳደርም የእድገት መሠረት መሆኑን ኒዮሊበራሊስቶች ያስረዳሉ።

ነጻ ገበያን መሰረት ያደረገ የንግድ ውድድር ሊገደብ እንደማይገባው አበክረው የሚከራከሩት የኒዎሊብራሊዝ አስተሳሰብ አራማጆች፤ ነፃ የገበያ ውድድርን ለመግታት መሞከር ነፃነትን የሚጋፋ ጭቆና አድርገው ይቆጥሩታል። ግብር እና ቁጥጥር በተቻለ መጠን መቀነስ ይኖርባቸዋል። ለዚህም፤ በመንግስት የሚሰጡ አገልግሎት መቀነስ የግድ ሲሆን ሊኖሩ የሚገባቸው አገልግሎቶችም ከሆኑ ወደ ግል ባለቤትነት መዞር ይኖርባቸዋል፤ ሲሉ ይሞግታሉ። የላባደሮች (የሰራተኛ ማህበራት)፤ ድርጅቶችንና የማህበራቱ የመደራጀት አቅም የገበያ መዛባት የሚያመጡና በሂደቱ የሚፈጠሩ ተሸናፊዎችንና አሸናፊዎችን የሚያስተጓጉሉ እንደሆኑ ኒዩሊብራሊስቶች ያስረዳሉ።

በካፒታሊስቱ የኢኮኖሚ ሥርዓት ከግብርና ኢኮኖሚ ወደ ኢንዱስትሪ ኢኮኖሚ ሽግግር ባደረጉ፤ ገበያው በተደላደለበትና መንግስታዊው ቢሮክራሲ በተጠናከረባቸው አገራት በርግጥ መንግስት በልማት ሥራ ራሱን ከመጥመድ ይልቅ በፖሊሲና ሕግ ማስፈፀም ላይ ትኩረቱን ቢያደርግ የውጤታማነት ደረጃው ከፍተኛ ሊሆን መቻሉ አያጠያይቅም። የካፒታል፤ የመሠረተ-መዋቅርና የሠለጠነ የሠው ሃብት ውሱንነት ችግር ባለመኖሩ ዜጎች የመግዛት አቅሙ እስካላቸው ድረስ የተሻሻለ ምርትና አገልግሎት የማግኘት ችግሩ እንደሌለባቸው ጥራትና ቅልጣፌም የገበያው መገለጫ መሆኑ አያጠያይቅም። በእድገት ያልገፉ አገራትና ገበያን ያልመሰረቱ ኢኮኖሚዎች እንዴት ወደ እድገት ሊያመሩና የመዋቅር ሽግግር ሊያመጡ እንደሚችሉ የኒዩሊብራሊዝም ርዕተ አለም ብዙ የሚለው ነገር የለም ሲሉ አንዳንድ ምሁራን ያስረዳሉ።

መንግስት፦ የገበያ ጉድለት ምንጭ እንጂ መፍትሄ ስላልሆነ፤ ከገበያ እጁን ማራቅ እንዳለበት የሚያስረዱት የኒዩሊብራሊዝም ደጋፊዎች አንዳንድ ጊዜ የሚተገብሯቸው የኢኮኖሚ ፖሊሲዎች ቃልና ተግባር ተጣጥመው ሲዘልቁ አይታዩም። በአሜሪካና በምዕራብ አውሮፓ አገራት ገበሬዎቻቸው ከገበያ እንዳይወጡ ድጎማ ሲያደርጉ ይታያሉ። መንግስት በኢኮኖሚው ውስጥ ቀጥተኛ እጁን አስገብቶ ገበያን ለማረጋጋት ወደ ኋላ የሚል እንዳልሆነ ሌላው ቢቀር እ.አ.አ

በ2007/2008 የፋይናንስ ተቋማትን ቀውስ ተከትሎ ባንኮቹን ለመታደግ ከካዝናው አውጥቶ የሸለማቸው ጥሪት ማስረጃ ይሆናል። በተመሳሳይ ከአንደኛው የአለም ጦርነት በኋላ በነበረው ኢኮኖሚያዊ ቀውስ ሳቢያ በመላው አለም የተንሰራፋውን አስከፊ ሁኔታ ለመቋቋም የጆን ሜይናርድ ኪነስ የማንሰራርያ ፍልስፍናዎች ማለትም ሙሉ በሙሉ የሰው ኃይል ቅጥር (full employment) እንዲኖር ማስቻልና ከድህነት ነፃ መውጣት የሚሉት ድጋፎች በአሜሪካና በአብዛኞቻቸው የአውሮፓ አገራት በሰፊው ተግባራዊ ተደርገዋል። በባለሀብቶች ላይ ከፍተኛ የግብር መጠን በመጣል አዳዲስ የህዝብ አገልግሎቶችና ደህንነት ለማጠናከር የሚያስችሉ ማህበራዊ ግቦችን ለማሳካት ከየትኛውም አካል የሚሰነዘር ነቀፌታን ባለመፍራት መንግስት በሰፊው እንቅስቃሴ ያደርግ እንደነበር ታሪክ ማስረጃ ይሆናል።

በ1970ዎቹ አትላንቲክን በሚያካልሉ በሁለቱም ግዛቶች በከፍተኛ ደረጃ የመንግስት ጣልቃ ገብነትን የሚያበረታታው የኬኔዥያን ፍልስፍና ላይ የተመሰረቱ ፖሊሲዎች መፈረካከስ ሲጀምሩ የኒዎሊበራሊዝም ፍልስፍናዎች ቀዳሚውን ቦታ ይዘው ብቅ አሉ። “ለአውጥ ጊዜው ሲመጣ በቀላሉ መተካት የሚችል አማራጭ ተቀምጧል” ሲል ሚልተን ፍሪድማን እንደተናገረውም መሆን የጀመረው ከዚያ ወዲህ ነው። ፍልስፍናውን በሚደግፉ ጋዜጠኞችና በፖለቲካ አማካሪዎች በመታገዝ የኒዎሊበራሊዝም ፅንሰሃሳቦች በተለይም የገንዘብ ፖሊሲን እንዲያንሰራራ ያግዛሉ ተብለው የተቀመጡ ነጥቦች በጂሚ ካርተር አገዛዝ ስር በምትገኘው አሜሪካ እና በጂም ካላህን አገር እንግሊዝ ተግባራዊ ተደርገዋል።

በእንግሊዝ ማርጋሬት ታችር፣ በአሜሪካ ደግሞ ሮናልድ ሬገን ወደ ስልጣን መምጣትን ተከትሎ የፍልስፍናው ፅንሰ-ሃሳቦች በግልጽ በየአደባባዩ በስፋት ተግባራዊ የሚሆኑበት አጋጣሚ ተፈጠረ። ለሀብታሞች በከፍተኛ ደረጃ የግብር ቅነሳ፣ የሰራተኛ ማህበራት መፍረስ ወይም በከፍተኛ ደረጃ መዳከም፣ የመንግስት ጣልቃ ገብነትን ማስወገድ፣ በመንግስት ይዞታ ስር ሆነው የሚሰጡ አገልግሎት ሰጪ ድርጅቶች ወደ ግል ይዞታ መዘዋወር በዚህ ወቅት የታዩና የርዕዮተ-አለሙ መገለጫዎች የነበሩ አስረጅ ናቸው። በአብዛኛው የአለም ክፍል ዲሞክራሲያዊ

ስምምነት ሳይደረግ አለም አቀፉ የገንዘብ ድርጅትን(IMF)፣ የአለም ባንክን፣ እና መሠል ስምምነቶችን እና የአለም አቀፍ የንግድ ድርጅትን በመጠቀም የኒዎሊብራሊዝም ፖሊሲዎች በየአገራቱ እንዲስፋፉና እንዲጫኑ ተደርጓል፡፡

አያሌ የአፍሪካ አገራት፣ ከሶሻሊዝም ሥርዓት ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ለመገንባት በመውተርተር ላይ የነበሩ የምስራቅ አውሮፓና የእስያ አገራት በኃይል በተጫነባቸው የመዋቅር ማሻሻያ ሥርዓት ለኢኮኖሚ ውድቀትና ለሕዝባዊ አመፅ መፈጠርና ድቀት የተዳረጉት በዚህ ነባራዊ ሁኔታን ባላገናዘበ የኢኮኖሚ ርዕዮት በመመራት እንደነበር የቅርብ ጊዜ ትውስታ ነው፡፡ በርግጥ፣ ይህ ርዕዮት ዛሬ አብቅቶለታል... እንኳንና በሌሎች አገራት በመነጨበትም ተግባራዊ ሊሆን ያልቻለ አስተምህሮት ነው፡፡ ብለው የሚሞግቱ ወገኖች አልጠፉም፡፡ በተግባር ርዕዮቱ የከሸፈ አስተምህሮት ቢሆንም ዛሬም በጠንካራ መሠረት የተገነባ መዋቅር ስላለው አናቱን እንደተቀጠቀጠ እባብ አፈር ልሶ እየተነሳ ሕይወት በመዝራት የዓለምን የጉዞ አቅጣጫ ሲወስን፣ ጦርነቶችን ሲለኩስና ሲያጠፋ መታዘብ እንግዳ አይደለም፡፡

ከኒዩሊብራሊዝም ርእዮት አራማጆች ጋር በተያያዘ በተሳሳተ የትርጓሜ አውድ ሲሸከረከር የምናገኘው ተጨማሪ የአስተሳሰብ ወለምታና ሌላ ገፅታ ሀብት ነው፡፡ በብዙ ሰዎች ሀብት የልፋትና ድካም ውጤት፣ የልዩ ችሎታ ችሮታ ተደርጎ ይወሰዳል፡፡ በርግጠኝነት በልፋትና ድካም ጠንክሮ በመስራት የሃብት ባለቤት መሆን የቻሉ የሉም ማለት አይቻልም፡፡ በስንፍናቸው ሳብያ ለድህነት የተዳረጉ መኖራቸውም እውነት ነው፡፡ በዋናነት የሀብትና ድህነት መሰረቱ ስንፍናና ጠንክሮ መስራት ከመሆኑ ይልቅ የመልካምና መጥፎ አጋጣሚ ውጤት ነው፡፡ ማለትም እንችላለን፡፡

የተሻለ ትምህርት፣ የተሻለ ጤና፣ የተሻለ አማራጭ... በውጤቱም የሀብታም ልጅ ሀብታም፣ የደሀ ልጅ ደሀ... አይነት እውነታን መፍጠሩን የማይካድ ሀቅ ነው፡፡ ካፒታል በ21ኛው ክፍለ-ዘመን በሚል ርዕስ ዳጎስ ያለ የጥናት መጽሐፉን ለንባብ ያበቃው ቶማስ ፒኬት ለኢንቨስትመንት የሚመደብ ከፍተኛ ካፒታል ከሚያስገኘው

የትርፍ ደረጃ ጋር ቀጥተኛ ትስስር እንዳለው የሚገልፅልን በአሜሪካ የሚገኙና 850 አካባቢ የሚጠጉ የግልና የሕዝብ የንብርሲቲዎች ላይ ለሁለት አስርት ዓመታት የተሰበሰበ መረጃን በማቅረብ ነው። ለኢንቨስትመንት ከፍተኛ በጀት ከሚመድቡት የመጀመሪያዎቹ የንብርሲቲዎች መካከል ሃርቫርድ፣ ዩል ፣ፕሪንስተን 10 ቢሊዮን፣ ሲሆን MIT 15 ቢሊዮን በመመደብ ይታወቃሉ። በዚህ ቅደም ተከተል 60 የሚሆኑ የንብርሲቲዎች አንድ ቢሊዮን ገደማ፣ 66 የሚሆኑ የንብርሲቲዎች ከ100 ሚሊዮን እስከ አንድ ቢሊዮን፣ 186 የንብርሲቲዎች ከ100 ሚሊዮን እስከ 500 ሚሊዮን፣ 498 የሚሆኑ የንብርሲቲዎች ደግሞ ከ100 ሚሊዮን በታች የሚመድቡ ናቸው። በዚህ የኢንቨስትመንት ካፒታል መሠረት ከፍተኛ መዳቢዎቹ እስከ 10.2 የሚደርስ አማካኝ ትርፍ በመቶኛ ሲያገኙ ዝቅተኞቹ ደግሞ 6.2 በመቶ አማካኝ ትርፍ ያስገኛሉ። በመሆኑም የላቀው ሃብታችን የተገነባው ሌሎችን መልካም አጋጣሚ በመንፈግ መሆኑን በመረዳት መደገፍ የጋራ ተጠቃሚነትን የማስፋት እርምጃ የሚጠይቅ ቢሆን በተግባር ግን የተገላበጠሽ ክስተት ጎልቶ ይስተዋላል።

በጣም አስከፊውና አስፈሪው ነገር፣ ይህ ርዕዮት-አለም ዛሬም የጠንካራ ኃይል ባለቤት መሆኑ ነው። የወደደውን ይደግፋል፣ የጠላውን ይገፋል። በማን ላይ የኢኮኖሚ ማዕቀብ... በነማንስ ላይ ወረራ መካሄድ እንዳለበት የሚወስን የቱ ቱክኖሎጂ በየትኞቹ አገራት እጅ መግባትና አለመግባት እንዳለበት ወስኖ የሚንቀሳቀስ ድንበር ተሸጋሪ ባለረጅም እጅ ነው። የቆመላቸውን ባለሃብቶች እስከጠቀመ ድረስ የኒዎሊብራሊዝም ፍልስፍና በአለም አቀፍ ደረጃ ተፈፃሚ እንዲሆን የሚያስችል ታላቅ ኃይል የታጠቀ ነው። የአንድ አገር መንግስት ባይፈልግም እጅ ጠምዝዞ ውሳኔ ያስቀይራል። ፓርላማዎች ውሳኔ ማሳለፋቸው ከንቱ እንዲሆኑ የማድረግ አቅሙ ከፍ ያለ ነው። አለማችን ላይ በጋራ ሁለንተናዊ ጥረት በቀላሉ ሊወገዱ የሚችሉ ችግሮች ችላ ተብለው ስር እንዲሰድዱ ይደረጋል። የአየር ንብረት ለውጥ ችላ መባል በዚህ እንጂ በሌላ ምክንያት እንዳልሆነ የሲጋራ ሽያጭን ለማስቆም፣ ወንዞችን እና የውሃ ምንጮችን ከብክለት ለመታገድ፣ ከማዕድን ቁፋሮ እንዲቆጠቡ ከባንያዎችን ለመከልከል፣ የኢነርጂ ክፍያዎችን ለመቀነስ፣

ወይም በፋርማሲ ላይ የተሰማሩ ነጋዴዎች ከህዝብ እንዳይመዘብሩ ለማድረግ ብዙ ውሳኔዎች ተላልፈዋል። ዳሩ ግን፣ ኒዮሊብራሊዝም፣ የተላለፉ ውሳኔዎችን በስውር እጁ ውድቅ እንዲሆኑ በማድረግ ጥቅማቸውን የሚያስከብርላቸው ባለብዙ ሚሊዮን ኮርፖሬቶችን ከጀርባው አሰልፏል። እኒህ ባለስውር እጆች አለም አቀፍ ተቋማት የተፃረሯቸውን ወገኖች ከሰው የሚረቱባቸው መሳሪያዎች በባለሀብቶችና በመንግስት መካከል ያሉ አለመስማማቶችን መቅረፍ በሚል የተዘጋጁ የንግድ ስምምነቶች ናቸው። እናም እንደቀን ፀሐይ የጠራውን እውነታ ተጨፈኑና እናሞኛችሁ፣ በማለት በሬን ካራጁ... አጥፊን ከጠፈው... ማር በተለወሰ መርዝ አስማምተው ሊያኖሩ፣ ከእባብ እንቁላል እርግብ እንድንጠብቅ ሁሉንም አቅም በመጠቀም በስብከታቸው ገፍተውበታል።

አህያና ጅብ በአንድ ዘመን፣ በክፋት ላይፈላለጉ ተከባብረው ሊኖሩ ተማምለው ነበር፣ ይባላል። እንደቃላቸው ተስማምተው ሲኖሩ አያ ጅቦ የበኩር ልጁ ሞተበት። ይህ አጋጣሚ ለጅቡ ሀዘንን፣ ለአህዮች ደግሞ ጭንቅን ወለደ። አህዮች ሊያስተዛዝኑ አያ ጅቦ ዘንድ ሊሄዱ አስበው `ይተናኮለን ይሆን!' የሚል ስጋት ወደኋላ ጎተታቸው። እንዳይቀሩም `ምን ተብሎ ይቀራል!'፣ ደግሞ `መልካም ጉርብትናን አፍርላችኋል` ቢል ማን ከልካይ አለበት። የውስጥ መግታቸው ለመሄድ በመወሰን ተደመደመ።

“አያ ጅቦ... ምንም ቢያነክሱ፣ ግርማ አለው ድምፅዎ፤

ምንም ጥንብ ቢበሉ፣ ነጭ ነው ኩስዎ።” ብለው ይገባሉ፣ ወደ ለቅሶው ስፍራ።

ጥቂት አረፍ እንዳሉ፣ አያ ጅቦ ወደ አጠገባቸው መጥቶ ያመሰግናቸዋል። በሃዘን መሰበሩን ያጫውታቸዋል። በጨዋታው መሃልም፣ “ወዳጆቼ በእኔ የደረሰ በእናንተ አይድረስ! ከክፉ ይሰውራችሁ!! በድንገት የበኩር ልጄን በሞት ተነጠቅሁ። ሳላስብ... ሳልዘጋጅ... የእኔ ነገር እንዲህ ሆነ... በዚህ በቃህ ባለኝ... ይኸው በቤቴ የሚላስ የሚቀመስ አጣሁና ለለቀስተኞቼ የማቀርበው አጣሁ” ይላቸዋል።

“ታዲያ ምን ተሻለ?” በሀዘኔታ አህዮች ተጠያየቁ።

“መቼስ ከናንተ በላይ ወዳጅ የሆነ... ገበና ከታች የለኝም፡፡ እንዲያው.. ለዛሬ...(አያ ጅቦ እንደማመንታት እየቃጣው) እንዲያው.. ለዛሬ እንግዳ መሸኛ እንዲሆነኝ፤ ከሀፍረትም እንወጣ የታችኛው ከንፈራችሁን ብትሰጡኝ?”

አህዮቹ ጨነቃቸው፡፡ እምቢ ቢሉት ደጁ መጥተዋል፡፡ ሊዘነጣጥላቸው ይችላል፡፡

ይሁን ብለው ሙሉ በሙሉ ከመበላት በከንፈር መገላገል በስንት ታዕሙ... ሆሆይ!! “አያ ጅቦ ከሚያፍሩ እኛ ከንፈር እንጣ” ብለው ከንፈራቸውን አስረከቡ፡፡

አያ ጅቦ ከለቀስተኞቹ ጋር ሆኖ ለእዝን የቀረበለትን ከንፈር አጣጥሞ በላ... በለቀስተኛ ደንብ በተሰየመለት ቦታ እንደተቀመጠ፡፡

አህዮቹ፤ እግዜር ያጥናህ! ብለው ወደቤታቸው ለመሄድ ከመነሳታቸው አፍታ ቀደም ብሎ ጅቡ ቁጣ ቁጣ ይለው ጀመር፡፡ “እኮ እንዴት... እንዴ...!!” አያ ጅቦ አንባረቀ፡፡

“ምን ሆነ...? ምን ሆነ?” አህዮች ተደናግጠው ተጠያየቁ፡፡

“እኮ እንዴት... የበኩር ልጄን በሞት ተነጥቄ በባዶ ቤት ባዘን መቀመጤ ሳይበቃ በልጄ ሞት ትገለፍጣላችሁ... እንዴት ተደርጎ!!!”

አህዮች ድንጋጤያቸውን መቆጣጠር እንደተሳናቸው በያሉበት ሲርቡተበቱ አያ ጅቦ ተነስቶ እያንዳንዳቸውን ዘነጣጥሎ ጨረሳቸው፡፡

በከፋ ድህነት ውስጥ እና በዝቅተኛ የኢኮኖሚ ደረጃ ላይ ለሚገኙት የአለማችን አገሮች የኒዮሊበራሊስቶች ውልና ስምምነት አገራቱን ወደ ውድቀትና ጥፋት የሚመራ የህልም እንጀራ እንጂ የሚጨበጥ ተስፋ ያስገኝላቸዋል ተብሎ የማይጠበቀውም በዚህ የተነሳና ያላቻ ጋብቻ ሂደቱ ነው፡፡

የልማታዊ መንግስት ጽንሰ-ኃሳብና ውጤቶች፤

በኒዮ ሊበራሊዝም ርዕዮተ-ዓለማዊ ቅኝት የካፒታሊስቱን የኢኮኖሚ ሥርዓት ወገኖችንን አጥብቀን እንድንያያዘው የሚሞግቱን የመኖራቸውን ያህል፤ የለም! እንደ ኢትዮጵያ ላሉ በድህነት ለተተበተቡ አገራት የካፒታሊስት ኢኮኖሚያዊ ሥርዓት በልማታዊ መንግስት ርዕዮት አስደግፎ ማስጓዝ ነው - መፍትሄው፤ የሚሉ ወገኖችም ጥቂቶች አይደሉም፡፡

ፈጣን የኢኮኖሚ እድገት በማስመዝገብ የሚያስደምም የኢኮኖሚና ማህበራዊ የመዋቅር ለውጥ በማምጣት ኢንዱስትሪ መር የኢኮኖሚ ስርዓትን መገንባት ከቻሉት የምስራቅ እስያ አገራት እነ ደቡብ ኮርያ፤ ታይዋን፤ ሲንጋፖርና መሰል አገራት የእድገት ጉዞ ተሞክሮ በመነሳት በልማታዊ መንግስት ጽንሰ ሃሳብ ላይ ብዙ ተጽፏል፡፡ እነዚህ አገራት በተጓዙበት መንገድ ያሉ ውጣውረዶች፤ ያስመዘገቡት እድገትና ውድቀት፤ እንዲሁም አሁን ያሉበት ደረጃ ትንታኔ ተሰጥቶበታል፡፡ እነዚህ አገራት በመሰወን ረገድ ያላቸው ጥንካሬ፤ የፖለቲካ፤ ኢኮኖሚያዊ፤ ማህበራዊ፤ የባህል እና መሰል መሰተጋብሯዊ ልዩነቶች የሚፈጥሩት ተፅዕኖ እንደተጠበቀ ሆኖ ልማታዊ መንግስት ያስገኘላቸው ጥቅምና ያስከተለባቸው ተፅዕኖ ዛሬም ሌሎች አገራት በዝርዝር ሊያጠኑት የሚገባ እያጠኑትም ያለ ጉዳይ ነው፡፡

የተለያዩ ጸሀፍያን ለልማታዊ መንግስት የተለያዩ ትርጉም ስለሚሰጡት ሁሉን የሚያስማማ ወጥ ትርጉም ማግኘት ከባድ ነው፡፡ የልማታዊ መንግስት ጽንሰ ሃሳብ ትርጉም በግርድፉ ልማትን እውን ማድረግን ዋነኛው ግብ በማድረግ ልማትን የሚያፈጥኑ ፖሊሲዎችንና ህጎችን በማውጣትና የሚፈጸሙበትን ስርዓትም በመዘርጋት መንግስት የልማቱ ግንባር ቀደም ዋነኛ ተዋናይ የሆነበት ስርዓት ነው፤ ማለት ይቻላል፡፡ እንደ ካስቴልስ (Castells) ፍቺ አንድ መንግስት ልማታዊ ነው፤ ሊባል የሚችለው ፈጣንና ቀጣይነት ያለው እድገት የማስመዝገብ አቅም በመገንባት ይህንኑ ቅቡልነት መሰረት በማድረግ በአገር ውስጥም ሆነ ከአገር ውጭ ባለው ኢኮኖሚያዊ መስተጋብር ከፍተኛ የኢኮኖሚ እድገት በማስመዝገብና መዋቅራዊ ለውጥ በማምጣት እድገቱን ማስቀጠል በመቻሉ ላይ የተመሰረተ ነው፡፡ ቻልምረስ ጆንሰን (Chalmers Johnson) በበኩሉ የልማታዊ መንግስትን ምንነት ሲያብራራ

የምጣኔ ሀብት ክፍፍልና ስርጭት የሚወሰንበት፣ ቅንጅታዊ መስተጋብር በሌላቸው የገበያ ኃይላት ላይ በጥገኝነት የተወሰነ እንዳይሆን ለማድረግ በሁለንተናዊ የእድገት ሂደቱ ውስጥ ጣልቃ በመግባት የኢኮኖሚያዊ እድገቱን ፍጥነትም ሆነ አቅጣጫን የሚወስን መንግስት `ልማታዊ መንግስት` ሊባል እንደሚችል ይገልጻል፡፡

በደምሳሳው ግን የልማታዊ መንግስት ንድፈ ሀሳብ የኢኮኖሚ እድገትን ከማህበራዊ እድገት ጋር በማጣመር አገራዊ ሀብትን በመንግስት ቀጥተኛ አቃናጅነትና ፈጻሚነት ድህነትን በመቀነስ መዋቅራዊ የማህበረሰብ ለውጥን ለማምጣት የሚተጉ አገራትንና መንግስታትን የሚገልጽ ነው፤ ተብሎ ሊወሰድ ይችላል፡፡

ብዙ የአለም አገራት እነዚህን የፖለቲካ ኢኮኖሚ ስርዓት ለውጦችን ተከትለው የኢኮኖሚ እድገት ፖሊሲዎቻቸውን እንደጊዜው ሁኔታ ቀይረዋል፡፡ ነገር ግን ከ1950 እና 1960ዎቹ ጀምሮ ያለማቋረጥ በኢኮኖሚ እድገት እንቅስቃሴዎቻቸው ውስጥ የመንግስታትን ሚና ያለማቋረጥ አስቀጥለው የነበሩ አገራት ፖሊሲዎቻቸውን ቀይረው ከነበሩት የበለጠ ተከታታይ የኢኮኖሚ እድገት አስመዝግበዋል፡፡ ለዚህም እንደምሳሌ የሚጠቀሱት "የእስያ ነብሮች" ተብለው የሚጠሩት አገራት እነ ሆንግ ኮንግ፣ ሲንጋፖር፣ ደቡብ ኮሪያ፣ ታይዋን ናቸው፡፡ እነዚህ አገራት በ1960 ዎቹ ከነበሩበት ከእጅ ወደ አፍ የሆነ የግብርና ኢኮኖሚ በ1990 ዎቹ በቴክኖሎጂ እና በእውቀት ወደሚመራ ባለ ከፍተኛ ገቢ ኢኮኖሚ ተሸጋግረዋል፡፡

የእነዚህ አገራት ተአምራዊ እድገት በአለም አቀፍ ደረጃ መንግስታት በኢኮኖሚ እድገት ውስጥ ሊኖራቸው ስለሚገባ ሚና አዲስ ምዕራፍን የከፈተ ከመሆኑም በላይ በነጻ ገበያ አራማጅ የኒዎሊበራል አገራት እና አለም አቀፍ ተቋማት ሳይቀር መንግስታት በኢኮኖሚ ስርአት ውስጥ ሰፊ ያለ ሚና መጫወት እንዳለባቸው እየታመነበት መጥቷል፡፡ በውጤቱም የተባበሩት መንግስታት ድርጅት የድህነት ቅነሳ ፖሊሲዎች ለመንግስታት ሚና እውቅናን እንዲሰጥ አስገድዶት አልፏል፡፡ ለምሳሌ፡- በድህነት ቅነሳ ስትራቴጂ ሰነድ (PRSPs) እና የምዕተ አመቱ የልማት

ግብ (MDGs) መንግስታት የሚያወጡትና የሚተገብሩት ሰፊ ያለ የማህበራዊ ኢኮኖሚያዊ እድገት እና የማህበረሰብ አገልግሎት ተቀባይነትን ሊያገኝ ችሏል።

በተያያዘም የእነዚህ አገራት ፈጣን እድገት በልማት ውስጥ የተቋማት ሚና ቀድሞ ይሰጠው ከነበረው ዝቅተኛ ቦታ የተለየና የተሻለ ቦታ እንዲሰጠው እድል ፈጥሯል። በመሆኑም ከተፈጥሮ ሀብትና የንግድ ሁኔታ በላይ የመንግስታት ተቋማዊ አቅም ለአገራት የእድገት ደረጃ መለያየት እንደ ዋና ምክንያት ተቀባይነትን እንዲያገኝ አድርጎታል።

በ20ኛው ክፍለ ዘመን የመጨረሻ አሰርት-ዓመታት አካባቢ የምስራቅ እስያ አገራት ተዓምራዊ እድገትን ያጠኑ የአለም አቀፍ የፖለቲካል ኢኮኖሚ ምሁራን ልማታዊ መንግስትን የሚገልጹት መንግስት በፖለቲካውም ሆነ በኢኮኖሚው ላይ የበላይነት ያለው፣ መንግስት መር የማክሮ ኢኮኖሚ ፕላኒንግ ወይም መንግስት-መር ካፒታሊዝም በማለት ነው። ከዚህ አንጻር ጠንካራ የመንግስት ጣልቃ ገብነት ሰፊ ቁጥጥር፣ የተለጠጠ እቅድ መኖር ዋነኛ የልማታዊ መንግስት መገለጫዎች ናቸው ተብለው ይጠቀሳሉ።

መዘንጋት የሌለበት አንድ ተጨማሪ እውነታ አለ። በተትረፈረፈ ተሞክሮ ውስጥ አንዲቱን ነጠላ ሰበዝ መዝዞ ማጠቃለያ መስጠት ይቻላል፣ ግን አደገኛ ነው። በ1960ዎቹ መጨረሻ የአገራችን ምሁራን ለአገራችን ቀጣይ እጣ ፈንታ የቀናው መንገድ የቱ ነው? ብለው ጠይቀው የተሻለውን ለመምረጥ መጣራቸው የሚያስመስግን ሆኖ ሳለ ምኞታቸውን ዳር ሊያደርሱ ያስችለናል ያሉትን የማርክሲዝም ርዕዮት ቀድመው በጥልቀት ባለመፈተሻቸው አገራችን ለ17 ዓመታት በጨለማ ውስጥ እንድታልፍ አድርጓታል። ዛሬም ቢሆን የፅንሰ ሀሳቡን መልካም ገፅታ ብቻ ሳይሆን ውድቀቶቹንም አብጠርጥሮ ማየት፣ ከዚያም ጋር አያይዞ ‘እኛ ምን ደረጃ ላይ ነው? ያለነው?’ ብሎ መጠየቅ አስፈላጊነቱ አያጠያይቅም። በቅድሚያ ‘ያሻናል ወይ...?’ ከዚያም ‘አዋጭነቱስ?’ ብሎ መጠየቅ ግድ ይላል። “ሞኝ ከራሱ ስህተት ብልሆኝ ግን በሌሎች ስህተት ይማራለሁ” እንዲል የአገሪቱ ሰው...

አካሄዳችን በብስለት መመራት አለበት፡፡ እንደተሳካላቸው ልማታዊ መንግስቶች ያልተሳካላቸውንም መንግስታት ለምን እንዳልተሳካላቸው መፈተሽ የተሻለ ተጠቃሚ ያደርገናል፤ እነርሱ ከፈፀሟቸው ስህተቶችም ይታደገናል፡፡

የልማታዊ መንግስት ስኬት በምስራቅ እስያ

ኋላቀር ከሆነውና በእርሻ ላይ ከተመሰረተው የግብርና የኢኮኖሚ በመውጣት በ1960 እና 80 ዎቹ አካባቢ በ30 አመታት ውስጥ ከፍተኛ ቴክኖሎጂና እሴት የጨመሩ ምርቶችን በማምረት ታዓምራዊ የሆነ የኢኮኖሚና ማህበረሰብ መዋቅራዊ ለውጥ ያመጡት የምስራቅ እስያ አገራት የሆኑት ሲነጋጋር፤ ደቡብ ኮርያና ታይዋን ብዙውን ጊዜ የልማታዊ መንግስት ስርዓት ውጤታማ ተሞክሮዎች ተብለው ይጠቀሳሉ፡፡

ከሌሎች የልማታዊ መንግስት አስተሳሰብን ካራመዱ እና /ከሚያራምዱ አገራት አንጻር ለምስራቅ እስያ አገራት የልማታዊ መንግስት ስኬት መሰረቶች የሆኑት ጠንካራ የስራ ባህል ያለው ማህበረሰብ መኖር እና ለልማታዊ መንግስት ተግዳሮቶች ናቸው የሚባሉት ደግሞ፦ ሰፊ የሆነ የቋንቋ፣ የሃይማኖት፣ የባህልና የመሳሰሉት ልዩነቶች በህዝቦች ውስጥ እምብዛም ያለመኖሩ እንደሆነ ይገለጻል፡፡ ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ እንደ ጋሃኒ (Ghani) ገለጻ የእነዚህ አገራት ስኬት በሁለት መሰረተዊ ነገሮች ማለትም የስልጣን መሰረተ-አወታሮች (infrastructural powers) እና ፖለቲካዊ ቁርጠኝነት (political commitment) ላይ የሚያጠነጥን ነው፡፡ እንደ ጋሃኒ እሳቤ የልማታዊ መንግስት ፕሮጀክት እውን ይሆን ዘንድ ስርዓቱ አብዛኛውን የግዛቱን ክፍል በእጁ አድርጎ መልክ ያለው እዝ የሚተገበርበትና ፖሊሲ ቀረፆ ተግባራዊ በማድረግ ከፖሊሲው ተግባራዊነት ጋር ተጨባጭ ውጤት የሚያስመዘግብበት አቅም የያዘ መሆን ይገባዋል፡፡ እንዲሁም የልማታዊ መንግስት ፖሊሲ በረጅም ጊዜ ግብ ላይ ያተኩራል፡፡ሩቅ ተመልካች ነው፤ ሁሉን አሳትፎ ዘለቁታዊ ጥቅም የሚያስገኝ፤ በግለሰቦች ወይም በጥቂት መሪዎች ምክንያት ህልውናው አደጋ ላይ የማይወድቅ መሆን ይገባዋል፡፡ ስለሆነም ልማታዊ መንግስት የግል ዘርፉን የሚያነቃቃ፣ የሚመራና የሚቀርፅ፤ እንዲሁም ከግሉ ዘርፍም ሆነ

ከውጭ የሚመጡ የጥቅም ጉዳዮችን የጋራ ተጠቃሚነትን መሰረት ያደረጉ እንዲሆኑ አስፈላጊውን መደላድል በመፍጠር የተሻለ ጥቅም ለማግኘት ደፋ ቀና የሚል ነው።

የስልጣን መሰረተ አውታሮችን በእጁ አድርጎ ዝም አይልም፤ በሚገባ ይጠቀምባቸዋል፤ እንደ ልማት መሳሪያም ይገለገልባቸዋል። የአጭር ጊዜ ጥቅም የሚያስገኝ የኪራይ ሰብሳቢነት አመለካከትን የማይቀበል ብቃት ባለው የሰው ኃይል የሚገነባ ሲሆን የግሉ የኢኮኖሚ ዘርፍ እንዲዳብር በቅርበት የሚከታተልና ሁለንተናዊ ድጋፍና እገዛም የሚያደረግ ነው። እኚህ ከምስራቅ እስያ አገራት ስኬታማ ልማታዊ መንግስት በስተጀርባ የሚጠቀሱ የስኬት መንገዶች ናቸው። ስለሆነም በመካከላቸው ያለው የጉዞ ሂደት ልዩነት እንደተጠበቀ ሆኖ እነዚህ አገራት የየአገራቸውን ትክክለኛ የልማት አቅጣጫ ተልመው በቁርጠኛና ታታሪ አመራሮቻቸው ተግባራዊ ሲያደርጉ የኢኮኖሚ እድገትን ከማህበራዊ እድገት ጋር መሳ ለመሳ ማሳካት ችለዋል። አገራዊ ሀብትን በመንግስት ቀጥተኛ አቀናጅነትና ፈጻሚነት ለድህነት ቅነሳ አውለዋል፤ መዋቅራዊ ለውጥም አስገኝቶላቸዋል፤ ይህ ስለተቻላቸውም የልማታዊ መንግስት ምርጥ ተሞክሮ ሲነሳ የእነዚህ አገራት ስምምነትም አብሮ ተደጋግሞ ይጠቀሳል።

በኮሪያም ሆነ በታይዋን እንዲሁም በሲንጋፖር የተተገበሩት የልማታዊ መንግስት ስርዓቶች በጠንካራና ከተፅእኖ በፀዳ ሩቅ አላሚ አመራሮች እንዲሁም ሀቀኛና ለልማት ጥሩ መሳሪያ የሚሆን ጠንካራ ሲቪል ሰርቪስ መገንባታቸው በመልካም ተሞክሮነት ሊወሰድ የሚገባው ነው። በጨቋኝ መንግስታዊ አስተዳደር ውስጥ ተግባራዊ የተደረገው የኮሪያና ሌሎች የእስያ አገራት ልማታዊ መንግስት ውሎ አድሮ ራሱን ወደ ዲሞክራሲያዊ መንግስት መመለስ ቢችልም ከፍተኛ ዋጋ አስከፍሏል። ኮሪያ ለተደጋጋሚ መፈንቅለ መንግስት፣ ሲንጋፖር ለህዝብ ክፍፍል ተዳርገው ጉዳትን ማስተናገዳቸው እንደምሳሌ ይጠቀሳሉ። **ከዚህም መማር የሚቻለው ልማታዊ መንግስትን ተግባራዊ ለማድረግ መንግስታዊ ሥርዓቱ ዲሞክራሲያዊም ሆነ ጨቋኝ ሊሆን መቻሉን፤ ይሁን እንጂ የልማታዊ መንግስት**

መሠረት በዴሞክራሲያዊ መሠረት ላይ መታነፅ ግን መንግስትን ለላቀ ጠንካራ አቅምና ከድንገተኛ የክፍፍል አደጋ ሊታደገው መቻሉን ነው፡፡

የልማታዊ መንግስታት ውድቀት በላቲን አሜሪካ እና አፍሪካ⁵

የልማታዊ መንግስታት በእስያ በተለይም በሲንጋፖር፣ ታይዋን፣ እና ደቡብ ኮሪያ ያስገኘውን ስኬት በላቲን አሜሪካ እና አፍሪካ አገራት ሊደግመው ያልቻለበትን ምስጢር በተመለከተ ብዙ ጥናቶች ብዙ ብለዋል፡፡ የመንግስት መር ልማታዊ ስትራቴጂዎች በሁለቱም አህጉራት በ1950 ዎቹ በስፋት የታመነባቸው እና የተተገበሩ ሲሆን በተወሰነ መልኩ የማህበራዊ አገልግሎቶች ተስፋፍተው እድገት መመዝገባቸው ባይቀርም በ1980ዎቹ እና በ1990ዎቹ በተከሰተው አለማቀፋዊ የልማት ፖሊሲና ስትራቴጂ ቀውስ ምክንያት የተጀመሩ የለውጥ እንቅስቃሴዎች በከፊል ወይም ሙሉ በሙሉ መቀልበሳቸውን ጥናቶች ያመላክታሉ፡፡ በተነጻጻሪ ሲታይ የአፍሪካ ቀዳሚ ልማታዊ መንግስት ተሞክሮዎች⁶ በሙሉ በተለይም በገጠማቸው ከልክ ያለፈ የብድር ጫና ምክንያት በውድቀት የተደመደሙ ሲሆን የላቲን አሜሪካ ልማታዊ መንግስታት ግን ከእስያ ልማታዊ መንግስታት አንጻር ወደኋላ የመቅረት እንጂ ሙሉ በሙሉ ውድቀት ውስጥ የገቡ አልነበሩም፡፡

በአብዛኛው ሲታይ በ1960ዎቹ የአፍሪካ አገራት ገና ከቅኝ ግዛት ነጻ እየወጡ የነበረበት ወቅት ስለሆነ የልማታዊ መንግስት ወይም የመንግስት መር ልማት አቅጣጫ ያለ እንቅፋት ተቀባይነት ያገኘበት ወቅት በመሆኑ በበርካታ አገራት መሰረታዊ እድገቶችን (ማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ) ማስመዝገብ ችሎ ነበር፡፡ ከዚህ ጋር በተገናኘ የጋናና የኬንያ ፈጣን የእድገት ጉዞዎች በተለይም በትምህርትና ጤና መስኮች የተመዘገቡ ፈጣን ለውጦች በምሳሌነት ሊጠቀሱ ይችላሉ፡፡ በተመሳሳይ

⁵ V. Fritz and A. Rocha Menocal. (2006) (Re)building Developmental States: From Theory to Practice.

⁶ Ghana, Congo, Mauritius, Botswana, Tanzania, Côte d'Ivoire. Botswana and Mauritius are widely regarded as relatively successful developmental states in Africa.

በላቲን አሜሪካም፣ አርጀንቲና፣ ብራዚል እና ሜክሲኮ በኃይል ዘርፍ እና በአውቶሞቢል ኢንዱስትሪው ያስመዘገቡትም እድገት ይጠቀሳል፡፡

ምንም እንኳን በአፍሪካም ሆነ ላቲን አሜሪካ 1970ዎቹ አካባቢ የተስተዋለው ውድቀት እንደየ አገራቱ ነባራዊ ሁኔታ ሊለያይ ቢችልም የሚመሳሰሉባቸው ምክንያቶች ያይላሉ፡፡ ለምሳሌ፡- በአፍሪካ የጀማሪ ልማታዊ መንግስታት ውድቀት ምክንያት ተደርጎ በአብዛኛው የሚወሰደው የፖለቲካ ስርዓቱ በጠንካራ መሰረት ላይ ያልነበረ መሆኑ እና በጥቅም በተሳሰሩ የፖለቲካ ልሂቃን የበላይነት /Neopatrimonialism, clientelism, patronage, prebendalism⁷ የተያያዘ መሆኑ ነው፡፡ በተቃራኒው የላቲን አሜሪካ ልማታዊ መንግስታት ውድቀት ምክንያት ደግሞ የመንግስትን አቅምና ስልጣን ባዳከሙ የፖለቲከኞችና የቢዝነስ ተቋማት ህገወጥ የጥቅም ትስስር /corporativism/ የህዝብን ፍላጎቶች እናሟላለን ብለው በቆሙ ነገር ግን በተሳናቸው መንግስታት /Populism/ ምክንያት የተነሱ የፖለቲካ ቀውሶች ናቸው፡፡ በዚህ ለአፍሪካም ሆነ ለላቲን አሜሪካ ልማታዊ መንግስታት ውድቀት የጋራ ምክንያት ተደርገው የሚወሰዱት ውጤታማ ያልሆኑ ኢንቨስትመንቶች፣ የነዳጅ ዋጋ ንረት፣ በቀዝቃዛው ጦርነት ምክንያት የሀያላን አገራት ጣልቃ ገብነት ነበሩ፡፡ በውጤቱም የመንግስት መር ልማት በሁለቱም አህጉራት ተንገራግጦ ቆሞ ያለፈበት ከ1980-1990 ያለው ጊዜ የባከነው አስር አመት /lost decade/ በመባል ይታወቃል፡፡

በሌላ በኩል ለአፍሪካም ሆነ ላቲን አሜሪካ ልማታዊ መንግስታት ውድቀት ከእስያ አንጻር ሲታይ እንደ ዋና ምክንያት ተደርጎ የሚወሰደው በታሪክ ሂደት አገራቱ አልፈውበት የነበረው የቅኝ ግዛት ታሪክ ያስከተለው ማህበራዊ፣ ፖለቲካዊና ኢኮኖሚያዊ ውጤትም የተለያየ መሆኑ ነው፡፡ ሶስቱም አህጉራት ከቅኝ ግዛት ነጻ የወጡባቸው አለማቀፋዊ ሁኔታዎች ለተለያዩ እድሎችና ተግዳሮቶች የዳረጓቸው

7

በመሆኑ የልማታዊ መንግስት ትግበራ ሂደት ውጤትንም በዚህ መልኩ በአሉታዊና አዎንታዊ መንገድ ሊያይቶታል፡፡

የአፍሪካና ላቲን አሜሪካ የቀዳሚ ልማታዊ መንግስታት ውድቀት መገለጫ ተደርገው ከሚጠቀሱ ምክንያቶች በዋናነት የሚቀመጠው ከፖለቲካው ይልቅ ኢኮኖሚያዊ ምክንያቱ ሲሆን በመንግስት የተያዙ ከፍተኛ የልማት ድርጅቶች ውጤታማ ያለመሆን እና አክሳሪ እየሆኑ መምጣት፤ በጣም ሰፊ ወጪ የሚያስወጣ ነገር ግን ውጤታማ ያልሆነ ሲቪል ሰርቪስ መፈጠሩ፤ ከአቅም በላይ የሆነና ኢኮኖሚው ሊሸከመው የማይችል የውጪ ብድር መጠራቀሙ፤ የወጣበትን ያህል ማገልገል ያልቻለ ደካማ የመሰረተ ልማት ግንባታ፤ ከአገር ውስጥ ገቢ የማመንጨት አቅም ውሱንነት በተጨማሪ የመንግስት ገቢ በአብዛኛው አስተማማኝ ካልሆነ የውጭ ንግድ ላይ የተመሰረተ መሆኑ፤ የአገር ውስጥ ኢንዱስትሪዎች ባልተጠናከሩበት ሁኔታ የውጭ ምርትን በአገር ውስጥ የመተካት ስትራቴጂን /import substitutiton industrialization-ISI/ ተግባራዊ ለማድረግ ትግል ውስጥ መገባቱ⁸ ዋጋ እንዳስከፈለ ነው ተንታኞች የሚገልፁት፡፡

በሌላ በኩል ከፖለቲካል ኢኮኖሚ ስርአት አተገባበር አንጻር በልማት የተገኘውን ሀብት ፍትህዊ በሆነ መልኩ ለማህበረሰቡ ማከፋፈል መቻል ወይም አለመቻል በልማታዊ መንግስታት ቀጣይነት እና ውድቀት ላይ ወሳኝ ሚና እንደሚጫወቱ ጥናቶች አረጋግጠዋል፡፡ በመሆኑም በእስያ ስኬታማ የሆኑ ልማታዊ መንግስታት ሀብትን ፍትህዊ በሆነ መልኩ በማከፋፈል ማህበረሰቡ በልማት መስመሩ ላይ እምነት እንዲኖረውና መጠነ ሰፊ ድጋፍ እንዲሰጥ ያደረጉ ሲሆን በተመሳሳይ ወቅት መጥተው የነበሩ በአፍሪካ እና በላቲን አሜሪካ የታዩ ልማታዊ መንግስታት ግን በልማት እንቅስቃሴው የተገኘ ሀብትን ፍትህዊ በሆነ መልኩ ማከፋፈል ካለመቻላቸውም በላይ ሀብቱን ለፖለቲካ ስርዓቱ ማስቀጠያ መሳሪያ በማድረግ

⁸ በልማታዊ መንግስት ያደጉ የኤሽያ ሀገራት ተሞክሮ በአብዛኛው ISI የተከተሉት ለአጭር ጊዜ ሲሆን በፍጥነት ወደ የውጭ ንግድ መር የኢኮኖሚ እንቅስቃሴ እንደተሻገሩ ያሳያል፡፡ በተጨማሪም መንግስታት የልማት መዋለ ንዋይን የማሰባሰብና ውጤታማ በሆነ መልኩ መጠቀም መቻላቸው ለውጤታማነታቸው አስተዋጽኦ አድርጓል፡፡

የኪራይ ሰብሳቢነት ፖለቲካል ኢኮኖሚ ስር እንዲሰድድ እድል ፈጥረዋል። በውጤቱም የአገር መዋዕለ ንዋይ በግለሰቦች የሚዘረፍበት ስርአት፣ ውጤታማ ያልሆነና የጥቅመኛና ሙሰኛ የፖለቲካ ልሂቃንና ተከታዮቻቸው ባለስልጣናት እና ባለሀብቶች ጥምረት እና ሴራ የተተበተበ የመንግስት ስርዓት /state capture/ እንዲገነባ እድል ፈጥሯል።

ጥናቶች እንደሚያሳዩት፣ የሙስና መኖር በእስያም ሆነ በአፍሪካ እንዲሁም ላቲን አሜሪካን ጨምሮ የልማታዊ መንግስቶቻቸው የጋራ መገለጫ ሲሆን በሌላ በኩል ደረጃው ከፍ ብሎ በ`state capture` ፖለቲካል ኢኮኖሚ ውስጥ መግባት እና አለመግባት ለየአገራቱ ያስገኘው ውጤት የተለያየ ነው። ይኸውም ለአፍሪካ እና ላቲን አሜሪካ ልማታዊ መንግስታት ውድቀትን ሲያስከትል ለእስያ ልማታዊ መንግስታት ግን የስኬት በር ከፍቷል። በመሆኑም በአፍሪካ እና ላቲን አሜሪካ ለውድቀት በተዳረጉ ልማታዊ መንግስታት ውስጥ የሚወጡ የመንግስት ፖሊሲዎች አጠቃላይ አገራዊ እድገትን ከማስገኘት ይልቅ በጥቅም በተሳሰሩ ቡድኖች ተጽዕኖ ስር የወደቁ ሆነዋል። በውጤቱም የሲቪል ሰርቪስ ስርአቱ ይሄነው የማይባል ውጤት የሚያስገኝ የሙስና ሰለባ የሆነና የግል ጥቅማቸውን በሚያሳድዱ ግለሰቦች መረብ ውስጥ ተተብትቦ መውጣት የተሳነው ደካማ ሆኗል።

በሌላ በኩል የፖለቲካ አመራር ብቃት ጉድለት ለልማታዊ መንግስታት ውድቀት ሌላው ምክንያት ነው። በአፍሪካ እና ላቲን አሜሪካም የሆነው ከዚህ የተለየ አይደለም። በእነዚህ አገራት የነበሩት መንግሥታት ጠንካራና ሩቅ ተመልካች የሆነ ተከታይ መሪ ማፍራት አልቻሉም... ይኸም ለውድቀታቸው እንደ ምክንያት ተቀምጧል። የመንግስት ስርዓትና መሪው ጠንካራ ያለመሆኑ ለልማታዊ መንግስት ወሳኝ የሆነውን የመንግስት ስር መስደድ እና ነጻ መሆን ጥምረትን /embedded autonomy/ ማሳካት እንዳይችሉ አድርጓል።

ከቀዝቃዛው የዓለም ጦርነት ማብቃት በኋላ በብዙ የአፍሪካ እና ላቲን አሜሪካ አገራት ለመገንባት የተሞከረው የሊበራል ዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ በአብዛኛው

ያልተሳካ በመሆኑ መንግስታቱ ቅይዋ ባህሪ ወዳላቸው አምባገነንና ከፊል ዴሞክራሲያዊ መንግስትነት እንዲቀየሩ እድል ፈጥሯል። በመሆኑም በልማታዊ መንግስታት እንደ መልካም አጋጣሚ ተደርጎ የሚወሰደው የተማከለና ጠንካራ የውሳኔ አሰጣጥ (concentration of decision making power) ስርዓት ሳያሰፍን ግልጽ የሆነ የስልጣን ተዋረዱን የጠበቀ መዋቅር (clear hierarchical structure) ሳይዘረጋ እና በዴሞክራሲያዊ መርሆዎች ግልጽነት፣ ተጠያቂነት፣ በእኩልና በተመጣጣኝ የሚመራ ሳይሆን ወይም በምትኩ ሳያስቀምጥ እንዲሁ መሃል ሰፋሪ ሆኖ ቀርቷል። በውጤቱም የልማታዊ መንግስት የሚፈልገው ጠንካራ የመንግስት ስርአት በአብዛኛው ወደ ደካማ ቅይዋ ስርአት ተለውጧል።

በግራም ሆነ በቀኝ ዛሬ ላይ ሆነን ኒዮሊበራሊዝም ካጠላበት የካፒታሊስት ሥርዓት ይልቅ ካፒታሊስታዊውን ሥርዓት በልማታዊ መንግስት የፖለቲካ፣ የኢኮኖሚና የማህበራዊ ጉዞ በማስደገፍ የኢንዱስትሪ ልማትን ለማረጋገጥ ጠንክሮ ከመስራት ውጭ በእድገት ወደ ኋላ ለቀሩ አገራት የምርጫ ሳይሆን የሕልውናም መሠረት መሆኑ አያጠያይቅም። አጠያያቂው በአፍሪካ ያለው የፖለቲካ ባሕል ኋላቀር መሆኑ፣ ከአገር ይልቅ የዘርና ጎሳ ስሜት መግነን በተነፃፃሪ ምሁራዊ ደረጃን ተላብሰዋል የሚባሉ የልማት ሠራዊቶች በግል ጥቅም የተሸበቡበት እውነታ መኖሩ ነው። ይህም ቢሆን አማራጩ እሱ ብቻ በመሆኑ ከራስ ሁኔታ ጋር አዛምዶና አጣጥሞ እንዲሁም ከስህተት በመማር ወደላቀ ከፍታ ማቅናት ያስፈልጋል። ልማታዊ መንግስትን ከዴሞክራሲ ጋር አጣጥመን መተግበር ግዴታ ነው። ልማት በዴሞክራሲም ሆነ በጨቋኝ መንግስታት ጥላ ስር መምጣት መቻሉን በታሪካዊ የተረጋገጠ ነው። ልማት ከዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ጋር ሊተገበር የሚገባው ከምንም ነገር በላይ የሚባክን ኃይልን ወደ ጥቅም ሊያመጣ በመቻሉ ነው። ሕዝባዊ ኃይል ስንል የሀብታም የድሃው፣ የከተማ የገጠሩ፣ የደጋፊ ተቃዋሚው... የሁሉንም ኃይል ማለታችን ነው፤ የብዙሃንና የአናሶችን ኃይል ባካተተ መልኩ።

‘ትንሽ ነው! አይረባም!!’ የሚባል አንድም የሀብረተሰብ ክፍል የለም። ቁንጫ ትንሽ ብቻ ሳትሆን በቀላሉ እይታ ውስጥ የማትገባ ደቂቅ ፍጡር ናት... ግና እሷም

ብትሆን በጦር ሜዳ ውሎ ግንባሩን ያላጠፈውን ጀግና ዝናሩን ታስፈታዋለች፤ ቀበቶው ታስወልቀዋለች። ልማትም በዲሞክራሲ ስርዓት ሲደገፍ አገር ይቀናል፤ የሁለንተናዊ ኃይል ባለቤትም ይሆናል። ማንንም ሳይንቁ ሁሉንም አስተባብረው ከሰሩ በህብረተሰብ መካከል መራራቅን ሊፈጥር፤ ሊከፋፍለን የሚነሳው ኃይል ክንፉ ይመታል። በኮሪያ የገጠመውን አይነት መራራቅን እና ተደጋጋሚ መፈንቅለ መንግስት ማስቀረት የምንችለውም በዚህ ብቻ ነው።

በመጨረሻውና በመደምደሚያው ምዕራፍ ሊጨበጥ የሚገባው ቁምነገር ቢኖር፤ የትኛውም ርዕዮትና ፅንሰ ሃሳብን በትክክል በመረዳትና ተገቢውን ፍተሻ አድርጎ ተግባር ላይ በማዋል እንጂ እንደ ሀይማኖት ስላመኑበት ብቻ ወደታለመው ግብ እንደማያደርስ መረዳት ያስፈልጋል። የተደጋገመ እንጉርጉሮ ወይም አንድ አይነት ዜማ የቱንም ያህል ቢጥም መሰልቸቱ አይቀሬ ነው። ዓመት አልፎ ሌላ ዓመት ሲተካ፤ ጊዜ ሲቀያየር ቆም ብሎ ማሰብና የወቅቱን ጥሩ ዜማ ከነበረበት ላይ የራስን ለዛ አክሎ የበለጠ አጣፍጦ መጫወት ሲገባ ያንኑ ደግሞ ደጋግሞ ማላዘን አይበጅም።

የምንኖርባት አለም ውጫዊ ተፅዕኖን ጨርሶ የማያስወግዱባት ናትና ውለታን መፈፀም የሚያስችለው መልካም ፈቃድ ብቻ ሳይሆን በተዋዋይ ወገኖች መካከል ያለ ተመጣጣኝ አቅም መሆኑ ሊሰመርበት ይገባል። አለበለዚያ የጆፌ አሞራውና የአንበሳው የውለታ ታሪክ ዞሮ እኛ ላይ ከመድረስ የሚያግደው ነገር አይኖርም።

እንዲህ ነበር የሆነው፤አያ አንበሳ በዋርካው ሥር የጣለውን ፍሪዳ አንድ ጉንጭ እንኳ ጎርሶ ሳያጣጥም በስጋ ውስጥ የተቀበረች የአጥንት ስንጥር ጉሮሮው ውስጥ ትሰነቀራለች። ውጪ ነፍሱ.. ግቢ ነፍሱ.. ትግል ውስጥ ይገባል፤ አንበሳ። ታዲያ! በጣር ላይ እያለ ቀና ሲል ፍሪዳ ከጣለበት ወርካ ቅርንጫፍ ላይ ጆፌ አሞራ ተቀምጦ ያያል።

“ጆፌ አሞራ ስለነበሰ አድነኝ...” ይላል፤ በተማፅኖ።

“ምን ሆኑ ጌታ አንበሳ...”

“የአጥንት ስንጥር ጉሮሮዬ ላይ ተሰካ... እባክህ አውጣልኝ!”

“ካወጣሁልዎት አያ አንበሳ... ምን ይሸልሙኛል?” ይላል፤ ጆፌ አሞራ በተጣለው ፍሪዳ ላይ አይኑን እያንከራተተ፡፡

“ከዚህ ጭንቅ ብቻ አውጣኝ እንጂ ማንንም ያልሸለምኩትን ሽልማት እሰጥሃለሁ...”

ጆፌ አሞራ ቁልቁል ተንደረደረ... በተከፈተው የአንበሳ አፍ ውስጥ መንቁሩን እስከ አንገቱ ድረስ አስገብቶ ስንጥሯን ከአንበሳ ጉሮሮ ላይ በመንቀል አጥንቷን ወደ ራሱ ጉሮሮ እያንቀረቀበ ተመልሶ ወርካው ላይ ያርፋል፡፡ አያ አንበሳ ለማንም ያልሸለሙትን ሽልማት ለመቀበል ቋምጧል፡፡

“ይበሉማ! ጌታ አንበሳ... ሽልማቴን?”

አንበሳ የስንቱን ወገብ በሰባበረው ክርኑ ጉሮሮውን እያሻሽ ያልተጠበቀ መልስ ሰጠ፤ “አይ ጆፌ አሞራ... አየር ላይ ሰፍፍ ብለህ ስትበር ብልህ... ብልህ ትመስለኝ ነበር”

“ብልህ ማለት...!” አሞራው ደነገጠ፡፡

“ከአንበሳ መንጋጋ ማን ያወጣል ስጋ! የሚባለውን ተረት አታውቀውም መሰለኝ...”

“አረ አውቃለሁ...”

“ታዲያ፤ ከአንበሳ አፍ ውስጥ ገብቶ ሳይበሉ ከመውጣት በላይ ምን ሽልማት አማረክ!” በማለት ያሾፍበታል፡፡

ከዚህ ተረት ጋር በተመሳሳይ፤ ኢትዮጵያም እንደአገር አንድ ወቅት ላይ በአፄ ዮሀንስ አራተኛ ዘመን ከደርቡሽ ጋር ጦርነት ውስጥ እስከመግባት ያደረሰው አጋጣሚ መዘዙ የተጠነሰሰው ሱዳን ምድር ላይ ተከብበው የነበሩትን የእንግሊዝ ወታደሮችን ለማስጣል አገሪቱ በገባችው ብልጠት የጎደለው ውለታ እንደነበረ ያስታውሷል፡፡

ስንብት

ህይወት እና ሞት ወደን የማንጠራቸው ገፍተንም የማናስቀራቸው የተፈጥሮ መልኮቻችን ቢሆኑም የሰው ሰዋዊ ተልእኮ ግን የሚለካው ሞቶም

ህያው ከመሆን ቁልፍ ተግባር አንጻር ነው፡፡

የታሪክህ ድርሳን ተገልጦ ሲነበብ፤

አልፈህም የማያልፍ

ልብ ላይ ያተምከው ከታጣበት ቀለም፤

‘ኖርኩኝ’ ብትል እንኳን

‘አዎ ኖሯል’ የሚል አንድም ፍጡር የለም፡፡

ደግሞ በዝያኛው ገጽ፤

‘እሱ ማነው?’ ሲባል..... ‘እሱ እኮ...’ ተብሎ ...

በበጎ ‘ሚነሳ ..... በኩራት ‘ሚወሳ

ካለህ ቅዱስ ተግባር ለሌላው ‘ሚጠቅም

ሞት ስጋህን እንጂ.....

ያንተን ህያውነት በፍጹም አይነጥቅም፡፡

በሞትህ ምን የሚታጣ ነገር አለ?

ሞት ለሟች እረፍት ነው። ሆኖም ግን ለቋሚ አንድም ግልግል ሲሆን አንድም **ነዳማ** ነው። ሰው ሁሉ እንዳማረበት ቢኖር፤ ፈገግታው ባይደበዝዝ፤ ውበቱ ቢዘልቅ፤ ባይረገፍ፤ ጣዕረ ሞቱ ባይኖር፤ ከቀብር መቀስቀስ ቢቀር፤ ነገሮች እንዴት መልካም በሆኑ ነበር። ግና ሞት ይሙት ብለን ብንረግመው እንኳን አይቀርም። አምርሮ የመጣ ጊዜ ትንሽ አቆየኝና መልካም ላድርግ አይሰራም። የተሰጠህ ሰዓት አልቋልና የባከነ ደቂቃ ሴኮንድ አለህ ሞክር! አትባልም። “Re admission” ለሞት አይፈቀድም፤ በምንኖርበት ዓለም (ምድር) ላይ ኮርስ ያልቃል፤ በመጨረሻው ዓለም ውጤት ይሰጣል። ያወቀ ተጠነቀቀ፤ ለመጨረሻው ጥሩ ሰነቀ፤ በዚያን ቀን መልካሙ የገጠመው ደስ ይበለው። ያጣ ግን ራሱን እንጂ ሌላ አይውቀስ። ሰው ማመኑ አይጎዳውም፤ አምላኩን ቢታዘዝ ለራሱ ነው። ምንጊዜም ፀሎትና ዝማሬው አቤቱ! መንገድህን አመላክተን! ዕውቀትን ስጠን! ዕውቀታችንን በትክክለኛው መንገድ እንጠቀም ዘንድ የሚያስችለንን ጥበብም ለግሰን! ማለቱ ይሻለዋል። የጣፈጠንን ህይወት መራራ የሚያደርገውን ሞት ዘውትር ማስታወስ ይገባን ዘንድ ስለ ሞት ከተገለጹት ማስታወሻዎች የሚከተለውን እንመልከት።

ሞት የሰው ልጆች ሁሉ የሚቀምሱት በጣም ለብዙዎቹ መራራ ለጥቂቶቹ ደግሞ አሳማሚ ግን ጣፋጭ የሆነ ነገር ነው። ሁሉም ሰው ይሞታል። በታሪክ ውስጥ ከሞት ስለመትረፉ የተነገረለት አንድም ሰው አይገኝም። በዚህ ጉዳይ ላይ ሁሉም የሰው ልጆች ይስማማሉ። ሞት አንድ ቢሆንም የሁሉ ሰው ሞት ግን እኩልና አንድ አይደለም። በሞቱ ዓለምን የሚጎዳና ብዙ ነገር የሚቀንስ ሰው እንዳለ ሁሉ በሞቱ ዓለምን አንዳች ነገር የማይጎዳና ምንም ነገር የማይቀንስ ሰው አለ። ከመቃብር ስር ሆነው በመልካም ስራቸውና ባበረከቱት በጎ አስተዋጽኦ ታሪክ ከመቃብር በላይ የሚያስታውሳቸው ህያው የሆኑ ሰዎች አሉ። ከዚህ በተቃራኒ ከመቃብር በላይ ሆነው

የሚፈጽሙት መልካም ስራ፤ የሚያበረክቱት በጎ አስተዋጽኦ ባለመኖሩና በሚሰሩት ሙት ስራ ሰው ከመቃብር ስር እንዳሉ የሚያስባቸው ሰዎች አሉ።

በህይወት መኖሩ ለራሱ፤ ለቤተሰቡ፤ ለማህበረሰቡ በጣም ብዙ የሆነን ነገር እንደሚፈጥር ሁሉ፤ በህይወት መኖሩ ለራሱ፤ ለቤተሰቡ፤ ለማህበረሰቡ ምንም አይነት ጥቅም የሌለው፤ ህያውነቱ ከሞቱ እኩል የሚሆንበትና የሚያመዝንበት ሰው አለ።

ፈጣሪ በወሰነው የህይወት ክልል ውስጥ እየኖረ፤ ቀናውን መንገድ እየተከተለ፤ ትክክለኛውን የአምልኮት ተግባር እየተገበረ፤ የህይወጥኑን መርህ ይዞ ጠቃሚ ነገር ለራሱ፤ ለቤተሰቡና፤ ለማህበረሰቡ የሚያበረክት ሰው በሞቱ አንድም እንኳን ፈቅ የሚል ነገር አይኖርም። እርሱ በመሞቱ የሚመገበው አንድ ገበታ ላይ የሚወጣ ወጪ ሊቀንስ ይችላል። በሞቱ ምክንያት ግን ሰፊ የእውቀትን ሐብት አይቀንስም። እርሱ በመሞቱ ሰዎች ሊቀብሩት የሚያቋርጡት ስራ ይኖራል፤ እንጂ የሚያቋርጥባቸው መልካም ነገሮች ግን አይኖሩም። በመጥፎ ሰው ሞት በጣም ብዙ መጥፎ ነገሮች አብረው ይሞታሉ። በእባብ ሞት መርዙ እንደሚቀበረው ሁሉ መሬት እረፍት ታገኛለች። በመልካም ሰው ሞት ብዙ መልካም ነገሮች ይሞታሉ፤ በንብ ሞት ማር እንደሚጠፋው ሁሉ መሬት ታለቅሳለች፤ በአዋቂዎች ሞት ጥበብ በጎዳና ትጮሀለች።

አንተ ከየትኛው ወገን ነህ? ከመጨረሻው ወይንስ ከመጀመሪያው? ሞትህ ሰዎችን ይጎዳል ወይንስ አንተን ብቻ ይጎዳል? ሞትህ ብዙ ነገሮችን ያሳጣል ወይንስ አንተን ብቻ ያሳጣል? በመልካምነትህ፤ በበጎ አስተዋጽኦ አበርካችነትህ ታሪክ ያስታውስሃል ወይንስ በከንቱነትህ፤ ጥቅም የማትሰጥ በመሆንህና ያበረክትከው መልካም ነገር ስለሌለ ታሪክ ይረሰሃል?

ምንጊዜም ተቀባይና ወሳጅ ከመሆን በፊት ሰጪና አድራሽ መሆንን ልብ ማለት ያስፈልጋል። ዓለም ላይ አንድ ጭማሪ ነገር ማድረግን እንጂ አንድ ጭማሪ ነገር መሆንን መጠንቀቅ ይገባል። የላይኛው እጅ ከታችኛው ይሻላል። ሰጪ መሆን

ተቀባይ ከመሆን ይሻላል። አመንጨ መሆን የመነጨውን ከመጠጣት ይበልጣል። የስንፍና እቅፍ ውስጥ ከመሸሸግ የትጋት ጥላ ስር ማዘውተር ይሻላል። ታሪክ ሰሪ መሆን ያኮራል። ታሪክ አንባቢ መሆን ብቻ ግን ያሳፍራል። ሰዎች በተለያዩ ጊዜያት የሰሯቸው መልካም ስራዎችና ያበረከቷቸው በጎ አስተዋጽኦችን ማድነቅ ጥሩ ነው። ተጠቃሚ እንጂ ጠቃሚ አለመሆናችን፣ ሸክም እንጂ ተሸካሚ አለመሆናችን፣ ችግር እንጂ መፍትሄ አለመሆናችን፣ ተመጋቢ እንጂ መጋቢ አለመሆናችን ሊሻር የማይችል እውነት ይመስላል። ሌሎች ሰዎች ባበረከቱት መልካም ነገር መጠቀም እንችላለን። እኛ ግን ለሌሎች ሰዎች መልካም ነገር ማበርከት አንችልም። አንዳንዶቻችን ጥቂት ጊዜ ፈረስ እንሆናለን፤ ብዙ ጊዜ ግን ብዙዎቻችን ፈረስ የሚጎትተው ጋሪ ነን።

እርግጥ ነው፤ ሞት ህይወትን ይተካል፤ ልዩነቱ በመተካካቱ አንዳንዴ ማትረፍ ሲቻል ብዙ ጊዜ ግን በባዶ መሸኘቱ ላይ ነው። በሞታቸው ማትረፍ የሚችሉ አሉ፤ ሞታቸው ለሌላ ህይወትን የሚሰጥ፤ ሞታቸው ለሌላው ውልደት የሚሆን ሰዎች አሉ። እነዚህኛዎቹ ኖረው ከሚያተርፉት ይልቅ ሞታቸው የሚያስገኘው ጥቅም ይበልጣል። ልክ እንደ ሸረራቴ...

ይኸ ሸረራት በህይወት ዘመኑ ያታዊ ግንኙነት የሚያደረገው አንድ ጊዜ ብቻ ነው። ሸረራቱ ያታዊ ግንኙነት በሚያደርግበት ወቅት ሴቷ ሸረራት ጅራቱን ይዛ መብላት ትጀምራለች። ወንዱ ሸረራትም ስሜት ውስጥ ስለሚሆን ሴቷ እንደምትበላው አይገባውም። በመጨረሻም ወንዱ ሲረካ እርሷም በልታ ትጨርሰዋለች። ከዚያም ወንዱ ሸረራት ይሞታል፤ ሴቷ ግን ትፀንሳለች፤ ትወልዳለችም። ታሪኩ ከሞት በስተጀርባ ስላለው ህይወት፤ ካረጀው ታሪክ ስለሚወለደው አዲስ ታሪክ በሚገባ የሚያስተምር እንደሆነ አስባለሁ።

አንተ በመሞትህ ምን የሚታጣ ነገር አለ? እምነትህ ምን ነገር ያጣል? እውቀት ምን ነገር ይጎልበታል? መልካም ስራ የትኛው ወዳጁን ያጣል? በጎነት የቱ ወንድሙ ይሰወርበታል? ይህንን ደጋግመህ ጠይቅ።

በአንተ ሞት ምን ይታጣል? ምን ይሰበራል? ምን ይቀነሳል? አዋቂ ሆነህ በእውቀትህ ሰዎችን ጠቅመሃል? ምሁር ሆነህ ማህበረሰብህን አገልግልሃል? ዶክተር ሆነህ በሽተኞችን ፈውሰሃል? መሐንዲስ ሆነህ ሰዎች የሚጓዙበትን መንገድ ቀይሰሃል? ሐብትህን አውጥተህ የተራበን አብልተሃል? የታረዘን አልብሰሃል? ሆስፒታል ገንብተሃል? ውሃ አፍልቀሃል? ቤተአምልኮት አንፀሃል? በጭንቀት የተወጠረን ሰው ረድተሃል? ልጆችህን በእምነት ጎዳና አንፀህ በእውቀት አሳድገሃል? ወይስ በተቃራኒው?

ትናንቱን የማያውቅ ትውልድ ዛሬን መኖርና ነገን መገንባት አይችልም። ያለፈው የአገራችን ታሪክ አኩሪና አንገትን ቀና የሚያደርግ ስለሆነ በርሱ እርካታ ይሰማናል። ነገር ግን ያን ታሪክ የሚመስል ሌላ ደማቅ ታሪክ ካልፈፀምን የዚያ አኩሪ ታሪክ ተሸካዎች እንጂ ባለቤቶች ልንሆን አንችልም። በመንገድ ዳር ላይ ውሻ የሚልሰው አጥንት በአንድ ውቅት የስጋ ዘር መሆኑና ከስጋ ጋር የሚያዛምደው ታሪክ ስለነበረው ውሻ የሚልሰው አጥንት ከመሆን የሚመልሰው፣ ዝቅና ከፍ የሚያደርግለት አንዳች ነገር የለም። ሆኖ መገኘት ከሁሉ በላይ ተመራጭና ጠቃሚው ነገር ነው። ሰው እስከሆንን ድረስ ስንሞት እንቀበራለን፤ ስንቀበር ግን ከቀብር በላይ ስማችንን የሚያስታውሰን አንድ መልካም ነገር ለእምነታችን፣ ለማህበረሰባችን እና ለሰው ልጆች በአጠቃላይ እናበርክት። ታሪክ የሚወቅሰን ሳይሆን ታሪክ የሚያወድሰን ሰዎች መሆን አለብን። በሞታችን እኛ ብቻ ሳንሆን ከእኛ ጋር በጣም ብዙ ነገሮች እንደሚታጡ ግንዛቤ መወሰድ አለበት።

መንገድና ድልድይ

የእምነት መሰረታችን እና ከጦረኝነት ጋር ብርቱ ቁርኝት ያለው ደሙ-ነፍሳችን መረጃን በመተንተን፣ በማንሰላሰል ወደ ድምዳሜ የሚያደርሰንን የእውቀት መንገድ፣ ባጭር አማርኛ `ሳይንስን` መከተል በህይወታችን ከብዙ አደጋዎች እንደሚታደገን እሙን ነው። ስለሆነም፣ ዛሬን እያለ ለሚኖረው ህዝባችን ስለቀጣይ የህይወቱ እጣ ፈንታ፣ ስላልፈለገ ሳይሆን ከድካም ብዛት ማሰቢያ ጊዜ አጥቶ ላንቀላፋው ምስኪን ዜጎችን ባለ አሳቢ አንጎሎች ልንጨነቅለት ልንጠበብለት ይገባል።

በእኛ ማህበረሰብ ዘንድ እጅግ በጣም ጎልቶ የሚታይ ነገር አለ፤ በተጨማሪም መረጃ ላይ ተደግፎ ውሳኔ መስጠት፣ ዕለት ዕለት ሳይንስን የሕይወት ምርኩዝ ማድረግ ብዙ አይስተዋልም፡፡ በዚህ ዙሪያ በአገራችን ሰፊ ችግር አለ፡፡ በመረጃና ትንታኔ ሳይሆን በስሜት መንጎድ ደምቆ ይታያል፡፡ ገበያ በሌለበት ነፃ ገበያ የአማራጮች ሁሉ አማራጭ ነው ሲባል - ጠያቂ የለም፡፡ ልማት የብርሃን እንጂ የጨለማ ውጤት አይደለም፡፡ መልካም አስተዳደርን ከብርሃን ውጪ ጨለማ ውስጥ አናገኘውም፡፡ ብርሃን ያለነፃነት አይኖርም፡፡ በአቋራጭ የመክበር፣ የስልጣን መንበር ላይ የመፈናጠጥ አባዜ የጨለማ ውጤት ነው፡፡ ራሱንም አገርንም ወደ ጨለማ የሚመራ፡፡ አውሮፓ በህዳሴ ዘመኗ ወደፊት መራመድ ከመጀመሯ በፊት አንድም ፈጠራ ብልጭ ለማለት ያልቻለው ሠብዓዊነት በራቀው የጭቆና አገዛዝና እምነት ሰፍኖ ስለነበር ነው፡፡ ስር የሰደደ ቆሻሻ ስርዓትን መገዳደር የለውጥ መጀመሪያ ነው፡፡

በሌላ መልኩ ተፈጥሯዊው እውነታ ደግሞ ሰውነትም ሆነ አንጎል አንዳችም አላማ አንዳችም ትርጉም እንዲኖራቸው ተደርገው የተፈጠሩ እንዳይደለ ያስረዳናል፤ ስለዚህ አንተ ማለት የምርጫህ ውጤት ነህ የሚሉ ‘ኤክስፐቴንሺያሎች’ ተበራክተው ይገኛሉ፡፡ ከዚያ በተቃራኒው ለዚህች ዓለም ትልቁ ዓላማና ሥራ ሰው እንደሆነ በመግለጽ ትልቁን ጥበባዊ ጉዞ እንዲከተል የሚያሳስቡ ድልድይና መንገዶችም በቁጥር ቢያንሱም በዚህች ዓለም መመላለሳቸውን እናውቃለን፤ ሰምተንም እናምናለን፡፡

እዚህ ላይ ትኩረት ልትሰጠው የሚገባው ጉዳይ የስልጣን ምኑም ነገር ዘላለማዊ አለመሆኑን ነው፡፡ እባብ በህይወት እያለ ጉንዳንን ይበላል፤ እባብ ሲሞት ጉንዳኖች ይበሉታል፡፡ ጊዜ በማንኛውም ሰዓት ይለወጣል፡፡ በህይወትህ የማንንም ዋጋ አታሳንስ! ምናልባት ኃይለኛ ትሆን ይሆናል፤ ነገር ግን ጊዜ ካንተ የበለጠ ኃያል ነው፡፡ አንድ ዛፍ መቶ ሺህ ክብሪቶችን ሲሰራ አንድ ክብሪት ግን መቶ ሺህ ዛፎችን ታቃጥላለች፡፡ አንድ መጥፎ ስራ ጥሩ ድርጊቶችን ታጠፋለች፡፡ ዋናው ነገር ሰዎችን

የምታከብር፤ በአስተሳሰብ ዘመናዊ፤ ሁልጊዜ ጥሩ አመለካከት ያለህ እና መቼም ታማኝ የሆንክ መሆን ይኖርበህል።

ጥንታዊ ሮማውያን ዓለምን እንዳይረሱ፤ የመጡበትን እንዳይዘነጉ ጭምር በድል ደስታ ላይ ሆነው፤ ሁላችንም ሟዾች ነን! ይሉ ነበር። ማንነት አሻራ ነው፤ መረሳት የሌለበት፤ በድልም ሆነ በሽንፈት ጊዜ። ተከታዮችን ማፍራት መቻል ከአመራር ፅንሰ ሀሳቦች ውስጥ አንዱ ነው። በሰዎች ልብ ውስጥ ራዕይህን መትከልና ለራዕዩ መሳካት ሰዎች ነቅተው እንዲሰሩ ማስቻል ደግሞ የመሪዎች ሚና ነው። ይህን ለማድረግ በሰዎች ዘንድ የጠበቀ ታማኝነት ሊኖርህ ይገባል። በስራ ቦታ፤ በቤተሰብ፤ በማህበራዊ እንቅስቃሴዎች እና በሌሎች ዘርፎች በሰዎች ዘንድ ታማኝነትን ማግኘት ከባዱ ስራ ነው። ለአላማችን ታማኝ የሆኑ ሰዎችን ለማፍራት በቅድሚያ ራሳችን ታማኝ ሆነን መገኘት ይኖርብናል። ለሰዎች ታማኝ ስንሆን ሰዎች ለኛ ታማኝ ይሆኑልናል። ራሳችን ታማኝ ባልሆንበት ሁኔታ ከሰዎች ታማኝነትን መጠበቅ ደግሞ የማሞ ቂሎ የበኩር ልጅ ያደርጋል። ለትዳር አጋሮቻችን፤ ለጓደኞቻችን፤ ለቤተሰቦቻችን፤ ለአለቆቻችን ታማኝ ስንሆን ነው - ከሰው ታማኝነትን ማግኘት የምንችለው። ከዚህ ውጭ ለቀጣዩ ብሩህ ዘመን መንገድና ድልድይ መሆን የማይታሰብ ነው።

በሥንጥር ላይም ቢሆን በፅኑ መሰረት ላይ መቆም ይኖርብናል። መነሻችን አሳታፊ፤ ውይይትን የሚጋብዝ ሆኖ መብቀል ይኖርበታል። እምነታዊ ትስስር ከባድ ነው። እኛና እነሱ የሚል። ከፍሎ የሚያይ። ፋይዳ ቢስ አድርገህም አትየው። በራሱ መንገድ ሩቅ ግብ አለው። መንፈሳዊ ሽፋን ይሰጣል። ለማህበረሰብ መጠለያ ይሰጣል። ከዚያ አልፎ ወደ ዓለማዊው መንበር ስንመጣ ግን የሁለቱ ቁርኝት ከመድሃኒትነቱ ይልቅ አደጋው ያመዝናል።

ፖለቲካዊ ትስስር፤ ርዕዮት፤ ልዕልና፤ አሰራር፤ አደረጃጀት... የጎሳ መሰረትን፤ ዘርና ደምን ቆጥሮ ሲመጣም የከፋ ከባድ አደጋ ነው። ሲጀመር ግማሽ ያደርጋል። በእናትም በአባትም። በአባት ብቻ ወይም በእናት ብቻ...። በሠብአዊነት ደረጃው

ተፈጥሯዊ ቢሆንም መሰረቱ ማካተትን ይገድባል። ከሀይሞኖትም ይጠባል። በጣም ፈጣን መወጣጫ መሰላል ነው። መንበሩ ግን አይጸናም። ሰውነትን አክብር። ዜግነትን በእኩል ክብር አስተናግድ። ወደ አገር ግንባታ በማስመሪያ እየተለካ አይዘለቅም።

`አገር፣ ብሄርና ሀይማኖት` የሶስት ማዕዘን ጫፎች ናቸው። መደላድላቸው ሲጣመር እንጂ ሲመች መዘን የምንጫወትባቸው የዕጣ ካርታዎች አይደሉም። የሉቃም ሁለት ገመዶችን ባንድነት አጣምሮ በመያዝ እንጂ አንዱን ክር ብቻ መዞ በመጨመጥ ብዙ ምዕራፍ መጓዝ አይቻልም፤ አቅጣጫ ያስታል።

መንበር ታማኝነት በተግባር የሚገለፅበት እሴት ነው። እያንዳንዳችን ምን ያህል ለራሳችን ታማኝ ነን? ምን ያህል የምንሰራለትን አላማ ለማሳካት የተቻለንን ሁሉ እንጥራለን? ለሚለው ጥያቄ የምንሰጠው ምላሽ የመንበር ታማኝነትንም ሆነ የተስተካከለ ቤተሰብ ለመመስረት ቁልፍ ሚና ይጫወታል። ትርጉምና መልክ ያለው ስራ ሰርቶ ለማለፍ ከምንም በላይ ሊያዝ የሚገባው ነገር እንደሆነ በመውሰድ አንተም ጠጠርህን ጥለህ ማለፍ ይጠበቅብሃል!!!